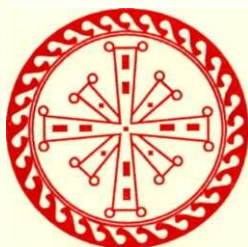

СТАРАЦ ПАЈСИЈЕ СВЕТОГОРАЦ
ПОУКЕ
ТОМ III

ДУХОВНА БОРБА

МАНАСТИР
СВ. ПРВОМУЧЕНИКА И АРХИЉАКОНА
СТЕФАНА
БРАЉЕ
2008.

САДРЖАЈ

<i>Предговор</i>	11
------------------	----

ПРВИ ДЕО БОРБА СА ПОМИСЛИМА

ГЛАВА 1	
<i>Добре и лоше помисли</i>	21
ГЛАВА 2	
<i>Хулне помисли</i>	37
ГЛАВА 3	
<i>Веровање помислима</i>	47
ГЛАВА 4	
<i>Борба прошив помисли</i>	63

ДРУГИ ДЕО ПРАВДА И НЕПРАВДА

ГЛАВА 1	
<i>Прихваћање неправде</i>	81
ГЛАВА 2	
<i>Самоојравнање одгони благодати Божију</i>	97
ГЛАВА 3	
<i>Божанска и људска правда</i>	113

ТРЕЋИ ДЕО
ГРЕХ И ПОКАЈАЊЕ

ГЛАВА 1	
<i>Грех мучи човека</i>	129
ГЛАВА 2	
<i>Чување савесџи</i>	143
ГЛАВА 3	
<i>Праћење себе и самојознање</i>	155
ГЛАВА 4	
<i>Свесџи о нашој зрешносџи дојџиче се Бога</i>	167
ГЛАВА 5	
<i>Покајање има велику силу</i>	179

ЧЕТВРТИ ДЕО
ЦРНЕ СИЛЕ ТАМЕ

ГЛАВА 1	
<i>Маџија</i>	197
ГЛАВА 2	
<i>О демонизованима</i>	213
ГЛАВА 3	
<i>Сџирашна џрелесџи</i>	233
ГЛАВА 4	
<i>"Варајуџи и варајуџи се"</i>	251

ПЕТИ ДЕО
СИЛА ИСПОВЕСТИ

ГЛАВА 1	
<i>Неоїходносї духовної руководителѣа</i>	267
ГЛАВА 2	
<i>О їравилної исповестїи</i>	281
ГЛАВА 3	
<i>Духовник - лекар душа</i>	295
ГЛАВА 4	
<i>Рад духовника на душама</i>	305

- Сѣарче, како живоѣиње знају да је неки човек добар?

- Имају инѣуицију, ѣа ѣако осећају ако их волиш, ако са њима сасѣрадаваш. Живоѣиње су у Рају осећале блаѣоухање блаѣодаѣи и служиле су Адаму. После ѣада у ѣрех ѣприрода сѣрада са човеком. Ево, на ѣример, јадни зец сѣално изгледа ѣресѣрашено. Срце му куца: ѣак-ѣак-ѣак. Сиромах, уѣиѣије не сѣава. Колико ѣрѣи ѣо невино сѣворење само збоѣ нас! Али када се неко враѣи у сѣање у каквом је човек био ѣре ѣада у ѣрех, живоѣиње му ѣоново ѣрилазе без сѣраха.

ПРВИ ДЕО

БОРБА СА ПОМИСЛИМА

„Када човек на све гледа са добрим помислима, он сличиче чистиоју и благодатј Божију. Помислима слева човек осуђује своје ближње и наноси им нејравде, сиречава божанску благодат да му се приближи, и тада долази ђаво и вршља.“

ПРВА ГЛАВА

*Добре и лоше ѿмисли*¹

Сила добре ѿмисли

тарче, у Старом Завету, у Четвртој књизи Макавеја каже се: *Благочестива ѿмисао није искорениѿељ сѿрасѿи, већ њихов ѿрошѿивник.*² Шта то значи?

– Пази шта ћу ти рећи: Страсти су у нама дубоко укорењене, а благочестива, добра помисао нам помаже да не паднемо у њихово ропство. Када човек гаји само добре помисли и утврди у себи добро /духовно/ стање, страсти престају да делују, што је као да их уопште и нема. Дакле, благочестива помисао не искорењује страсти, већ се бори против њих, а постоји могућност и да их савлада. Мислим да је писац желео да укаже на то шта су све могли да поднесу светих седморо деце, њихова мајка света

¹ У аскејском речнику реч „ѿмисао” означава или ѿрошѿио мисао ѿроисѿиеклу из ума, или ѿкреѿиѿ душе ѿрема добру или ѿрема злу; или склоносѿиѿ ѿрема добру или ѿрема злу; или оно шѿио се сѿииче садејсѿивом ума, савесѿиѿи, осећања и воље. Будући да ѿмисли ѿреѿиходе сваком делу, да би борба свакоѿ верника, а нарочѿиѿио монаха, била усѿеишна, најѿре ѿреба да је усмерена на исѿиѿиѿивање ѿмисли, како би се узнеговале добре ѿмисли, а ѿоразиле лоше.

² Види 4. Мак. 3, 5.

Саломија и њихов учитељ свети Елезар, имајући благочестиве помисли³, да би јасно показао силу добрих помисли.

Једна добра помисао има исту силу као вишечасовно бдење! Толику снагу има добра помисао. Баш као што данас неко ново оружје ласерским зрацима зауставља пројектил у бази, спречавајући његово лансирање, тако и добре помисли сустижу и блокирају лоше помисли на ђаволским „аеродромима“ одакле оне и полазе. Потрудите се да засадите у себе добре помисли пре него што вас сустигне ђаво и засади у вама лоше помисли, како би ваше срце постало башта, а ваша молитва да буде прожета њеним божанским благоухањем.

Када човек макар и мало задржи у себи помисли слева, односно лоше помисли о некоме, ма какав подвиг узео на себе - пост, бдење и слично - он ће бити узалудан. Како да му помогне подвиг ако се истовремено не труди да не прима лоше помисли? Зашто прво не испразни из ћупа сав онај муљ од уља, који служи само за прављење сапуна, и после налије у њега добро уље, већ меша добро и неупотребљиво уље, прљајући тако и оно добро?

Једна чиста, добра помисао има већу силу од сваког подвига. Неког младића, на пример, нападне ђаво нечистим помислима, и он бди, пости, по три дана нити једе, нити пије, не би ли их се ослободио. Али само једна добра помисао коју ће призвати, имаће већу силу од свих његових бдења и постова, и пружиће му поузданију помоћ.

– Старче, када кажете „чиста помисао“ да ли мислите на један одређен проблем, или уопште?

– И уопште. Јер када човек на све гледа кроз добре помисли, он стиче чистоту и Божију благодат.

³ Види 4. Мак. 5, 1 и даље.

Помислима слева он осуђује своје ближње и наноси им неправде, спречава долазак божанске благодати, и тада долази ђаво и вршља.

– Дакле, Старче, осуђујући /своје ближње/ он даје права ђаволу да га мучи?

– Да. Основ свега је - добра помисао. То је оно што уздиже човека, оно што га у добром смислу мења. Треба да доспе дотле да све види чисто. То је оно што је рекао Христос: *Не судиће њо изгледу, неђо њраведан суд судиће.*⁴ Човек касније достиже стање у коме на све гледа духовним очима, а не људским. Он за све налази оправдање, али у добром смислу.

Пазимо да не примамо лукаве телеграме од ђавола, да не бисмо оскврнавили храм *Светиога Духа*⁵ и удаљили од себе благодат Божију, услед чега бивамо помрачени. Када Дух Свети види да је наше срце чисто, Он долази и усељава се у нас, јер воли чистоту - због тога се и јесте јавио у виду голуба.

Највећа болест: помисли слева

– Старче, када треба да решим неки проблем, осећам неспокојство и не могу да спавам.

– Твој основни проблем је - много помисли. Када не би имала толико помисли, могла би више од себе да даш и на послушању и на духовном плану. Чуј један метод за избављење од мноштва помисли: Када ти, на пример, падне на памет нешто што се тиче онога што треба сутра да обавиш, кажи својој помисли: „Тај посао није за данас. Мислићу сутра о њему.” Исто тако, ако треба да донесеш неку

⁴ Јн. 7, 24.

⁵ Виги 1. Кор. 6, 19 и 3, 16.

одлуку, не мучи саму себе размишљањем о изналажењу неког бољег решења и не одлажи у недоглед /доношење одлуке/. Одлучи се за нешто и иди даље. После тога препусти Богу бригу о томе. Труди се да избегаваш схоластички приступ проблемима, како ти глава не би била ошамућена. Ради са усрђем оно што можеш, буди једноставна и имај поверење у Бога. Ми, на неки начин, обавезујемо Бога да нам помогне када своју будућност и наду поверимо Њему. И здрав човек од много помисли неће бити ни зашта. Ако се секира човек који болује и страда - он још и има неко оправдање. Али ако је човек здрав, а смућује се и прима помисли слева - заврећује батину! Уместо да се радује, он се мучи помислима!

Највећа болест у наше време јесу испразне помисли људи светског настројења. Они могу да имају све осим добрих помисли. Муче се, јер се према проблемима не постављају духовно. На пример, неки човек пошао је негде колима; на мотору се десио мањи квар, и он мало касни. Ако има добре помисли, рећи ће: „Види, добри Бог ми је послао ову препреку јер бих можда доживео неку несрећу да нисам закаснио. Како да Ти за то заблагодарим, Боже мој?“, и прославиће Бога. Али ако нема добре помисли, неће се суочити са проблемом на духован начин; оптужиће Бога и почеће да ропће: „Ето, требало је да стигнем раније, а ја сам закаснио! Каква несрећа! И тај Бог...“

Човек стиче корист када прихвата оно што му саветују помисли здесна. А када ради „улево“ - мучи се, растаче се, избежумљује. Једанпут, пре неколико година, ушли смо у неки теретни камион у коме су као седишта стајале даске, да бисмо се из Урануполиса превезли до Солуна. Унутра је све било збрда

- здола: кофери, поморанџе, риба, сандуци који су се осећали на рибу, деца из Атонијаде, неко седи, неко стоји, калуђери, мирјани... Дође један мирјанин и седе крај мене. Био је дебео, а будући још и пригњечен, повика из свег гласа: „На шта ово личи?!...” Недалеко одатле налазио се један монах који, сиромах, сав беше затрпан сандуцима, тако да му је само глава вирила. Поред свега тога, пошто се камион љуљао - пут је био пропали макадам - нагомилани сандуци су се рушили, а онај сиротан је покушавао да их рукама одгурне лево-десно како га не би ударили у главу. А онај први је викао јер је седео мало притешњен. Рекох му: „Зар не видиш како је оном тамо, а ти се дереш?” Упитах и монаха: „Како је, Оче?” Овај ми уз осмех одговори: „Боље него у паклу, Старче!” Онај се мучио иако је седео, а овај се радовао и поред тога што га сандуци умало нису затрпали. А пред нама је било још два сата путовања; нисмо били близу. Ум оног мирјанина окретао се око удобности коју би имао да је пошао аутобусом, и тиме се само узнемирио. А монах је мислио о томе колико би се мучио да се налази у паклу, и осећао је радост. Размишљао је: „Стићи ћемо за два сата и изаћи из камиона, а они јадници у паклу мучиће се довека. Јесте да тамо нема сандука, света и осталог, али пакао је - пакао. Слава Ти, Боже! Овде ми је, ипак, боље.”

– Старче, због чега два послушника, на пример, немају исто поверење у свог духовника?

– Због помисли. Човек може да има искварене помисли према свему и свачему. Ако нема добре помисли и не избаци своје „ја” из сваког свог поступка - односно, ако је самовољан - ни Светитељ му неће помоћи. Не само да има светог духовника или свету

игуманију, већ да му је духовник и сам свети Антоније, или ма који други Светитељ - то му ништа не би помогло. Ни сам Бог не може да помогне једном таквом човеку, иако Он то веома жели. Када човек воли себе, односно када је себелубив, он све кроз то тумачи. Неко све тумачи грешно, а неко онако како то њему одговара. Мало-помало, ова неразумна тумачења постају део природе таквог човека. Ма како да се држиш, они ће се саблазнити.

Има и таквих људи који, ако им посветиш мало пажње, ако им кажеш неку лепу реч, лете од среће. Али ако им не посветиш пажњу, веома се жалосте и нападају удругу крајност, која је ђаволска. Када виде, на пример, нечији поступак они помисле: „Аха, десиле се то-и-то”, и касније су уверени да се то све сигурно баш тако десило. Или виде неког да је озбиљан, и помисле како сигурно има нешто против њих, а он је можда озбиљан јер је окупиран нечим. Пре неки дан дође ми тако један човек и рече: „Зашто је тај-и-тај некада разговарао са мном, а сада не разговара? Нешто сам му приговорио; да није можда због тога?” „Пази”, рекох му. „Можда те је и видео, али те просто није приметио; или му је неко болестан, па размишља о томе како да нађе лекара; или путује у иностранство те је окупиран заменом новца...” И заиста, тај човек имао је болесног сродника и озбиљне проблеме, а овај је, зато што је очекивао да он стане и поразговара са њим, изнео читаву гомилу помисли.

Добре помисли
доносе духовно здравље

– Старче, која је одлика слабашних помисли?
– На шта мислиш? Први пут чујем за тако нешто.
– Па, говорили сте о томе да, када човек прима помисли слева, он погрешно схвата нечије држање...

– И ти то зовеш „слабашним помислима?”

– Споменули сте неког ко је желео да остане код Вас као послушник, а Ви сте му рекли: „Не могу да те примим јер имаш слабашне помисли.”

– Ма, не! Нисам тако рекао. Рекао сам му: „Не могу да те примим као послушника, јер ниси духовно здрав.” Он ме је на то упитао: „А шта је то духовно здравље?” Одговорио сам: „Немаш добре помисли. Ја као човек сигурно имам неке недостатке, а као дугогодишњи монах можда имам и неку врлину. Ако немаш добре помисли, и од мојих недостатака и од мојих врлина имаћеш само штету.” За једно дете може се рећи да има слабашне помисли, јер је још увек незрело, али не и за одраслог човека.

– Старче, а да ли су сви одрасли људи - зрели?

– Код неких људи глава није зрела. То је друго, ако са главом нешто није у реду. Али ако неко не размишља једноставно, тада његова помисао скреће ка злу и он све погрешно види. Такав човек није духовно здрав и никакво добро му не може помоћи; и од самог добра се мучи.

– Ако се деси неки проблем, Старче, да ли је корисно да испитамо ко је крив?

– Прво испитај да видиш ниси ли можда ти крива. То је много боље!

– Али, Старче, шта ако ми други дају поводе?

– А колико пута си ти њима дала поводе? Будеш ли тако размишљала, схватићеш да грешиш суочавајући се са проблемима на такав начин.

– А да ли је помисао слева и када кажемо: „Вероватно је то учинила та-и-та сестра?”

– Јеси ли баш сигурна да је то учинила та сестра?

– Не, али она је и раније нешто слично радила.

– Ако ниси сигурна, онда је то опет помисао слева. Осим тога, чак и да је она то и учинила, ко зна како и зашто је учинила.

– Старче, а када видим, на пример, да сестра има неку страст?

– Јеси ли ти игуманија? Игуманија сноси одговорност /за вас/, и зато треба да испитује ваше страсти. Али зашто бисте се ви бавиле туђим страстима? Ви још нисте научиле да радите на себи. Ако већ желите да радите на себи, не испитујте шта раде они око вас, већ гајите добре помисли и за оно добро и за оно лоше што приметите код других. Без обзира на то са којим циљем неко нешто ради, ви имајте добру помисао. Добра помисао у себи садржи љубав, она разоружава људе и чини да се сви односе добро према вама. Сећате ли се оних монахиња које су лопова сматрале авом? А када им се он открио ко је, монахиње су мислиле да је то неки Христа ради јуродиви, који се само представља као лопов, па су почеле још више да га поштују. На крају су се спасили и он и његови другови.⁶

⁶ Међу казивањима о монашћиву њрвих времена наводи се и следећи догађај: Да би ойљачкао један добро ујврђен манасћир, неки вођа разбојника ѡреобукао се у монаха и ѡошражио ѡреноћинише /у ѡом манасћиру/. Игуманија га је са целим сесћиринсћивом ѡримила као великог аву, са ѡуно ѡошћивања. Све сесћире су се окућиле да би узеле од њега благослов,

– Старче, а када ме нека сестра слаже...

– А ако је из неког разлога била принуђена да ти каже лаж, или ако се заборавила, и оно што ти је рекла није била лаж? Сестра одговорна за госте потражи, на пример, од куварице салату; она јој каже: „Немам”, а ова зна да има. Ако не буде имала добре помисли, рећи ће: „Слагала ме је.” Али ако има добре помисли, рећи ће: „Сирота! Од силног посла заборавила је да има салату”, или: „Сигурно чува салату за неку другу прилику.” Ти ниси духовно здрава, па зато тако и размишљаш. Да си духовно здрава, ти би и нечистоту видела чистом. Гледај на ђубре као што гледаш на воће, јер ђубре помаже да воће роди.

Онај ко има добре помисли духовно је здрав, и све окреће на добро. Сећам се, за време Другог светског рата деца која су била снажне грађе са апетитом би појела парче проје, и била би здрава; а нека деца из богатих кућа и поред тога што су јела хлеб са путером, будући слабашне грађе - била су болешљива. Тако је и у духовном животу. Човек који има добре помисли, чак и ако га неко неосновано нападне, рећи ће: „То је допустио Бог, не бих ли тиме искупио своје пређашње грехе. Слава Ти, Боже!” Насупрот томе, ако пођеш да помилујеш човека који нема добре помисли, он ће помислити да хоћеш да га удариш. Узмите за пример неког пијанца. Ако је

ојрале му ноге и ѿошом ѿу воду од ѿрања ногу сачувале као благослов. Једна нејокрејна сесѿра која се са вером ѿом водом умилла - оздравилла је, и на изненађење свих, сама дошла да и она узме благослов од аве. Вођа разбојника се, видевши чудо, ѿошѿуно ѿроменио; ѿокајао се и баѿио мач који му је био сакривен ѿод расом. После краћеѿ времена и он и њеѿови друѿови - разбојници ѿостали су монаси, који су свој монашки живоѿ ѿроводили са великом доследношћу.

зао, он ће у пијаном стању разбијати све око себе; а ако је добар, плакаће и молити за опроштај. Један пијанац је рекао: „Поклањам по једну кофу лира свакоме ко ми завиди!”

*Они који имају добре помисли
све виде добро*

Рекао сам неким људима који су ми се пожалили да се саблажњавају гледајући извесне неправилности у Цркви: „Ако питаш муву: *Има ли цвећа у околини*, она ће ти одговорити: *Не знам; али имамо доле у оној ружи има конзерви, ђубреја, нечистиоће*, и набројаће ти сву прљавштину у којој је била. Али ако запиташ пчелу: *Да ниси можда видела неку прљавиштину у околини*, она ће ти рећи: *Прљавиштину? Не, нисам приметила никакву прљавиштину. Ово месито је прејуно мирисног цвећа*, и навешће ти читаву гомилу баштенског и пољског цвећа. Видиш, мува зна само где има смећа, док пчела зна да је тамо један љиљан, а мало даље један зумбул...”

Како ја схватам ствари, неки људи личе на пчелу, а неки на муву. Они који личе на муву у свакој ситуацији траже нешто лоше и тиме се занимају; нигде не виде нешто добро. Они који личе на пчелу у свему налазе добро. Оштећен човек, оштећено и мисли; он све прима налево, све види погрешно. А човек који има добре помисли, ма шта да види, ма шта да му кажеш, имаће добру помисао.

Једанпут ми је у келију дошао неки дечко, ученик другог разреда гимназије. Покуцао је на врата звекиром. Требало је да прочитам брдо писама, али рекох - да изађем да видим шта хоће. „Шта је,

момче?”, упитах га. „Да ли је ово келија оца Пајсија? Треба ми отац Пајсије”, на то ће он. „Ово је његова келија, али он није овде. Отишао је да купи цигаре”, рекох му. „Сигурно је отишао да би некоме учинио услугу”, опет ће он уз добру помисао. „Ма, за себе је отишао да их купи. Све је попушио, па је постао као луд за цигарама. Мене је овде самог оставио, и уопште не знам када ће да се врати. Видим ли да касни, покупићу се и отићи.” Очи су му засузиле, па ми опет уз добру помисао рече: „Умарам Старца.” „А шта ти хоћеш од њега?”, упитах га. „Хоћу да узмем благослов”, одговори он. „Море, какав благослов да узмеш? Па, он је у прелести, нема благодати; знам га ја добро. Не чекај га узалуд, јер и када се врати биће нервозан, а можда и пијан; јер поред свега, још и пије.” Али он је и даље имао добре помисли. „Уосталом, ја ћу га сачекати још мало; шта хоћеш да му кажем?” „Имам једно писмо да му предам, али ћу га сачекати да бих узео благослов”, на то ће он. Видите? Шта год да сам рекао, он је то примао са добром помишљу. Рекао сам му: „Постао је као луд за цигарама”, а сироти дечко почео је да уздише; очи су му се напуниле сузама. Мислио је: „Ко зна, хтео је некоме да учини услугу.” Неки људи толико читају /па опет - ништа не вреди/, а једно дете, ученик другог разреда гимназије, има тако добре помисли! Ти му квараш помисли, а он долази до бољих, и изналази све боље и боље закључке. Задивио сам се! Први пут сам тако нешто видео!

*Помисли просвећеног човека
и помисли лукавог човека*

– Старче, да ли човек светог живота схвата да је неко лукав?

– Да, схвата, како то да је неко лукав, тако и то да је један Светитељ - свет. Он види зло, али истовремено види и какав је човек изнутра; зна да је то од ђавола и да долази од споља. Душевним очима он своје сопствене грехе види великим, а туђе - малим. Зиста их види малим, не обмањује себе. Може да види да је неко злочинац, али ће у добром смислу налазити оправдања за лукавства злог човека; он га не презире, не сматра га нижим од себе. Може га чак сматрати и бољим од себе, и свесно трпети /његове слабости/ из многих разлога. Види, на пример, злобу неког злочинца, али сматра да је он дошао дотле да чини злочине јер ниоткуда није имао помоћи, и да је и сам могао да буде у том стању да му није Бог помогао. Тако прима обиље благодати. Насупрот томе, када лукав човек види Богом просвећеног човека, он неће знати његове добре помисли, баш као што их ни ђаво не зна.

Онај који над собом дела истанчано духовно дело, оправдава друге, а не себе. И колико духовно напредује, толико се ослобађа, и толико стиче љубави према Богу и људима. Он тада не може да схвати шта значи злоба, јер о другима има само добре помисли; о свему мисли чисто и све види духовним видом, свето. Стиче корист чак и од падова својих ближњих, јер му они служе као јака кочница, да би припазио да сам не склизне. Насупрот томе, неко ко није стекао чистоту лукаво мисли и на све ствари лукаво гледа. Чак и оно што је чисто он прља

својим лукавством. Не користе му ни врлине његових ближњих, јер будући помрачен мраком човекоубице /ђавола/, те врлине тумачи својим лукавим речником. Непрестано је растројен, а и и своје ближње непрестано растројава духовним мраком. Ако хоће да се ослободи, треба да схвати да је неопходно да се очисти, како би стекао духовну бистрину, чистоту ума и срца.

– Старче, а када је човек некад лукав, а некад добар?

– Тада је подложен одговарајућим утицајима и променама. Човек је променљив. Лукаве помисли могу бити од ђавола и од самог човека који лукаво размишља. Често ђаво устројава неке ситуације да би изазвао код човека лоше помисли. Када ми је један архимандрит први пут дошао у келију, нисам стигао да га примим. Када је дошао други пут, нисам могао да га примим јер сам био озбиљно болестан, па сам му рекао да дође неки други пут да поразговарамо. Тада је архимандрит примио помисли да не желим да га видим, јер имам нешто против њега, па је отишао у манастир и жалио се на мене. Све је то било од ђавола.

Помисли оtkривају духовно стање

– Старче, како то да једну исту ствар два човека различито виде?

– А зар све очи виде подједнако добро? Да би неко видео добро, треба да има здраве душевне очи. Када су душевне очи здраве, човек има унутрашњу чистоту.

– Зашто, Старче, један исти догађај понекад неко сматра благословом, а неко несрећом?

– Сваки човек тумачи догађаје у складу са својим помислима. Сваку ствар можеш да посматраш и са добре и са лоше стране. Чуо сам да се догодило следеће: У једном манастиру који се налазио у насељеном месту, по типичу је у поноћ служена вечерња служба заједно са јутрењем. На богослужења је долазио и народ, јер је манастир био окружен кућама, које су мало-помало зидане у непосредној близини. Једном приликом неки монах почетник заборави да закључа келију, и у њу уђе - жена. Сазнавши за то, монах се жестоко расрди! Оскврнављена му је келија! Страшно, пропаст света! Узео је шпиритус, просуо га на патос и запалио, не би ли дезинфиковао келију! Мало је фалило да запали и читав манастир. Патос келије је спалио, али своје помисли - није. А требало је њих да спали, јер се зло налазило у њима. Да је монах имао добру помисао и рекао себи да је жена ушла у његову келију из побожности, да би стекла корист, да би узела мало благодати како би се и она код куће подвизавала, духовно би се променио и прославио би Бога.

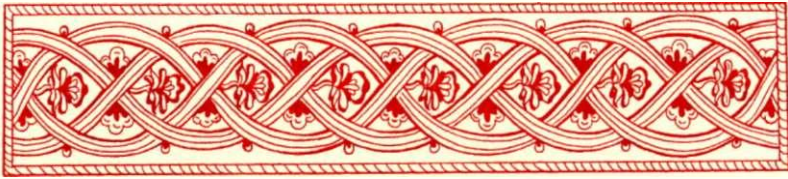
Квалитет помисли једног човека открива његово духовно стање. Људи суде о стварима сходно унутрашњем садржају /њихових душа/. Уколико немају духовни садржај, изводе погрешне закључке и чине неправде својим ближњима. Ако, на пример, онај ко даје милостињу ноћу - како га нико не би видео - угледа неког касно увече напољу, никада неће имати лошу помисао. Али ако истог угледа неко ко читаве ноћи проводи у греху, рећи ће: „Каква наказа од човека! Ко зна где је провео ноћ”, јер он сам има такво искуство. Или ако би неко ко има добре помисли зачуо ноћу са горњег спрата „*шук-шук*,” помислио би: „Неко ради метаније”, док би неко

други ко нема добре помисли, рекао: „Неко целу ноћ игра!” Ако би онај први чуо музику, рекао би: „Каква дивна црквена музика!”, док би онај други рекао: „На шта личи ова дрека?”

Сећате ли се како су се према Христу поставила два разбојника која су заједно са Њим била распета? А обојица су видела Христа на Крсту, земљу како се тресе и остало. Али какве помисли је имао један разбојник, а какве је имао други! Први, који је био са Христове леве стране, хулио је на Њега и рекао: *Ако си њи Христѿос, сѿаси себе и нас!*⁷ Други, који је био са Христове десне стране, рекао је: *Ми смо ѿраведно осуђени, јер ѿримамо ѿо својим делима као шѿѿо смо заслужили; а он никаква зла не учини.*⁸ Један се спасао, а други је пропао.

⁷ Лк. 23, 39.

⁸ Лк. 23, 41.

ДРУГА ГЛАВА

Хулне помисли

Које су њомисли хулне

тарче, није ми јасно када за неку помисао кажемо да је хулна?

– Када нам у ум долазе скверне слике о Христу, Мајци Божијој, Светитељима или о било чему другом божанском и светом, или чак о нашем духовнику - то су хулне помисли. Ове помисли не треба никоме говорити.

– Зар ни духовнику?

– Биће довољно ако му кажемо: „Долазе ми хулне помисли о Христу”, или - „...о Духу Светом”, или - „...о Мајци Божијој”, или - „...о теби, мом духовнику.” Све те хуле и греси су од ђавола; нису наши. Због тога се и не треба узнемиравати због ђаволових грехова. Када сам био монах почетник, ђаво ми је једно време убацивао хулне помисли чак и у цркви, због чега сам се много секирао. Све оно што сам као војник чуо - псовке и томе слично, ђаво ми је убацивао у ум везано за светитеље. Духовник ми је рекао: „Те помисли су ђавоље. Тренутак када човек почне да се узнемирава због скверних помисли које му долазе у ум у односу на свештене ствари, доказ

је да те помисли нису његове, већ да долазе од споља.” Али ја сам се и даље секирао. У повратку од Старца, свратих у капелу светог Јована Крститеља да се помолим; поклоних сам се икони Светитеља и од ње осетио благоухање. Када су ме поново напале онакве помисли, отишао сам опет у капелу, и благоухање са иконе се поново осећало! Једног дана, док се служила Света Литургија, за време Трисвете песме, и ја сам тихо певушио Нилово¹ *Свети Боже*. Тада угледах како кроз врата које воде у притвор главног храма улази једна страшна, велика звер са псећом главом. Пламен јој је избијао из уста и очију! Окренула се око мене и два пута ме ошамарила, зато што сам певао *Свети Боже!* Погледао сам око себе да бих проверио да није још неко видео ту звер; али нико је није видео. После сам рекао духовнику: „Десило се то-и-то”, а он ми је одговорио: „Ето, видиш! То је био он! Да ли си сада миран?”

– Да ли човек може увек да схвати да је нека помисао хулна?

– Схвата, ако користи од Бога дату му памет. На пример, мени неки људи говоре: „Старче, зар је могуће да постоји пакао? Нас узнемирава чак и чињеница да има људи по затворима, а колико више то да има људи у паклу.” Али и то је хула, јер испада да су они праведнији од Бога. Бог зна шта ради. Сећате ли се једног догађаја који је навео свети Григорије Двојеслов? Једном приликом епископ Фортунат изагнао је демона из ђавоимане жене. Демон се после окретао по граду у виду неког сиротог човека, жалећи се на епископа. „Онај немилостиви ме је отерао!”, викао је. „Бре, Бог да га спасе, зашто

¹ Нил Камарагос је живео у Цариграду око 1880. године; марљиви музиколог; бавио се теоријом византијске музике и био прекознајљив међу црквеним појцима.

те је отерао? Зашто је то учинио? Повешћу те својој кући”, рече му неко и поведе ђавола са собом. Не прође много, а ђаво му рече: „Хладно ми је. Убаци неко дрво у камин.” Домаћин убаци дрва у камин, дода и пањ да би ватра била што јача. На крају, када се ватра добро разгорела, ђаво уђе у домаћиново дете. Оно, сирото, постаде ђавоимано, ускочи у ватру и изгоре. Тада је онај човек схватио кога је то епископ отерао и кога је он примио у кућу. Јер чим га је епископ Фортунат отерао, сигурно је нешто знао.²

Одакле ѿпроисходе хулне помисли

– Старче, реците нам нешто о благоразумној равнодушности.

– Благоразумна равнодушност потребна је преосетљивом човеку кога ђаволак³ мучи разним помислима. У том случају добро је да човек буде помало неосетљив, у добром смислу те речи, и да не ситничари око неких ствари. Осим тога, благоразумна равнодушност користи и ономе ко може да буде равнодушан према многим стварима, али му ђаво изазива преосетљивост према нечему одређеном, како би га растројио. У том случају ће благоразумна равнодушност помоћи човеку. Али потребно је да га неко руководи. Треба да износи своје помисли и буде под руководством духовника. У супротном, он мало-помало може накриво да постави ствари и да западне у другу крајност - да постане потпуно неосетљив.

² *Види 'Αγίου Γρηγορίου του Διαλόγου, Εὐεργετικός, τόμος Α', Τπόθεσις ΑΕ', ἐκδ. Ματθ. Παγγῆ, Αθήναι 1980, с. 510.*

³ *Тако је Сѿараи називао ђавола.*

– Старче, зашто имам хулне помисли када ме мори туга?

– Пази шта се ту дешава: Када ђаволак види да си тужна, он то искоришћава, нудећи ти једну светску бомбону, једну грешну помисао. Ако паднеш на прву лопту, после те води у све већу жалост и више не можеш да му се супротставиш. Због тога никада не пребивај у нерасположењу, већ се бави неким духовним делом које ће ти помоћи да изађеш из тог стања.

– Старче, много ме муче неке помисли...

– То је нешто ђаволско. Буди спокојна и не слушај их. Ти си осетљива, а ђаво ту осетљивост злоупотребљава - чини те ситничавом у односу на неке ствари, прилепљује ти ум за нешто тако и мучи те без разлога. Може да ти убади неку скверну помисао везану, на пример, за игуманију или мене. Немој да јој придајеш важност. Једна хулна помисао, само ако јој придаш макар и малу важност, може да те намучи, да те здроби. Теби треба мало благоразумне равнодушности.

Хулним помислима ђаво обично мучи веома побожне и осетљиве људе. Преувеличава њихове падове како би их ожалостио, а ако му не пође за руком да их тиме гурне у очајање и да изврше самоубиство, покушава да их бар излуди и учини потпуно бескорисним. А ако ни то не успе, биће му право задовољство да их посети макар унинијем.

Једном приликом срео сам неког човека који је стално пљувао. Рекоше ми: „Он је поседнут.” „Да је поседнут, не би се баш тако понашао”, одговорио сам. Како се касније показало, овај сироти човек није ништа погрешно да би га демон поседнуо. Одрастао је као сироче и био је преосетљив; имао је

и помисли с лева, а уз то још и мало маште. Све то ђаво је обрадио, па је почео да му убацује и хулне помисли. Када му је ђаво убацивао у ум такве помисли, сироти човек им се супротстављао, поскакујући и плујући на хулне помисли. Они који би видели такву сцену помишљали би да је у питању неко поседнут демоном. Сироти човек био је преосетљив и због тога је плувао на хулне помисли, а сви су му говорили: „Ти си ђавоиман!”

Хулне помисли често долазе од ђаволске зависти. Неки пут, нарочито после бдења, када је човек мртав уморан и не може да пружа отпор, злобни ђаво му убацује у ум хулне помисли; после тога, да би га упетљао у све то или да би га бацио у очајање, почиње да му говори: „Такве помисли ни сам ђаво не убацује у ум! Сада не можеш да се спасеш...” Ђаво може да нашапне хулну помисао чак и везано за Светог Духа, а после да му каже како је то неопростив грех...

– Старче, да ли хулна помисао може да дође и нашом кривицом?

– Да, и сам човек може да да повод. Када није у питању преосетљивост, хулне помисли наилазе због гордости, осуђивања и томе слично. Зато, када узмете на себе неки подвиг, а појаве се помисли неверја, хуле, знајте да се подвизавате са гордошћу. Ум се помрачује од гордости, рађа се неверје, и човек се обнажује од благодати Божије. Или када се неко бави догматским темама, немајући притом одређене /духовне/ предуслове за то, касније има хулне помисли.

Презрење хулних помисли

– Старче, ава Исак каже да страсти побеђујемо *смурењем*, а не *презрењем*.⁴ Да ли је презрење неке страсти и презрење хулних помисли - једно те исто?

– Не, у презрењу неке страсти налази се гордост, самоувереност и - што је горе од свега - самооправдање. Дакле, ти оправдаваш саму себе и не признајеш своје страсти. То ти је као да кажеш: „Ова страст није моја, она нема никакве везе са мном”, па се и не бориш против ње да би је се ослободила. Али хулне помисли треба да презиремо, јер, као што рекох, оне нису наше, већ ђаволске.

– Да ли неко ко се пред другима претвара да има неку страст, на пример стомакоугађање, на тај начин исмева ђавола?

– Он лицемери добрим лицемерјем, али то још увек није исмевање ђавола. Ђавола исмеваш када појеш псалме док ти он убацује хулне помисли.

– Старче, како да за време богослужења одагна хулне помисли?

– Појањем. *Ойворићу усѣа моја*...⁵ Не знаш да певаш? Не чачкај такве помисли. Презири их. Када се расправљаш са хулним помислима у време молитве, то је исто као да војник чачка бомбу док даје рапорт стрешини.

– А ако су оне упорне?

– Ако су упорне, онда знај да негде у теби постоји нека слаба тачка. Савршено решење: презрење ђавола; јер је он дипломирао факултет лукавства. У време борбе са хулним помислима боље је да не

⁴ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι, Ἐπιτομολογὴ Δ', ἔκδ. Αστέρ, Ἀθήναι 1961, σ. 329.

⁵ Почейшак благовешийенске кайавасије.

изговарамо ни Исусову молитву, јер бисмо тиме показали да се бавимо проблемом /хулних помисли/; ђаво тада циља слабу тачку у нама и непрестано нас бомбардује хулним помислима. Боље да појемо. Видиш, и дечица када хоће да покажу презрење према неком свом другу који их зачикава, певуше: „Тра-ла-ла...!“ То исто треба и ми да радимо у односу на ђавола. Само, ми ћемо да појемо, а не да певушимо светске песме. Појање је молитва Богу, али и презрење ђавола. Тако са сваке стране доскачемо ђаволу.

– Али, Старче, када сам у таквом стању ја не могу ни да певам, тешко ми је чак и да се причестим.

– То је веома опасно! Тебе то ђаволак блокира! Певај, причешћуј се, јер те помисли нису твоје. Само тако ћеш показати да ме слушаш; отпевај једно *Досѿојно*, да би се ђаво покупио и отишао. Нисам ли ти причао о једном калуђеру? Имао је дванаест година када је дошао на Свету Гору. Био је сироче; будући лишен љубави мајке по плоти, он је сву своју љубав подарио Мајци Божијој. Њу је осећао као своју мајку. Да видиш само са каквом побожношћу се поклањао Њеним иконама! Касније је ђаво упрљао ту његову љубав, убацујући му у ум хулне помисли. Сироти монах није више ни прилазио да се поклони Њеним иконама. Сазнавши за то, његов Старац га је узео под руку и привео икони Богородице и Христа да би им целивао лица и руке; и ђаво је одмах утекао. На неки начин, дрскост је целивати Богородицу и Христа у лице, али Старац је то учинио само да би одагнао помисли које је имао монах.

Када смо ми криви за хулне помисли

– Старче, да ли сам крива када ме нападну хулне помисли, а ја се не саглашавам са њима?

– Ако се секираш и не прихваташ их, није то ништа.

– Старче, а када је заиста човек крив за једну хулну помисао?

– Ако се не секира што има такве помисли, седи скрштених руку и разговара са њима - у том случају човек је крив. И колико више буде примао хулне помисли, толико више ће осећати и једну демонску смућеност. Јер када прими једну хулну помисао, почне да се окреће око ње и разговара са њом у уму, тада у некој малој мери постаје ђавоиман.

– А како се, Старче, одгоне такве помисли?

– Ако се човек секира када му долазе такве помисли и ако не разговара са њима, оне ће саме од себе престати да долазе, јер немају хране. Дрво које се не залива - суши се. Али када неко почне да се макар и мало забавља хулним помислима, он их тиме храни, залива свог старог човека; тада се помисли тешко сасушују.

– Старче, неки пут ја примам хулне помисли, саглашавам се са њима, а после схватим шта сам учинила, али не могу да их одагнам.

– Знаш ли од чега ти патиш? У једном тренутку ум ти негде одлута, расејеш се и почнеш да дангубиш отворених уста. Тада долази ђаво, убацује ти у уста бомбону и ти почињеш да је цуцлаш. Осећаш њен укус и после ти је тешко да је испљунеш. А треба да је испљунеш одмах, чим почнеш да осећаш да те мало заслађује.

– Старче, а када ми дође нека хулна помисао, па је ја мало примим а после је одагнам?

– То је као да ти је ђаво дао једну бомбону, ти је мало цуцлаш, а после је испљунеш. Треба одмах да је испљунеш. У супротном, он ће те прво заварати једном бомбоном, а после ће те напајати отровом, ругајући ти се.

ТРЕЌА ГЛАВА

Веровање помислима

*Веровање ѿ помислима -
ѿочейшак ѿ прелести*

тарче, када се разгневим постајем као бујица; не могу да се савладам.

– Зашто не можеш да се савладаш?

– Зато што верујем својим помислима.

– Е, онда ти имаш неко своје: „Верујем”, неки свој *Символ вере!*... Крив је егоизам. Не оправдавај своју помисао. Испразну помисао ти сама одбаци, не примај је.

– А како да знам да је нека помисао испразна?

– Е, ако баш не знаш, а ти је онда кажи игуманији, послушај је у свему што ти буде рекла, и тако ћеш за тили час одбацити помисао. Када један човек који се труди да живи духовно верује својим помислима, то је већ почетак прелести. Гордост му помрачује ум и он може да падне у прелест. Боље би му било да пошашави, јер би за њега то бар била нека олакшавајућа околност.

– Старче, зар он не прихвата помоћ својих ближњих?

– Да би му они помогли у стању у ком се налази,

треба и он сам да помогне. Треба да схвати да је веровање помислима које му говоре да је он бољи од других, да је свет и томе слично - прелест. Ако он сам њима не овлада, ни пушком их нећеш отерати. Да би те помисли отишле, човек треба да се смири. Некада траже од мене да се помолим за неки такав случај. Како да се помолим? Он у себи има ђавољи окидач и поново ће га потегнути. То је као да неко држи окидач mine и тражи од тебе да му помогнеш да га не повуче.

– Старче, ја сам скренула.

– Ко ти то каже? Твоја помисао? Пратим ја тебе и са Свете Горе. Мислим на тебе. Ниси ти скренула. Али скренућеш ако будеш веровала својим помислима. Не веруј својим помислима ни када ти кажу да си пропала, ни када ти кажу да си света.

Верованье својим помислима ствара психолошке проблеме

– Старче, ако неко има помисли да се сви окрећу око њега, како да их одагна?

– Те помисли су од ђавола који хоће да човека учини болесним. Треба да буде равнодушан, да уопште не верује тим помислима. Неко ко је подозрив, видевши своја два познаника како тихо разговарају, помислиће: „О мени разговарају; нисам то од њих очекивао”, а они су причали о некој сасвим другој ствари. И не буде ли припазио, мало-помало ће напредовати у томе и доћи ће дотле да мисли да га сви прате, јер га прогоне. Чак и да има конкретних доказа да се други баве њиме, треба да зна да је и те доказе сам непријатељ тако удесио само да би га

уверио /у истинитост онога што му нашаптавају помисли/. И како само тај ђаво све то повеже!

Познајем једног младића који, иако је веома бистар, верује својим помислима које му говоре да је неуравнотежен. Примајући помисли које му доноси ђаво, створио је себи једну читаву гомилу комплекса. Покушао је да се убије, намучио је родитеље. Бог му је дао силу и дарове, али све је то упропастио ђаво. Тако се мучи и он сам и његови ближњи. Не могу да разумем зашто људи прихватају те ђаволске помисли, чинећи тако своје животе мучним. Кривицу сваљују и на Бога, Који нам толика добра чини и Који нас толико воли. И ма шта да кажеш једном таквом човеку - ништа не вреди. Докле год он сам не престане да верује помислима које му доноси непријатељ, само ћеш са замарати.

– Старче, да ли је осетљивост - душевна слабост, болест?

– Не, прилежност и осетљивост су природни дарови, али нажалост, ђаволу полази за руком да их злоупотреби. Једном осетљивом човеку ђаво стално преувеличава ствари, тако да овај не може да издржи неку тешкоћу или може да је издржи за неко кратко време, а после се умара, обесхрабрује, пати и на крају постаје богаљ. Ако уме да искористи наслеђену осетљивост, она ће постати небеска, али ако допусти да је злоупотреби ђаво, она ће пропасти. Јер ако човек не искористи своје дарове за добро, искористиће их ђаво за зло. Он тако разбацује Божије дарове. Уместо да благодари Богу, све схвата наопако. Када осетљив човек верује својим помислима, може да заврши и на психијатрији, док равнодушан човек са оним својим: „Нема везе”, иако у суштини не чини добро, макар

не завршава на психијатрији. Зато ђаво прогања осетљиве људе.

Неке друге људе мучи помисао, или боље речено - ђаво им убацује у ум једну помисао, да имају лоше наслеђе, и покушава да их убеди да поверују да је све то баш тако. Ђаво их плаши не би ли их смутио и растројио без икаквог разлога. Али све и да постоји неко /лоше/ наслеђе, пред благодаћу Божијом оно не може да се одржи. Сећате ли се светог Кипријана¹ који је од мага постао епископ и мученик Христов? Затим, и Мојсије Мурин,² који је био разбојник, постао је осетљивији од многих великих Отаца. Ето какво је стање достигао! Када је свети Макарије Египатски дошао да види светог Мојсија Мурина, овај му рече: „Желим да живим у молитвеном тиховању а браћа ми не допуштају.” Свети Макарије му на то одговори: „Примећујем да си ти меке природе и не можеш да одагнаш брата од себе; али ако желиш да живиш у тиховању, пођи у пустињу, у Петру³, и тамо ћеш наћи мир.”⁴ Мекотом душе превазишао је чак и светог Арсенија Великог, који је потицао из угледне породице и био образован, културан човек, док је он био само један разбојник. Ето видиш шта чини благодат Божија! Али свети Мојсије имао је много смирења.

¹ Њеџов сѿомен Црква слави 2. октѿобра.

² Њеџов сѿомен Црква слави 28. авгусѿа.

³ Пустѿиња у северозајадном делу Арабије.

⁴ Види „Сѿаречник”, О ави Макарију Еџѿийаѿском, Беседа, 2000, сѿпр. 232.

Ђуди ѿишчу од ѿмисли

- Старче, зашто су неки људи гадљиви?
- Реци ми, чега се ти гадиш?
- Свега се гадим.
- Онда ће све баш теби западати! И црви у вођу или у пасуљу, и нека длака у хлебу...
- Баш тако и бива, Старче!
- Слава Ти, Боже! Видиш колико ти Бог помаже да превазиђеш /ту слабост/?
- Старче, зар то не почиње од помисли? Рецимо да сестра нађе једну длаку. Нека је остави на страну.
- То је благослов! Дај ту длаку мени, да и ја добијем благослов!... Ах! Сећам се, једном приликом на Синају, ишао сам негде са једним монахом. Дао сам му две брескве. Погледам, а он их не једе. Хтео је да их опере, како би могао да их поједе; држао их је у рукама и није их стављао у џеп, да се и у џепу не би заразиле микробима! Његов брат који је имао осморо деце, рекао ми је: „Он за прање руку потроши више сапуна него моја жена за купање осморо деце!” И да видите само шта га је снашло! Тамо на Синају, сваки калуђер добијао је једног бедуина који му је помагао, доносио храну и томе слично. Бедуин кога је добио овај гадљиви калуђер био је најпрљавији од свих - умазан од главе до пете! Одело му смрди, све на њему смрди. Требало би га држати недељу дана потопљеног у корито да би се спрала прљавштина са њега! Руке су му биле... ма, боље не питај! Можеш шпаклом да их гулиш. Поред свега тога, када би дохватио чанак са храном да би га додао гадљивом калуђеру, умочио би у њега два прста. Како би га угледао, калуђер би повикао: „Бежи,

бежи!...” На крају, овај монах ни две недеље није издржао на Синају; утекао је.

Сећам се, и у манастиру смо имали једног монаха који је као мирјанин био виши полицајац. Пошто је био образован, поставили су га за чтеца. Толике године је провео у манастиру, а остао је гадљив. Где он да додирне кваку! Ногом је отварао врата, а лактом гурао преворницу. После би алкохолом чистио рукав којим ју је дотакао! Чак је и врата на цркви отварао ногом. А када је остарио, Бог је допустио да му се учврвља нога, и то она иста којом је некада отварао врата. Био сам помоћник болничара када је први пут дошао у болницу са повезаном ногом. Болничар ми је рекао да одрешим ногу, а он је отишао да донесе газу. Када сам то урадио, имао сам шта и да видим! Нога је била потпуно учврвљана! Рекох му: „Отиди до мора да испереш ногу од црва, па ћемо онда да је превијемо.” Докле је дошао! Каква казна! Запрепастио сам се. Болничар ми рече: „Схваташ ли због чега му се то десило?” „Схватам, због тога што је ногом отварао врата”, одговорих му.

– А да ли је и у том стању наставио да ногом отвара врата, Старче?

– Да, ногом! А остарио је у монаштву!

– Зар ништа није схватио?

– Не знам. После тога сам отишао у манастир Стоми у Коници. Ко зна како је умро! А видиш, у том манастиру неки млади монаси су као благослов јели остатке из тањира старих калуђера! Сакупљали су извџтки оџкрџхџ. Неки монаси су целивали кваке, јер су их се Оци дотицали, а овај је клањајући се иконама дотицао иконе само брковима, које је после још и алкохолом брисао!

– Старче, да ли је то непобожност, када се човек на тај начин односи према свештеним стварима?

– Од тога се почиње, а стиже се много даље. Тако је и онај монах дошао дотле да не целива иконе, јер се бојао да можда неко ко их је целивао пре њега не пати од неке болести!

– Односно, не треба да обраћаш пажњу на неке ствари, како не би био гадљив?

– Колико прљавштине коју људи поједу уопште не виде! Човеку који се нечега боји или који пати од страха од болести, чим се прекрсти помоћи ће Христос. Колико само њих који ми прођу кроз келију пате од различитих болести! Па опет, неки сироти људи се једноставно само прекрсте, узму /једину/ чашу коју тамо држим и пију из ње воду. Неки други који се боје /болести/ ни не дотичу је се. Пре неки дан дошао је код мене неки човек који заузима висок положај у једном предузећу. Јадник, имао је толики страх од микроба, да су му руке потпуно побелеле колико их је чистио алкохолем. Чак је и ауто прао алкохолем! Било ми га је жао! Схваташ? Човек заузима такав положај, а овако се понаша! Понудио сам му ратлук, али га он није узео јер сам га ја додирнуо. Чак и да је ратлук био у кутији, он га опет не би узео, мислећи да га је можда неко други ставио у кутију рукама. Тад ја узех ратлук, њиме истрљах његову ципелу, па га поједох. Учинио сам то више пута, и тек тада ми је пошло за руком да га мало ослободим тог страха. Ето, и данас ми је дошла овде једна девојка која има фобију од болести. Када је улазила није узела благослов, јер се бојала да се не зарази неким микробом. И када је одлазила, после свега што сам јој рекао не бих ли јој некако помогао, она опет није узела благослов. Рекла

ми је: „Нисам ти целивала руку јер се бојим да се не заразим неким микробом!” Шта да кажеш? На тај начин неки људи сами себи загорчавају живот.

Умишљени болесници

Највећа болест је када човек верује својој помисли која му говори да је од нечег болестан. Ова помисао човека чини напетим, забринутим, он од ње губи апетит, не може да спава, почиње да узима лекове, и на крају побољева иако је био здрав. Када је неко болестан па се лечи - то разумем; али када је неко здрав а само умишља да је болестан, и разболи се из чиста мира, то је... Неко је, на пример, снажан и телом и духом, али не може ништа да ради јер верује помисли која му говори да није добро. Као резултат тога, човек се гаси и телесно и духовно. Он не лаже, јер се човек успаничи када поверује да од нечег болује, клоне, и после нема смелости да ишта ради. Тако постаје неспособан без икаквог разлога.

Понекад ми долазе у келију потпуно сломљени људи. „Помисао ми говори да имам сиду”, говоре и у то верују. Питам их: „Да ниси можда живео тако-и-тако?” „Не”, кажу ми. „Онда се без разлога секираш. Уради неке анализе како би одагнао помисли.” „А шта ако ми ураде анализе па открију да ипак имам сиду”, кажу ми неки од њих. Не слушају шта им говорим и муче се. А они који ме слушају ураде анализе, схвате да ту ничег нема и да само видите како им се лица мењају, а смелост се враћа. А они други се од потиштености излежавају у кревету и неће ни да једу. Па добро - имаш сиду. За Бога не

постоји тежак проблем. Ако се трудиш да живиш духовно, ако се исповедаш, причешћујеш и томе слично, Он ће ти помоћи.

– Старче, а како уопште човек почне да мисли да је болестан?

– Он постепено негује ту помисао. Често можда и постоји неки повод /за такву помисао/, али није у питању ништа озбиљно. После се помисао све више развија и човек почиње да преувеличава проблем. Када сам живео у манастиру Стоми, познавао сам једног породичног човека из Конице који је умислио да има туберкулозу. Ни жени није дозвољавао да му се приближи. „Не прилази, заразићеш се”, говорио је. Сирота жена је качила котарицу са храном на неки штап, и тако му је додавала издалека. Јадница, потпуно се исцрпела. Несрећна деца су га гледала са раздаљине. У ствари, њему није било ништа, али пошто није излазио на сунце, будући затворен у кући и непрестано умотан у ћебад, био је жут, па је веровао да има туберкулозу. /Једног дана/ дигох се и пођох до њега. Чим ме угледа, он рече: „Не прилази ми, Оче, заразићеш се и ти, а толики народ ти долази тамо у манастир. Имам туберкулозу.” „Море, ко ти је то рекао да имаш туберкулозу”, на то ћу ја. Његова жена ми донесе за послужење слатко од ораха. Рекох му: „Отвори уста. Сад ћеш мало да слушаш.” Он отвори уста, и не слутећи шта ћу да урадим. Убацих му орах у уста, окренух га два-три пута, а потом га узех и поједох. „Не, не, заразићеш се!”, повика. „Чиме да се заразим? Ништа ти није. Да имаш туберкулозу било би стварно глупо да урадим овако нешто. Хајде, устај! Идемо напоље.” Тада рекох његовој жени: „Баци све - лекове, покриваче...” Подигао сам га, па изађосмо напоље. Након три

године - колико је био затворен - са чуђењем је посматрао свет око себе. Касније, мало-помало, пошао је и на посао. Ето, шта је помисао када је негујеш!

Послушањем се све превазилази

– Старче, како помоћи човеку који је умислио да од нечег болује?

– Да би се таквом човеку помогло, он треба да има духовника, да има поверење у њега и да га слуша. Он ће духовнику откривати помисли, а овај ће га поучавати: „На то не обраћај пажњу, а на ово пази.” А ако нема поверења у духовника и ако га не слуша - помисли неће моћи да одступе. Знаш ли како је то када неко тражи да му помогнеш, а притом он сам неће ни прстом да мрдне? Неки младић који живи распусним животом и пати од неких психичких проблема, дође код мене са очима поцрвенелим од цигарета и тражи да му помогнем. Поред свега тога, још има и неку лажну побожност: тражи да му на благослов дам икону из цркве, а у келију ми улази са цигаром! Рекох му: „Бре, очи су ти од цигара постале као очи бесног пса. Ни старци не пуше у овој келији. Овде ја кадим.” Он се разбеснео. Дође, тражи да му помогнеш, али од своје помисли не одступа. Још те пита: „Зашто нећеш да ми помогнеш?” Хоће да му буде боље на магијски начин, а да притом сам не уложи никакав труд. „Ти и ниси за чуда. Ништа ти не фали. Само верујеш својим помислима”, рекох му. А да је послушао, и помоћ би му се указала. Приметио сам да онај ко слуша веома брзо напредује и доводи се у ред. Тако се и он сам успокојава, а и његови ближњи.

Једном приликом у неки манастир је дошао свештеник. Замолили су га да пева, али он није пристао. Питали су га: „Зашто нећеш да певаш”, а он је одговорио: „Зато што Псалам каже: *Слава је Божија у усџима њиховим, и мач са обе сџране ошџар у руџи њиховој*”⁵. Плашио се /казне/ двосеклог мача уколико би се огласио, и настојао је на томе да неће изаћи на добро буде ли певао. „Ма, хајде, добри мој, рођени мој, није тако”, говорили су му, али он - ништа; држи до свога. Е па, како да се споразумеш са таквим човеком? Шта да му радиш? Чак и да је то његово тумачење било потпуно исправно, а да му је неко приговорио: „Није тако, него је овако”, да је он послушао погрешан став свог ближњег, примио би благодат, и то обилну благодат, само зато што се смирио.

Колико људи се годинама мучи, зато што верују својим помислима и не слушају! Ма шта да им кажеш, ма шта да им учиниш они то схватају потпуно наопако. А зло се не зауставља на томе да човек једанпут поверује својој помисли; зло се увећава. Човек у себи дуго гаји /веровање својим помислима/ и тако може да дође до лудила. Неко, на пример, почне да зида кућу. Кажу му: „Како то зидаш? Срушиће ти се кућа и спљескаће те!” Будући да је /изградња/ на самом почетку, ако послуша моћи ће лако да поруши и исправи /оно што не ваља/. Али ако заврши кућу, како после да је развали? Кажу му: „Сплескаће те”, а и он сам види да ће му се кућа срушити и схвата опасност, али ипак мисли на трошкове, колико је средстава и труда уложио у изградњу, и не може да је сруши. На крају остаје спљескан у њој.

⁵ Пс. 149, 6.

– Може ли се таквом човеку помоћи?

– Може, ако он то жели. Али када му кажеш да то-и-то код њега није у реду, а он се оправдава - како да му помогнеш? Неки младић, на пример, има дијабетес и будући да не зна какво зло може да произађе од те болести, он мисли да то није ништа озбиљно. Лекар му каже: „Дијабетес је веома штетан за организам и требало би да будеш на дијети.” Уколико га младић послуша, неће имати никаквих проблема. Али ако каже: „Па шта ако имам дијабетес? Јешћу слаткише, јер кад их једем загрејем се и онда могу да спавам и без ђебета, могу и да загазим дубоко у снег”, како да се споразумеш са њим, када инсистира на свом виђењу ствари?

– Старче, да ли је природно да млад човек верује својим помислима?

– Ако млад човек верује својим помислима, то значи да у њему има много егоизма.

– А како он то може да схвати?

– Схватиће, уколико се присети неких догађаја из детињства који показују да је извесну меру егоизма имао одмалена. Посматрао сам двоје деце. Једно дете узело је јастук напуњен сунђером и једноставно га понело. Дошло је и друго дете да понесе тај јастук, али се понашало као да носи цак цемен-та. У том другом детету постоји егоизам. Али када мало порасте и схвати да овакви поступци потичу од егоизма, па о томе почне да говори на исповести /као о греху/, долази благодат Божија, која га изба-вља и помаже му. А и како другачије - јер Бог није неправедан!

– Старче, када из неког искуства које сам стекла схватам у ком правцу ће да се развије стање у ком се /тренутно/ налазим, да ли у томе има самоуверености?

– Не доноси сама закључке. Када је Христос позвао апостола Петра, овај је ходао по води. Али чим му је помисао рекла да ће потонути, почео је да тонет⁶. И Христос га је пустио. „Кад ти кажеш да ћеш потонути, а ти онда и потони.”

И видиш, смирен човек макар и чуда творио, не верује својим помислима. У Јордану је живео један веома прост свештеник који је чинио чуда. Читао је молитве болесним људима и стоци, и они су оздрављали. Код њега су долазили и муслимани када би патили од неког недуга, па је и њих лечио. Пред служење свете Литургије попио би нешто, и уз то појео мало двопека, а после током читавог дана ништа не би јео. Једанпут Патријарх сазнаде за то да свештеник једе пре Литургије, па га позва у Патријаршију. Овај пође, не знајући зашто га Патријарх тражи. Чекао је са осталим људима у некој сали да га Патријарх позове. Напољу је било веома топло. Прозори су били затворени и само се кроз једну рупицу пробијао зрак сунца. Свештеник помисли да је то неки конопац. Пошто се ознојио, скинуо је расу и окачио је о тај зрак сунца. Видевши то, сви који су са њим седели у тој сали запрепастише се. Неко од њих оде до Патријарха и рече му: „Свештеник који доручкује пре свете Литургије, окачио је расу о зрак сунца!” Тада га Патријарх позва, и поче да га испитује. „Шта радиш? Како си? Колико често служиш? Како се спремаш за свету Литургију?” На то му свештеник одговори: „Прво одслужим јутрење, затим урадим неку метанију, па после нешто попијем и мало презалогам, и онда служим.” „А зашто једеш пре Литургије”, упита га Патријарх. Свештеник одговори: „Поједем нешто мало пре Литургије

⁶ *Виги Мѿ. 14, 28–31.*

да би, када употребим Часне Дарове,⁷ Христос био горе. Ако бих јео после свете Литургије, Христос би био - доле!" Он је то чинио са добром помишљу! Тада му Патријарх рече: „Не, то није у реду. Прво употреби Часне Дарове, а после тога мало једи.” Свештеник је направио метанију и /са смирењем/ прихватио оно што му је Патријарх рекао.

Хоћу да кажем да је тај свештеник и поред тога што је достигао такво стање да и чуда твори, једноставно прихватио оно што му је било речено; није имао неких својих жеља. А да је веровао својим помислима, могао је да каже: „Ја се молим за болесне људе и животиње и они оздрављају, ја творим чуда; шта ми па сад овај прича? Овако како ја мислим је много боље, јер би у супротном храна затрпала Христа.”

Схватио сам да послушање много помаже. Тек нешто мало памети човек да има, ако слуша - постаће мудрац. Било да је паметан, било да је глуп, било да је здрав, било да је болестан (духовно или телесно), и муче га помисли, ако слуша - ослободиће се /муке/. Послушање - то је ослобођење.

Највећи егоиста је онај који следи своје помисли и ништа не пита. Он самог себе уништава. Може човек да буде паметан, препаметан, али ако има својих жеља, ако је самоуверен и себељубив, он се непрестано мучи. Упетљава се, и сам себи ствара проблеме. Да би нашао свој пут, он треба своје срце да отвори неком духовнику и смирено од њега затражи помоћ. Али неки људи одлазе код психијатра, уместо код духовника. Уколико је психијатар побожан,

⁷ Након што се верници причесте и подели се нафора, свештеник употребљава Часне Дарове који су преостали у Пуштуру.

он ће их повезати са духовником. А ако психијатар није верујући, само ће им дати некакве таблете. Али таблете саме по себи не решавају проблем. Да би се људи исправно поставили /према свему што им се дешава/, да би поправили стање своје душе и престали да се муче, потребна је и духовна помоћ.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

Борба против помисли

Духовни животи заснива се на помислима

тарче, читала сам да су грчки војници у рату против Италијана настојали да прво униште непријатељска утврђења, па су тек онда ишли у напад.

– И ђаво то исто ради. Као што непријатељ, пре него што изврши напад ватреним оружјем, шаље авијацију да бомбардује утврђења и уништи их, тако и ђаво прво бомбардује човека помислима, а после га напада. Ђаво не напада човека ако га претходно не разбије помислима. Јер добре помисли штите човека; оне му дођу нешто као панцир!

Помисао слева је страног тела и човек треба да се труди да је избаци из себе. За ову борбу свако од нас има снаге. Нико не може да каже да је слабашан и да не може да се бори; за то нико нема оправдања. Добре помисли нису ни крамп ни мацола, па да неко не може да их подигне јер му дрхте руке. Не видим ништа тешко у томе да све посматрамо с добрим настројењем. Зашто бих се ја, на

пример, бавио нечијом ћудљивошћу? Можда у ствари то што он ради и није нека ћудљивост, већ он то чини претварајући се, да би се смирио.

– Старче, узнемирава ме то што све радим накриво. Борим се, али не могу да се исправим.

– Помак је већ и то што препознајеш нечисте помисли, што се узнемираваш и бориш да их одагнаш од себе. Ако желиш да напредујеш, када те ђаво нападне помислима с лева и почне да те вуче на своју страну, ти снажно окрени волан на супротну страну и прави се као да се ништа не дешава. Труди се да гајиш добре помисли како за млађе, тако и за старије сестре, које неприметно обављају своје унутрашње /духовно/ дело. Јер ђаво ти квари помисли не би ли тако задржавао твоје духовно узрастање. Уколико се не саплетеш о своје помисли, напредоваћеш огромним духовним скоковима. Сав духовни живот заснива се на помислима. Напредак у духовном животу зависи од помисли.

– Старче, шта помаже у борби против помисли лева?

– Бдење и непрестана молитва. Бдијући над собом, ти пазиш и гајиш добре помисли. Угледаш, на пример, једну чашу и сетиш се Светог Путира, Тајне Вечере, Христа... Али ако не бдиш над собом, твој ум може да лута по различитим, недуховним стварима, па чак и по лошим. Зато, потруди се да не скупљаш у себе мутљаг од помисли, да не би после морала да се рвеш не би ли их некако прогнала. Моли се и буди сабрана. А ако ти одлута ум, ти га опет врати, и увек тако исто поступај. Не допуштај уму да лута. Јер ако ти се ум непрестано налази макар и на неутралним, ако већ не на прљавим стварима, ипак ће и оне да га „неутралишу” многобрижношћу и расеју га. Осим

тога, помисли које настају услед многобрижности много су подмуклије од /очигледно/ рђавих помисли, јер их не примећујемо да бисмо их одбацили.

– Старче, помисао ми говори: „Толике године си у манастиру, а нимало ниси напредовала.”

– Баш да чујем, шта ти још говори помисао? Како видим - ви овде нешто много слушате ђаволка. Како вас само обмањује! Ма, зашто верујете ђаволу? Зашто наседате? Смири се. Узалуд се секираш и без разлога се мучиш. Ђаво ти, попут факира, представља ствари потпуно упетљано. Ошамућује те пессимистичким помислима не би ли ти њима утрошио време и одвојио те од молитве и сабраности на послушању. Ако те макар и мало ошамути учинивши те нерасположеном за борбу, и то ће бити сасвим довољно да непријатељ предузме напад против тебе. Гледај да се када си сама на послушању држиш следећег правила: псалмопојање, славословље и Исусова молитва - у себи или наглас; они користе као средства да би одступио мутљаг помисли, односно као начин да промениш тему /помисли/. Када ђаво мења тему, зашто је не бисмо и ми мењали? И раније сам вам говорио о томе да за време неког разговора, баш када наступи тренутак да кажем оно што ће другима бити од помоћи - или неко дође и прекине ме, или настане нека бука или већ нешто томе слично, како бих био принуђен да се зауставим. Када ђаво спроводи на нама такве планове, зашто и ми не бисмо њему чинили то исто? Будите мудре, насамарите ђаволка.

– Старче, мучи ме туга, униније... Као да преживљавам мучеништво.

– Мучеништво пре мучеништва!... Ти си самоуверена. Помисли слева су постале твоје стање и

зато се мучиш. Потребне су ти помисли здесна. Треба да преиначиш лукаве машине... своје /духовне/ фабрике тако да оне постану добре. Најбољи подухват је да човек направи фабрику добрих помисли. Тада ће чак и оно лоше твој ум исправљати у добро. На пример, ако у човеку гледаш душу, ти ћеш га видети као ангела; тако се и сама подобно ангелу узносиш на Небо, а твој живот постаје духовно славље. А ако га посматраш телесним очима - сурваваш се у пакао.

– Старче, дешава ми се да када смислим неку добру помисао врло брзо дође нека помисао слева и све ми упропасти. Да ли то значи да нисам од срца прионула на добру помисао?

– Циљ је да то радиш од срца; а када ти дође помисао слева, ти реци: „Ово је нешто туђе. Требало би да га отерам. Закључујем - губи се, завршили смо!”

– Старче, када са напором одагнам једну помисао слева, како то да ми се она поново враћа, када је већ та ствар завршена?

– Да, ствар је завршена, али ђаволак није. Ђаво никада не умире. Један старчић је испричао: „Ако једанпут-двапут шутнеш пса - он ће побећи. Али ђаво неће; он остаје. Стално је ту! Запалим свећу Светитељима којима је посвећена моја келија не би ли ђаво побегао, а он ми каже: *Јеси ли тио за нас зајалио свећу?* - *Бре, йройалице, како за вас? За Светийиеле сам је зајалио!* - *Да, али ми смо ите на тио йринудили, на то ће ђаво.*”

– Старче, да ли добија помоћ човек који када му се деси нека непријатност почиње да ропће: „Боже мој, зашто ме је још и ово задесило?”

– Како да добије помоћ! Ствар је у томе да човек

на све гледа са добром помишљу; само тада он стице корист. Има и таквих људи који имају добре /духовне/ машине, много предуслова за духовни живот, али им је волан управљен на погрешну страну. Уколико окрену волан ка добрим помислима, постојано ће напредовати у ваљаном правцу.

Негованье добрих њомисли

– Старче, да ли добре помисли долазе саме од себе или их треба неговати?

– Треба их неговати. Прати себе, проверавај се, а када ти непријатељ донесе рђаве помисли потруди се да их одагнаш и замениш добрим помислима. Борећи се на тај начин, обделаваћеш расположење /своје душе/ и оно ће постати добро. Тада ће Бог, видевши твоје добро настројење, показати милост и помоћи ће ти, а после тога за лоше помисли неће више бити места у теби. Рђаве помисли ће побећи и за тебе ће постати сасвим природно да имаш добре помисли. Стекни навику у ономе што је добро, па ће доброта ући и у твоје срце; тада ћеш у себи угостити Христа. Али до тога се не долази за дан-два. Потребно је време и непрестана борба, како би се душа овенчала венцем победе. Тада се борба заувек прекида, јер су борбе пројава унутрашњег несрећеног стања, којим се користи непријатељска пропаганда.

– Старче, значи ли то да су људи који имају добре помисли до тога дошли борбом?

– Зависи. Неки људи на почетку духовног живота имају добре помисли и тако напредују. Неки други, мада у почетку имају добре помисли,

касније не пазе на себе па почињу да имају помисли слева. Трећи у почетку имају помисли слева, али пратећи себе увиђају колико пута су се намучили, губе поверење у себе и онда имају добре помисли. Неки могу да имају пола добрих помисли и пола рђавих. Неки, опет, имају више добрих помисли, а неки више рђавих. Примера ради, неко ко се спрема да буде монах, у зависности од окружења, од услова у којима је живео, има и добре и лоше помисли. Он може да има десет, двадесет, или чак и осамдесет процената лоших помисли. Када почне да се бави унутрашњим делањем и да прати себе, он почиње и да се труди да одагна рђаве помисли, а да негује добре. Настављајући да се труди у овоме, он после неког времена почиње да има само добре помисли. Колико времена ће бити потребно да од човека одступе рђаве помисли, зависи од тога колико је дуго имао такве помисли у свету. После још неког времена, мало-помало престају да делују и добре помисли, а наступа стање испражњености /од помисли/. У том периоду човек нема ни добре ни лоше помисли. Ова фаза уноси и неки немир у душу, па човек почиње да се пита: „Шта је то? Шта се то сада догађа? Имао сам рђаве помисли и оне су отишле; онда су дошле добре. Сада немам ни лоше ни добре помисли.” После ове испражњености /од помисли/, ум се испуњава божанском благодаћу и тако наступа божанско просвећење.

– Старче, а какво је то испуњење божанском благодаћу?

– Некоме ко није видео звезде, немогуће је објаснити како изгледа сунце. Приближну представу о томе како изгледа сунце, можеш да даш само ономе ко је видео макар звезде.

– Старче, шта помаже у достизању оног стања испражњености /од помисли/ које сте поменули?

– Читање духовног штива, непрестана молитва, молчаније и приљежно подвизавање. Човек који има жестоку борбу са рђавим помислима, може да достигне боље стање од неког другог који нема чак ни представу о рђавим помислима. Односно, такав човек у почетку духовног живота може да има деведесет процената лоших помисли а десет процената добрих, и да достигне боље стање од онога ко је имао деведесет процената добрих помисли а десет процената лоших.

Очишћење ума и срца

– Старче, како наступа очишћење ума и срца?

– Већ сам вам говорио о томе да је за очишћење ума и срца потребно да човек не прихвата лукаве помисли које му доноси ђаволак, нити да сам лукаво размишља. Треба да се труди да увек има добре помисли, да се не саблажњава лако и да на грешке својих ближњих гледа са трпљењем и љубављу. Када се добре помисли умноже, човекова душа се очишћује, он се држи побожно, стишава се. Његов живот постаје Рај. У супротном, човек на све гледа са подозрењем, а његов живот постаје прави пакао. Он сам свој живот чини пакленим.

Потребно је да деламо на свом очишћењу. Ми можда признајемо да смо бедни, али то није довољно. Ако не прихватамо лукаве помисли и сами не размишљамо лукаво, ако за све што нам кажу и за све што видимо имамо добре помисли - очишћавају се ум и срце. Разуме се, ђаво неће престати да нам с времена на време шаље лукаве телеграме.

И ако се ослободимо сопствених помисли, ипак ћемо бити изложени узнемирењима која ће нам слати ђаво, али она нас се неће дотицати уколико је срце очишћено.

– Старче, да ли молитва помаже очишћењу ума?

– Молитва није довољна. Можеш да запалиш и кило тамјана када се молиш, али ако ти је ум пун рђавих помисли против ближњих - ништа ти то неће помоћи. /Лукави/ телеграм из ума силази у срце, чинећи од човека - звер. Бог жели да имамо *срце чисто*¹, а наше срце је чисто када не допуштамо да се кроз наш ум провуку рђаве помисли о другима.

– Старче, човек најпре треба да се потруди да има добре помисли, а после му Бог помаже?

– Пази, само када се човек труди да има добре помисли, он стиче право на божанску помоћ. Добрим помислима чисти се лукавство срца, јер *из срца излазе*² сва зла, и опет - *устиа љоворе од сувишка срца*.³ Заиста, Бог ће наградити човека за /труд који улаже да би имао/ добре помисли.

Ставимо упитник на њодозриве њомисли

– Старче, шта може да ми помогне да бих одагнала подозриве помисли?

– А све је баш увек онако како ти то видиш? Стави упитник на сваку своју помисао, јер ти на све гледаш лоше. Осим тога, потруди се да имаш и добре помисли за своје ближње, да у својим закључцима не би погрешила. Ставиш ли два упитника, биће

¹ Пс. 50, 12.

² Мтљ. 15, 19.

³ Лк. 6, 45.

још боље. А ставиш ли три - то ће већ бити сасвим добро. На тај начин ћеш се успокојити, а и стећи ћеш корист - и ти сама, и твоји ближњи. Уз рђаве помисли само ћеш се нервирати, узнемиравати и секирати, а претрпећеш и духовну штету. Када се будеш према свему односила са добрим помислима, убрзо ћеш схватити да је све заиста онако како и ти то видиш уз добре помисли. Испричаћу ти један догађај, како би схватила шта може да учини рђава помисао. Једног дана у келију ми дође неки монах и рече: „Старац Харалампије је маг; прави враџбине.” „Море, шта то причаш? Јеси ли при памети? Како те није срамота!”, на то ћу ја. „Да, да, видео сам га како једне ноћи на месечини мрмља - *Ммм...ммм...* - и притом просипа у жбун неку течност из једне велике оплетене боце.” Пођох једног дана и нађох старца Харалампија. Рекох му: „Како иде, старче Харалампије? Шта радиш? Како си? Неки човек те је видео како просипаш у грм нешто из једне велике оплетене боце, и притом мрмљаш - *Ммм...ммм...*” На то ће Старац: „Ма, неки љиљани су израсли усред честара, па сам их заливао. Док сам певушио - *Рагуј се, Невесио Невесна!* - сипао сам мало воде на један цвет; и опет певушећи - *Рагуј се, Невесио Невесна!* - сипао мало воде на други... Онда сам поново напунио боцу, и наставио да заливам цвеће.” Видиш? А онај монах је Старца сматрао магом!

Како неки мирјани имају добре помисли! А неки опет, сироти људи, толико се муче стварима које не само да не постоје, већ ни сам ђаво не би могао да их смисли! Једанпут, када је након велике суше пала киша, осетио сам толику благодарност према Богу, да сам седећи у келији непрестано понављао: „Благодарим Ти, Боже мој, милион, милијарду

пута!” Нисам знао да се напољу налази један мирјанин и да ме слуша. Када ме је после видео, рекао ми је: „Саблазнио сам се, Оче. Чуо сам те да говориш: - *Милион, милијарда...* - и помислио: - *Шта ли њо говори ошаи Пајсије?*” И шта је требало да му кажем на то? Ја сам осећао благодарност према Богу јер је пала киша, а он је мислио да бројим новац. А да је на његовом месту био неко други, могао је да дође ноћу да ме опљачка. Ја бих добио добре батине, а он после свега не би ништа нашао. Неком другом приликом дошао је код мене човек који је имао болесно дете. Увео сам га у цркву да бисмо тамо поразговарали. Саслушавши његов проблем, у жељи да му помогнем рекао сам: „И ти сам нешто треба да учиниш како би помогао свом детету. Метаније не радиш, не постиш, новца немаш да би могао да делиш милостињу, па барем реци Богу: - *Боже мој, немам ништа шито бих Ти принео као жртву за здравље свој дејети, па ћу се пошрудити да бар пресланем са њушењем.*” Сироти човек је био ганут и обећао ми је да ће учинити како сам му рекао. На растанку сам пошао да му отворим врата, а он је оставио упаљач и цигаре у цркви, испод Христове иконе. То нисам ни приметио. После њега у цркву је ушао један младић, са жељом да ми нешто каже. Пошто је изашао, почео је да пуши. Рекох му: „Младићу, не иде да овде пушиш. Иди негде мало даље.” На то ће он: „А у цркви може да се пуши?” Он је видео паклу цигарета коју је оставио отац оног болесног детета и помислио да ја пушим. Пустио сам га да оде са својом /рђавом/ помишљу. Добро, чак и да пушим, зар бих то чинио и у цркви? Видите ли шта је помисао?

– Старче, а какву штету души наноси сумњичавост, подозривост?

– Колика сумња, толика и штета. Подозрење собом носи обољење.

– Чиме се лечити?

– Добрим помислима.

– Старче, ако човек види да се једанпут насукао /верујући својим подозривим помислима/, зар му то неће помоћи?

– Ако се једанпут и насукао - ништа не мари; али ако се насуче два пута - озлеђује се. Треба бити опрезан, јер ако ствари нису макар и хиљадитим делом онакве каквим смо их ми сматрали, већ смо много погрешили. Када сам живео у општежићу, једанпут за време Четрдесетнице један старчић, Доротеј, пржио је тиквице. Неки брат га је опазио у тренутку док је стављао тиквице у тигањ. Дошао је код мене и рекао: „Само да видиш, старац Доротеј пржи овако великог барбуна“ „Ма, хајде! Није могуће да старац Доротеј у Великом посту пржи барбуна“, одговорих му. „Стварно! Видео сам својим очима, неки овако велики барбун!“ Старац Доротеј имао је петнаест година када је дошао на Свету Гору, и односио се према братији као мајка. Када би угледао неког болешљивог калуђера, рекао би му: „Дођи овамо, имам да ти кажем једну тајну“, и давао би му таан са млевеним орасима или нешто друго. Слично је бринуо и о старчићима. После отидох код старца Доротеја. И шта сам имао да видим? Старац пржи тиквице за манастирску болницу!

– Старче, а шта ако се подозрева помисао везана за неког покаже као тачна?

– Чак и ако се једанпут нека таква помисао покаже као тачна, значи ли то да ће сваки пут подозреве помисли бити тачне? Осим тога, откуда знаш да Бог није допустио да се та помисао покаже као

⁴ Врста морске рибе.

тачна, како би човек на кога је било усмерено твоје подозрење положио духовне испите из смирења?

Свакако, треба да пазимо да ми сами не дајемо људима поводе за погрешне закључке. Ако неко, на пример, дође до неке рђаве помисли о теби, разлог томе може бити то што он сам има страст /осуђивања/, али можда си му и ти дала неки повод за такву помисао. Међутим, ако и поред тога што ти пазиш неко лоше мисли о теби, тада прослави Бога, а за њега се помоли.

Разговор са помислима

– Старче, много ми је тешко када ми дође нека горда помисао.

– Ти ту помисао задржаваш у себи?

– Да.

– Зашто је задржаваш? Отвори јој врата /да изађе/. Задржавајући такву помисао, само наносиш штету себи. Помисао ти долази попут лопова; ти му отвориш врата, уведеш га унутра, заподенеш разговор са њим, а он те после покраде. Па зашто са лоповом заподеваш разговор? И не само да мораш да избегаваш разговор са њим, већ би требало и врата да закључаш, како не би ушао унутра. Чак и да не разговараш са њим, зашто би га уопште пуштала да уђе? Навешћу ти један пример - не кажем да ти имаш такве помисли - али рецимо, дође ти помисао да би ти могла да будеш игуманија. Добро, помисао је дошла. Чим дође, реци самој себи: „Баш добро! Хоћеш да будеш игуманија? Буди прво самој себи игуманија”, и одмах пресецај сваки разговор

/са помишљу/. Шта, зар са ђаволом да разговарамо? Видиш, када је ђаво дошао да искуша Христа, Он му је рекао: *Иди од мене, Сатано*⁵. Па када је Христос рекао ђаволу: „Ајде, бриши одавде...!” зашто бисмо онда ми разговарали са њим?

– Старче, да ли је зло ако разговарам са помишљу да бих видела одакле она долази?

– Зло је у томе што ти не разговараш са помишљу, као што мислиш, него са ђаволом. Разговарајући са њим, ти пријатно проводиш време, али се после мучиш. Никако не разговарај са таквим помислима. Ухвати бомбу /бачену на тебе/ и баци је на непријатеља како би га убила. Бомба има ту особину да не експлодира одмах, већ након два-три минута. Исто тако, ако одмах одбациши лошу помисао, она неће моћи да те повреди. Али ти понекад не стражиш над собом, не молиш се, и онда не можеш ни да се браниш. Стигне ђаволски телеграм од споља, ти га примиш, прочиташ, онда га поново прочиташ, поверујеш /у оно што пише у њему/ и одложиш га у архиву. Ето, те фасцикле ће показати ђаво у дан Суда, не би ли те помоћу њих окривио.

– Старче, а када се напад једне помисли слева сматра падом?

– Наиђе помисао, и ти је одмах одбациш - то није пад. Наиђе помисао и ти поразговараш са њом - то је већ пад. Наиђе помисао, а ти је мало прихватиш, али је ускоро одбациш - то ти је пола пада, јер и тада трпиш штету, пошто ти је ђаво упрљао ум. То ти је као да ти дође ђаво, а ти му кажеш: „Добар дан, како си? Добро? Седи да те угостим. А, ти си ђаво? Онда бежи одавде!” Када си већ видела да је то ђаво, зашто си га пустила да уђе? А овако, пошто си га угостила, он ће ти поново доћи.

⁵ Лк. 4, 8.

Саглашавање са помислима

– Старче, зашто ми овде у манастиру долазе рђаве помисли, а у свету није било тако? Да ли им ја сама то дозвољавам?

– Не, благословена моја! Пустите их! Само нека оне долазе и одлазе. Зар авиони који прелећу изнад манастира нарушавајући тишину, питају тебе /за дозволу да туда пролете/? Исто је и са овим помислима. Не клони духом. Те помисли ти ђаво нашаптава. Оне су као птице селице, и веома је пријатно дангубити гледајући их док лете по небу. Али када слете и направе гнезда под твојим кровом, па се после излегу и птићи, они ће ти све испрљати.

– Али зашто ми долазе такве помисли, Старче?

– То и јесте посао ђавола. Али и у теби самој има неког мутљага. Још увек ниси достигла чисто-ту. Када не прихваташ помисли, тада не сносиш ни одговорност за њих. Пустите псе да лају. И не бацај на њих много камења. Јер колико их будеш гађала, толико ће они лајати. Осим тога, од толико камења саградиће себи манастир или кућу... а теби ће после бити тешко да срушиш /то ђаволско здање/.

– Старче, а када се јавља саглашавање са помислима?

– Када почнеш да их сисаш као бомбону. Потруди се да не сисаш те помисли које су од споља слатке, а изнутра - горке, јер ћеш после жалити. То што човеку долазе рђаве помисли не треба да те узнемирава, јер оне само ангелима и људима који су достигли савршенство не долазе. Забрињавајуће је када човек изравна део свога срца и почне да прима

„вукоптере”⁶, односно - ђаволе. Ако ти се некада то и деси, одмах се исповеди, обради аеродром /свога срца/ и посади у њега плодносно дрвеће, како би оно поново постало Рај.

⁶ *Сџарац је иџрајући се речима („вук” и „хеликоптер”) образовао кованицу која се на шљив начин односи на ђавола.*

ДРУГИ ДЕО
ПРАВДА И НЕПРАВДА

*„Камо среће да су сви људи
неправедни према мени! Искрено вам кажем
да сам најслађу духовну радоси осећао
када сам шр̄ӣео неправде.“*

ПРВА ГЛАВА

Прихваћање неправде

Исправно пошављање према неправди

тарче, када ми неко учини неправду срце ми се стеже.

– Да ти се срце не би стезало, никада не размишљај ни о томе ко је крив, ни о томе колика је кривица онога ко ти је учинио неку неправду, већ о томе - колико си ти сама крива. Видиш, када се људи свађају, сваки од њих ће рећи да је у праву, само зато што свако узима више права него што му припада, па се зато стално размимоилазе. Оде човек, на пример, у полицију и каже: „Тај-и-тај ме је претукао”, и подиже тужбу против њега а притом не говори колико је он њега тукао.

Када бисмо размишљали о томе да је највећу неправду поднео Христос, прихватили бисмо неправде са радошћу. Иако је Бог, Он је из своје велике љубави сишао на земљу и закључао се девет месеци у утробу Богородице, а потом је тридесет година живео неприметно. Од своје петнаесте до тридесете године правио је столарију за Јевреје. А какав је

алат Он у то време могао да има? Тада су се користиле дрвене тестере са некаквим дрвеним зупцима. Давали су му даске и говорили: „Направи ми ово, направи ми оно...” А како да обради те даске? Глачао их је неком гвожђуријом која се тада користила уместо струга. Схваташ ли како је то било мучно? А после тога - три године страдања! Ради проповеде ишао је босоног, сад овде, сад онде! Исцељивао је болеснике, блатом је отварао очи слепцима, а они су опет тражили знаке. Изгонио је демоне из ђавоиманих, али нажалост, неблагодарни људи говорили су Му како је демон у Њему! И поред тога што се о Њему толико говорило и пророковало, и поред толиких чуда која је сатворио, на крају су Га наружили и распели.

Због тога су они који трпе неправде - возљубљена деца Божија. Јер трпећи неправде, они у својим срцима имају Христа Који је трпео неправде; и радују се и у прогонству и у затвору, баш као да се налазе у Рају, јер где је Христос, тамо је Рај.

– Старче, може ли човеково бreme да буде веће од онога које он може да понесе?

– Бог не би допустио да добијемо бreme које је изнад наших сила. Нерасудљиви људи товаре на своје ближње тешка бремена. Добри Бог често допушта да добри људи падну у шаке злих, како би стекли небеску плату.

– Старче, да ли незадовољство има везе са неблагодарношћу?

– Да. Може да се деси да неко брине о добру свог ближњег, али да овај то не схвата, па се осећа као неко коме се чини неправда, и изражава своје незадовољство. Не буде ли пазио на себе, такав човек може помишљати како му се чини неправда, и доћи и

до дрскости када га због неког пропуста опомену да буде пажљивији. На пример, нека сестра сипа превише отрова у раствор, па тако прскајући маслине, спржи им лишће. Ставе јој примедбу, а она уместо да схвати своју грешку и каже: „Опростите”, осећа се као неко коме је учињена неправда, и плаче. Говори: „Неправедни су према мени. Да су наишли скакавци и упропастили дрвеће, не би ни реч рекли, а пошто сам их ја упропастила - они вичу. Христе мој, само ме Ти разумеш!”, и притом плаче! Може чак да осећа и радост, мислећи да ће због „неправде” коју трпи стећи плату на Небу, па благодари Христу! То је једно промашено стање, једна велика прелест.

Радосћ од прихваћања неправде

– Старче, када са радошћу примим примедбу за неки свој преступ, да ли је та радост коју осећам - чиста?

– Пази, ако правиш пропусте због којих те грде, а ти не ропћеш већ се радујеш и говориш: „Слава Ти, Боже, тако ми и треба!”, осећаћеш половину радости. Али ако не правиш пропусте и грде те без разлога, а ти то примаш са добром помишљу - осећаћеш сву пуноћу радости. Не кажем да твој циљ треба да буде - трпљење неправди, јер би те у том случају ђаво бацио у гордост, већ да прихватиш неправде када те оне саме по себи сколе, и да им се радујеш.

Постоји четири степена у суочавању са неправдама. Неко те, на пример, изудара без разлога. Ако се налазиш на првом степену - узвратићеш му

/истом мером/. Ако се налазиш на другом степену - осетићеш у себи веома велико узнемирење, али ћеш се савладати и нећеш ништа рећи. На трећем степену нећеш се узнемиравати због тога, а на четвртом ћеш осећати неизмерну радост, велико весеље у души. Када човека за нешто неправедно окриве а он докаже да није крив, тиме он добија за право и задовољава се. У том случају он осећа светску радост. Али уколико се са неправдом која му је учињена суочи духовно, са добрим помислима, и не труди се да докаже своју невиност, он осећа духовну радост. Дакле, он тада у себи има божанску утеху и благодари Богу. Знате ли какву радост осећа човек у души када трпећи неправду - не правда себе да би му неко рекао: „Браво”, или: „Опрости.” И радост коју он осећа онда када трпи неправде, већа је од оне радости коју би осетио када би био оправдан. Они који су достигли овакво стање желели би да заблагодаре људима који им чине неправде, како за сву ону радост коју су им приуштили у овом животу, тако и за ону радост коју су им /тим неправдама/ обезбедили у вечности. Колико се само „духовно” разликује од „светског”!

У духовном животу ствари другачије постојавају. Када задржиш за себе нешто ружно - осећаш се дивно. Када то даш неком другом - осећаш се ружно. Када примаш неправду /без роштања/ а свог ближњег оправдаваш, у своје срце примаш Христа Који је много пута претрпео неправду. Тада Христос постаје „закупац”¹ твог срца и обитава у њему,

¹ Обавезно продужавање закупа: законска уредба према којој закупци кућа за становање или професионалну делатност имају право да продуже боравак и после истека уговора о закупини.

испуњавајући га миром и радошћу. Бре, децо, покушајте да и саме доживите ову радост! Научите да се радујете овом духовном радошћу, а не светском. Тако ћете сваког дана празновати Пасху.

Не постоји већа радост од оне коју осећаш када /без роптања/ прихваташ неправду. Камо среће да су сви људи неправедни према мени! Искрено вам кажем да сам најслађу духовну радост осећао када сам трпео неправде. Знате ли колико сам се радовао када би неко рекао да сам у прелести? Кажем: „Слава Ти, Боже! Овим речима стичем плату, а кад би рекли да сам светитељ - постао бих дужник.” Нешто слађе од неправде /коју прихваташ без роптања/ - не постоји!

Једног јутра неко је покуцао звекиром на врата моје келије. Погледао сам кроз прозор да видим ко је, јер још увек није било време да отворим. Угледао сам једног младића светлог лика. Пошто га је открила благодат Божија, схватио сам да живи духовним животом. Због тога, иако сам био заузет, оставио сам то што сам радио, отворио му врата, увео га унутра, дао му чашу воде и схвативши да се у њему налази сакривено нешто духовно, почео сам пажљиво да га испитујем о томе како живи. „Каквим послом се бавиш, младићу”, упитао сам га. „Ма, какав посао, Оче? Одрастао сам у затвору. Тамо сам провео већи део свог живота. Сада имам двадесет шест година”, одговорио ми је. „Добро, бре младићу, шта си ти то радио па су те затварали у затвор?”, опет ћу ја. Тада ми он отвори своје срце и рече: „Од малена ме је веома болело када бих видео несрећне људе. Познавао сам све страдалнике, не само из моје парохије већ и из неких других. Наш парохијски свештеник са члановима Црквеног одбора стално је

скупљао новац и трошио га на изградњу неких зграда, сала, и томе слично, или на разноврсно украшавање храма, а притом уопште није бринуо о сиромашним породицама. Не желим да судим о томе да ли су сви ти радови око изградње били заиста неопходни, али видео сам да има много несрећних људи. Почео сам да крадем од новца који је скупљан од приложника. Узимао сам попрлично, али не баш све. Онда сам куповао храну и разне друге ствари, које бих кришом остављао испред кућа сиромашних породица. А како не би неког другог неправедно оптужили за крађу, одмах бих одлазио у полицију и говорио: 'Ја сам украо новац из цркве и потрошио га'. Ништа више им нисам говорио. Они би ме тукли и вређали, говорили: 'Пропалицо, лопове...!' а ја сам ћутао. После би ме ставили у затвор. Овим послом бавио сам се годинама. Читав град од тридесет хиљада становника, па и неки други градови, знали су ме као пропалицу и лопова. А ја сам ћутао и осећао радост. Једанпут сам провео у затвору пуне три године. Понекад су ме затварали ни кривог ни дужног, а када би ухватили кривца, пуштали су ме на слободу. Ако не би нашли кривца, провео бих у затвору онолико времена колико би он провео да су га ухватили. Зато ти и кажем, Оче мој, да сам највећи део живота провео по затворима." Пошто сам га пажљиво саслушао, рекох му: „Бре, младићу! Ма колико све то да изгледа добро - није добро, и немој то више никада да поновиш. Слушај шта ћу ти рећи. Хоћеш ли да ме послушаш?" „Послушаћу те, Оче", на то ће он. „Иди из свог родног града у тај-и-тај град, где те нико не познаје. Побринућу се да се тамо упознаш са неким добрим људима. Запосли се, и колико можеш помажи људима који су у некој

невољи, делећи са њима до последњег што имаш, јер то много више вреди. Али и када неко нема баш ништа да пружи једном сиромашку и због тога га срце боли, он му тада даје једну узвишену милостињу - милостињу од крви свога срца. Јер ако човек има и даје милостињу, он осећа радост; али ако нема шта да да - осећа бол у срцу." Обећавши да ће послушати мој савет, отишао је од мене радостан. Након седам месеци добио сам једно писмо из затвора Коридалу. У њему је писало следеће: „Сигурно ћеш се изненадити, Оче мој, што ти опет пишем из затвора после толико твојих савета и после толико мојих обећања. Само да знаш да овај пут издржавам казну за коју сам већ био у затвору; дошло је до неке грешке. Сва срећа што нема људске правде; да ње има, духовни људи би трпели неправду јер би били лишени плате на Небу." Прочитавши последње речи, остао сам поражен овим младим човеком који је са толико жара приступио духовном животу, и тако озбиљно схватио дубљи смисао живота! Лопов за Христа! Имао је Христа у себи! Није могао да се заустави од радости коју је осећао. Доживео је божанску лудост, празнично весеље!

– Старче, да ли је та његова радост потицала од тога што су му се људи подсмевали?

– Његова радост потицала је од неправде коју је трпео. То је био један мирјанин који није читао ни Пролог ни Старечник; и премда су га неправедно тукли и држали у затвору, а у граду сматрали за пропалицу, мангуца и лопова, и због тога му се подсмевали, он није ништа говорио, већ се са свим тим суочавао духовно! Млад човек, а да уопште не брине о томе како да се оправда, већ само - како да другима помогне! Велике лопове често никада не затварају,

а овог јадничка су за једну те исту крађу затварали два пута, а за неке крађе су га затварали ни кривог ни дужног, док не би нашли правог лопова! Али радост коју је он имао, нису имали ни сви становници града заједно. Тридесет хиљада њихових радости не би могло да достигне његову радост.

Зато и кажем да код духовног човека нема простора за тугу. Када љубав узрасте и распали срце божанском љубављу, у њега туга више не може да стане. Велика љубав према Христу надилази болове и патње које долазе од људи.

Корисџ од ѝрихваџања неѝравди

– Старче, када ме окриве за нешто за шта ме је оптужила нека сестра а ја нисам крива, не могу да се издигнем изнад тога, па и моји односи са том сестром захлађују.

– Стани мало! Шта Црква каже о томе? У који случај то спада? И шта теби највише помаже? Рецимо да се догодило тако како си рекла, и да притом ти ниси крива. Е, ако су ти учинили неправду, ти си на добитку. А и ту ће сестру која је говорила против тебе, желећи себе да оправда, после искушења изобличавати савест; зато ће се кајати, а на тебе ће гледати са више љубави. Два-три добра заједно. Тако ти се пружа могућност да од циганчице постанеш благородна девојка. Када ти Бог даје могућност да постанеш благородна девојка, па и сама да можеш другима нешто да пружиш, зашто хоћеш да останеш циганчица?

– Моја помисао настојава на томе да питам сестру како је она то схватила моје држање, па ме је окривила.

– Уосталом, зар ђаво може да издржи видевши да имаш неку /духовну/ уштеђевину? Принуђава те да тражиш своја права, не би ли из себе истерала Христа.

– Старче, све што желим је да ми ближњи опросте када нешто погрешим.

– Шта? Хоћеш да те оправдају? Рецимо да те оправдају; да ли ћеш тиме бити на духовном добитку или на губитку?

– На губитку.

– А када би имала радњу да ли би волела да си на добитку или на губитку?

– На добитку.

– Када у материјалним, таштим стварима не желимо да претрпимо штету, колико више треба да пазимо да не претрпимо штету у оном духовном! Људи светског настројења пазе на материјални добитак и не допуштају да се он улудо потроши; па зар је онда исправно да људи који се труде да живе духовно одбаце духовни добитак? Али чак и када људи светског настројења расипају новац, они тиме разбацују само материјалне ствари, док неприхватањем неправди ми разбацујемо оно духовно, небеско. Све потрошимо овде /на земљи/. Зашто мењамо небеско за овоземаљско? Уосталом, људима светског настројења нису познати духовни принципи, а нама јесу. Постали смо монаси да бисмо стекли оно небеско, а на крају испада да смо, упутивши се ка једном циљу, завршили на неком сасвим другом. За човека светског настројења веома је мучно ако га неправедно казне, претуку или просто отерају. А ми треба све то да тражимо и да трпимо - љубави Христове ради. Да стремимо понижењу, презиру, вређању, јер њима наше душе стичу добитак. Један

породичан човек, на пример, жели да се оправда јер му је то заиста неопходно; он мора да мисли не само о себи, већ и о томе како ће да преживе његова сирота деца ако изгуби углед или банкротира. Зато мирјани и имају неко оправдање, али ми га немамо.

Када са нама људи поступају неправедно а ми то прихватамо /без роптања/ тада нам они у суштини чине добро. На пример, оклеветају ме да сам почињо неки злочин и ставе ме у затвор. Добро. Савест ми је мирна, јер нисам почињо злочин, а поред тога имам и плату на Небу. Постоји ли веће добро /за моју душу/? Не ропћем, већ прослављам Бога: „Како да Ти заблагодарим, Боже мој, што нисам почињо тај злочин? Да сам га почињо, не бих могао да поднесем грижу савести.” Тако затвор постаје Рај. Неко ме је без разлога ударио? „Слава Ти, Господе! Тако можда искупљујем неки грех; некада сам и ја неког ударио.” Неправедно су ме извређали? „Слава Ти, Господе! Прихватам и то ради љубави Твоје, због које си за мене претрпео шамаре и увреде.”

Небеска ушћеђевина

– Старче, смуђујем се када неко не мисли добро о мени.

– Баш добро да си ми то рекла! Од данас ћу да се молим да нико нема добро мишљење о теби, јер ће ти то бити на корист, добро моје дете. Бог, промишљајући о нама, допушта да нам људи чине неправде или да нам кажу нешто /неосновано/ - да бисмо искупили неки грех или да бисмо уштедели нешто за други живот. Не могу да разумем какав ви то духовни живот желите? Ви још увек не схватате своју

духовну корист и хоћете још овде да будете исплаћене; за Небо ништа не остављате. Зашто тако посматраш ствари? Шта читаш? Евергетинос?² Зар тамо не пише шта ти ваља чинити? А читаш ли Јеванђеље? Читај га сваки дан.

– Старче, када учиним нешто добро, растужим се ако тај мој поступак неко не похвали.

– Добро, јел' ти тражиш похвалу од Христа или од људи? Зар ти неће много више бити од користи похвала од Христа? И шта ће ти помоћи ако људи и буду обраћали пажњу на тебе? Ако сада добијеш признање за неко добро које учиниш, у другом животу ћеш чути: *Сетии се да си ии иримио добра своја у живоиу своје*³. Треба да нас радује када људи не признају наш труд и остављају нас без /људске/ надокнаде, јер све то Бог има у виду и узвратиће нам за наш труд вечном платом. Када већ постоји божанско уздарје, побринимо се да ставимо макар један динар у Божију штедионицу. Требало би да неправду примате као велики благослов, јер тако скупљамо небеске благослове.

– Старче, да ли је исправно када човек /благодушно/ прима неправде - али не зато што мисли о Страшном Суду, већ зато што једноставно сматра да је такво постављање добро?

– А зар је ту крај? Да неко пази да нешто не чини само да би постао просто „добар човек”, јер тако

² Познати зборник аскејских и светиошачких йоука које је иоком 11. века сабрао ирејодобни Павле, оснивач и кии-иор манасиира Пресвете Богородице Евергетииде у Цариграду, а ио коме је и он сам, као и његов зборник, добио назив „Евергетиинос”.

³ Лк. 16, 25.

поступају европејци?⁴ Треба да размишља о томе како је он икона Божија и да се потруди да заличи на свог Творца. Буде ли овакве мисли имао као мотив /за благодушно постављање према неправдама/, корачаће сигурно /путем спасења/. У супротном, биће у опасности да падне у замку европског хуманизма.⁵

Светио лицемерје

– Старче, колико има отшелника⁶ на Светој Гори?

– Не знам. Кажу да их је седам.⁷ Последњих година је веома тешко наћи неко тихо место погодно за подвижнички живот. Због тога су неки Оци, још док су на Светој Гори постојали идиоритмијски

⁴ *Говорећи о европејцима Сџараи не жели њих да пошциени, већ нас да одврати од рационалистичког духа Зајага.*

⁵ *Хуманизам који у средњем веку има аутономног човека, одвојеног од Бога и Цркве, развио се током средњег века на Зајагу.*

⁶ *Године 1950. сџараи Пајсије је први пут дошао на Свету Гору. Док је тражио пут који је водио из Кавсокаливије за свети Свети Ане, одједном се појавио неки оштелник светлог лица, сџар око седамдесет година. Изглед његовог одела сведочио је да већ дуго није ни у каквом контакту са људима... По свему судећи, био је то Светишћел! (Сџараи Пајсије Светогораи, „Свети Гора и Светогори“, манастир Светог Стефана, Врање, 2. изд. 2005, стр. 52). Када га је Сџараи уишао где живи, оштелник је одговорио: „Овде негде“, показавши пријом према врху Ајона. Касније су му искусни сџарици потврдили да на врху Ајоча у неизнестности живи дванаест оштелника.*

⁷ *Сџараи је ово рекао новембра 1988. године.*

манастири⁸ изналазили један нов начин подвижничког живота. Говорили су, на пример: „Овде не осећам спокојство у души; отићи ћу у неки идиоритмијски манастир да радим, и тако ћу сакупити новац.” И сви су им веровали. Отишли би у идиоритмијски манастир, радили тамо три-четири месеца и онда тражили велику повишицу. Пошто им повишицу не би дали, говорили би: „Од овог посла нема никакве вајде. Одох ја одавде.” Узели би мало двопека и напуштали би манастир, да би се подвизавали кријући се по пештерама. А притом су сви мислили како су они отишли да би негде другде радили. И ако би неко питао у манастиру: „Како сте? Да није можда овде био тај-и-тај Отац?”, одговорили би му: „Да, био је. Али што је то неки чудак! Хтео је овде да прикупи новац. Тражио је и повишицу. Калуђер, а тражи повишицу! Какав ми је то калуђер?” Тако би отшелник стицао корист и од својих подвига и од оптужби /манастирске братије/. А корист је имао и од лопова, јер би они, сазнавши да тај-и-тај подвижник има новац, одлазили у његову пештеру и тукли га, али на крају ништа не би нашли.

– Старче, ако сестра крије неку своју врлину, како онда ја могу да је подражавам?

– Није ваљда луда па да је не крије? Светитељи су већи подвиг чинили да би прикрили неку своју врлину, него да би је стекли. Знате ли шта су радили јуродиви? Избегавши прво лицемерје овога света, ступали су у област јеванђелске истине. Али ни

⁸ Манастири у којима монаси живе заједно, али при том немају заједничког изумана; следе индивидуални поредак у духовном животу и сами брину о свом материјалном издржавању, средствима која добијају као надокнаду за обављање послушања.

то им није било довољно, и зато су ишли још даље - ка светом лицемерју Христове љубави ради. Тада више нису марили за то шта ће да раде са њима или шта ће говорити за њих. Али за тако нешто потребно је веома велико смирење. Док се један човек светског настројења вређа када неко каже нешто против њега, или се смуђује ако га не похвале за неко добро које учини, јуродиви се радују када људи имају рђаве помисли о њима.

Некада су постојали Оци који су се правили чак и демонизовани, не би ли тако сакрили своје врлине и покварили добре помисли које су људи имали о њима. Када сам живео у манастиру Филотеју⁹ у време док је тамо владала идиоритмија, затекао сам ту једног монаха који се некада подвизавао у пустињи Вигла.¹⁰ Схвативши да тамошњи Оци примећују његове подвиге и духовни напредак, узео је благослов од духовника и отишао одатле. Одлазећи из Вигле рекао је: „Дојадило ми је да једем буђав двопек. Одлазим у неки идиоритмијски манастир да једем месо и живим као човек! Нисам луд да останем овде!” И отишао је у манастир Филотеј, где се правио ђавоиман. Када су његова сабраћа чула да се демонизовао, један од њих је рекао: „Штета! Демонизовао се, јадник. То се могло и очекивати. Отишао је одавде у идиоритмијски манастир да би могао да једе месо, јер му је дојадио буђав двопек.” А шта је он уствари радио? Више од двадесет пет година нити је себи припремио храну нити је спавао. Да не би заспао, по целу ноћ би ходао манастирским стазама, носећи са собом један фењер. Када би се преморио ослонио би се мало на зид, и само што би га сан обузео,

⁹ 1956–1958. године.

¹⁰ Пустинња Вигла налази се у југоисточном делу полуострва Ајона.

пренуо би се и неко краће време шапутао: „Господе Исусе Христе...” После би настављао са умном молитвом; само би му се понекад, и нехотице, молитва отела са усана, па је могла да се чује. Када би се срео са неким сабратором говорио је: „Молим се, молим се не би ли демон отишао.” Неки млади петнаестогодишњи монах једног дана ми рече: „Ма, пусти тог ђавоиманог!” На то му одговорих: „Не говори тако! Тај човек је стекао много врлина, а само се прави да је ђавоиман.” После тога млади монах односио се према њему са побожношћу. Када је подвижник умро, Оци су га нашли са неким папиром у рукама. На њему су била исписана имена све братије, а поред сваког имена налазио се погрдни надимак који им је он наденуо, како би братија одбацила макар и најмању добру помисао о њему, чак и као мртвом. На крају је из његових посмртних остатака почело да се осећа благоухање. Видиш, он је настојао да се сакрије, али га је благодат Божија открила.

Због тога не треба доносити закључке о човеку на основу онога што се види, ако већ не можемо да препознамо оно што се у њему крије.

ДРУГА ГЛАВА

Самоојправдање одгони благодат Божију

Самоојправдање сјречава духовни најредак

тарче, шта се подразумева под тим када се каже да у Светом Писму нема самооправдања?
– То да самооправдање ни у каквом виду - нема оправдања.

– Старче, ја тек пошто се оправдам, схватим да самооправдање не приличи монаху.

– Не само што самооправдање не приличи монаху, већ оно нема никакве везе са духовним животом. Треба знати да ако се самооправдавам, налазим се у једном искривљеном стању. Пресецам заједницу са Богом и лишавам се благодати Божије, јер благодат Божија не посећује човека који се налази у искривљеном стању. Од тренутка када се човек оправда, а за шта оправдања нема, он се удаљује од Бога. Остаје сам... као да је /духовни/ каучук између њега и Бога. Зар струја може да прође кроз каучук? Не, не може. То је изолатор. Нема јачег изолатора за благодат Божију од самооправдања! Правдајући себе, као да подижеш један зид који те дели од Бога, и тако пресецаш сваку везу са Њим.

– Старче, често умете да кажете: „Потрудимо се да будемо барем изнад духовне основе.” Шта је то духовна основа?

– То је када човек смирено признаје своје грешке, и барем се свесно не правда када му се ставља примедба за оно у чему је крив. А када се не правда, и поред тога што је оптужен за нешто за шта није крив, то је већ за одличну оцену. Човек који се самооправдава не само што не напредује, већ не осећа ни унутрашње спокојство. Бог нас неће обесити због неког греха који смо учинили, али немојмо да се оправдавамо, нити сматрајмо као нешто природно / што грешимо/.

– Ако ми кажу да сам у нечему погрешила али ја не схватам у чему, треба ли да питам како се то други пут не би поновило, или треба да ћутим?

– Зар ниси на добитку ако будући крива пет процената ти прихватиш кривицу за двадесет пет процената? Преузми већи део /кривице/ на себе како би била сигурна. То и јесте духовно дело којим би требало да се бавиш: да тражиш своје грешке, да „ловиш” саму себе. У супротном, ти бежиш од саме себе, оправдаваш своје „ја”, али мира немаш.

– Старче, стиче ли корист човек који се по навизи самооправдава, али после схвата своју грешку и жали због тога?

– У крајњем случају, он стиче искуство, и ако га искористи - стећи ће корист. А ако уз то још и Бог каже: „Пошто је схватио своју грешку и покајао се, даћу му нешто”, тада човек добија и из једне друге ризнице - из ризнице покајања.

Самоо̄правдање користӣ е̄гоизму

– Старче, да ли то значи да имам тврдо срце, ако не налазим оправдања за поступке својих ближњих?

– За ближње не налазиш оправдања, а за себе их налазиш? Сутра ни Христос за тебе неће наћи оправдања. Ако је човек злбан, његово срце за трен ока може постати тврдо као камен. А уколико се /према свему/ поставља са љубављу, његово срце може у једном трену да постане нежно. Стегни мајчинско срце. Видиш, мајка све прашта, а понекад се прави као да нешто /лоше/ не види.

Човек који своје духовно дело обавља ваљано, за свакога налази олакшавајуће околности и сваког оправдава, али за себе оправдања никада нема, чак и у случају када је у праву. Он себе увек види као кривца, јер сматра да није искористио добра која су му дата. Угледа, на пример, лопова и помисли како би и он сам крао много више од њега само да му Бог није помогао, па каже: „Бог ми је помогао, али ја сам присвојио Божије дарове. То је највећа крађа. Разлика је само у томе што се крађа мог ближњег види, док се моја крађа не види.” Тако, он себи строго суди, а својим ближњима снисходљиво. Или, ако примети код свог ближњег неки недостатак, било мали било велики, он га оправдава, гајећи добре помисли. Мисли о томе како и он сам има много недостатака које други људи примећују. Ако човек мало испита ствари, наћи ће много тога погрешног у себи. Тада ће му бити лако да нађе оправдања за своје ближње. Јер толико тога /лошег/ смо учинили! *Грехова младос̄ти моје и мојих прес̄туйа не помињи.*¹

¹ Пс. 24, 7.

– Старче, када траже од мене неку помоћ, са вољом приступам послу, али ако у журби направим неку малу штету, ја се правдам када ми ставе примедбу.

– Када мало погресиш у жељи да учиниш нешто добро, прихвати примедбу за ту малу грешку, како би добила сву награду. Ђаво је много лукав. Свој занат он одлично познаје. Како да не искористи дугогодишње искуство које је стекао? Подстиче човека да се самооправдава, не би ли изгубио корист од добра које је учинио. Када видиш некога како се презнојава подижући какав терет на плећа и приђеш му не би ли му олакшала, е, то је нешто сасвим природно. Угледавши га како носи тај терет, потрчала си да му помогнеш покренута усрђем. Али када преузмеш на себе терет неправедне увреде коју ти је неко нанео, то много више вреди. Ако нам ставе примедбу, а ми се одмах бацимо на самооправдавање, то показује да у нама још увек живи светско настројење.

– Старче, чему користи самооправдање?

– Егоизму. Самооправдање је пад; оно изгони благодат Божију. Потребно је не само не самооправдавати се, већ и завоleti неправде које нам се чине. Самооправдање нас је и извело из Раја. Зар Адамов пад није био баш у томе? Када га је Бог питао: „Да ниси можда јео са дрвета са ког сам ти рекао да не једеш?“, Адам није рекао: „Погресио сам, Боже мој! Јео сам са тог дрвета“, већ се самооправдавао. Рекао је: „Жена коју си ми Ти дао, она ми је дала /плод са тог дрвета/ и ја сам га појео.“ Као да је рекао: „Па Ти си крив што си створио Еву!“ Еда ли је Адам био дужан да слуша Еву по том питању?

Бог је питао и Еву, а она је одговорила: „Змија ме је преварила.”² Да је Адам рекао: „Сагреших, Боже мој, преварих се”, и да је Ева рекла: „Ја се преварих”, све би било у реду. Али они се одмах дадоше на самоојправдање.

– Старче, у чему је проблем када неко не схвата колико је самоојправдање зло?

– У чему је проблем? У њему! Када се човек не престано самоојправдава, верујући како га нико не разуме јер су сви неправедни према њему, и да је он тај који нешто трпи, да је он жртва - он престаје да влада собом. А шта је то што је некада просто зачуђујуће? Иако неко сам чини неправде другима и греши, он говори: „Ја бих прихватио ту неправду, али не желим друге да наводим на грех.” И почиње да се самоојправдава, тобож из... љубави, да би се онај кога сматра виновником учињене му неправде освестио и престао да греши! Или почиње да даје читаву гомилу објашњења, како га овај случајно не би погрешно схватио и тако... погрешно! Видите ли каквим се префињеним послом ђаво бави?

Човек који се самоојправдава не може да сјекне духовну корисћ

Приметио сам да данас и млади и стари све ојправдавају помоћу једне сатанске помисли. Ђаво им све тумачи на неки свој начин, па се тако ти људи налазе изван реалности. Самоојправдање је сатанско тумачење ствари.

– Старче, како то да неки људи за сваку реч која им се каже налазе одговор?

² Види Посљ. 3, 11–13.

– О, страшно је разговарати са човеком који је навикао да се самооправдава! То је исто као да разговараш са ђавоиманим! Они који се самооправдавају - Бог нека ми опрости за ово што ћу рећи - имају ђавола за духовника. То су измучени људи који немају мира у себи. Самооправдање су учинили својом науком. Као што један лопов не спава по читаву ноћ, мислећи о томе како да успе у крађи, тако исто и они непрестано размишљају о томе како да оправдају сад ову, сад ону своју грешку. Или, као што неко размишља како да уграби прилику да учини неко добро или да се смири, тако ови насупрот томе размишљају како да оправдају неоправдиво. Постају прави адвокати! Не можеш да изађеш на крај са њима! То ти је као да причаш са самим ђаволом. Како сам се само намучио са једним таквим човеком! Иако сам му рекао: „То што чиниш није у реду, требало би да обратиш пажњу на неке ствари. Не идеш добрим путем, ваљало би да поступаш тако-и-тако...” он је на сваку мој реч налазио оправдање за своје поступке, да би ми на крају свега рекао: „Ниси ми рекао шта да чиним!” „Бре, добри мој човече! О чему разговарамо толико сати? Разговарамо о твојим гресима, о томе како не идеш добрим путем, али ти се непрестано самооправдаваш. Три сата ме овде истјазаваш, мучиш! Како ти нисам рекао?” Ето, наводиш човеку примере не би ли схватио да начин на који се он суочава са проблемима носи у себи сатански егоизам, говориш му о томе да се налази под демонским утицајем и да ће пропасти уколико се не промени, а он ти на крају каже: „Ниси ми рекао шта да чиним”! Заиста, како да не експлодираш од муке? Ако је човек равнодушан, све то ће проћи уз једно: „Нема везе.” Али ако није равнодушан - експлодираће од муке. Благо равнодушним људима!

– Старче, да ли у неким случајевима и сами пожелите да сте равнодушни?

– Дете моје, равнодушни људи се, у крајњем случају, не избежумљују узалуд. Да претрпиш нешто ради човека који страда, то има смисла. Али да се окрећеш око неког, да му испричаш толико тога, а да ти он на крају свега каже: „Ниси ми рекао шта да радим”, и притом да оправдава оно што се оправдати не може! Тако од човека постаје демон! Страшно! А кад би размислио о томе колико си труда - да не причамо о болу - уложио да би му помогао, мало би се променио. И види колико тога трпиш, колико се трудиш, мучиш, али то не узима у обзир!

– Старче, када се неко самоојправдава за грешку коју је направио па му ти кажеш: „То је самоојправдање”, а он настави да се самоојправдава у жељи да докаже да то није самоојправдање, да ли је уопште могуће да се такав човек исправи?

– Како да се исправи? Он по муци коју осећа схвата да греши, али због егоизма неће то да призна. То је толико страшно!

– Да, али притом говори: „Ти нећеш да ми помогнеш. Замолио сам те за помоћ, али нећеш да ме позовеш на разговор. Ти ме презиреш!”

– Е па, опет се због егоизма тако понаша. То је исто као када би рекао: „Ја нисам крив. Ти си крив што ја нисам добро!” Такав човек на овоме завршава. Пусти га; не вреди да се бавиш таквом особом, јер јој не можеш помоћи. Одговорност за једну такву душу не могу да понесу ни духовник, ни игуман или игуманија. То је већ сатански егоизам, а не људски. Људски егоизам има неко ко не може да се смири и каже: „Опрости”, али макар и ништа не говори како би се оправдао. Онај ко се самоојправдава када

погреши, своје срце претвара у демонско пристаниште. Ако он не сломи своје „ја”, наставиће све више да греши, и његов сопствени егоизам ће га мучити, не доносећи му притом никакву корист. Уколико човек не зна колико је зло самооправдање, то је још и нека олакшавајућа околност. Али ако зна или му то кажу други, онда нема олакшавајућих околности.

Буди веома пажљива када хоћеш да помогнеш некоме ко је навикао да се самооправдава, јер може да се догоди следеће: Пошто се самооправдава, значи да у њему има много егоизма, па ако му кажеш да то што чини није у реду, почеће да ниже неистину за неистином и самооправдање за самооправдањем, да би ти доказао ово или оно, само да га се случајно нешто не косне. И тако, у покушају да му укажеш на то да греши, постајеш узрок његовог све већег егоизма и све већих лажи. Од тренутка када видиш да он наставља да се самооправдава, престани да му било шта доказујеш, јер од тога нема никакве користи. Моли се да га Бог просвети.

*Ако се сам не ојравдаваш
ојравдаће ти Бог*

– Старче, често када ми неко стави примедбу помислим како треба да дам неко објашњење, па кажем: „Да, тако је, али...”

– Ма шта хоћеш с тим „али”? У том „али” нешто фали. Оно све мења, али у лошем смислу. Када ти ставе примедбу реци: „Опрости, твојим молитвама следећи пут бићу пажљивија.”

– Старче, ако неко из неког мог поступка изведе

погрешан закључак, да ли је потребно да објасним зашто сам поступила баш тако како јесам?

– Ако си духовно јака, односно смирена, прихвати кривицу и ништа не говори. Остави Богу да те оправда. Ако не будеш ти говорила, после ће проговорити Бог. Видиш, када су Јосифа³ продала његова браћа, он није рекао: „Ја сам њихов брат; нисам роб; отац ме воли више од све своје деце!” Није говорио, а после је проговорио Бог и начинио га царем⁴. Зар мислиш да Бог није могао да обавести људе о томе како ствари стоје? Па ако Бог покаже истину ради твога добра - у реду. Али и ако је не покаже, то ће опет бити ради твога добра. Када ти неко учини неку неправду, сматрај да ти он то није учинио из злобе, већ просто зато што он на тај начин посматра ствари. Касније, ако у њему није било злобе, Бог ће му открити /како заиста ствари стоје/, схватиће да ти је нанео неправду и покајаће се. Само када је човек зао, Бог му не открива /право стање ствари/, јер је фреквенца Божијег деловања: љубав - смирење.

– Старче, а да ли је у реду да тражим објашњење од некога ако дође до неспоразума међу нама?

– Да ли имаш лоше помисли?

– Немам.

– Ако већ немаш лоше помисли, није потребно да тражиш објашњења. А ако их имаш, онда би било добро да ти он да неко објашњење, како ти се помисли не би још више поквариле.

– Старче, а ако објашњење нема за циљ самооцравање, већ да се њиме образложи како сам се поставила у тој-и-тој ситуацији, зашто сам се понашала тако-и-тако...?

³ Види Посл. 37, 20 и даље.

⁴ Види Посл. 41, 41.

– Нема везе. Боље реци: „Опрости”, и ништа не објашњавај, осим ако од тебе не траже објашњење; тада смирено реци шта се десило.

– Значи, Старче, у неким случајевима објашњења су неопходна?

– Када се ради о неспоразуму који се тиче других, тада је човек дужан да да објашњење, не би ли тиме помогао решењу насталог проблема. Или ако је неко преосетљив, а уз то и мало егоистичан, потребно је да објасни зашто се држао тако-и-тако, јер уколико не буде ништа рекао - избеумиће се.

– Старче, понекад објашњење не можемо да ослободимо од самооправдања.

– Самооправдање не доноси спокојство души, док објашњење доноси спокојство и мир.

*Онај ко себе прати како треба -
не самооправдава се*

– Старче, како то да се самооправдавам иако схватам колико сам духовно слаба?

– Не схваташ ти своју духовну немоћ, и зато се самооправдаваш. Да схваташ - не би се самооправдала. Ми волимо сами себе; нећемо да нам буде тешко, не волимо напор. Често хоћемо без труда да стекнемо /духовно/ богатство. Када бисмо се барем смирили и признали да се, тако постављајући ствари, не крећемо исправно у духовном смислу! А ми - нити се трудимо, нити признајемо /своју немоћ/.

– Може ли човек да прати себе, да се преиспитује, а да се притом и самооправдава?

– Онај ко себе прати како треба - не самооправдава се. Видиш, има паметних људи, чак и веома,

веома паметних, а који праве највеће глупости, јер је присутно и самоугађање. „Како да ми буде што удобније, како да мени буде добро?”

– Старче, човек који се самооправдава не види своје падове у духовној борби?

– Ма шта да ради, ђаво га обмањује, па тако све оправдава: самовољу, тврдоглавост, егоизам, лаж.

– А зар му не би помогло када би се огледао у делима светих Отаца, а нарочито у Светом Писму?

– За неког ко размишља правилно, духовно, Свето Писмо и светоотачке књиге решавају све проблеме. Он јасно схвата смисао написаног. Али човеку који не дела духовно на себи и коме душа није очишћена, не може помоћи ни Свето Писмо, јер такав човек све тумачи наопако. Боље је да каже своју помисао духовнику и да не тумачи сам оно што је прочитао. Примера ради, читајући Стари Завет такав човек може протумачити смисао прочитаног у духу лукавства и тако се заразити /духовном болешћу/. Приметио сам да неки људи узимају понешто из духовних књига које су прочитали, па тумаче то тако како њима одговара. Ствар није у томе да њима нешто фали или да не разумеју смисао прочитаног, већ тумаче ствари тако да би оправдали сами себе. Страшна ствар! Уверио сам се да и духовне поуке које чују они ретко кад прихватају правилно. Испричам, на пример, један догађај с намером да нешто истакнем. Али ја хоћу да истакнем једно, а они траже да из тог догађаја извуку нешто друго, за шта се хватају да тиме оправдају неку своју грешку, неки свој пад. Односно, све то чине само да би успокојили своје страсти. Не мисле о томе да је човек о коме сам им нешто изнео, због непажње

завршио тако како је завршио, већ говоре: „Ако постоје људи у тако ужасном стању, онда смо ми много добри”, и тако сами себе оправдавају. Ђаво ће већ наћи читаву гомилу самооправдања.

*Самооправдање не доноси
души спокојство*

Душа онога ко се самооправдава не налази спокојство. Такав човек лишен је утехе. Он оправдава своје „ја” - али да ли то његово „ја” оправдава њега? Његово „ја”, његова савест не налази за њега оправдања, и зато његова душа није спокојна. Та чињеница упућује на његову кривицу. Како је само Бог све устројио! Човеку је дао савест! Страшно! Уз помоћ насиља, лукавства или ласкања човек може да достигне оно што је наумио, али на тај начин спокојство душе не може да достигне. Кроз то и сам може да се увери да је сишао с правог пута.

Када човек /без роптања/ прихвата неправду, то је као да прима духовно богатство и радује се. А када се самооправдава, то је као да губи део свог богатства, па не осећа радост. Хоћу да кажем да он нема оно духовно спокојство које би имао да се није самооправдавао. Шта тек да се каже о ономе ко налази оправдања за себе и поред тога што није у праву! Такав човек згрће на своју главу гнев Божији, јер је то што чини - проневера; он расипа богатство које му је дато. Еда ли спокојство налази онај који расипа?

Самооправдање чини човека слепим. Чак и да почини убиство, ђаво ће га оправдати. „Како си га само трпео толико времена? Требало је много раније да га убијеш”, говори му ђаво. Такав човек још

може пожелети да од Христа добије плату за то мало времена што је „трпео”. Схваташ? Дотле се долази!

– Старче, ако се већ онај ко се самоопрвада мучи, зашто /то наставља да чини, и тиме/ пристаје на грижу савести?

– То је ствар навике. Да би се пресекала, потребна је снага воље. А треба да научи не само да се не самоопрвада, већ и да се унутар себе постави исправно. Уколико се не самоопрвада, али у себи верује да му је учињена неправда - то је још горе. Јер да се оправдао /наглас/, неко би му већ нешто поводом тога рекао, па би тако могао да се ослободи прелести. А овако, он може да ћути, али у себи да помишља: „Ја сам у праву, али нећу ништа да кажем јер сам виши од њега.” На тај начин човек остаје у прелести.

Преузмимо /шүђе/ бреме на себе

– Старче, јуче сте рекли да је трпљење - једно, а подношење - нешто сасвим друго. Шта сте тиме хтели да кажете?

– Трпљење није када некога подносимо. Када кажем да некога подносим, то је као да кажем: „Он није како треба, али зато сам ја добар па га, ето, подносим.” Право трпљење је када осећамо кривицу за стање у коме се наш ближњи налази и када састрадавамо са њим. У таквом односу према ближњима има много смирења и љубави. Тада ја примам благодат Божију, а тиме и мој ближњи добија помоћ. Ако, на пример, видим неког хромог или глувог човека, или неког наркомана, требало би да помислим:

„Да сам у добром духовном стању, помолио бих се Богу, и Он би учинио да мом ближњем буде добро.” Па и Христос је рекао: „Даћу вам моћ да чините већ а чуда од оних која ја чиним.”⁵ За оваквим мислима долази састрадавање, љубав према ближњем. Али ако помислим: „Е, па шта ја да му радим што је сакат. Поседећу мало са њим; ако ништа друго, тако ћу бар стећи плату /на Небу/”, тада ја уствари подносим свог ближњег и правдам се тиме да сам учинио све што сам био дужан да учиним.

– Старче, да ли је увек корисно узимати не себе туђе грехе?

– Да, много користи ако си у стању да то поднесеш. За све окривљуј себе. Узми на себе грех свог брата, свали га на себе и моли Христа да ти подари снаге да то изнесеш. И када на себе преузмеш бремене веће од твоје стварне кривице (или чак у томе и уопште ниси крива), верујући притом да си на неки начин ипак - крива, тада не придај томе важност, не горди се, и стећи ћеш обиље благодати Божије. Али припази на то да ли си у стању да поднесеш веће бремене. Јер ако не можеш, настрадаћеш од киле, дископатије...

– Шта су у овом случају „кила” и „дископатија”?

– Ако, на пример, преузмеш на себе неки грех, а то не можеш да изнесеш и не даш никакво објашњење, после ћеш роптати, жетити се, осуђувати...

– Али ако дам неко објашњење, зар то није самооправдање?

– Е, пази да се оправдаш само за оно што не можеш да изнесеш, а оно друго - не дирај. Ако је, на пример, човек преосетљив, требало би да пази да

⁵ *Види Јн. 14, 12.*

не товари на себе бреме које превазилази његове снаге. Нека преиспита себе и прихвати неправду са расуђивањем, сразмерно терету који може да носи, како га непријатељ не би оборио преосетљивошћу, бацио га у очајање и учинио неспособним.

– Старче, понекад не само што ми је тешко да прихватим неправду, већ и одговорност за свој пад сваљујем на туђа плећа.

– Не само што из љубави нећете да понесете торбу свог ближњег, већ и своју натоварену торбу сваљујете на туђа плећа. И то не само на плећа здравих људи, већ и на плећа оних болесних! Треба да стекнеш духовну одважност, како би била у стању да прихватиш сву одговорност за своје грехе. А колико више ми увећавамо свој терет, сваљујући на себе туђа прегрешења, толико нам Добри Бог олакшава то наше бреме и тада осећамо божанствено радовање.

Када снажан човек из љубави понесе на својим плећима два цака цемента, како би поштедео неког ко нема снаге и не може да носи терет, то не вреди толико колико вреди прихватање на себе тежине туђег греха, „присвајање” тог греха, и допуштање да други помисле да је тај грех заиста твој. То је већа врлина, веће смирење.

У једном манастиру на Светој Гори неки искушеник се једном приликом брецну на типикара⁶, који је био и јеромонах, само зато што му је овај показао који кондак прво да прочита. Типикар је хтео да помогне, а искушеник се потпуно избезумио, и после богослужења у бесу се закључао у келију. Типикар је тражио кривицу у себи и преузео на себе бреме

⁶ *Типикар - монах одговоран за ѿачно држање боџослужбеноџ усѿава и уојшѿие за ѿоредак у храму.*

/греха/; био је веома потресен, јер је мислио да је он сам нечим изазвао брата да му се грубо обрати. Савест га је заиста мучила. И премда је као типикар био одговоран за поредак богослужења, он се није тиме правдао, већ је рекао: „Крив сам зато што сам узнемирио брата.” Отишао је до искушеникове келије да га уз метанију замоли за опроштај. Али овај је био закључан и није хтео да отвори. Тада је типикар сео испред његових врата. Ту је чекао од јутра па све до три после подне, када је звонило за вечерњу службу. Искушеник је отворио врата да би изашао. Тада типикар паде ничице пред њим, правећи метанију и говорећи: „Опрости ми, брате, погрешо сам!” Тако долази благодат Божија.

ТРЕКА ГЛАВА

Божанска и људска правда

 тарче, шта је то божанска правда?
– Божанска правда је када радиш оно што успокојава твог ближњег. Ако, на пример, треба нешто да поделиш са неким, немој му давати половину од онога што делите, већ онолико колико он жели. Реци му: „Колико желиш? Два и по? Три? Узми!” Њему дај оно што је добро, а за себе задржи покварено. Њему дај више, а за себе узми мање. Ево, рецимо да нам сестра сад донесе десет шљива. Ако у својој прождрљивости ја поједем осам шљива, а теби оставим две, неправедан сам према теби. Ако кажем: „Пошто нас је двоје, ја ћу појести пет шљива, а и њој ће остати исто толико”, поступама по људској правди. Али ако приметим да ти волиш шљиве, па поједем само једну и кажем ти: „Учини ми љубав, поједи остало ти. Мени се нешто не свиђају, а од њих имам и стомачних тегоба”, тада поступама по божанској правди.

– Шта је онда људска правда?

– Људска правда је када, на пример, треба да поделиш нешто са неким, па му даш половину, а другу половину задржиш за себе.

– Старче, какво место заузима људска правда у духовном животу?

– Људска правда није за људе који се труде да живе духовно. Она је кочница за људе који живе светским животом. Неразуман је онај ко се труди да живи духовно, а притом се ослања на људску правду, јер је она у поређењу са божанском правдом равна нули. Али и човек светског настројења, који постигне нешто у овом животу ослањајући се на људску правду, неће осетити истиниту радост и спокојство.

Рецимо, два брата имају десет стрема¹ земље. Према људској правди, сваки би узео за себе по пет стрема. А према божанској правди, узео би више онај ко има већу потребу за тим. Ако, на пример, један брат има двоје деце, а други има седморо, или ако је посао једног брата слабије плаћен од посла другог, тада више земље треба да узме онај брат коме је то потребније. У овом случају било би неправедно да други брат узме колико и први. Човек светског настројења не мари за то што његов брат једва саставља крај са крајем. Будући да не размишља на духован начин, он не схвата да је таква деоба неправедна. Кажеш му: „Требало би да помогнеш својој породици да се сложи са тим да даш већи део имања брату чије су потребе веће од твојих”, а он ће на то: „Зашто? Нисам му учинио никакву неправду /поделивши имање на пола!/" А да је у питању човек који се труди да живи духовно, чак и ако би му се жена и деца супротстављали, он би требало да их убеди да прихвате његово уступање брату већег дела имања. Ако би брат /који је у невољи/ рекао: „Ти узми једну стрему”, други брат би требало ћутке да узме ту једну стрему, како брату који је узео већи део имања не би било непријатно. У сваком случају, најбоља деоба је она која се врши по Јеванђељу.

¹ Мера за ѿвршину (1 сїрема = 1000м²)

Поражава ме Авраамова великодушност. Пошто су Авраамови и Лотови пастири почели да се свађају око пашњака, отиде Авраам Лоту па му рече: „Не иде да се свађамо; ми смо рођаци. Где теби више одговара? Хоћеш ли да идеш тамо, или можда онамо?” Лот, покренут оним људским, изабра Содом и Гомор, због тамошњих пашњака и зеленила², а каква га је беда после снашла! А Авраам, покренут божанском правдом, желео је да успокоји Лота. И радовао се већ и самим тим што је Лот отишао на боље место.

Божије љавосуђе

– Старче, шта је то Божије љавосуђе?

– Божије љавосуђе је дуготрпљење које у себи носи смирење и љубав. Бог је веома праведан, али и веома милостив, и то Његово милосрђе побеђује Његову правичност. Навешћу ти један пример, како би могла све то да разумеш. Ако неки човек никада није био у прилици да чује нешто о Богу, њему неће бити суђено сходно стању у ком се налази, већ сходно стању у ком би био да је знао за Бога. У супротном, Бог не би био праведан. Божанска правда има неке своје математичке законитости: некада један плус један јесу - два, а некада - два милиона.

– Старче, како се пројављује божанска правда над човеком који у нечему грешни?

– Људска правда каже: „Погрешни си? Треба да будеш кажњен.” А божанска правда каже: „Увидео си своју грешку и покајао се? Све ти је опроштено.” Видиш, чак и по људском закону блажој казни

² *Виги Посл. 13, 1–13.*

подлеже човек који се искрено покајао за почињен злочин и сам се пријавио, уколико се не сумња у њега као личност. Па ако таквог човека људски закон кажњава снисходљиво, колико тек то више чини праведни и многомилостиви Бог!

Сви смо ми у Божијим рукама. Бог нас нетремице посматра и познаје срце сваког човека. Не чини нам неправду. Пошто постоји божанска правда и божанска надокнада, и пошто нас Бог воли - што је важније од свега - ниједно добро које човек учини, неће пропасти. Због тога је човек који тражи људску правду - губитник; потпуно је изгубљен.

Приметио сам да човека коме је учињена нека неправда, а који се према томе односи тако што тражи божанску правду, Бог оправдава још у овом животу. Сећам се, у војсци, после рата, дође једном генерал да нам уручи ордење. Тог дана ја нисам био тамо. Када генерал прозва моје име, из строја изађе неки мој саборац из Тесалије и узне орден намењен мени. Други војници су ћутали, јер се за лаж тада ишло у затвор. Када је генерал отишао, онај војник се сакрио јер би га иначе други војници претукли. Пошто сам се вратио, он се и од мене плашио. Мувао се тамо-амо, а онда ми рече: „Опрости ми, урадио сам то-и-то.” „Добро си поступио узевши тај орден. Шта бих ја са њим?”, одговорих му. После га је носио на војним парадама. Након четрдесет година дошао је овде у манастир командант Прве Армије из Тесалије и донео ми орден Александра Македонског. Када сам га угледао, дошло ми је да се насмејем! После четрдесет година! Поразило ме је што је онај војник био из Тесалије, а из Тесалије је дошао и командант! Видите шта се десило! А ако за себе тражимо људску правду, губимо и ово овде, а и оно

што нам припрема Христос у другом животу за претрпљене неправде. Односно, због безначајних ствари ми губимо оно најважније, вечно. Кад су и овако и онако све ово овде трице и кучине, шта ће нам?

*Права³ монаха чува Христос
за други живот*

– Старче, шта значи „имати право” на нешто?

– „Имати право” - то је светска логика. Што је у човеку више оног светског, то он има и више права. Што је у њему више оног духовног, то он мање права има. Нарочито монах има само једну обавезу - да ни на шта нема права. Хоћу да кажем да он не би требало ништа и ни од кога да тражи. Монах се одрекао свега љубави Христове ради, и зато је потпуно погрешно када он тражи нека своја права у овом животу. Тиме он вређа Христа, монаштво. Људи овога света имају права на много тога; зато и јесу „светски.” Сва права монаха, као и права људи који се труде да живе духовним животом, чува Христос за други живот.

Тражење неких „својих права” присутно је данас не само код /модерне/ омладине, већ и код младих монаха. Неки од њих уопште не знају ни зашто су постали монаси, ни шта је то уопште монаштво. Зато и траже „своја права”, зато су и обузети једним светским духом, једном чудном логиком, људским виђењем правде - у сваком погледу. Ова људска правда, покренута европским духом, продрла је и у монаштво.

³ Реч „право” на монашком језику односи се на склоност монаха да се самоојравдава и тражи задовољење свих својих еџоцентричних жеља.

У савременом монаштву често сусрећемо овај дух: „Ником нисам учинио нешто нажао, па нећу ни мени неко нешто тако да учини. Ником нисам нанео никакву неправду. Са мном је све у реду.” Или, неки монаси знају да кажу и ово: „Обавио сам своје послушање, помогао сам тамо где сам био дужан да помогнем, и с тим сам завршио. Са мном је све у реду. Туђи посао није моја брига. Одлазим. Идем у келију да се бавим духовним стварима.” Не размишљају о томе да је њихов ближњи можда слабији, да га можда боли глава и да не може да ради, или мање ради јер је преморен од бденија. Или пак говоре: „Ово је моја порција хране. Ја на њу имам право”, и не размишљају о томе да њихов ближњи можда има мање снаге, или да се његов организам више троши па има потребу за већом количином хране. Они се налазе у духовном окружењу, али ипак остају људи светског начина размишљања, па су и резултати свега тога - светски. Знате ли како је то када видиш човека који би требало да живи духовним животом, а који се према свему односи на светски начин? Приметио сам да је код већине монаха, мање-више, присутно следеће: Они посте, моле се, иду на богослужења, на послушања; носе монашку одећу, живе по монашком типичу, али према свему се односе светски, а не духовно. Пазе да им случајно неко не каже нешто увредљиво, да им неко не учини неку неправду. Односно, они се налазе у оквири-ма људског поимања правде, а неки од њих чак ни дотле не долазе. И 'ајд' сад, споразуми се са њима о духовним стварима! Ови монаси се труде да све устроје тако да се Христос сутра не намучи издајући им... рачун! Па иако Христос гледа на то колико је ко претрпео неправди и колику је ко жртву због

тога поднео, како би свакоме узвратио сразмерно поднетој неправди и принетој жртви, они хоће да сами среде своје рачуне.

Уопште, огорчен сам начином размишљања које примећујем код неких младих монаха. Људска правда! Како је сместити у духовни живот? Помоћу ње се ни у светском животу не стиже далеко, а камоли у духовном! Док сам живео у општежитељном манастиру, сва братија су гледала како да улове прилику да принесу неку жртву. На послушању, за трпезом, свугде је био присутан овај дух /пожртвовања/. Увек су прво мислили на свог ближњег, па су зато и живели као у Рају. Монах је био за трпезом? - Гледао је да једе мање како би за друге остало више. И није марио за то што ни он сам није имао снаге, нити се бринуо око тога колико има снаге његов ближњи. Монах се просто - жртвовао. Није ништа стављао пред свој суд, па није ни говорио: „Није добро за брата ако једе више.” Од тренутка када монах почне да гледа да му неко не учини неку неправду, да се не премори, да његов труд не буде узалудан, он као да престаје да верује да постоји Бог, да постоји други живот, Суд који долази и божанско ударје. И ако се потруди мало више од других, ни тај труд неће бити узалудан. Само је труд животиња узалудан. И оне се сироте, жртвују за нас, иако се због нас муче, јер након прародитељског пада природа страда заједно са човеком! Страшно! Видите, дивље животиње се толико муче када их ловци повреде! Осакаћене, сломљених ногу, оне не могу да побегну од великих животиња које их убијају и једу. И за све то оне не добијају никакву надокнаду! Човек који то не схвата и није човек! Бог му је зато и дао разум да би исправно поступао и да би нашао прави пут.

Не кажем да сад треба да се избеумљујете од умора, већ да стекнете ревност по Богу.

– Односно, Старче, Ви желите да нам срце поскокује од чежње за тим да успокојимо свог ближњег.

– Да, јер када мислиш на то како да успокојиш свог ближњег, предајући се притом свецело у руке Божије - не осећаш умор. А ако се умориш, па то кажеш другима, сав твој труд биће узалудан. Шта, мислиш да ће Христос да те награди за твоје жалопојке? Шамар ће ти бити награда.

Колико год можете, старајте се о томе. То је духовно дело којим ваља да се бавите. Ако се човек и подвизава занемарујући притом ово дело, подвизи му неће бити ни од какве користи, јер /његова радио-станица/ ради на другој фреквенцији од оне Божије. Све му је узалуд: метаније, постови... Не кажем да подвизи нису потребни, већ да не помишљамо да је пошто испуњавамо то-и-то са нама све у најбољем реду!

Сачинише неко друго јеванђеље

– Старче, када за неког човека можемо рећи да је праведан?

– Са светске тачке гледишта, праведан је онај човек који доноси суд на основу светског поимања правде. Али савршен човек је онај који је праведан не по закону људске правде, већ по закону божанске правде. Таквог човека благосиља Бог. Ако је оно што радим увек слободно од мога „ја” и онога што мени одговара, принуђујем Бога, ако тако могу да кажем, да ми пошаље божанску благодат.

Свака људска правда, чак и она најсавршенија, увек у себи носи људска начела. И докле год у човеку који се труди да живи духовно постоји људска правда, дотле Дух настоји да га одстрани као неко страно тело, а човек устаје и пада, и од тога се душевно умара. Стекавши божанску правду, човек се чисти и прима божанско просвећење.

– Старче, да ли ћу помоћи некоме ко ми се пожали да му је учињена неправда тиме што ћу му рећи: „Постоји и божанска правда”?

– Не, боље му реци: „Погледај на ту ствар духовним очима, јеванђелски.” Јер ако му кажеш: „Постоји и божанска правда”, он ће веровати да му је учињена неправда, а можда је баш он другима учинио неправду.

Заиста, душа ме боли... Познавао сам једног човека који је редовно одлазио у цркву, постио и слично, мислећи да живи духовно. Међутим, и поред тога што је имао пет станова, две плате, а није имао деце, сиромашнима није давао милостињу. Рекох му: „Добро, имаш толико сиромашних рођака, зашто им бар нешто не даш? Шта ћеш са тим? Дај нешто удовицама, сирочади.” И знате шта ми је рекао? „Добро; онда да мојој сестри не наплаћујем киррију?” Кад сам то чуо, крв ми је јурнула у главу. Ето, то ти је људска правда! „Ја не сносим одговорност за децу која су гладна, ако нису моја. Ником нисам учинио ништа нажао! Боже сачувај, зар ја некоме да учиним неправду”, рећи ће неко, умирујући своје помисли на неки свој начин, али правог мира он неће имати. Руковођени људском логиком и светским поимањем правде, такви људи су равнодушни у озбиљним ситуацијама. Па како после да осете нешто духовно? Постоје људи који могу да поклоне и

читава кућу, а истовремено да туже оног ко им није платио кирију. Како то објашњавате?

– Старче, да ли је то људска правда?

– То чак није ни људска правда; и ње ту има тек нешто мало. С једне стране такви људи дају некоме сто хиљада драхми, а са друге ситничаре за хиљаду драхми, због којих су у стању да таксисту пријаве полицији. Како ви то објашњавате?

– Старче, можда им у глави није све баш како треба?

– Не, са главом им је све у реду.

– Старче, можда дају милостињу с гордошћу, како би били задовољни сами собом?

– То је. Дају много, али са гордошћу; чине то у своју славу, а не у славу Божију. Такви људи могу да дају све, али љубави ипак да немају.

У данашње време присутан је један искривљен дух. Чак и људи који се труде да живе духовно, траже законску правду и притом говоре да верују у Бога! „Ти имаш право на ово, ја имам право на оно...” Када само ово јеванђеље здравог разума, тог чудовишног здравог разума, не би постојало! „Да не мисле за мене да сам будала”, говоре. Зар не видите докле су стигли хришћани, предајући једни друге судовима? И да су у праву - не би требало да иду по судовима, тим више ако нису у праву. Њиховом кривицом неки људи губе веру. Виде како човек који нити одлази у цркву, нити свршава бденија, не поступа попут неких хришћана - који одлазе у цркву, свршавају бденија и остало, а предају суду сиромашка који им дугује неку малу суму новца, само и само зато да би заштитили своја права. Рекао сам једном човеку који је хтео да тужи неког свог дужника: „У невољи си? Или имаш пуно деце? Можда

си у незгодном положају јер супруга тражи од тебе да га тужиш?" На то ће он: „Не, чиним то да бих заштитио своја права.”

Шта велиш на то? У свему томе присутан је и утицај који су некада извршили поједини црквени кругови. Већ годинама се сећам једног догађаја и никако не могу да га заборавим. У једном сиротишту радиле су сестре заветоване на безбрачни живот. Једном болесном детету требало је извршити радиолошка испитивања. Лекар је тражио да му једна сестра помогне, али ниједна од њих није пристала јер су се бојале да им радијација не нашкоди. Као прво, пошто су већ дале завет безбрачности проблем уопште не би требало да постоји. Да су мислиле о удаји, њихов страх би се још и могао оправдати. Али и да су планирале да оснују породице, опет је требало да учине неку жртву, као оне које се труде да живе духовним животом. Било би исправно да се посвађају око тога која ће да помогне. И на крају, сажаливши се на малишана, лекару је притекла у помоћ једна медицинска сестра која није живела духовним животом, и која је планирала да се уда.

А што је најгоре од свега, такве људе уопште не гризе савест, јер мисле: „То није за нас. Ми се бавимо духовним стварима.” Могу чак и да помишљају: „Па шта сад? Некога успокојава да се жртвује, а мене успокојава тиховање”, па и да осуде такве људе као недуховне. Али Христос почива тамо где је присутно благородство, дух самопожртвовања, тихости, ненаметљивости.

– Старче, а када видиш да се неко налази у тешкоћи, треба ли да му помогнеш, без обзира на то како је теби самом?

– Свакако! Приметио сам да многи људи који се

туде да живе духовно размишљају на светски начин. Сачинили су неко своје, јеванђеље овога света, јеванђеље по њиховој мери, па говоре: „Хришћанин треба да се држи достојанствено; да не дозволи да му се изругују.” На све гледају кроз људску логику и људско поимање правде. „То је моје право! Нисам му учинио ништа нажао, па то исто од њега очекујем”, рећи ће ти. Поврх свега, још их успокојава помисао како су у праву. Код таквог човека приметни су сви облици људске правде. Он нема ревност по Богу, нема духа самопожртвовања, ничега нема. Створио је неко своје јеванђеље и нема никакве везе са Богом. Е, па како да га онда осени благодат Божија? Док сам био у војсци долазио је један радиовезиста са војног аеродрома у нашу јединицу ради преноса порука⁴. Били смо упућени један на другог. Био је теолог, па је понекад у војсци проповедао. Али сви су га звали „Језуита”⁵ јер не само што није био рад да принесе ни најмању жртву за ближње, већ ни да им учини сасвим малу услугу. Једном му рекох: „Пошто већ идеш на аеродром, молим те предај ове поруке том-и-том.” „Не могу”, на то ће он, „ја преносим своје поруке, а он нека сам дође по своје.” И још је успокојавао своје помисли тиме да он никоме не чини неправду. Па Христос није рекао: „Ако те неко замоли да идеш једну миљу, а ти иди две”, већ: „Ако те неко потера да идеш са њим једну миљу, а ти иди две.”⁶ Он не каже: „Ако те неко замоли да му даш кошуљу, дај му и хаљину”, већ: „Ако неко хоће

⁴ *Старац је у војсци био везиста.*

⁵ *Римокаћолички монашки ред Језуита основао је Игњатије Лојола, а познат је по стројој дисциплини и по крајностима које је досегао. У преносном смислу, ова реч употребљава се за човека који се стројо држи старих правила љубожности, без унутрашњег осведочења.*

⁶ *Види Мтв. 5, 41.*

да се суди са тобом и кошуљу твоју да узме, дај му и хаљину.”⁷ Ето, то говори Христос, а човек који себе сматра духовним каже: „Ја ћу да понесем своје, а он нека изволи, па нека сам дође по своје.” То је као да каже: „Нисам ваљда луд да идем две миље, ако се од мене тражи да идем само једну?” Како да се благодат Божија приближи таквом једном човеку? А када човек примени ту јеванђелску заповест, па када га неко примора да иде једну миљу а он пође још даље, Христос почиње да дела. Тада се и онај који је принуђавао човека да иде духовно мења и размишља: „Пази, бре, ја сам од њега тражио да иде једну миљу, а он иде још даље! Каква је то доброта!”

Да је и Христос имао светску логику какву имају многи данашњи људи који се труде да живе духовно, Он никада не би напустио свој небески престо и сишао на земљу, да пострада и претрпи распеће за нас, бедне људе. Али баш у том - по људском виђењу ствари - „неуспеху” Његовом, беше сакривено спасење свих људи. Шта је све Он претрпео ради нашег спасења! /Унизио је себе/ дотле да су Му ударили шамаре и говорили: „Проречи ко те удари?” Односно Јевреји су се забављали изругујући се Христу. Кад би само знала колико сам се још као мали жалостио гледајући другу децу како играју зују. А Јевреји су се забављали играјући ту игру са Христом!... „Проречи ко те удари...” *Пљас!* О, страшно! А ми тражимо хришћанство без распећа, хришћанство експрес-вакрсења. Кројимо хришћанство и монаштво по неком свом укусу. Нећемо ни у чему себе да притеснимо.

Али да бисмо доживели оно натприродно, треба прво да живимо натприродно.

⁷ *Вуји Мш. 5, 40.*

ТРЕЋИ ДЕО

ГРЕХ И ПОКАЈАЊЕ

„Истинско покајање састоји се у томе да човек, сјознавши свој престауп, осети бол, замоли Бога за опроштај, а по том се и исповеди. Тако долази божанска утеха. Зато увек саветујем људима да се кају и исповедају. Никада им не саветујем само исповести.“

ПРВА ГЛАВА

Грех мучи човека

Очишћење срца

тарче, да ли Христос може да се смести у срце сваког човека?

– Христос може да се смести, али људи не могу да сместе Њега у себе, јер се не труде да се исправе. Да би се Христос уселио у нас, срце треба да нам буде чисто. *Срце чисто сздај у мени, Боже...*¹

– Старче, зашто дивље звери нису дирале светитеље?

– Када се људи припитоме, припитоме се и дивље животиње, које онда признају човека за свог господара. У Рају, пре Адамовог и Евиног пада у грех, дивље звери су их са побожношћу лизале, а после њиховог пада почеле су да насрћу на њих да би их растргле. Када се човек врати у стање у коме се налазио пре пада у грех, животиње га поново признају за господара. Али данас можеш да видиш људе који су гори од дивљих звери, гори и од самих змија. Злоупотребљавају незаштићену децу, узимају им новац, а када се нађу у незгодној ситуацији сваљују

¹ Пс. 50, 12.

на њих сву кривицу, зову полицију, затварају их и у психијатријске болнице. Зато и ја читам 147. псалм - који је читао свети Арсеније Кападокијски да би се укротиле дивље звери и да не наносе људима зло - али за укроћење људи, и да не чине зло другим људима и животињама.

– Старче, како се човек враћа у стање у коме су се људи налазили пре пада у грех?

– Треба да очисти срце, да стекне душевну чистоту, односно искреност, честитост, несебичност, смирење, доброту, незлобивост, дух самопожртвовања. На тај начин човек се срођује са Богом, и у њему тада почива благодат Божија. Ако неко има телесну чистоту, али не и душевну, у њему не почива Бог, јер у таквом човеку живи лукавство, гордост, злоба... Читав његов живот тада је једна /велика/ обмана. Своју борбу отпочните од труда у стицању душевне чистоте.

– Старче, да ли једна рђава навика може одједном да се сасече?

– Као прво, човек треба да схвати да му та навика штети, а затим да пожели да се против ње бори не би ли је се ослободио. Да би се рђава навика одједном сасекла, треба имати јаку силу воље. Као што конопац мало-помало прави танак урез на ивици бунара па више не „бежи”, тако и свака навика мало-помало удубљује у срцу жљеб, из ког касније она тешко излази. Треба да будемо веома пажљиви да не стекнемо рђаве навике, јер касније је потребно много смирења и воље да бисмо успели да их се ослободимо. Отац Тихон знао је да каже: „Дете моје, добра навика то ти је врлина, а рђава навика - страст.”

Било како било, уверио сам се да је у егоизму, себељубљу и самовољи узрок ако се човек бори, па се и поред тога непрестано спотиче и никако не мења /на боље/. Недостаје му смирење и љубав, и то је препрека за Божије деловање. Сам човек не помаже Богу, да би после Бог њему помогао. Ако, на пример, Бог некоме помогне да победи једну страст, он ће то приписати себи, погордиће се, јер ће мислити да је победио ту страст сам, без Божије помоћи.

Избављење од џаме греха

– Старче, да ли је тежак грех ако човек упрља Свето крштење?

– Зависи од тога колико га је упрљао. Неко га упрља много, а неко - мало; неко направи једну флеку, а неко две...

– А да ли велики греси прљају крштење?

– Па, разуме се, смртни греси прљају Свето крштење, и тада се божанска благодат удаљује од човека. У ствари, она га не напушта потпуно, као што га не напушта потпуно ни његов Анђео Чувар. Сећате се шта је идолском жрецу рекао ђаво за монаха који је хтео да се ожени његовом ћерком? „Не жури с тим. Тај монах је оставио Бога, али Бог њега није оставио.”²

– Старче, може ли неко да живи у тами греха а да тога није свестан?

– Не, човек је свега тога свестан, али је равнодушан. Да би неко пришао светлости Христовој, треба да зажели да изађе из таме греха. Узмимо за

² Види „Врлинослов” I џом, Манасџир Хиландар, 2005. сџр. 32.

пример неког човека који се грешком затворио у један мрачан подрум. Приметивши један зрачак светлости како улази кроз неку пукотину, он гледа како да дође до њега. Мало-помало отвара пукотину не би ли пронашао врата и изашао напоље. Исто тако и од тренутка када човек осети „добро” као потребу своје душе, па се у њега усели онај „немир по Богу”, он ће се потрудити да изађе из таме греха. Ако каже: „То што ја радим није у реду, нисам на правом путу”, смирава се, па долази благодат Божија, а он надаље живи како треба. Али, ако се у њега не усели „немир по Богу”, тешко да ће се исправити. На пример, нашавши се у затвореном простору, неко се осећа лоше. Кажеш му: „Устани, отвори врата и изађи да удахнеш мало ваздуха, не би ли дошао к себи”, а он ти на то узврати: „Не могу да изађем напоље. Али зашто сам затворен између четири зида и не могу да дишем? И зашто овде нема свежег ваздуха? И зашто мене Бог држи овде, а друге - напољу?” Еее, зар се може помоћи таквом човеку? Знате ли колико се људи мучи само зато што не слушају оне који могу духовно да им помогну?

Човек грехом претвара земаљски Рај у земаљски пакао. Уколико се његова душа испрља смртним гресима, он преживљава демонско стање; бреца се, мучи се, нема мира. Насупрот томе, човек који је близу Бога стреми својим умом божанском смислу и увек има добре помисли; осећа мир, и још на земљи живи као у Рају. Он се по нечему разликује од човека који је удаљен од Бога, што је приметно и за друге. Ето, то и јесте та божанска благодат која одаје човека, чак и када се он крије.

Греси њо њпроизвољењу

Будимо веома обазриви према гресима по произвољењу, јер је управо наше произвољење оно на шта Бог гледа. Греси које чинимо из непажње нису толико тешки. Има грехова који јесу греси, али за њих као да постоји неко оправдање.

Осим тога, када нехотице погрешимо, Бог тако устројава ствари да се наша грешка искористи за неко добро. То не значи да треба да грешимо како би дошло до нечег доброг, већ да ако нехотице погрешимо, Бог то користи да произађе добро. А када са знањем учинимо неки грех па се после покајемо, молимо се да због последица нашег греха не настане неко зло.

– Старче, а како се спасао онај монах који се спомиње у Евергетиносу, а који је сваког дана током десет година падао у један те исти грех, али се сваког дана и кајао?³

– Он је, на неки начин, био савладан, поробљен грехом. Није имао лоше настројење, а није имао никога да му помогне, гурнут је у зло. Због тога је и имао права на божанску помоћ. Борио се, страдао, искрено се кајао, и Бог га је на крају спасао. А ево како: неко може да има добро настројење, али ако му у детињству нико не помогне, па га зло повуче, касније врло тешко устаје. Човек покушава /да устане/, поново пада, поново устаје... бори се. Таквога Бог неће оставити. Тај сироти човек улаже мали труд и тражи божанску благодат; он не грешити намерно. На пример, неко пође на пут, немајући притом намеру да погрешити, али на путу му се догоди неко искушење и он падне у грех. Он се каје и

³ *Истио, сѣп 23.*

улаже напор /да се ослободи греха/. Међутим, замка му је поново постављена и он - иако нема намеру да поново учини зло - опет пада, опет се каје. Таквом човеку може се „прогледати кроз прсте”, јер он није хтео да учини ништа лоше. Зло га је повукло, али се после покајао. А они који говоре: „Да бих успео у овоме, треба да учиним ту-и-ту неправду; а да бих успео у ономе, треба да се послужим тим-и-тим лукавством”, греше намерно и потпуно свесно. Они праве нацрт греха и заједно са ђаволом планирају који ће грех да учине. То је веома велико зло, јер је грех учињен с предумишљајем. Није да човек падне у неко искушење, већ он полази од тога да учини нешто /лоше/ заједно са ђаволом. Један такав човек никада нема божанску помоћ, јер на њу нема права, и на крају умире без покајања.

Али и они људи који кажу да ће се покајати када остаре, како могу да буду сигурни да ће стићи да се покају и да их неће задесити изненадна смрт? Неки предузимач је говорио: „Када остарим отићи ћу у Јерусалим, окупаћу се у Јордану и тако ћу да изгладим све своје грехе”, настављајући притом да живи у греху. На крају, када више није имао снаге /да грешити/ - ходао је већ на једвите јаде - одлучи да крене. Рече он тако једном свом раднику: „Мајсторе, одлучио сам да идем у Јерусалим и да се окупам у Јордану.” А овај му на то одговори: „Е, мој газда! Ако си чист - отићи ћеш, ако ли ниси - нећеш, остаћеш на путу!” Како је рекао, тако је и било! Умро је чим је стигао у Атину да би извадио документа! Неки људи су узели сав његов новац, њега пребацили у погребно предузеће, а одатле га у мртвачком ковчегу послали назад - у његов град.

Чинимо добро из љубави према Христју

– Старче, уплашим се када помислим на тешка времена која нас очекују.

– Чега се бојиш? Можда да не завршиш у паклу и да се тамо мучиш заједно са ђаволом? Разумео бих када би говорила: „Помози ми, Христе мој, да стигнем у Рај, да Ти не бих нанела бол; јер би Теби, после свега што си учинио за мене, било веома тешко кад бих ја била у паклу.” Али да желиш да стигнеш у Рај само да би теби било што боље, у томе ревности по Богу - нема. Не кажем да треба да почнемо да живимо недисциплиновано, без икаквог реда, и да допаднемо пакла, али често се у нама јавља својеврсно користољубље⁴: „Чинићу добро, да не бих био лишен Раја.” А да у нама постоји ревност по Богу, мислили бисмо овако: „Толико ће јадних људи, који ни у овоме животу нису осетили ни мало истинске радости доспети у пакао, а ја да мислим на себе?” Искрено вам кажем - мене не занима где ћу да будем /у Рају или у паклу/. Уопште не мислим о томе! Није ствар у томе да желим да сам удаљен од Христа, па ме због тога не занима да ли ћу бити у Рају. Једноставно, мој циљ није да чиним добро ради тога да бих стигао у Рај. Говорим: „И да ме одбациш, Христе мој, бићу Ти благодаран, јер ја Раја нисам достојан.”

Наш живот постао је тежак и без радости, јер је одважности и приљезности све мање. Чак и људи који се труде да живе духовно размишљају трговачки. Долазе дотле да живе животом назови-духовним.

⁴ У монашком речнику реч „користољубље” означава *стирасну везаност за нешто, или жељу за задовољењем неког себељубивог прехијева.*

Гледају да уживају колико год желе, само да то не пређе границу греха. Рачунају: „Да ли је ово грех? Не, још увек није. Значи, могу у томе да уживам!” Када је у питању, на пример, пост, рећи ће: „Сутра је петак. Е, значи - ноћас могу да једем месо до пет до дванаест. Дај овамо да једем. Али после поноћи то не иде; други је дан. Онда је то грех.” Односно, они неће да буду лишени Раја, али неће ни да се лише задовољстава у овом животу. Односе се и према греху и према паклу - трговачки. А да размишљају прилежно, рекли би: „Христос се распео и толико тога претрпео ради мене, па како ја да Га раним неким грешним делом? Не желим да стигнем у пакао, ни због чега другог него што не могу да поднесем да својим пребивањем у паклу Христу наносим бол.”

Немојмо да чинимо добро из рачуна, да бисмо добили плату, већ почнимо да се боримо из љубави према Христу. Потрудимо се да све што чинимо буде чисто, учињено Христа ради. Припазимо да у нашим поступцима не буде нечег људског - себељубља, себичности и томе сличног. Имајмо на уму мисао да нас Христос посматра, прати, и потрудимо се да Га не жалостимо. У супротном, и наша вера и наша љубав биће искрзане.

И ако испитамо оно што чинимо у духовном животу: подвиг, пост, бдење... видећемо да све то помаже и нашем добром телесном здрављу. Неко се подвизава спавајући на тврдом кревету? И лекари саветују: „Спавајте на тврдом душеку, јер спавање на меком није здраво.” Неко ради метаније? Други раде гимнастику да би ојачали мишиће. Неко мало спава? Много спавања ослабљује човека. Не каже ли се: „Овај је поспан, а онај - будан?” Дакле, духовно делање којим се човек бави помаже и

његовом телесном здрављу. Осим тога, уздржање много помаже човеку. Видиш, и људи који се баве истраживачким радом или нечим сличним, труде се да живе целомудрено, како не би били ошамућени и да би сачували бистрину ума. Разуме се, ми монаси се не уздржавамо са тим циљем, али између осталих плодова нашег духовног делања, појављује се и овај коме стреме људи светског настројења. Ми деламо духовно дело, па тако поред духовног здравља стичемо и телесно.

Искушења у нашем животоу

Бог попушта искушења сразмерно нашем духовном стању. Некада Он допушта да погрешимо, на пример да пројавимо неку малу непажњу, како бисмо други пут били пажљивији и тако избегли, или боље рећи - предупредили неко веће зло које би нам ђаво нанео. Некада Он пушта ђавола да нас искушава како би нас испитао. Односно, положимо испит, и тако нам ђаво уместо зла чини добро. Сетите се старца Филарета који је говорио: „Чедо, Бог ме је оставио! Данас ми није послао ниједно искушење!”⁵ Желео је да се сваког дана бори са искушењима, како би добио од Христа /победни/ венац.

Неко снажан попут старца Филарета не бежи од искушења, већ моли Христа: „Христе мој, пошаљи ми искушења и дај ми снаге да се борим.” А слаб човек рећи ће: „Христе мој, не допусти да паднем

⁵ Види *Старац Пајсије Светиоџорац*, „*Светија Гора и Светиоџорци*”, манастир Светиоџ Стефана, Врање, 2. издање, 2005, *стр.* 67.

у искушење.” *Не уведи нас у искушење...*⁶ Али ми често у неком искушењу унемо да кажемо: „Е па, и ја сам човек! Не могу више да издржим”, а требало би рећи: „Ја нисам човек; ја сам отпадак од човека. Боже мој, помози ми да постанем човек.” Не кажем да треба да тражимо искушења, али када она сама дођу, треба да их дочекамо са истрајношћу и молитвом.

У време сваке духовне зиме са трпљењем и надом чекајмо духовно пролеће. Велика искушења обично су муњевита, и ако их у том тренутку када наступе избегнемо, она пролећу; пукови демона пролазе даље, а ми се спасавамо. Када се човек сједини са Богом, он више нема искушења. Може ли ђаво да учини неко зло Анђелу? Не, /приближи ли му се/ - ђаво гори.

Духовни живот је веома једноставан и лак. Ми га чинимо тешким, јер се не боримо како треба. Уз мало труда, и много смирења и поверења у Бога, човек може брзо да напредује. Јер тамо где је смирење, за ђавола нема места. А тамо где нема ђавола, нема ни искушења.

– Старче, може ли човек да падне у неки грех по Божијем допуштењу?

– Не, грубо је рећи да Бог допушта да грешимо. Бог никада не допушта да паднемо у грех. Ми смо ти који то допуштамо /дајући поводе ђаволу/, па он долази и искушава нас. Када се, на пример, погордим, одгоним од себе благодат Божију, напушта ме мој Анђео Чувар, долази један други „анђео”... ђаво, и разбија ми нос. То је моје лично допуштење, а не Божије.

⁶ Мтл. 6, 13.

– Старче, а да ли је исправно када говорећи о неком свом паду кажемо: „Ђаво ме је спотакао.”

– Често и сам чујем како неки људи криве ђавола зато што страдају, а у ствари, сами су криви јер се нису поставили исправно према ономе што им се дешава. Осим тога, ђаво је ипак - ђаво. Да неће можда да нас спречи да чинимо зло? Он само ради свој посао. Не сваљујмо све на њега. Неки послушник који је живео са својим Старцем у келији, остао је једном приликом накратко сам. Узео је јаје, ставио га на алку кључа - а кључ је био велики, какви су некад кључеви били - па је испод јајета запалио свећу како би га испекао! Наједанпут уђе Старац, угледа послушника, па рече: „Шта ти то радиш?” А послушник ће на то: „Ето, Старче, ђаво ме је наговорио да испечем јаје.” У том се зачу један страشان глас: „Тај рецепт ни мени није био познат. Од њега сам га научио!” Ђаво некада спава, а ми га сами изазивамо.

Грешници имају обилан материјал за смирење

Људи који су живели грешним животом, а онда су се покајали и почели да се труде да живе духовно, треба са радошћу да прихватају понижења и жалости које их сналазе, јер њима исплаћују пређашње дугове. Видимо да су и преподобну Марију Египћанку која је некада живела у греху, пошто се покајала и променила начин живота, мучиле светске жеље. Али она се много борила како би их одагнала. Ђаво јој је говорио: „Шта можеш да изгубиш ако бациш један поглед на Александрију? Не кажем да идеш

тамо да лумпујеш; само да је малчице погледаш издалека...” а она - на ту страну ни да погледа. Какво покајање! Неки други преподобни Оци и Матере који никада нису живели светским животом, нису имали борбу. А преподобна Марија која је некада живела у духу овога света, имала је и борбу. То страдање је каутеризација⁷ греховних рана. Тако и једни и други на крају стижу до истог стања.

– Старче, да ли у таквим случајевима /какав је случај преподобне Марије Египћанке/ уопште нема божанске утехе?

– Како да је нема? И те како је има! Преподобна Марија је достигла до таквих духовних висина, да је молећи се лебдела лакат од земље.

Разуме се да велики грешници који спознају себе, имају и много материјала за смирење. Сваки пад је, наравно - пад, али је уједно и материјал за смирење и молитву. Греси су попут ђубрива које употребљавамо за биљке, само ако их искористимо за смирење. Зашто не искористити тај материјал за ђубрење њива наших душа, како би оне постале плодне и донеле род? Неко ко је учинио велике грехе, па осети колика је његова кривица и каже: „Не би требало ни главу да подигнем и на човека да погледам”, много се смирава и због тога стиче обиље благодати. Он чврсто корача /стазом спасења/ и може да достигне велике духовне мере. А опет, човек који није учинио неке велике грехе, ако се не поставља исправно и не говори: „Бог ме је сачувао од многих опасности, а ја сам толико неблагодаран!

⁷ Медицинска техника спаљивања, којом се зашварују отворени крвни судови, чиме се спречава расејавање шумора по организму (меласијазе). Наведеном методом се ипак може одспрањивати делови шумора.

Ја сам грешнији од највећег грешника”, духовно заостаје за грешником који се смирава.

Сетите се, примера ради, цариника и фарисеја⁸. Фарисеј је творио дела, али је у себи гајио и гордост. Цариник је имао грехе, али их је и признавао, скрушавао се, смиравао - а то и јесте оно главно што Христос тражи од човека. Зато се цариник на лак начин спасао. Виделе сте како је фарисеј избражен на једној икони! Показује прстом на цариника: „Нисам као он!” Сироти цариник, сакрио се иза стуба; нема образа ни да погледа око себе. А фарисеј показује Христу где се налази цариник! Јесте ли обратиле пажњу на то? Зар Христос није знао где је цариник? Па иако је фарисеј испуњавао /спољашње/ прописе понашања, све то му је било узалуд. Ето шта чини гордост! Грешник који нема смирења, има грехе цариника а гордост фарисеја. Има двоструке... „дарове”! Као што би се у Епиру рекло: „Ем прљав, ем шугав.”

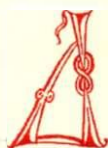
Колико можете трудите се да се очистите од духовних отрова - страсти, како бисте стекле духовно здравље.

ДРУГА ГЛАВА

Чување савести

Испитујмо савест

обри Бог је првозданим људима подарио савест, тај први божански закон. Он ју је дубоко урезао у њихова срца, и од тада је сваки човек добија у наслеђе од својих родитеља. Ако не поступа исправно, савест почиње да дела у њему, изобличава га и приводи покајању. Али човек треба ваљано да обавља своје духовно дело и да испитује савест, како би увек могао да чује њен глас. Ако не испитује савест, неће стећи никакву корист ни од читања духовног штива, ни од савета светих Стараца. Он чак ни Божије заповести не може да сачува.

– Старче, а може ли човек да уопште не види себе у правом светлу и да не примећује да је скренуо са правог пута?

– Када човек не прати себе и не чисти своју савест, на њу се мало-помало хвата каменац, а он постаје неосетљив. Греши, и притом се понаша као да се не дешава ништа посебно.

– Старче, реците нам нешто о чувању савести.

– Да би човек био сигуран да су његови поступци

у складу са гласом његове савести, он треба да прати себе и да износи /своје стање/ духовнику. Јер када погази савест, могао би да мисли да је на правом путу. Или ако извитопери своју савест, почини ли злочин, мислиће да је учинио неко добро дело. Али и ако човек има преосетљиву савест, и то може да му штети.

– Старче, у себи осуђујем ближње, а притом не осећам да ме савест изобличава. Можда сам неосетљива па зато и не осећам изобличење савести?

– Ту треба бити веома пажљив. Видиш, када човек учини неки грех први пут, он осећа да га савест изобличава и мучи се. Ако исти грех понови други пут, осећа већ мање изобличење савести. А буде ли непажљив, па настави да греши, савест ће му потпуно огрубети. На пример, када неким људима ставиш примедбу због неког њиховог пропуста, они мењају тему разговора како не би осетили грижу савести и да се не би секирали. Баш као хиндуисти који урањају у нирвану¹. Један младић је на Хималајима убио пет италијанских алпиниста. Пошто их је закопао, сео је на земљу и почео да упражњава технику концентрације. Два сата је понављао: „Дрво... дрво... дрво...” како би ушао у /духовни/ вакуум, заборавио све што се десило и ослободио се узнемиравајућих помисли. Рецимо да ја сада изгрдим неку сестру због неког њеног престопа. Ако та сестра не приступа исправно духовним стварима и не брине о свом исправљању, можда би ми рекла: „Данас ћемо за вечерњу да звонимо раније...”, не би ли некако променила тему разговора. А после ће јој ђаво

¹ *Стараи мисли на технику јоге и медитације, коју користе следбеници источних религија да би досишли назови „сјасење”, које они називају „нирваном”.*

помрсити конце и рећи: „Ма, не узнемиравај се! Ти си то учинила само да не би насекирала Старца!” И тако, сам ђаво јој налази оправдање! Она не каже: „Учинила сам то јер сам погазила своју савест”, него: „Учинила сам то да не бих насекирала Старца!” Видите шта ради ђаволак? Префињена работа! Окреће дугме на другу фреквенцу, само да не увидимо своју грешку.

– Старче, може ли човек да се хвата за ситнице, а да му притом промичу неки крупни преступи?

– Како да не! Један мој познаник, иначе духовник, испричао ми је следећи догађај: Једна жена дође код њега ради исповести. Непрестано је јадиковала и понављала: „Нисам хтела да је убијем!” На то јој духовник рече: „Пази, где има покајања, ту и Бог опрашта; и Давиду је опростио.” „Да, али ја то стварно нисам хтела да учиним”, опет ће она. „Па, добро... Како си је убила?” упита је духовник. „Бришући прашину, замахнула сам крпом и убила је! Ја стварно нисам хтела да убијем ту муву!” Између свега осталог, та жена је преварила мужа, напустила децу, растурила породицу и живела несређено, а све то је износила као нешто сасвим небитно. А када јој је духовник на то рекао: „За те ствари потребна је епитимија”, она га упита: „А зашто је за то потребна епитимија?” Ето, како онда да јој помогнеш?

Заглушена савести

– Старче, некада ми кажу: „Та страст скривена је у твојој подсвести, и зато је ниси свесна.” Како да је постанем свесна?

² II Сам 12, 13.

– Ако мало обратиш пажњу, видећеш да се, иако тврдиш да је код тебе све у реду, ипак не осећаш добро. Зато тебе треба /духовно/ испитати. Када се човек не осећа добро, има неки телесни проблем и томе слично, врше му микробиолошка испитивања, шаљу га на скенер како би пронашли одакле долазе те тегобе. Ако приметитиш да је у теби напетост а не мир, знај да у теби има нешто што није како треба, и то треба да пронађеш како би се исправила. Рецимо, учиниш неки грех; секираш се због тога, али се не исповедиш. После неког времена деси ти се нешто лепо и ти осећаш радост. Та радост прекрива муку коју си осећала због учињеног греха, и мало-помало ти на грех потпуно и заборављаш. Више га не примећујеш, јер га је радост забашурила.

Радости прекривају грехе, и они падају све ниже, све дубље, али и изнутра делују. Тако човек, га-зећи своју савест, почиње да огрубљује; на његово срце лагано се хвата прљавштина. А после ђаво за све /грехе и пропусте/ налази оправдања: „То није ништа, то је нешто сасвим природно.” Међутим, човек нема мира, јер напетост дела негде из дубине. Он је узнемирен, и у њему нема мира. Живи у сталној напетости. Мучи се. Не зна шта му је, јер су му греси - забашурени. Не схвата да страда зато што је сагрешио.

– Старче, може ли неко да помогне таквом човеку ако му укаже на узрок његовог страдања?

– Пази, треба бити обазрив, јер када човек стави ствари на своје место, савест се буди и почиње да га изобличава. И ако се не смири, може да падне у безнађе, јер нема снаге да поднесе истину. Али ако се смири - то ће му помоћи.

– Старче, постоје ли људи који су рођени са отврдлом савешћу?

– Не, не постоје људи рођени са таквом савешћу. Бог није створио отврдлу савест. Али када човек забашурује своје грехе, на његову савест се мало-помало хвата каменац и она тако престаје да га изобличава.

– Такав човек постаје „самоуправан”, ствара неке своје законе?

– Да, то је страшно.

– Да ли је то прелест?

– Него шта! То је прелест.

Извитоперена савест

– Старче, често кажете да човек треба да пази да не извитопери савест. Како настаје извитоперена савест?

– Успокојавајући своје помисли, човек гази савест. А успокојавајући их кроз дуже време, он устројава једну другачију, сопствену савест, савест по неком свом аршину, односно - једну извитоперену савест. У исто време човек се лишава унутрашњег спокојства, јер извитоперена савест не може да донесе унутраше спокојство. Видиш, када човек учини неку грешку, он нема мира, чак и ако неко /ко је тај његов поступак приметио/ није схватио његову грешку, или му каже /тешећи га/: „Ма, ниси ти крив, не секирај се.” Неки људи иду гуруима и њима сличним, па када схвате да нису на правом путу, долазе мени да ме питају за савет. И када им кажем нешто у жељи да им помогнем, они настоје на своје: „Не, исправно је онако како ми верујемо.” На то

им ја кажем: „Па добро, ако је исправно и ако вас то ваше *исправно* успокојава, онда - зашто долазите да ме ишта питате?” А они, не налазећи спокоја на странпутици, ипак настоје на своме; покушавају да са било које стране осете макар и лажно спокојство, али правог спокојства не налазе.

– Старче, може ли човек цео живот да проживи са извитопереном савешћу?

– Ако верује својим помислима - може.

– А како може да исправи извитоперену савест?

– Ако размишља смирено, ако нема поверења у своје помисли и ако се саветује са духовником.

– Старче, може ли човек преосетљивошћу да извитопери савест?

– Ако извитопери савест, значи да му и преосетљивост није како треба. Једна извитопереност повлачи за собом и другу извитопереност. Има људи који кажу: „Ја сам осетљива особа”, а притом се према ближњима односе сурово и газе их без разлога.

– Старче, да ли је савест људи који се самооправдавају прекривена каменцом?

– Човек који се самооправдава има у себи и мало осећаја гриже савести. Он није неосетљив. А када човек није неосетљив, он пати због својих пропуста, и тада га посећује божанска утеха. Човек који је извитоперио своју савест долази до неосетљивости. Он се поноси злочином. Виђао сам људе који су починили злочине, а о томе су ми говорили тако као да говоре о великим успесима. Стога, ако неко стекне извитоперену савест, то није просто безосећајност, већ нешто много теже од тога. Док сам живео у манастиру Стоми у Коници, дође ми тако неки човек па ће ми рећи: „Хоћу да се исповедим.”

„Ја нисам свештеник”, рекох му. „Не, хоћу да разговарам са тобом”, на то ће он. Ту су биле и неке жене које су дошле ради поклоњења светињи. Рекох им: „Можда је боље да пођете.” „Не, нема везе; само ви седите”, опет ће онај. И поче да казује шта је учињено у младости: „Када сам био млад, почео сам да учим обућарски занат, али ја сам све време дремао јер сам ноћу ишао са једном бандом и крао. У нашој дружини био је један чауш³. Он нам је говорио: „Хајде у крађу! Ја хоћу два овна... а после крадите шта год хоћете.” Одлазили бисмо у хришћанске домове. Скинуо бих капу, ударио пса по њушци дреновим штапом који сам имао уз себе, и тако бисмо ушли унутра. Украли бисмо два овна и колико смо могли јагњади. Овнове бисмо дали чаушу, а јагњад бисмо сакрили у нашу шталу. Чауш би нас одмах ставио у затвор. Домаћини који би нас видели како крадемо, дошли би ујутро у полицију и рекли: „Такви-и-такви су нас покрали.” „Такви-и-такви? Па они су у затвору. Зашто их клеветате?” И најурили би их... Једном приликом кренули смо ка стаду које је чувало неко к’о од брега одваљено Влашче, са својом оцем. „Како сад да уђемо у стадо? Разбацаће нас к’о шибице”, рекоше ми другари. Тада узех карабин, нанишаних Влашче и... *баам!*... Влашче се сруши. Оца сам му привезао за неку дивљу крушку... А онда смо узимали, узимали...” И о свему томе он је причао као о неком великом успеху, кроз смех! Ето куда води извитоперена савест!

Познавао сам и једног полицајца који је радио у транспортној служби. Сироти човек непрестано је плакао, јер је једном приликом пратио из једног

³ У старом време чаушима су називане вође четира а које су имале и војно-полициску власт.

затвора у други неког криминалца, који је због мноштва почињених злочина после преког војног суда пребачен и стрељан. Тражио је и пронашао његове рођаке и замолио их за опроштај. Али један његов брат који је живео у Америци, одговорио му је: „Требало га је убити раније, јер би се тиме многи људи спасили.” Видите ли разлику између једног и другог случаја? Овај је себе сматрао кривим само зато што је по дужности службе пратио једног злочинца, док је онај казивао о злочинима које је почињено као о великим успесима, хвалећи се њима!

Лаж не усјокојава

– Старче, може ли се молитвом помоћи човеку који је верујући сопственим помислима створио неки свој свет?

– Кад је он створио свој свет, зар му је потребна помоћ? Зар је мала ствар створити један цео сопствени свет? Пази, зар мислиш да онај ко помислима створи неки свој свет осећа спокојство, осећа радост? То је лаж. Лаж не испуњава човека. Рецимо, неко је принуђен да изрекне лаж како би спасао свог ближњег. Можда ће га тиме он избавити и од смрти, али притом лаж коју је изрекао не престаје да буде полу-грех. Или, неко са добром помишљу изрекне лаж како би помогао да у једној ситуацији не настане саблазан. На пример, неки твој познаник кришом од својих дође у манастир, како би изнео неке своје породичне проблеме и не би ли се мало растеретио. После неког времена дође, рецимо, његов брат и пита те: „Да ли је долазио овде тај-и-тај?” Ако му кажеш: „Долазио је”, испашће

čitav problem jer ће онај први да испашта. У том случају кажи: „Не знам.” Јер ако кажеш: „Долазио је”, може да дође и до туче! То је друга ствар. Али треба да будеш обазрива, јер ако се слична ситуација догоди три-четири пута, мало-помало лаж може да иде све даље и даље. Навика да се из чиста мира говори лаж, деформише савест. Човек тада долази догле да измишља читаве бајке, а да га притом савест не изобличава. То /бајкотворство/ постаје права уметност.

Е, како неки људи само склапају лажи, када им то пређе у навику! Могу да измисле читаву бајку и да те увере у њену истинитост! Неки мој познаник дође ми једном приликом у келију; ту су били и земљаци једног дечка коме сам нешто помогао. Тај сироти дечко, иако паметно, добро момче, беше дембел; није хтео да ради. Навикао је да ленчари. Четири године сам покушавао да га доведем у ред. Том приликом, дакле, рекох његовим земљацима: „Постарајте се да том младићу нађете неки посао. Покушавао сам више пута да му помогнем. Послао сам га и у Касторију код неких мојих познаника, не би ли изучио крзнарски занат, али он је одатле побегао. Млад је, штета би било да пропадне. Има само мајку; отац му је умро.” Тада онај мој познаник стаде да прича осталима: „Да, побринули смо се са оцем Пајсијем да тај дечко оде да изучи крзнарски занат. А касније, када је већ побегао одатле, колико сам само новца утрошио на телеграме које сам слао његовим газдама да се не би узнемиравали! Али, нема везе; о томе не треба више говорити. Тада рекох Оцу да је дечко непоправљив!” „Шта то прича?”, помислих. Нисам хтео ништа да кажем како га не бих увредио. И мада је први пут у животу чуо нешто

о томе, он је смислио читаву причу како смо се нас двојица заједно побринули о том младићу, како смо нашли решење да га пошаљемо да учи крзнарски занат, и тако даље, и тако даље... А све је то износио тако да сам и сам био у недоумици /да није можда све то заиста тако било/!

– Он је све то рекао пред Вама?

– Да, преда мном. А ту су били и други.

– Па како то?

– Како? У том тренутку он је осетио неко егостично задовољство, али се зато после мучио. Да није, случајно, осетио мир у души?

– А када неко прича о неком догађају па мало преувеличава...

– Мислиш - додаје мало зачина.

– Да ли он то чини из сујете?

– А због чега би иначе? Због сујете и егоизма тако говори.

– Како помоћи таквом човеку да се исправи?

– Нека престане да лаже. Треба да зна да лаж, чак и када за њу постоји неко оправдање, не престаје да буде полу-грех.

– Може ли, Старче, да нам, рецимо, неко нешто поклони снисходећи /нашој слабости/, а ми притом мислимо да смо то добијено заслужили?

– Пази: Ако ти кажем: „Ти, сестро, мораш да достигнеш духовну висину светитељке чије име носиш”, можда ће теби то мало и годити, али после нећеш имати мира у себи. Лаж не успокојава, јер у њој нема Божије благодати. Исто тако и неправедан човек који другима наноси неправде и говори: „То је моје”, не осећа спокојство. Ето, иако је толико година прошло од пада Константинопоља, када угледају Грке да долазе у Константинопол, Турци

се осећају као да имају код себе неку отету ствар, па се понашају као да је дошао њен власник! А Турци су, и прошло је толико година...

*Исправна савест исправно
обавештава човека*

За човека нема ништа вредније од мирне савести. Велика је ствар када те савест не изобличава да си могла да предузмеш нешто, а ниси предузела. Тада човек осећа у себи једну непрестану радост, па читав његов живот постаје празник. Та унутрашња радост даје човеку духовну снагу.

– Старче, а како да знамо да је оно што чинимо угодно Богу?

– О томе човек има унутрашње обавештење.

– Постоји лично осведочење или је потребно посведочење ближњих?

– Говорим о некоме ко има неискварену савест, а не о некоме чија је савест извитоперена. Исправна савест исправно обавештава човека. Тада човек осећа сигурност, наду, и са смирењем говори: „Ја нисам за Рај; ја сам за пакао, али верујем да ме љубав и милост Божија неће оставити.” Он тако осећа јер се труди; не седи скрштених руку и не говори: „Бог ће ме спасти”, у жељи да успокоји своје помисли: Савест... то је страшна ствар. Не постоји већи огањ, већи пакао од жежења /нечисте/ савести. Не постоји страшнији и мучнији црв од црва којим гризе савест. Људи који се налазе у паклу вечно ће се мучити, јер ће их мучити свест о томе да су изгубили рајска блага за оно мало времена овоземаљског живота, који је и овако био пун бриге савести и

напетости. Осим тога, страсти тамо /у паклу/ неће бити задовољене и то ће бити још једна мука више.

– Старче, како монах у свакодневном животу може да оствари „мучеништво” савести?

– Мучеништво савести је за све људе, а не само за монахе. Монаси се осим тога муче и слатким мучеништвом подвига. Али у суштини, нема мучеништва савести за човека који се исправно бори. Јер колико већи духовни бол човек осећа, било због својих грешака, било због тога што састрадава са Христовим страдањима, толико више бива награђен божанском утехом. Чак и када је тужан или напет, ако му је савест чиста, осећаће у себи божанску утеху.

ТРЕЋА ГЛАВА

Праћење себе и самопознање

Испитивање себе

Увојсци, у јединици радио-везе, имали смо мрежу радио-праћења и табелу за распознавање. Пратили смо и сазнавали која је станица страна а која наша, јер су се понекад у наше станице мешале стране. Тако и човек треба да прати своје помисли и своје поступке, како би видео да ли су они сагласни са јеванђелским заповестима. Тако ће уловити своје грешке и започети борбу за њихово исправљење. Јер човек не може да узнапредује у духовном животу ако допушта да му грешке пролазе непримећено или ако не жели да се мало замисли над својим преступима, када му неко скреће пажњу на њих.

Испитивање себе корисније је од сваког другог испитивања. Неко може да проучи много књига, али ако притом не прати себе, све прочитано биће му узалуд. А човек који прати себе, а уз то и мало проучава /књиге/, стећи ће велику корист. Тада његово понашање постаје истанчано у свакој ситуацији. У супротном, он чини грубе грешке, а то уопште не схвата. Приметио сам нешто, тамо у својој келији:

људи ме виде како са другог краја порте преносим пањеве¹ како би они сели, а када устану и крену, не размишљају ко ће те пањеве да врати на место. Или виде да носим један пањ, и да нема другог на који би сели, али чекају да им га ја донесем! Кад би само мало размислили, рекли би: „Добро, нас је овде петоро-шесторо људи; зар он сам да доноси толике пањеве са другог краја порте”, и за трен ока пошли би да их сами донесу.

– Страче, једна млађа сестра ме је питала: „А када је Старац био монах почетник, он није доживљавао падове у својој борби? Нису му понекад наилазиле помисли слева? Није падао у осуде?”

– Када би ми се нешто тако дешавало у борби или када би ме ружили, ја ништа од тога нисам „ослобађао од пореза.”

– Шта то значи „ослобађати од пореза”?

– То значи да се човек равнодушно поставља према грешкама које учини; да се не бори; да их доживљава „од споља.” Као што стврднута земља не пропушта воду када падне киша, тако се дешава и у овом случају: њива срца /таквог човека/ постаје тврда од равнодушности, па тако ма шта да му кажу и ма шта да му се деси, њега ништа не може да се дотакне, не би ли осетио своју кривицу и покајао се. Када би ми неко рекао да сам, примера ради, лицемер, ја нисам говорио: „Срам га било, како је тако нешто могао да каже!”, већ сам се трудио да нађем узрок који га је побудио да каже то о мени. Мислио сам: „Нешто се догодило; није он крив. Био сам непажљив, дао сам неки повод, и он је погрешно

¹ *Старац је у келији Панагуда, осим у зимским месецима, примаво посетиоце у дворишту, где је за седење користио пањеве који су се по потреби премештали.*

схватио моје понашање. Немогуће да је то рекао из чиста мира. Да сам пазио и да сам поступао благо- разумно, не би дошло до неспоразума. Нанео сам штету ближњем и за то ћу одговорати пред Богом”, и трудио сам се да сместа нађем где сам погрешо и да се исправим. Дакле, нисам испитивао зашто је он то рекао: из љубоморе, из зависти или је нешто чуо од некога па је то другачије разумео. То ме није занимало. Па и сада, у свакој ситуацији ја тако поступа- пам. Ако ми неко, на пример, нешто замери, ја не могу да спавам. И ако је тако као што је он рекао, секирам се и гледам да се исправим. А и ако није тако, опет се секирам, јер сматрам да сам ипак ја погрешо у нечему; био сам непажљив и саблазнио сам брата. Не товарим бреме на туђа леђа; бринем о томе како ће Бог судити моје поступке, а не како ће на њих гледати људи.

Ако човек на тај начин не приступа стварима, ни од чега неће стећи корист. Зато често људи умеју да кажу за некога: „Изгубио је контролу над собом.” Знате ли када човек губи контролу над собом? Ка- да не прати себе. Ако човек пати од неке болести у глави, па због тога не може да се контролише, он има оправдање. Али зато никакво оправдање нема онај коме је са главом све у реду, а не контролише своје поступке, јер не прати себе.

*Искусџво које сџичемо
од својих џадова*

Када „копате по себи”, веома помаже да поне- кад сагледате свој живот по реду, од детињства, ка- ко бисте виделе где сте се налазиле, где се налазите и

где треба да се нађете. Ако не упоредите прошлост и будућност, нећете схватити да, иако се можда и налазите у неком мање-више добром стању, ипак нисте тамо где бисте требале да будете, и да тиме жалостите Бога. Када је човек млад и налази се у неком не баш добром /духовном/ стању, он још и има неко оправдање. Али када одрасте и остане у истом стању, или се само незнатно поправи - нема никаквог оправдања.

Како пролазе године, тако човек духовно сазрева. А ако још и на добро искористи искуство које је стекао, напредоваће чвршће и смиреније. Често успони и падови који се смењују у духовној борби, помажу човеку да сигурно и постојано пређе свој пут навише.

Када мало дете почне да хода, разумљиво је да ће понекад и да се стропошта са степеница, да удари главом о гелендер, да се попне на столицу и да падне. Малишан не схвата да ће се стумбати ако се пење на столицу и ногицом нагази на ивицу. Али како одраста, он стиче искуство, сазрева и почиње да пази. Размишља: „Прошли пут пењао сам се на столицу и нагазио на ивицу, па сам пао. Зато сада нећу да се пењем.” Исто тако је и у нашој /духовној/ борби: када све што нам се дешава испратимо са пажњом и искористимо на добро - стичемо искуство које ће нам много помоћи, само ако га употребимо.

Сећам се, у мом дому у Коници, имали смо шест кобила: било је ту младих и старих кобила. Једног дана, прелазећи преко неког мостића направљеног од дебала дрва и дасака, пошто једно труло дебло беше пропало, нога најмлађе, четворогодишње кобиле заглавила се међу деблима. Па иако сам после тога направлио већи мост и ставио јача дебла, кад

сам пролазио туда са кобилама, она кобила се узнемирила, затресла главом горе-доле, покидала улар и у једном маху побегла на другу страну. Па кад је једна четворогодишња кобила, која је ипак само - кобила, искористила искуство које је стекла како не би поново заглавила ногу на мосту, колико би више човек требало да користи искуство које стиче у својим падовима!

*Ограничимо нејријашеља
и задајмо му ударац*

– Старче, ја нисам заволела смирење, пожртвованост, прихватање неправди...

– Није тачно то што кажеш. Ја не бринем, јер видим да је у тебе ушао онај „добар немир”. Брзо ћеш се ослободити страсти, јер си почела да „ловиш” саму себе. А то помаже више од било које друге борбе. Онај ко „лови” себе ослобађа се свог старог човека и излази на прави духовни пут. Наш стари човек поткрада оно што уради наш нови човек. А када научимо да ловимо тог свог старог човека, ловићемо и све друге крадљивце који нам краду она добра која нам даје Бог. На тај начин нама остаје духовно богатство.

– Старче, да ли помаже то што много тугујем због неког свог греха, на пример - зато што сам грубо разговарала са сестром?

– Помаже, али треба да пазиш да и у томе не пређеш одређене границе. Тугуј, али се поред тога и радуј, јер ти је дата могућност да твоја болест изађе на видело и да је излечиш. Помисли: „Да бих могла да кажем нешто тако грубо и да се понашам

како сам се понашала, у мени мора да постоји нека страст. Овим ми је дата прилика да та страст изађе на површину, како бих је приметила и исправила се.” Разуме се, треба и сестру да замолиш за опроштај. Твој пад помоћи ће ти да упознаш саму себе. Све излази на видело и тако се лагано душа обрађује. Видиш, и лекари понекад дају болесницима разне супстанце, како би открили симптоме њихових болести и поставили добру дијагнозу. Они, на пример, болеснику дају шећер, а после му испитују крв како би утврдили да ли му је порастао шећер. У духовној борби треба да означимо слаба места свог карактера, своје недостатке, а после да се трудимо да ударамо по њима. И када за време рата извиђамо неку област, ми обележавамо тачке где се налази непријатељ или са којих страна може да нас нападне, па онда са нарочитом пажњом мотримо на њих. Јер када тачно знаш где се налази непријатељ, можеш са сигурношћу да се крећеш. Ставиш мапу испред себе и кажеш: „Непријатељ је ту-и-ту. Ми треба да га предахитимо и да заузмемо ову-и-ову тачку. Овде ћемо тражити појачање, а за тамо је потребно такво-и-такво наоружање...” Дакле, можеш да саставиш неки план. Али да би сазнао где се налази непријатељ, треба да бринеш о томе и да испитујеш ствари; не смеш да дремаш.

– Старче, да ли је боље када човек сам увиђа своје недостатке, или када му на њих неко други скреће пажњу?

– Добро је када човек сам увиђа своје недостатке, али не треба да се противи ни када му неко други на њих скрене пажњу, већ да примедбу прихвати са радошћу. Јер он може само да мисли да види себе, а у ствари да види себе онаквим какав би он хтео да буде, а не онаквим какав заиста јесте.

– Старче, да ли моји ближњи мене виде боље него што ја саму себе видим?

– Само ако хоће, човек може да види самог себе боље него што други могу да га виде. Односно, он може боље да увиди неку своју негативну реакцију или неку грешку, и да нађе разлог због кога су оне настале, док други људи изводе закључке на основу неких својих претпоставки.

– Старче, а може ли човек да се труди да види себе онаквим какав јесте, а да му то не полази за руком?

– Да, уколико у том његовом труду постоји гордост, он не може да види себе онаквим какав он заиста јесте.

Огледајмо се у другима

Човек боље види себе када се огледа у другима. Бог је сваком човеку дао дар који му је неопходан да би стекао корист /својој души/, независно од тога користи ли човек тај дар на добро или не. Ако он користи тај дар на добро, постаће савршен. Наши недостаци - било да смо их стекли својом непажњом, било да смо их наследили од својих родитеља - наша су својина. Свако од нас треба да уложи извесан труд, како би се ослободио тих недостатака. А док их се не ослободимо, треба да се огледамо у недостацима наших ближњих и да испитујемо где се ми сами налазимо. На пример, ако приметимо код неког један недостатак, одмах се запитајмо: „Дај да видим, можда и ја у себи носим исто?” Па ако заиста откријемо у себи исти недостатак, започнимо борбу како бисмо га сасекли.

– Старче, а шта да кажем себи ако ми помисао говори да ја немам тај недостатак?

– А ти кажи: „Ја зато имам друге, веће мане. У поређењу са мојим недостацима, овај његов је сасвим ситан.” Јер можда некад може да се деси да су твоји недостаци мањи од недостатака твог ближњег, али да ти за њих имаш и мање оправдања. Ако човек испитује себе на тај начин, видеће да су његове мане веће од туђих. Касније он у ближњем почиње да примећује и његове врлине: „Де, да видим има ли и у мени ове врлине? Не. Пази само колико сам далеко од /духовног стања/ у коме би требало да будем!” Човек који овако поступа, од свега стиче корист, мења се у добром смислу те речи и усавршава се. Стиче корист и од светитеља, стиче корист од оних који се боре /са страстима/, па чак и од људи светског настројења. Јер ако примети како неки човек светског настројења уопште не мари за себе жртвујући се за друге, помислиће: „Има ли у мени овакве приљешности? Нема, а ја сам човек који би требало да живи духовно!” После почиње да га подражава. Сви ми имамо да обавимо пуно посла! Добри Бог све премудро устројава за наше добро.

*Онај ко ваљано ујозна себе,
има смирење*

– Старче, ја обично своју гордост приметим тек када већ паднем.

– Циљ је да је приметиш пре него што паднеш. Када ти неко каже како нешто добро радиш, немој да осећаш задовољство. Не дај да се похвала приљуби, прилепи за тебе.

– А шта у томе може да ми помогне?

– Познање себе. Ако човек упозна себе - успео је. После тога похвале постају као страна тела: не лепе се за њега. На пример, за човека који зна да је циганин не може да се прилепи помисао да је цар. А ти, ако умишљаш да си принцеза, значи да са тобом није све како треба.

– А хоће ли ми помоћи ако сам се још раније спремила на то да не примим похвалу?

– Разуме се, тако и треба буде. Али десиће ти се да ћеш једанпут бити спремна, а други пут - не. Циљ је да упознаш себе. Ако не упозна свог старог човека, хришћанин не може да се смири. Он не може ни да изврши духовно цепање свог атома како би ушао у духовну орбиту, већ остаје у светској орбити.

– Може ли бити, Старче, да моје виђење саме себе буде погрешно?

– Ма, не говоримо сада о неком промашеном стању. Човек који правилно упозна себе - стиче смирење. А када се човек смири, тада свакако долази благодат Божија.

Човек који ради оно што је неопходно како би спознао самог себе, сличан је човеку који копа дубоко и налази метале у дубини земље. Што дубље залазимо у самопознање, то нижим видимо себе. На тај начин човек се смирава, а рука Божија га непрестано подиже. Када коначно упозна себе, смирење постаје његово стање, а благодат Божија „закупац” /његове душе/, јер више не постоји опасност од гордости. А човек који на себи не дела у овом правцу, непрестано скрива своје ђубре, увећавајући гомилу нечистоте, те тако за неко време гордо седи високо и на крају пада.

Спознајмо своју болест

– Старче, ја стално примећујем грешке својих ближњих и осуђујем их.

– А знаш ли од чега ти болујеш?

– Не.

– Зато и знаш за туђе болести. Када би знала своју болест, не би знала болести својих ближњих. Не кажем да не треба да састрадаваш са њиховим болом, већ да се не бавиш њиховим грешкама. Ако се човек не бави собом, ђаво ће му већ наћи посао да се бави другима. А ако човек ради на себи, он упознаје и себе и свог ближњег. У супротном, дошавши до погрешних закључака о самом себи, човек погрешно суди и о својим ближњима.

– Старче, шта човеку највише помаже у његовом исправљању?

– Воља, пре свега. Воља је, на неки начин, добар покретач. После тога човек треба да схвати да је болестан и да почне да узима одређени /духовни/ антибиотик. Ако човек крије своју телесну болест, једном ће се, ни сам не знајући како, срушити, и тада лекови више неће моћи да му помогну. На пример, човек зна да је на ивици да оболи од туберкулозе и да зато нема апетит. Али када га питају: „Што не једеш?“, он одговара: „Па не свиђа ми се ово јело.“ После неког времена човек малаксава и једва хода, али када га питају: „Зашто тако ходаш?“, он одговара: „Зато што ми се баш свиђа да ходам полагано. Нећу ваљда да јурим к’о луд?“, а неће да каже да је малаксао и да зато једва хода. После почиње да кашље. „Зашто кашљеш?“, питају га. „Ма, то је од алергије“, на то ће он. А не каже да су му плућа у све горем стању. На крају стане да искашљава угрушке

крви. „Шта је сад то?“, питају га. „Упала грла“, одговара болесник!

– И човек све то чини само да нико не сазна да он има туберкулозу?

– Да, да би сакрио своју болест од других. Он крије, крије своју болест, а после туберкулоза прелази у галопирајући облик - разбија плућа, пуни лаворе крвљу; болесник пада, и на крају његова болест се открива и другима, али је тада већ тешко помоћи му. А да је признао да је температура која му се појавила - последица туберкулозе, и да је одмах примио одговарајуће лекове, постао би здравији од здравог човека. Хоћу да кажем да и у духовном животу онај ко оправдава своје страсти, на крају потпада под демонски утицај, а то не може да се сакрије. Знаш ли како изгледа човек када потпадне под демонски утицај? Он подивља, постаје звер, противи се, говори дрско, бестидно, и ни од кога не прихвата помоћ.

Због тога, основ свега је да човек прво спозна своју /духовну/ болест и да се тој спознаји радује. После тога треба да прима терапију, одређене лекове, осећајући притом благодарност према свом лекару - духовнику или игуману, а не да му се противи. Ето, кад је болеснику потребна трансфузија крви, он пружа своју руку, буше му вену; њега боли, али он све прихвата јер зна да ће му то помоћи. А колико тек муке задаје једна операција! Али човек пристаје на операцију, како би му било боље.

– Старче, зашто се не осећам пријатно ако већ знам да ће ми нечији строг прекор бити на корист?

– Пази, можда ти и није баш пријатно, али бар схваташ да то није у реду?

– Да, то схватам.

– Е, ако схваташ, и то је већ нешто. Видиш, болесник узме једну таблету у којој је горак лек, али је прима радије него карамелу, јер зна да ће му таблета користити. Ако не узме горак лек, неће се излечити. Човек треба да спозна своју немоћ и да прими одговарајући /духовни/ лек, како би га после укрепио Христос.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

Свесѣи о нашој гѣриносѣи доиѣче се Бога

Признање својих гѣришака

тарче, ава Исак каже да у молитви треба да се осећамо попут детета.¹

– Да, треба да се осећаш попут детета, и то - непослушног. Треба да признаш да секираш свог Оца и да плачеш због тога. Тада ћеш осетити божанско миловање. Не говори: „Бог треба да ме воли и да ми прашта када забрљам, зато што сам ја дете.”

– Старче, узнемирила сам се када сам код светог Григорија Ниског прочитала да треба да достигнемо бестрашће² да бисмо Бога називали Оцем. У супротном, то би било *дрскосѣи* и *иоруѣа*.³

¹ Види Α33α Ισαακ τοῦ Σύρου, Οἱ Ασκητικαὶ Λόγοι, Λόγος ΙΘ', σ. 58 κ. έ

² У свеишоиѣачкој иѣрминолоѣији ова реч означава оно блажено сѣање у коме након вишеѣодишњих иодвиѣа иресѣијају да делују сѣрасѣии, а човек, блаѣодаћу Божијом, досѣииже меру расѣија иуноће Хрисѣиове (Еф. 4, 13).

³ Види Ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τήν προσευχήν, Λόγος Β', ΡG 44, 1141Α.

– Благословена, не секирај се. Светитељ је то написао за оне који живе немарно и грешно. А када човек греши, а притом осећа тежину своје кривице, тада може Бога да назива Оцем.

– Старче, осећам да мој однос према Богу није како треба, и то ме боли.

– У тренутку када осетиш да нешто код тебе није како треба, па у смирењу кажеш: „Сагреших, Боже мој”, Бог ти опрашта, помаже ти и даје ти благодат. Ако те смрт затекне у таквом стању, бићеш спасена. Јер не кажеш просто да у теби нешто није како треба, па остајеш на том кривом путу, већ се бориш. Ниси, не дај Боже, у демонизованом стању. Мање-више све сестре овде у манастиру, уз помоћ Божију, живе у покајању. Уосталом, да знаш и то да човек који се труди да живи духовно, пошто осети да је у лошем духовном стању, прима божанску благодат, јер је за њега и само то осећање грешности попут /духовног/ умивања.

Када ми неко са болом каже: „Ја сам такав-и-такав”, ја се радујем, јер чим човек признаје своје грешке, ослободиће их се. Једном приликом наиђох на неког човека који је живео у једној келији заједно са мачкама и псима. Ни ватру није ложио, јер се бојао да не запали келију. Био је потпуно напуштен од свих! То ме је заболело, било ми га је жао, али он ми рече: „Море, калуђеру, немој ти мене да жалиш; ја треба да се мучим. Кад би само знао шта сам ја све учинио, не би ти било жао. За мене је и ово где живим - и сувише добро.” Па зар Бог да не устроји спасење таквог човека, ма шта да је он некада починио? А сада⁴ када сам био у болници, пришла ми је једна жена чије су руке биле потпуно избушене од

⁴ Године 1994.

трансфузије крви! Била је потпуно пропала! Нису могли да јој нађу вене. Рекла ми је: „У мени нема ничег доброг. Можда се Бог због овог смилује на мене, па ме уведе у Рај! Имам тај-и-тај порок, такав-и-такав недостатак...” И онда је навела читаво брдо разних својих недостатака. Како је танано дело она обављала на својој души! Нисам видео још неког у таквом стању!

– Старче, чула сам да је неко рекао: „Имам помисао да ће Христос бити попустљив према људима /када им буде судио/.” Да ли је ова помисао исправна?

– Ако је човек веома смирен, ако признаје своје грешке, ако дубоко осећа своју кривицу и пати због тога, тада ће Христос бити снисходљив према њему и опростиће му. Рећи ће му: „Дете моје, престани да мислиш о томе; то је све прошло.” Али веома је опасно ако човек не осећа своју кривицу, а успокојава се помишљу да ће Христос бити снисходљив и милостив према њему. Односно, Христос ће можда да награди грешнике?

Добро самопознање дотиче се Бога, па нам Он даје божанску помоћ и рајску радост. Да можемо да добијемо помоћ и без самопознања, Бог га од нас не би ни тражио.

– Старче, рекосте - „добро самопознање.” Да ли то значи да постоји и лоше самопознање?

– Да, човек може и погрешно да види себе, да се самооправдава и успокојава своју помисао. Зато, када кажем да код неког човека постоји познање сопствених грешака, мислим на то да он исто тако улаже макар и мали труд за своје исправљање. На пример, ја ти дугујем петсто хиљада драхми. Сусревши се са тобом, кажем ти: „Е, дужан сам ти петсто хиљада

драхми”, али се притом не оптерећујем проблемом враћања дуга; просто примећујем да сам дужан. После неког времена, ја се поново сетим тога, па ти кажем: „Да, да, имам и један дуг.” Али то не значи и спознају /дуга/. Када човек заиста спозна да има неки дуг, он не спава; тражи начина да се раздужи. И тада, када човек каже некоме: „Дужан сам”, и овај ће, по начину на који је то речено, осетити да се његов ближњи заиста бави тим проблемом.

Свесћ о својој грешности и најредак у борби

– Старче, када човек не напредује у борби, да ли је исправно да каже себи: „Какав јеси, такав ћеш и остати. Ништа боље од тебе није ни могло да се очекује”?

– Суочавајући се на тај начин са својим стањем, човек може да падне у прелест. Може да дође до тога да каже: „Они којима је суђено да стигну у Рај - стићи ће. Дакле, зашто бих се онда ја трудио?” Зар су се светитељи посветили без борбе? А он очекује да се исправи, да се ослободи од страсти, иако се не бори. Поступа попут оног старца који је пожелело дудиње, па је отворених уста стао испод дрвета дуда, чекајући не би ли му нека дудиња упала у уста.

– Старче, како да знам да ли напредујем у духовном животу?

– Имаш ли свест о својој грешности, имаћеш и напретка у духовном животу. Колико већим будеш видела своје грехе, толико ћеш стећи већу свест о својој грешности, па ћеш толико и напредовати.

– А може ли, Старче, неко да спозна своје грехе, али да не напредује?

– Када човек спозна своје грехе, али и невољно поново пада, то значи да у њему постоји гордост или тежња ка гордости, па му зато Бог и не помаже у напредовању.

Спознаја својих грехова носи у себи велику силу; то је велика ствар. После тога човек почиње да презире самог себе, да се смирава, да све оно што је добро приписује Божијем човекољубљу и доброти, и да осећа велику благодарност. Због тога Бог више воли грешнике који су свесни колико су грешни, који се кају и живе у смирењу, него оне који се много подвизавају али нису свесни колико су грешни, па и не живе у покајању.

*Смирено ишћимо милости Божију
за наше исправљење*

– Старче, када свети Оци кажу да је покајање у томе да човек одлучи да не понавља више пређашње грехе, и да жали због њих, да ли то значи да непрестано треба да их се сећа?

– Не, не треба се сећати сваког греха посебно, али човек треба увек да буде свестан своје грешности. Једно време он треба да држи на уму неки конкретан пропуст, и после да у смирењу тражи милост Божију, па ако у њему нема гордости - Бог ће му помоћи. Тим више преосетљив човек, који се покајањем и исповешћу довео у ред, треба да заборави пређашње грехе. Јер ђаво може да га подсећа на старе грехе и да га смућује помислима, како би му одузимао време и одвраћао га од молитве. Али ако човек није преосетљив и примети да се у њему рађа гордост, тада је добро да се подсети својих грехова, како би се смирио.

– Старче, а може ли човек да буде свестан својих грехова, али да се не каје?

– Да, уколико у њему нема смирења. Када се у покајање умеша егоизам, човек стално размишља: „Како сам могао то да урадим? Како су то видели други? Шта ли ће сад о мени да мисле”, и тиме се мучи. То - „Како сам могао поново то да учиним”, „Како сам могао дотле да дођем”, има у себи егоизма. То није покајање. Треба да схвати да је погрешио и да смирено тражи милост Божију, говорећи: „Боже мој, погрешио сам, опрости ми. Ето какав сам ја нитков. Сажали се на мене. Ако ми Ти не помогнеш, могу да постанем само још гори; бољи - не могу. Сам не могу да се исправим”, и да се потруди да тај грех више не понови. Многи људи који су сагрешили, и осетили бол - не зато што су пали у очима других, већ зато што су својим грехом повредили Бога - освећују се.

Када неко ко живи светским животом пресече своје везе са светским духом, и против своје воље биће често привучен њиме. Али не треба због тога да буде разочаран. Мислим да је у том случају успех већ то што је у човеку почео да се буди немир по Богу, који изобличава душу за грехе које је учинила, као и за оно /добро/ које је требало да учини, а није. Мало-помало наступа борба, човек се нехотице смирава и очајава добрим очајањем, јер очајава због свога „ја.” Тада он све приписује благодати Божијој и заиста верује ономе што је Господ рекао: *Без мене не можејте чинити ништа.*⁵ Ако настави да се бори здружено, уз велико смирење, уздајући се у свемоћ Божију, Добри Бог ће га помиловати.

⁵ Јн. 15, 5.

Туга због наших сагрешења

– Старче, како човек да помогне себи да не понови исти преступ?

– Ако га учињени преступ заиста боли, неће га поновити. Да би се човек исправио, у њему треба да постоји унутрашња скрушеност и искрено покајање. Зато свети Марко Подвижник каже: *Онај ко љадне у неки зрех и не љокаје се сразмерно величини љресіуја, оіей ће лако љасіи у ісіу замку.*⁶ Односно, за мањи преступ, потребно је и мање покајање, а за већи преступ - веће покајање. Када човек не мари за величину свог пада и не тугује *сразмерно величини љресіуја*, тада лако пада у исти или већи грех.

– А како можемо да знамо да не тугујемо *сразмерно величини љресіуја*?

– Потврда за то је ако поново падате у исти грех. Осим тога, пратећи себе немојте се бавити само /духовном/ дијагностиком. Ви вршите микробиолошка испитивања, налазите свој /духовни/ микроб, посматрате га, па кажете: „Треба да га убијем”, али не отпочињете са терапијом. У реду, уверили сте се да болујете од одређене болести. Одмах треба да гледате како да се излечите од ње. Какву корист ћете стећи ако непрестано обављате разне анализе, а притом се не трудите да се исправите? Кажете: „Имам ову страст, имам ону страст”, али те страсти ви не одсецате и остајете у истим жалопојкама. Тако само расипате своје снаге и себе узалуд растачете. Растачете свој ум, растачете и своје срце. Постајете болесни од растројства, а после ништа више

⁶ „Доброілоубље” I іом, Манасіир Хиландар, 1996, сіір 404.

не можете да радите. Касније, пошто оздравите, поново почињете: „И зашто сам се тада разболела, и како сам се разболела...?” Не кажем да не треба да пратите себе, да пуштате своје пропусте да пролазе непримећено, али, бре дете моје, па и забринутост /због пропуста/ има своје границе! Не треба бити равнодушан, али не треба ни стално јадиковати над собом! Учинила си нешто што није у реду? Замислила си се над тим? Увидела си грешку? Схватила си? Исповедила си се? Иди даље; не задржавај се. Тај пропуст задржи само у свом уму, не би ли у прилици када ти се пружи повод да учиниш исто, била пажљивија. Жалост због наших погрешки је бесмислена, ако се већ не трудимо да их исправимо. То је исто као да стално плачемо због неког болесника, а притом се не трудимо да му помогнемо да оздрави.

– Старче, а да ли не треба да тугујем када заслужено страдам због неког свог преступа?

– Не, треба да тугујеш, али та туга треба да буде одговарајућа, сразмерна твом пропусту. Ако не осећаш бол због онога што си учинила, бићеш „тра-ла-ла” и поново ћеш направити исту грешку; нећеш се исправити. Али ако твоја покајничка туга прелази у очајање, то значи да тугујеш више него што треба. У таквим ситуацијама потребно је да мало ободриш саму себе и да се према учињеном преступу односиш помало равнодушно.

Самоукореванье, а не очајање

– Старче, зар је лако на самом почетку /духовног живота/ дубоко осетити своју огреховљеност?

– По својој љубави, Бог не очекује да на почетку духовног живота осетимо своју огреховљеност,

како не бисмо поклекнули /под толиким теретом/. Постоје ревносне и осетљиве душе које не могу да понесу /суочење са самим собом/, па би претрпеле штету. Бог нам заслепи очи, па тако не видимо све наше грехе. На пример, можемо на рукаву да имамо птичији измет, а да мислимо да је то - цвеће. Напредујући у борби, мало-помало Бог устројава тако да почињемо да увиђамо своје пропусте, а даје нам и снаге да се боримо, како бисмо се исправили. Када нема искуства, ситан рад на души штети. То се исто дешава и са свешћу о Божијим добротинствима. Када би човек на почетку свог духовног живота сагледао Божија добротинства, оболео би од духовног крварења. Јер сагледавши Божија добротинства и осетивши своју неблагодарност, он би се мучио, ископнео би.

– Старче, ја не видим своје пропусте и срце ми је као камен.

– Понекад Бог устројава тако да ми не видимо своје пропусте и да нам срце буде као камен, јер ђаво може да нас баци у безнађе. Човек треба да се сећа својих грехова са расуђивањем. Покајање које у себи носи напетост и очајање - није од Бога. Ту је ђаво умешао прсте. Човек треба да буде обазрив, јер ђаво може да га ухвати здесна, са стране покајања, и да га баци налево - у тугу и очајање, како би га сломио душевно и телесно и тако га учинио бескорисним. Уноси једну другачију скрушеност, скрушеност са напетостју, не би ли таквом скрушеностју сломио човека. Ђаво може, на пример, да му каже: „Много си грешан; нема ништа од твог спасења!” Тобож је забринут за човекову душу, а уноси у њу напетост и очајање! Е, нећу да пустим ђавола да ради шта хоће. Када ти ђаво каже: „Ти си грешница”,

реци му: „Шта тебе брига за мене? Рећи ћу да сам грешница када то ја хоћу, а не онда када то ти хоћеш.”

– Старче, због чега униније често посећује душу?

– Униније и тежина у души обично потичу од гриже савести, због преосетљивости. У том случају човек треба да се исповеди, како би могао да добије помоћ од духовника. Јер преосетљивом човеку, непријатељ ђаво може и мали грех који је учинио да преувелича, да му га прикаже под микроскопом, како би га бацио у незнађе и учинио бескорисним. Примера ради, може да му каже да је наводно веома ожалостио своје ближње, да им је на терету и томе слично, и тако га насекира више него што то он може да поднесе. Ако се ђаво већ толико брине /за наше душе/, зашто не искушава савест неког неосетљивог човека? Али зато он неосетљивом човеку и велики грех представља безначајним, како не би постао осетљив.

Човек треба да зна себе онаквим какав он заиста јесте, а не онаквим каквим га непријатељ ђаво представља, јер се ђаво брине само за то како да нам учини неко зло. Човек никада не треба да очајава; довољно је да се покаје, јер су његови греси мањи од ђаволових а има и неку олакшицу у томе што је створен од земље, и из непажње се оклизнуо и испрљао.

Да би наша /духовна/ борба била правилна, треба да окрећемо точак /своје духовне машине/ у супротном смеру од оног у коме га окреће ђаво. Ако нам каже да смо неко и нешто, треба да се самоукоримо. А ако нам каже да смо нико и ништа, рецимо: „Помиловаће ме Бог.” Ако се човек држи тако једноставно, са поверењем и надом у Бога, покајање

и смирење улазе у његов живот, и он се успиње на духовне висине.

– Дакле, Старче, самоукоревање не помаже у духовном животу?

– Помаже, али је ту потребно расуђивање. На пример, човек може да каже себи: „Баш си глуп.” А то треба да каже са смирењем, како би исмејао ђавола, али и одважно, а не јадикујући. Самоукоревање, а не очајање.

Знак духовне зрелости је кад човек верује да ништа не чини, кад је - у добром смислу те речи - разочаран у себе, у своје „ја”; када осећа да, ма шта чинио, он ипак само ниже нулу за нулом, а притом наставља своју духовну борбу уздајући се у Бога. Тада ће се Добри Бог, видећи нуле од његових добрих намера, сажалити на њега и придодати јединицу на почетак низа; тако ће његове нуле добити вредност, а он ће се духовно обогатити. У стању смиреног разочарења собом крије се добро духовно стање.

Духовни рад са лујом

– Старче, како човек може увек себе да сматра грешником?

– Ако пажљиво испитује самога себе. Колико човек пажљивије себе испитује, толико види себе као већег грешника. А како тиме да се бави неко ко има много брига?

– Било би добро да током дана неко време издвоји за Исусову молитву а да има и неко време за размишљање. Видите, трговац сваке вечери броји новац. Јер ако не води рачуна о заради и дуговању, пропаће и завршиће у затвору.

– Старче, неки људи не знају шта да кажу на исповести.

– То значи да не делају танано духовно дело на себи. Ако не деламо fino духовно дело, и груби пропусти ће нам промаћи. Треба да очистимо очи своје душе. Слепац не види ништа. Ко има једно око - е, тај већ види. Али много боље види онај ко има оба ока здрава. А кад би имао још телескоп и микроскоп, такав човек би видео врло јасно и оно што је далеко и оно што је сасвим близу. На пример, једну дуборезану икону могу да завршим за три сата. Али ако је оставим неколико дана, па је поново узмем, наћи ћу на њој прилично недостатака. Једну исту икону могу да радим и недељу дана, и један месец, и две године. А ако хоћу, могу да радим на њој и пет година. Али у том случају требало би да радим са лупом. Хоћу да кажем да духовно делање нема краја. Што више човек напредује духовно, то му се очи душе све више чисте, те он почиње да види и своје грехе све већим и већим. Тако се човек смирава, и долази благодат Божија. Светитељи који су говорили: „Ја сам бедни грешник”, веровали су у то што су говорили, јер су им се душевне очи претвориле у „микроскопе.” Колико су више напредовали, толико су јаче „микроскопе” задобијали, а себе су видели све већим грешницима. Ето, ја могу сад да погледам своју руку голим очима и да ми се она учини лепом. Али ако је погледам кроз лупу, видећу на њој длачице, које се сад једва примећују, као неку шуму кипариса! „Бре, дете моје, шта сам то ја? Дивљак?” упитаћу се. Делајући овакво духовно дело, презрећете свог старог човека.

Наш стари човек је један зли закупац у нама. Да би отишао, треба да му разрушимо кућу и да започнемо са зидањем новог здања, новог човека.

ПЕТА ГЛАВА

Покајање има велику силу

„А как дође себи...”¹

Бог је веома близу нас, али и веома високо. Да би „спустио” Бога и пребивао заједно са Њим, човек треба да се смири и да се покаје. И тада, видевши његово смирење, многомилостиви Бог узвисиће га до небеса и веома заволети. *Биће већа радосӣ на небу збо̄ једно̄ грешника који се каје,*² каже Јеванђеље.

Бог је човеку дао ум како би се присећао својих грехова, кајао, и тражио опроштај. Човек без покајања је „тврда ствар”. Он је и врло неразуман, јер неће да се покаје како би се ослободио малог пакла у коме живи, а који ће га одвести у онај још гори, вечни. Тако се лишава и овоземаљских рајских радости које се настављају у Рају, близу Бога, уз много веће, вечне радости.

Налазећи се далеко од Бога, човек се налази далеко и од себе самог. Видиш, у Јеванђељу пише да блудни син *каг дође себи рече: оӣићи ћу оцу своме.* Дакле, када је дошао себи, када се покајао,

¹ Лк. 15, 17.

² Лк. 15, 7.

тада је рекао: „Вратићу се оцу своме.” Док је живео у греху био је ван себе, није био „у винклу” јер је грех ван сваке логике.

– Старче, ава Алоније каже: *Ако жели, човек од јуџира до мрака може досиети до божанске мере.*³ Шта то значи?

– За духовни живот нису потребне године. Ако се покаје, човек може за једну секунду да пређе из пакла у Рај. Човек се лако мења. Може да постане анђеол, а може да постане и ђаво. Еее, какву силу има покајање! Оно упија божанску благодат. Човека спасава и једна једина смирена помисао коју он призове у свој ум. А ако призове горду помисао, и умре не покајавши се због тога - пропада. Исто тако, смирена помисао треба да прати и спољашње уздисаје и унутрашњу скрушеност. Јер помисао јесте помисао, али ту постоји и срце. Што би рекао химнограф: *Свом душом, и мишљу и срцем*⁴... Ипак, сматрам да овде ава Алоније мисли на једно стално стање. Да би се достигло добро стање /душе/ потребно је извесно време. Погрешим, покајем се и истог часа добијем опроштај. Ако сам борбеног духа, моћи ћу полако да учврстим своје стање, али до тада ћу се клацкати.

– Старче, да ли човек у познијим годинама може себи духовно да помогне?

– Да, када човек остари, пружа му се нарочита могућност за покајање, јер га тада напуштају све илузије. Када је био млад, човек је имао телесну снагу и није се мучио, па тако није ни био свестан своје немоћи, и мислио је да је у добром духовном

³ „Сћаречник”, „О ави Алонију”, *Беседа, Нови Сад, 2000, сћр. 103.*

⁴ *Из ѿрећеѳ ѿројара седме ѿсеме Умилиѳељноѳ канона Мајѳи Божијој.*

стању. А у старости, тешкоће на које наилази и јадиковање помажу му да схвати да са њим нешто није у реду, да духовно храмље, и да се, схвативши то, покаје. Ако стекне духовну корист за то мало време живота које му је остало, и ако искористи искуство које су му за собом оставиле многе минуле године живота, Христос га неће оставити; помиловаће таквог човека.

Сузе њокајања

Покајање је крштење у сузама. Човек се покајањем поново крштава, поново се рађа. Апостол Петар је својим одречењем на неки начин издао Христа, али он *њлакаше ѓорко*⁵, и тако доби опроштај за свој пад. Односно, искрено покајање га је умило и поново очистило. Видиш, Бог је прво створио земљу, море, сву твар, а на крају је узео земљу и створио човека. Човек се прво рађа телесно, а после, у Крштењу, поново се рађа духовно кроз Божију творевину - водом, и Духом Светим - божанском благодаћу; *водом и Духом*⁶. Тако постаје нов човек.

– Односно, Старче, као што је Бог некада узео земљу и од ње створио човека, тако сада у Крштењу Он користи воду за једно ново стварање?

– Да, вода има смисао очишћења, па због тога свештеник у Светој Тајни крштења погружава човека у воду. Човек се умива од прародитељског греха, чисти од грехова, осењује га благодат Божија, облачи се у Христа, и тако постаје нов, поновно

⁵ Мтљ. 26, 75 и Лк. 22, 62.

⁶ Јн. 3, 5.

рођен човек. То је дело Светог крштења. Када је Никодим питао Христа како човек може да се поново роди, Он му је јасно рекао: *Заиста, заиста ти кажем: ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије.*⁷ Светом Тајном крштења човек постаје ново, савршено створење Божије после пада. Због тога човек има велику божанску благодат, ако не оскврнави своје Крштење. Али и ако га оскврнави, ту је крштење покајањем. Ако је човек свестан свога греха и ако жали због њега, он се на неки начин умива сузама покајања и благодат Божија му поново долази⁸.

– Старче, ја већ годинама не плачем за своје грехе; као да немам ни једну једину сузу. Да ли то значи да у мени нема правог покајања?

– Зар те не боли када учиниш неки грех?

– Боли ме, али је тај мој бол можда плитак.

– Не доноси закључке на основу суза. Заиста, сузе су особина покајања, али то нису *само* оне. Неки људи час плачу, час се смеју. Бол срца и унутрашњи уздаси су унутрашње сузе које су узвишеније од оних спољашњих. Неки сироти човек ми је рекао: „Како сам ја тврд, Оче! Нема у мени ни једне једине сузе! Срце ми је као камен. Ах, како је у мени тврдо срце!” У ствари, он је био веома осетљив, а сматрао је себе веома грубим, јер није плакао. Али тај сироти човек је тако дубоко уздисао и стењао, да је било очигледно да ти уздисаји долазе из дубине његовог срца! А има људи који час плачу, а час се смеју; они су попут /променљивог/ пролећног времена. Човек угледа неког несрећника, то га погоди,

⁷ Јн. 3,5.

⁸ Овај израз *Сѣарац корисѣи* у смислу *благодатног дејсѣива, ѣројаве благодатѣи*.

мало се исплаче, а онда помисли: „О, како ја састрадавам са болом својих ближњих!” Или ако на молитви пролије неку сузу, каже: „О, моју молитву Бог чује, пошто је произносим са сузама”, и тако успокојава своју помисао.

Постоје и неутешне сузе. Те сузе су ђаволске. Оне нису од покајања, већ од повређеног егоизма. У том случају човек егоистично плаче због свог пада. Повређен је јер је својом непажњом пао у очима других, а не зато што је ожалостио Бога, и тако се двоструко мучи. За време грађанског рата, један комунистички капетан - Бог нека би му даровао покајање - ухватио је неког сиромашног човека, оца деветоро деце. Пошто се није слагао са комунистичком идеологијом, капетан га је оборио на земљу и бездушно тукао. А тај човек је некада био у служби код њега. Викао је, јадник: „Добро ако ти није жао мене, али имам деветоро деце! Зар се не сећаш како сам те носио на раменима /кад си био мали/? Па шта сам ти лоше учинио?” Неко од капетанових другова, видећи како овај немилосрдно шутира човека, довикну му: „Еј, шта ти је тај човек скривио? Зар ти га није жао? Па он је глава породице.” И капетан је одмах почео да плаче, јер је та примедба погодила његов егоизам!

Такве сузе су егоистичне; оне су попут Јудиног раскајања. Предавши Христа, Јуда је отишао код фарисеја да би изјавио: „Сагреших”, али они му рекоше: „А што ти нама причаш да си погрешно?” Јуду је то увредило, заинатио се, бацио сребрнике, отишао и обесио се због /повређеног/ егоизма⁹. А да се покајао, отишао Христу и рекао Му: „Опрости”, био би спасен.

⁹ *Вуги Мѿ. 27, 3-5.*

*Рукодеље које се никада
не завршава*

– Старче, шта је то радостотворна туга?

– То је радост која происходи из туге због неког нашег греха. У радостотворном плачу постоје и бол и радост, па се зато и назива - радосна туга. Човек тугује из усрђа, зато што је ожалостио Христа, али се и радује јер осећа божанску утеху. Грешник који се искрено покаје добија од Бога опроштај грехова, у себи осећа божанску утеху и може да достигне духовну радост.

– Старче, може ли човек који се бори да живи у покајању читавог живота?

– Да; ако се бори како треба, човек не види свој напредак, већ само своје падове, и живи у непрестаном покајању. Он не зна да се у почетку борио са једним демоном, а да се сада можда бори са читавим пуком демона. Јер колико се човек више труди да искорени неку страст и стекне неку врлину, толико се више непријатеља скупља око самог корена страсти, и они вуку /корен страсти на своју страну/. Тада, иако не види напредак, он ипак несумњиво напредује. И човек може до краја живота да живи у том стању, да не примећује напредак, да мисли да стоји у месту јер стално пада, а уствари он напредује јер непрестано повећава свој подвиг и бори се са све већим бројем ђаволака.

За човека који се бори, покајање је једно рукодеље које се никада не завршава. Када неко умре њега оплакују, закопавају у земљу, а онда заборављају... За наше грехе плаћаемо стално, до смрти, али са расуђивањем, и надом у Христа Који се распео да би нас духовно васкрсао.

Промена животи

Да би човек престао да чини неки грех, треба да се труди да избегава све оно што тај грех изазива. Ако пијаница жели да помогне себи и да престане да пије, не треба ни да пролази поред кафане. Потребно је мало труда и доброг настројења, и Добри Бог ће нам помоћи да превазиђемо потешкоће. Неко, рецимо, има неку страст. Он је спозна, бори се да је сасече, каје се, смирава. У њему постоји расположење да сасече ту страст, и то расположење „обавештава” Бога, те му Он помаже. Али како да Бог да благодат човеку који не улаже напор да се промени и зато наставља да греши? Божија благодат не посећује човека који се налази у погрешном /духовном/ стању, јер таквом човеку благодат Божија не помаже. Када би то било могуће, Бог би и ђаволу послао своју благодат.

Благодат Божија долази и помаже ономе човеку који, кад падне у неки грех не остаје у њему, у својим грешним мислима, већ се каје за своје пропусте и бори се да не греши. Али када се човек не каје и грех сматра модом, то је демонско стање.

– Старче, како се спасао један од двојице разбојника који су били распети са Христом?

– Тај разбојник је прескочио преко зида и ушао у Рај! Разбојничко покајање ради шкраде¹⁰. Односно, својим великим покајањем разбојник је „опљачкао” чак и Рај.

– Старче, ако човек промени начин живота и не пребива у својим старим греховним навикама, али понекад падне у неки од старих грехова, да ли то значи да у њему нема покајања?

¹⁰ *Ипаккои њрвоџ ѓласа.*

– Е, ако улаже потребан труд /да не греши/ и уз то пада, он и има неко оправдање. У почетку није лако. Али када човек заиста схвати колико су тешки греси које је чинио, неће у њих поново падати.

Некада је покајање било искрено. Када се неко кајао, није се окретао иза себе. Сећам се колико ми је једна жена помогла својим истинским покајањем. Била је веома скромна, ништа није говорила. Носила је црнину - попут монашке, бринула о једној црквици, палила кандила... И само то што би је погледао, пружало би човеку велику корист. А сада видим како неки људи, једва успевши да измене свој живот, почињу да поучавају друге, иако у њима још увек живи стари човек. Највећа помоћ за ближње је када се човек заиста покаје, престане да живи развратним животом и почне да живи духовно. Али да се човек, тек изашавши из стања у ком се налазио, показује пред другима као духован и да проповеда - е, то је већ прелест.

– Старче, можда они тако поступају мислећи да ће тиме да помогну другима?

– Да, да им помогну. Али у позадини оваквог њиховог делања - тим више ако су и колико-толико познати - крије се горда помисао: „Сада ће људи престати да причају о Караискакију¹¹ и Колокотронију¹² и почеће да причају о мени!” Одатле је јасно

¹¹ *Георѓиос Караискакис - још у раној младости као члан чувене хајдуке чете истакао се нарочитом храброшћу и борбеном вештином. Као турски заробљеник остављен је у личну гарду Али-паше, због изузетних способности. Након неколико година поново је одбегао у хајдуке. Достигнувши брзо до високог војног чина, остварио је неколико значајних војних победа у Грчком рату за независност (1821–1829). Погинуо је у војној акцији 1827. године.*

¹² *Теодорос Колокотронис - заслужан за формирање и*

да су на погрешном путу. Ако заиста схватају своје грехе, за неко време не би требало да их заборављају и да показују самоувереност. Требало би више да пазе. А када пролећу разне идеје или помисли из пређашњег живота, да их одгоне као хулне помисли. То ће бити показатељ да они више не прихватају те помисли, јер им се /духовни/ организам супротставља. Дакле, да би се човек заиста променио, треба да има велико смирење и да омрзне све старо у себи. Ако задржи из старог живота нешто што он сматра добрим, после ће се тим „добрим” заразити и све остало. Од тренутка када човек прими макар једну незнатнију мисао о старом себи, Бог престаје да му помаже и тада, ма шта човек чинио - то више није чисто.

– Старче, када човек промени начин живота, треба ли да се побрине да и његови ближњи промене мишљење које су некада имали о њему?

– Не би требало да егоистично пази на то да исправи мишљење својих ближњих. Треба да гледа како да се он сам исправи, па ће тада и помисли његових ближњих бити побијене саме од себе. А ако је његов ранији грешни живот и оставио мрљу у друштву или у ужем окружењу, она ће се избрисати његовим добрим држањем. Нема потребе да он ишта говори људима. Сам Бог говориће његовим покајањем.

органованање хајдучких четиа, одмах након избијања раиша Грка йроишв Турака, 1821. године. У младосии учесйивоао у руским и енџлеским војним снаџама у борбама йроишв йурске окуйаиције, и одликован високим војним чином. Захваљујући раније сйеченом раийничком искусийву, усйешно је сйроводио војне акције у Грчкој револуцији (1821–1829). Убијен је у Аишини 1835. године. Њеџови раийни мемоари били су радо чийшани у Грчкој, а йреведени су и на друџе језике.

„Грех је мој ситално ѓреда мном”¹³

– Старче, да ли помаже да записујемо грехе како их не бисмо заборавили до исповести?

– Када човека заиста боли грех који је учинио, он не може да га заборави. Савест ме изобличава, душа ме боли и непрестано мислим о том греху. Колико времена протекне од учињеног греха до исповести, толико тај грех „ради” у мени, рањава ми срце и изобличава ме. Страдам, али за то страдање добијам и сразмерно уздарје. Али када учиним неки грех и не мислим о њему, тада ме тај грех уопште не погађа. Заборављам га, и не исправљам се. Због тога се неки људи смеју када им се стави примедба због неког њиховог преступа, као да то није ништа. У томе се крије дрскост, равнодушност. То је нешто потпуно сатанско. Видела си шта каже Давид? *Признајем кривицу своју, и ѓужим ради греха својега*¹⁴, и *Грех је мој ситално ѓреда мном*¹⁵. И поред тога што му је Бог опростио, Давид је из приљезности опет у себи осећао бол /због учињеног греха/, и зато је стално добијао божанску утеху.

А неки се, опет, непрестано баве /духовном/ „самодијагностиком.” Они педантно бележе своје пропусте, да би тобож истанчано делали на себи, анализирају их до ситница, ошамућују се, али притом се не исправљају. А када би се бавили својим крупним недостацима, једним по једним, и борили се како би се исправили, тада би и они ситни недостаци нестали.

¹³ Пс. 50, 3.

¹⁴ Пс. 37, 18

¹⁵ Пс. 50, 3.

– Да ли Бог прима славословље човека који не живи у покајању, а прославља Бога?

– Не, како би Бог могао да прими такво славословље? Пре свега је потребно покајање. А када човек пребива у греху, какву корист има од тога ако говори: *Слава Теби Који си нам њоказао свеџлосџи...?* То је дрскост. Једино славословље које таквом човеку приличи је да каже: „Благодарим Ти, Боже мој, што ниси послао неку муњу којом би ме спржио”, јер се у таквој врсти славословља налази покајање.

Измуђено њокајање

– Старче, ава Исак пише: *Свако њокајање насџило без човекове воље, ниџи садржи у себи радосџи, ниџи се смџира досџојним /божанскоџ/ уздарја¹⁶. Како то човек може да се каје без сопствене воље?*

– Реч је о човеку који се принуђује на покајање само зато што је пао у очима других људи, али то чини без смирења. Ја то тако разумем.

– Значи, постоји и покајање без наше слободне воље?

– Да, то је измуђено покајање. На пример: да бих избегао /непријатне/ последице, тражим од тебе опроштај за неко зло које сам ти учинио, али притом се изнутра не мењам. Човек изоштрен у лукавству поступа као да се тобож каје и држи се лукаво, прави поклоне са притворном добротом како би обмануо људе. Исто тако и када човек оде духовнику да би му исповедио своје грехе само зато што се боји пакла - ни то није покајање. Јер таквом човеку циљ

¹⁶ Ἀββα Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Οἱ Ἀσκητικὰὶ Λόγοι, Λόγος Λ', σ. 111.

није - покајање, већ то да не стигне у пакао! Истинско покајање састоји се у томе да човек, спознавши свој преступ, осети бол, замоли Бога за опроштај, а потом се и исповеди. Тако долази божанска утеха. Зато увек саветујем људима да се кају и исповедају. Никада им не саветујем само исповест.

Ето, уочљиво је да се људи који имају добро произвољење, када дође до земљотреса - потресу, кају и мењају начин живота. А други, који су у већини, у једном тренутку постају свесни свега, али чим прође опасност опет се окрећу свом старом начину живота. Зато сам човеку који ми је рекао да је у граду у коме живи био јак земљотрес, одговорио: „Дакле, добро вас је продрмао; али да ли вас је и разбудило?” „Разбудило нас је, разбудило”, на то ће он. „Разбудило вас је, само - поново ћете се ви успавати”, рекох му.

Покајање доноси божанску утеху

– Старче, шта је то божанска утеха?

– Шта је божанска утеха? Навешћу вам један пример како бисте боље разумеле. Дете направи малу штету, на пример - сломи некакву алатку свог оца, па се после секира и плаче, јер мисли да је то нешто озбиљно. Колико више дете плаче и спозна је штету коју је направило, толико га више отац милује и теши: „Добро, добро, дете моје, не секирај се, нема везе, купићемо другу.” А дете, видевши толику нежност свог оца, од усрђа још више плаче. Каже: „Не могу да се не секирам. Ето, сада вам је потребна та алатка а ја сам је сломио.” Отац му

каже: „Дете моје, није то ништа, ионако је то била стара алатка.” Али дете се и даље секира. И колико се оно више секира, толико га отац јаче стеже у загрљај, љуби га и милује. Исто тако, колико се човек више мучи и тугује због своје грешности или због своје неблагодарности према Богу, и од све душе плаче што је својим гресима ожалостио Бога - свог Оца, толико му Бог дарује више божанске радости и унутрашње сладости. У таквој тузи има бола, али има и наде и утехе.

Али човек који жели божанску утеху, не би требало да је тражи. Треба да осећа свој грех, да се каје, и тада ће божанска утеха доћи сама по себи. Једном приликом на Светој Гори настао је извештан проблем и неки су били на мети. Један од њих ме је случајно срео и рекао: „Ах, толико сам желео да те видим како би ме утешио!” И то само зато што га је неко испрашио. А притом је тај који га је испрашио био у праву. Када сам га чуо, збунио сам се! Бити крив, и тражити утеху! Да није тражио утеху, већ да се смирио и рекао: „Погрешио сам, Боже мој”, божанска утеха би га посетила. А он, иако је крив, хоће да му ја кажем: „Нема везе, немој да се секираш; твоја кривица и није баш тако велика, а ниси крив само ти, криви су и други.” Е, каква је то утеха? То је изигравање. Божанска утеха долази од покајања.

– Старче, када се након пада у грех човек покаје, али се осећа сломљено и душевно и телесно, да ли то значи да његово покајање није како треба?

– Првог дана душевна и телесна сломљеност је оправдана. Али касније, ако се човек заиста каје, ако преживљава унутрашњу тугу и бол, он осећа и божанску утеху.

– Да, али он свој грех не заборавља.

– Тако је, не заборавља га. Он осећа тугу, па утеху, тугу, па утеху... Удара самог себе због греха који је учинио, а Бог га милује; један ударац, једно миловање... То је покајање које доноси божанску утеху.

ЧЕТВРТИ ДЕО
ЦРНЕ СИЛЕ ТАМЕ

*„Црне силе таме су немоћне.
Људи их сами чине моћним својим
удаљавањем од Бога, јер њиме дају ђаволу
њива над собом.“*

П Р В А Г Л А В А

Маџија

Кошто сам вам често говорио о Рају, о Ангелима и о Светима, желећи да вам помогнем, сада ћу вам - опет да бих вам помогао - говорити мало и о паклу и демонима, како бисте знале са ким се боримо.

Један млади маг са Тибета дошао ми је у келију и испричао ми доста тога из свог живота. Њега је као трогодишње дете - тек што се одбио од мајчиних груди - отац предао групи од тридесет тибетанских магова највишег степена, да би га они посветили у тајне своје магијске вештине. Достигао је до једанаестог степена - а највиши степен је дванаести. Када му је било шеснаест година, побегао је са Тибета и дошао у Шведску, да би видео свог оца. Тамо је случајно срео једног православног, веома верујућег свештеника, па је затражио од њега да поразговарају. Млади маг уопште није знао шта то значи православно свештеник. У сали, дакле, где су сели да поразговарају, почео је да изводи нешто од својих враџбина, како би показао своју моћ. Позвао је једног старешину демона по имену Мина, и рекао му: „Хоћу воде.“ Једна чаша из кухиње се подиже, сама оде до чесме, славина се одврну, чаша се напуни и

кроз затворена стаклена врата врати се у салу. Маг је узе и испи. Потом је, ту у сали, показао свештенику читаву васиону, небо са звездама. Користио се магијом четвртог степена и одмакао до једанаестог. Тада упита свештеника како му се све то чини. „Био сам спреман” - рече ми - „да га убијем, ако увреди сатану.” Међутим, свештеник му није рекао ништа. Тада му младић рече: „Зашто сад ти мени не покажеш неко чудо?” „Мој Бог је смирен”, одговори свештеник, затим извади крст и даде га младићу у руке. „Учини опет чудо”, рече му. Младић позва Мину, старешину демона, али Мина, сав дрхтећи /од страха/ није се усуђивао да се приближи. Младић тада позва сатану, али са њим се деси исто; угледавши крст, није се примицао. Рекао му је само да се дигне и бежи за Тибет. Тада младић поче да ружи сатану: „Сада схватам”, рече му, „да је твоја велика моћ, једна велика - немоћ.” Касније га је добри свештеник некако поучио основама вере, говорио му је о Светим местима, о Светој Гори... Онда је младић побегао из Шведске и отишао у Јерусалим, где је видео Благодатни огањ. Одатле је отишао у Америку, да изобличи тамошње сатанисте које је познавао и измени им схватања. Бог је од тог младића начинио најбољег проповедника! Из Америке је потом дошао на Свету Гору.

Добри Бог му је посве чудно помогао, зато што му је од малена учињена неправда. Ипак, молите се, јер против њега ратују магови са свим демонима. Када устају против мене зато што ми долази да му помогнем, колико се тек више боре против њега. Док му свештеник чита егзорцизме, на рукама му пуцају вене и из њих тече крв. Тог несрећног младића страшно муче демони, а раније, док се дружио

са њима, нису му сметали, већ су му помагали и служили му. Молите се. Али и он сам треба да пази, зато што је у Јеванђељу написано да нечисти дух када изађе из човека *оџиџе и узме са собом седам друџих духова џорих од себе, и ушавши борави онде; и буде иоџиоње џоре човеку ономе од џрвоџа*¹.

Маџови корисџе и разне „свеџиње”

– Старче, ко су врачевџи?

– Маџовџи. Користе се Давидовим псалмџима, именима Светих, и томе слично, али то мешају са призивањем демона. Односно, као што читајуџи Псалтир ми призивамо помоћ Божију и примамо божанску благодат, они начином на који га употребљавају хуле на Бога, одричу божанску благодат, а демони им онда чине по вољи. Причали су ми за једног дечка, како је отишао код неког маџа, са циљем да постигне нешто /што је желео/. Овај му је прочитао нешто из Псалтира, и дечко је добио то што је хтео. Али, после неког краћег времена несрећник је почео да се гаси, да се топи. Шта је урадио маџ? Узео је нешто сувих плодова и почео да чита 50. псалам. Када је дошао до стиха: *Жрџива је Боџу*², бацио је суве плодове приносеџи жртву демонџима, не би ли учинили то што младић тражи. Тако је помоћу Псалтира хулио на Бога.

– Старче, неки од оних који се баве магијом користе крст, иконе...

– Да, знам. Из тога можеш да схватиш каква се обмана крије иза свега што они чине! Тако варају

¹ Мџ. 12, 45.

² Пс. 50, 17.

сироте људе. Виде их да користе свеће, иконе и томе слично, и верују им. Један човек ми је причао, како је у граду у коме живи нека Туркиња поставила икону Пресвете Богородице на камен, па сада тај камен она назива: „Камен који помаже свету.“ Не каже: „Пресвета Богородица“, него: „Камен.“ Хришћани се збуњују, јер виде Богородичину икону, па понеки од њих који имају некакав проблем са здрављем хитају на то место, са мишљу да ће добити помоћ, а после ђаво с њима чини шта хоће. Јер кад Туркиња каже да камен помаже свету, а не Богородица, ту истог часа долази ђаво, јер су те речи - презрење Богородице. Благодат Божија се удаљава од човека и он постаје ђавоиман. А Хришћани трче да их камен исцели - камен и ђаволак - и на крају страдају, јер какву помоћ можеш да добијеш од ђавола? Да имају мало памети, помислили би: „Какве везе има једна Туркиња, муслиманка, са иконом Пресвете Богородице?“ Чак и да је рекла да је Богородица та која помаже, пошто је муслиманка - какве везе она има са Богородицом? А камоли када говори да им помаже камен. Рекао сам некоме да обавести о томе Митрополију, како би предузели мере да се људи заштите.

– Старче, људи од нас траже амајлије³.

– Боље је да им дајете крстиће, када вам траже амајлије. Немојте да правите амајлије, јер их данас и магови праве. Споља ставе неку иконицу или крст, а унутар ње се налазе разноврсне враџбине. Људи угледају икону или крст, и тако се преваре. Ево, пре

³ *Под појмом филахто (заштитни предмет, амајлија), Сѿа-раи ѿобразева комадић ткањине сашивен у облику јасѿу-чића у који се ушивају различите свѿишње, а које верници носе уз себе као заштитну од злих сила.*

неколико дана донели су ми једну амајлију од Турчина по имену Ибрахим, која је на себи имала извезен крст са горње стране. Чуо сам и за једног који се не боји Бога, како замотава разне иконице, унутра стављајући власи, парчиће дрвета, игле, перлице⁴ и томе слично. Када га је Црква изобличила, рекао је: „Ја сам медијум”, јер је медијумима дата слобода, те тако ради шта год хоће. Рекао сам једном човеку који је пострадао од њега: „Иди да се исповедиш, јер си под демонским утицајем.” Отишао је и исповедио се. После долази код мене и каже: „Не осећам никакву разлику.” „Можда носиш на себи нешто од оног варалице?” упитах га. „Да”, рече ми, „имам једну кутијицу, као мало Јеванђеље.” Узех је, отворих и нађох у њој разне замотане иконице. Пошто сам их одмотао, видео сам да су у њима биле неке перле, власи, и нека дрвца. Узео сам то, и човек се ослободио. Видиш какав је ђаво мајстор!

Несрећни људи носе неке такве амајлије, тобож да би им биле од помоћи, а муче се. Требало би то спалити и закопати пепео, или га бацити у море, па отићи на исповест. Једино тако је могуће ослободити се. Једном ми је у келију дошао неки младић који је имао много проблема, и мучио се телесно и душевно више од четири године. Живео је грешним животом, а у последње време се затворио у кућу и није хтео никога да види. Два његова пријатеља који редовно долазе на Свету Гору, након много потешкоћа убедили су га да пође са њима на Свету Гору, намеравајући да га доведу код мене. На путу

⁴ Према 61. канону Шесћоџ Васељенскоџ сабора, из Цркве треба изойшшииши магове који йраве амајлије у које стављају демонске симболе или разне засйрашујуће йредмејје (власи косе, костйи змије или слејоџ миши...).

од Урануполиса до Дафнија, сваки пут када би брод пристао у манастирску луку, младић је падао на под. Његови пријатељи су, заједно са монасима који су били на броду, покушавали да га освесте, говорећи молитву. Уз много мука стигли су у моју келију. Несрећник ми је открио своје срце, причао ми о свом животу. Схватио сам да се мучи због некаквог демонског утицаја. Рекао сам му да оде да се исповеди код тог-и-тог духовника, да уради све што му он каже и да ће бити добро. Младић је заиста отишао и исповедио се. Када је ушао у брод да би се вратио са Свете Горе, рекао је својим пријатељима да му је духовник рекао да баци у море амајлију коју му је поклонио неки његов познаник, али није имао снаге то да учини. Ма колико да су га пријатељи молили да устане и да баци амајлију у море, он је био непомичан као кип. Није могао да се подигне са седишта. Тада га ухватише и са много напора изведоше напоље на палубу. Уз помоћ пријатеља младић је успео да извади амајлију и да је пусти да падне у море, јер није имао снаге да је баци. Одмах је осетио како му се руке ослобађају а његово намучено тело добија снагу. Пун живота, почео је од радости да скаче по ходнику и испробава снагу својих руку на гвозденој огради и на зидовима брода.

*Они који се баве маџијом
говоре и многе лажи*

- Старче, да ли магови имају нека откровења?
- Имају откровења од ђавола, али говоре и многе лажи. А ви треба да пазите тамо у гостопримници. Морате да контролишете ситуацију. Гледајте

какви су то људи који долазе, јер може се десити да долазе и неки који се баве магијом. То вам делује чудно? Овде су на једно бдење дошла два човека која се баве магијом. Прилазили су људима и говорили им различите ствари. Говорили су и лажи - како имају везе са Кандиотисом⁵. Једној жени су рекли: „На тебе су бацили чини. Доћи ћемо код тебе у кућу да их скинемо, уз помоћ једног крста који имамо.” Долазе на бдење, говоре помало и о неким духовним стварима, па ти после људи кажу: „Пошто долазе на бдење, значи да су верујући”, и отварају им срца.

Како само обмањују људе лажима које износе! Да би преварили једну девојку, рекли су јој: „Отац Пајсије је имао виђење да ћу се ја оженим тобом; узми ово да носиш, али не испитуј шта је” - и дадоше јој неки магијски предмет. Али, на сву срећу, она то није носила. „Значи, тако! Отац Пајсије се тиме бави”, рече и пожуре да ми напише писмо, четири странице збијених слова, које врви од увреда. И то каквих увреда! „Не мари”, рекох, „само ти мене вређај. Благодарим за вређање, само када се ниси преварила да носиш ту сатанску ствар!”

– Старче, да ли Вас је она познавала?

– Не, није. Нисам ни ја познавао нити ту девојку, нити те људе.

⁵ *Августин Кандиотис - митрополит Флорине од 1967. до 1999. године. Име овог ревностног Архиепископа, аутора многих духовних књига и ватреног проповедника, познато је широм Грчке.*

Демонска магијска дејства

– Старче, шта сте рекли ученицима који су долазили данас и испричали Вам како су призивали духове?

– Шта да им кажем? Прво сам их добро испрашио! То што су урадили је одрицање од вере. Од тренутка када су призвали ђавола и прихватили га, одрекли су се Бога. Зато сам им рекао да се пре свега покају, искрено исповеде, и убудуће да пазе: да одлазе у цркву, да се причешћују с благословом свог духовника, како би се очистили од греха. Имају ту олакшавајућу околност што су деца, и томе су приступили као игри. Да су у питању одрасли људи, претрпели би огромну штету - ђаво би стекао велику власт над њима. Мада и ову децу ђаво дрмуса.

– Шта су они заправо радили, Старче?

– Оно што многи раде... Ставе на сто једну чашу са водом, а око ње поставе слова азбуке - А, Б, В... Онда ставе прст у воду и призивају духа, то јест ђавола. Чаша почиње да кружи, заустављајући се код /одређеног/ слова и тако се образују речи. Призивали су дакле духа, и кад је дошао упитали су га: „Постоји ли Бог?“ „Не постоји“, на то ће дух. „А ко си ти?“ упиташе га. „Сатана“, одговори он. „А да ли постоји сатана?“ „Постоји!“ Тешка будалаштина! Бог не постоји, а сатана постоји! Када су га поново питали да ли постоји Бог, рекао им је: „Да, постоји.“ Једно „да“, једно „не“ - и деца нису више знала шта да мисле. Бог је тако уредио да би им помогао. Једна девојка из њиховог друштва разбила је чашу. Бог је допустио да је разбије, како би се и остала деца уразумила.

Данас се многи, када желе некоме да нанесу зло, обраћају маговима који користе воштану лутку - „вуду”⁶. За магове је бављење тиме попут игре, хобија.

– Старче, шта они раде?

– Направе лутку од воска, па када им неко затражи да науде његовом непријатељу, на пример - да му оштете очи, они забадају једну иглу у очи лутке изговарајући име онога коме желе да нашкоде, вршећи притом још неке магијске радње. Ако тај човек живи грешним животом и не исповеда се, заиста га по очима напада демонска сила. Од бола само што му не испадну очи! Иде на испитивања, али лекари ништа не налазе.

А какво тек зло наносе видовњаци! Није им довољно што добијају новац од људи, већ и породице растурају. Дође, на пример, неко код видовњака и каже му какав проблем има. „Пази”, каже му тај, „једна твоја рођака - онако мало црномањаста, висока - навела је на тебе неку магију.” Онда овај почиње да истражује ко у његовој родбини има такве особине. И пронаћи ће већ некога ко бар мало одговара опису. Каже: „Аха, то је она што је навела на мене магију”, и уз то га обузима мржња према њој. А она, сирота, о томе ништа не зна - можда му чак и чини неко добро - али онај је толико бесан на њу, да не жели ни да је види! Потом поново одлази код видовњака, а он му каже: „Сада би требало да вас разрешимо магије, а за то треба нешто да платите.” „Е, пошто ју је пронашао”, мисли онај, „треба да га наградим.” И даје му новац...

⁶ *Врста маџије која се ујражњава по уљегу на религијски култ Хајтија и Јужне Америке. Израз пошиче од речи „вудун”, што значи: божанство или дух.*

Видиш шта ради ђаво? Ствара саблазни. Један добар човек, чак и ако нешто тачно зна о некоме, никада неће рећи: „Тај-и-тај ти наноси зло”, већ ће покушати да му помогне. „Пази”, рећи ће му, „не примај помисли. Исповеди се, и не плаши се.” И тако ће помоћи и једном и другом. Јер човек који је нанео неко зло свом ближњем, видевши овога да се према њему опходи са добротом, замислиће се у добром смислу те речи, и покајати.

Ђаво никада не може да чини добро

– Старче, може ли маг да исцели неког болесника?

– Маг да исцели болесног човека! Човеку кога мучи демон маг може помоћи само тако што ће послати демона у другог човека. Захваљујући томе што маг сарађује са демоном, он и може да му каже: „Изађи из овог човека, и уђи у тог-и-тог.” Изагнавши демона из демонизованог човека, обично га шаље у неког од његових рођака или познаника, који су ђаволу дали права над собом. Онда човек који је био демонизован каже: „Толико сам се мучио, а онда ме је тај-и-тај исцелио”, и тако га рекламира. А демон на крају само кружи међу рођацима и познаницима. Ако је неко, рецимо, погрбљен због демонског утицаја, маг може из њега да изагна демона и пошаље у другог човека, и грбав човек ће се исправити. Али, ако је неко инвалид, па је зато грбав, маг не може да га исцели.

Причали су ми за једну жену да исцељује болеснике, користећи различите свештене предмете. Када сам чуо шта ради, био сам поражен умећем

ђавола. Она држи крст и пева разне тропаре. Пева, на пример, *Боџородице Дјево*, па када дође до речи: *Благословен је њлод ушробе Твоје*, она пљује поред крста, хулећи тако на Христа, због чега јој касније и помаже ђаволак. Тако она исцељује поједине људе којима лекари не могу да помогну, а који, под утицајем демона, болују на пример од меланхолије. Исцељује их тако што демона који притиска човека изгони у неког другог, а овај се тако ослобађа од туге. И многи је сматрају светом! Саветују се са њом, а она им мало-помало упропашћује душе и пробљује их.

Треба бити веома опрезан. Од магова треба далеко бежати, као што се бежи од ватре и змија. Немојмо да бркамо ствари. Ђаво никада не може да учини добро. Он може да излечи само оне болести које је он сам и проузроковао.

Чуо сам за следећи случај: Један младић се упетљао са неким магом, и почео да се бави магијом. Касније је од тога извукао штету - разболео се, па су га сместили у болницу. Његов отац је месецима трошио новац, јер у то време нису могли са сигурношћу да утврде од чега младић болује. Лекари нису нашли ништа. Младић је дошао до ужасног стања. И шта је онда смислио ђаво! Јавио се младићу у обличју светог Јована Претече, који је покровитељ места у коме је младић живео, и рекао му: „Исцелићу те, ако ми твој отац подигне цркву.” Када је младић о томе испричао свом оцу, овај несрећник рече: „Даћу све што имам, само да ми дете оздрави”, па обећа светом Јовану да ће му подићи цркву. Ђаво тада изађе из младића, и он оздрави. Учинио је... „чудо”! Тада отац рече: „Обећао сам да ћу подићи цркву. Треба да испуним свој завет.” Пошто није имао никакву

уштеђевину, продао је сав свој посед ради изградње храма. Изгубио је читаво имање. Деца су му остала на улици. „Ма, пусти то православље”, рече он испуњен горчином, и приђе Јеховиним сведоцима. Видиш шта ради ђаво? Изгледа да у том месту није до тада било Јеховиних сведока, па је нашао начина како да их и тамо доведе.

Када магија делује

– Старче, да ли магија увек може да делује?

– Да би магија имала дејство, човек претходно треба да да ђаволу права над собом. То значи да му је дао озбиљан повод, а потом није прибегаво покајању и исповести. Ако на некога ко се исповеда и лопатом бациш чини, оне неће деловати. Јер када се човек исповеда и има чисто срце, маг нема могућности да сарађује са ђаволом, да би тако наштетио човеку.

Једанпут ми дође у келију неки човек средњих година. Чим сам га угледао издалека, схватио сам да је под демонским утицајем. „Дошао сам да ми помогнеш”, рече ми. „Помоли се за мене, јер већ дуже време имам страшну главобољу, а лекари нису ништа нашли.” „Поседнут си демоном”, рекох му, „јер си дао права ђаволу.” „Нисам ништа урадио”, на то ће он. „Ниси ништа урадио?” упитах га. „А да ниси преварио једну девојку? Е, она је због тога отишла код мага, па су навели на тебе чини. Иди и затражи опроштај од девојке, потом се исповеди, нека ти прочитају и егзорцизме, и оздравићеш. А ако не увидиш своју грешку и не покајеш се, могу да се скупе и сви духовници овог света да се моле,

али демон неће изаћи.” Када ми дођу такви људи, са толиком бестидношћу, говорим им отворено. Треба их продрмусати да би се мало расвестили.

Неки други човек ми је испричао како је његова жена поседнута демоном. Стално прави лом по кући. Устаје ноћу, буди укућане, преврће све наглавачке. „Да ли се ти исповедаш?” упитах га. „Не”, каже ми. „Сигурно сте нечим дали права ђаволу”, на то ћу ја. „Није до свега овога дошло тек тако.” Касније сам сазнао да је ишао код неког хоџе, који му је дао нешто да покропи тиме своју кућу - „за срећу”, да би му посао ишао добро - а он томе није придавао никакав значај. И после је ђаво почео да му вршља по кући.

Како се ослободити маџије

– Старче, како човек може да се ослободи магије ако потпадне под њен утицај?

– Покајањем и исповешћу. Јер човек најпре мора да пронађе разлог због кога је и могла на њега да делује магија, да увиди своју грешку, да се покаје и исповеди. Колико ми само људи, измучених магијским утицајем, долази овде у келију и говори: „Помоли се за мене да се ослободим овог мучења!” Они траже да им помогнем, а нису ни покушали да увиде одакле је кренуло зло, не би ли се у томе исправили. Дакле, треба најпре да пронађу своју кривицу због које су потпали под утицај магије, и да се потом покају и исповеде, да би се тим путем прекратиле њихове муке.

– Старче, када човек који је под утицајем магије дође до таквог стања да не може сам себи да помогне - да се исповеди и слично - могу ли други да му помогну?

– Могу да позову свештеника у кућу да би обавио чин јелеосвећења или освећења водице. Човеку који се налази у таквом стању треба дати да пије освећену воду, не би ли зло колико-толико одступило, како би Христос могао макар мало да уђе у њега. Једна мајка је тако поступила са својим дететом и било му је боље. Она ми је испричала колико се њен син мучио због деловања магије. „Нека се исповеди”, рекох јој. „Како да се исповеди, Оче, кад се налази у таквом стању?”, одговори она. „Онда”, рекох, „замоли свог духовника да вам дође у кућу и освети водицу, а онда дај сину да пије од те свете воде. Само, хоће ли он хтети да је пије?” „Хоће”, рече она. „Е, онда крени од тога, од освећене воде, а касније се потруди да син поразговара са свештеником. Ако се исповеди, одгурнуће ђавола далеко од себе.” И заиста, жена ме је послушала и њеном сину је било боље. После неког времена он је могао и да се исповеди, и тако је оздравио.

А ево шта је урадила једна друга, сирота жена. Њен муж се упетљао са неким маговима, и ни крст више није хтео да носи. У жељи да му колико-толико помогне, ушила је један крстић у оковратник његовог сакоа. Једном приликом када је он пошао да пређе преко неког моста до друге обале реке, истог трену када је закорачио на мост зачуо је некакав глас како му говори: „Тасо, Тасо, скини тај сако да бисмо заједно прешли преко моста!” Срећом, било је хладно, па он рече: „Како да га скинем? Смрзнућу се!” „Ма, скини га ти само, скини га, да бисмо и ми могли да пређемо мост”, зачу он како му исти глас говори. Види ти тог ђавола! Хтео је да га баца у реку са моста, али није могао јер је овај на себи имао крстић. И тако, на крају га је само одбацио

мало даље одатле. Рођаци су га читаву ноћ тражили, и коначно су нашли сиротог човека како лежи на мосту. А да није било хладно, он би скинуо сако и ђаво би га утопио у реку. Сачувао га је крст који је био у оковратнику. Његова сирота жена је била верујућа. Да није имала вере, зар би учинила тако нешто?

Сарадња маџова и демона

– Старче, зар један човек светог живота не може да изобличи мага, или да га уразуми?

– Како да га уразуми? Када човеку који нема страха Божијег кажеш да пази јер не иде добрим путем, он и даље остаје упоран у том свом, колико то више важи за мага који сарађује са ђаволом. Шта са њиме да радиш? Ако му и кажеш неке ствари, он ће се и даље држати ђавола. Ништа не вреди. Једино када у присуству мага почнеш да твориш молитву, демон се у тренутку смуђује и маг не може да изведе своје враџбине.

Један човек је имао некакав проблем, и неки маг који је иначе био велика варалица, дошао му је у кућу да му „помогне.” Онај је творио молитву. Сироти човек, био је прост, није знао да је то маг, па је призивао Бога /у помоћ/. И да видите како је Бог уредио да ипак схвати са ким има посла! Демони су стали да туку мага, а овај је почео да тражи помоћ од онога коме је он дошао да реши проблем!

– Старче, тај човек је видео демоне?

– Не, није их видео. Видео је само ову сцену: Маг запомаже: „Упомоћ!”, пада, преврће се по поду, држећи се притом за главу не би ли је заштитио

/од удараца/. Зато, немојте мислити да магови увек добро пролазе и да им демони увек чине по вољи. Демонима је довољно што се маг једанпут одрекао Христа. У почетку се магови договарају са демонима да им помажу, и они се заиста неколико година поковавају њиховим заповестима. Али после неког времена демони им кажу: „Сада ћемо се мало са вама позабавити!” Нарочито када магови не успевају да чине оно што желе демони, знате ли како пролазе?

Сећам се, једном сам тако седећи испред келије разговарао са неким младим магом са Тибета. Он изненада устаде, ухвати ме за руку и заврну иза леђа. „Нека дође сад Хаџи-ефендија да те ослободи”⁷, рече. „’Ајде, бре ђаволе, бриши одавде”, узвратих му и сруших га на земљу. Зар да слушам како хули на Светитеља? Он потом јурну на мене да ме удари ногом, али није успео - нога му се укочила код мојих уста. Бог ме је сачувао. Оставио сам га и ушао у келију. После неког времена угледах га како долази оданде, пун трња. „Сатана ме је казнио”, рече он, „јер није успео да те победи. Стрвалио ме је у трнов жбун.”

Црне силе таме су немоћне. Људи их сами чине моћним својим удаљавањем од Бога, јер тиме дају ђаволу права над собом.

⁷ Мисли се на светио̄ Арсенија Кападокијско̄.

ДРУГА ГЛАВА

О демонизованима

тарче, колико је демона обитавало у бесмучном Гадаринцу¹?

– *Много демона*², пише у Јеванђељу. Зато је демонизовани и рекао да му је име - *Легион*³.

И видите, као што у једном демонизованом човеку може да обитава читава гомила демона, тако и у срце верујућег могу да стану сви Свети. Кад Христос у њега стаје, колико више стају Свети! То је велика тајна! Једанпут када сам био у келији Часног Крста, неко позвони на звонце. Погледам кроз прозор, и имам шта и да видим: Човека кога је пратила читава фаланга, једно црно јато демона! Први пут сам видео да је један човек под влашћу толиких демона. Он је био медијум. Измешао је молитве Цркве са призивањем демона, а хришћанске књиге са магијом, и после је пао под власт демона. Страшно! Веома сам се забринуо.

Поједини психијатри и демонизоване људе сматрају душевним болесницима, а опет, поједини свештеници душевне болеснике држе за демонизоване. Али, душевни болесник за помоћ треба да се обрати оном првом, а демонизовани човек - оном другом.

¹ Види Лк. 8, 26 и даље.

² Лк. 8, 30.

³ Римска војна формација састављена од 3000–6000 војника.

Како психијатар да помогне демонизованом⁴?

– Старче, да ли је један демонизован човек у стању да разуме у чему је погрешно па се демонизовао?

– Да, може да разуме, осим ако му је оболео и ум, када је врло тешко да му се помогне. Ако је само демонизован, можеш врло лако да се споразумеш са њим и да му помогнеш, али он треба да буде послушан. У противном, како да му се помогне?

Једанпут ми је дошао у келију неки човек из јужне Грчке који је био у Индији и демонизовао се. Говорио је неке псовке, а из уста му је излазила пена. Очи су му биле широм отворене, дивље. Рекох му: „Не хули, јер тако призиваш демоне.” Није ме слушао. И по други пут је тражио да му помогнем. „Помози ми”, рече, „само ти можеш да ми помогнеш.” „Ама, како да ти помогнем?”, кажем му. „Хоћеш да се ја молим за тебе како би се благодаћу Христовом ослободио, а ти да призиваш демоне? Иди да се исповедиш, да ти прочитају егзорцизме, па после дођи да разговарамо.” „Не идем”, на то ће он. „Уђи да те помажем уљем из кандила”, рекох му. „Нећу. Хоћу да ми помогнеш.” Отишао је потом мало даље и разговарао са неким. У једном тренутку, док сам говорио посетиоцима да Бог допушта искушења ради нашег спасења, повикао је оданде: „Бре, ти, зашто причаш како Бог дела да би спасао човека? Имамо једног оца на небу и једног на земљи, а изнад свих

⁴ *Сћарац је говорио да је душевним болесницима појребна лекарска помоћ доброј и побожној психијатри, као и духовна помоћ духовника, док демонизовани људи здравој расуђивања треба да нађу у чему су појрешили па су се демонизовали, да се покају и исповеде, како би се ослободили демона.*

је један господар.” „Прекини са тим демонским изјавама”, рекох му и изговорих молитву. „Сад си ме смутио”, на то ће он. „Бежи”, узвратих му и он одскочи. Права запетљанција! „Уз кога си ти?”, упита ме. „Уз Христа”, одговорих му. „Лажеш”, опет ће он, „ниси ти уз Христа, пошто сам ја Христос, а ти ме удараш.” Тако се ђаво појављује наопачке.

– И све то је рекао ђаво?

– Да, ђаво. Али, видиш, Бог је тог човека охрабрио да стигне до Свете Горе. У таквом стању кренути са другог краја Грчке да би се дошло на Свету Гору - велика је ствар! Али било му је још горе јер није слушао. Да је био послушан, добио би помоћ.

*Ако има луциферску ѓордосиј,
човек може да се демонизује*

Човек који је много горд, помрачен је. Као да му је мозак замагљен неким димом. Прави грубе пропусте, а то не схвата. Један такав човек ми рече: „Ја све волим; волим и ђавола; није он тако лош...” „Ама, шта то причаш?”, на то ћу ја. „Када би Бог дао ђаволу потпуну слободу, он би нас све уништио. Ко је још видео неко добро од ђавола, да би га сад ти видео?” Доспео је у такво помрачење, да ма шта да му кажеш како би му помогао, он то неће схватити. Рећи ће ти да га гњавиш! То га гњави? ’Ајде сад, па пробај да му докажеш нешто... Није суманут, мозак га добро служи. Треба да схвати да је то што говори - хула, одрицање од Христа.

Тако, мало-помало, људи долазе до обожавања сатане. Када видиш сатанисту, изгледа као да је

⁵ Мисли се на ђавола.

ђаво овладао њим. Гледаш пред собом демонизованог човека. А сироту омладину такви усмеравају куда хоће, уз помоћ сатанске музике. Почињу и да призивају сатану. Чуо сам да ако се неки дискови „рок” музике пусте унатрашке⁶, чују се песме у којима се призива сатана. Постоји чак и славословље сатане: *Сатана, њосвећујем се њеби*. Страшно!

– Значи, Старче, гордост може да одведе човека у демонизованост?

– Да. Рецимо да неки човек учини некакав грех, и оправдава се. Ако други поведу разговор о томе у жељи да му помогну, он ће рећи да му чине неправду, и будући чврсто уверен да је он бољи од њих, још ће их и осудити. Касније, мало-помало, почиње да осуђује и Светитеље, најпре оне новије, а потом и древне: „Тај-и-тај Светитељ није чинио никаква чуда, а ономе је фалило то-и-то...” Убрзо потом иде још даље, и почиње да осуђује Синод: „А и тај Синод, какве одлуке доноси...”, будући да и Синод, по његовом мишљењу, није како треба. И на крају почиње да говори: „И зашто Бог то-и-то ради баш тако?” Е, када човек дође дотле, он није сишао са ума, већ се демонизовао.

Једном ми је овде у келију дошао неки демонизовани /младић/ са својим оцем. Говорио је да је он бог. Био је код једног духовника који не живи у свету, и он му, у страху да му демон може нашкодити, рече: „Благослови ме!” На крају крајева, шта и да кажеш? После је овај демонизовани рекао свом оцу: „Видећеш да ће и отац Пајсије признати да сам ја бог.” И тако се опклadio са својим оцем, у сав новац који је имао уз себе, да ћу га ја признати за бога.

⁶ *Старац мисли на дискове са сакривеним њорукама које се чују када се диск њусији уназад.*

Чим сам почео да окрећем бројаницу, скочио је, сав се тресући. „Шта радиш с тим?!”, повикао је. „Ја сам починио све грехе што постоје. Чинио сам тај-и-тај грех, и тај-и-тај... Имам ђавола у себи и постао сам бог. Треба да признаш да сам ја бог. А ти, бре, ништа не радиш. Само вртиш ли вртиш ту твоју бројаницу.” Говорио је тако и разне друге ствари! Тада сам плануо и повикао на њега: „’Ајде, бриши одавде, изгубљени!” Он се разбеснео попут дивље звери. Извадио је новац из џепа и бацио га оцу: „Узми, изгубио сам опкладу.”

*Демонизовани људи негатаивно реагују
на сваку светињу*

– Старче, како човек може да увиди да је неко демонизован, а не душевни болесник?

– То може да увиди и један обичан, побожан лекар. Они који страдају од демона почињу да се тресе када се приближе некој светињи. Из тога је савршено јасно да су поседнути демоном. Ако им даш мало свете воде, или их закрстиш светим моштима, успротивиће се, јер то стешњава демона који је у њима, док се душевни болесници уопште не опиру. Чак и ако на себи имаш крстић и само покушаш да се приближиш демонизованом човеку, он ће се узнемирити и почети да се тресе. На једном бдењу на Светој Гори, оци су ми рекли да имају помисао да је један мирјанин који је био тамо демонизован. Сео сам у стасидију до његове, и дотакао га мојим крстом који у себи има честицу Часног Крста. Он се одмах стресао, скочио на ноге и отишао на други крај храма. Када су се људи мало разишли, пришао

сам му и учинио исто као и први пут. Опет исто. Тако сам схватио да је човек заиста демонизован.

Када ми у келију доведу дечицу и кажу да су ђавоимана, да бих се уверио у то, обично узимам једну честицу моштију светог Арсенија и сакријем је у шаку. И да видите, док држим тако обе шаке затворене, ђавоимана деца са страхом гледају у ону шаку у којој држим свете мошти. А ако деца нису поседнута демоном, него пате од неког, рецимо, обољења мозга, уопште не реагују на мошти. Понекад им дајем да пију од воде у коју су биле погружене свете мошти, али ако су ђавоимана - одбијају да пију и беже. Једном таквом детету дао сам прво да једе слаткише да би ожеднело, а онда сам му донео да пије од те воде. „Донео сам за Јоцу једну много добру воду”, рекох. Чим је отпио мало, почео је да виче: „Ова вода ме пече! Шта има у њој?” „Ништа”, одговорих. „Шта ми то радиш? Пече ме!” , наставио је да виче. „Не пече тебе; неког другог пече”, рекох му. Потом му закрстих главу, а руке и ноге почеше да му се тресу... Пао је у демонску кризу. Демон га је смотао као клупче.

Сећате ли се једног студента који је пре много година долазио овде? „У мени је демон”, говорио ми је, „и он ме много тиранише. Преживљавам право мучење због њега, јер ме тера да говорим свакакве гадости. Пао сам у очајање. Осећам како ме притиска изнутра, стеже ме некад овде, некад овде”, и показивао је на свој стомак, на груди, на бок, на руку. Пошто је био веома осетљив, како га не бих повредио и да бих га утешио, рекох му: „Види, није демон у теби, већ се налазиш под спољашњим утицајем злих сила.” Када смо ушли у цркву рекао сам сестрама које су биле унутра да се помоле за то

несрећно Божије створење, а сам сам ушао у олтар, изнео одатле једну честицу моштију светог Арсенија, пришао младићу и поново га упитао: „На ком месту те притиска и мучи демон? Где ти се чини да се тачно налази?” Показао ми је бок. „Где, овде?”, упитах га и наслоних на то место шаку са светим моштинама. Тог тренутка је урликнуо: „Пече ме! Пече ме! Нећу да идем! Неећууу!” Викао је, псовао, говорио многе гадости. Тада почех у себи да се молим: „Господе Исусе Христе, Господе Исусе Христе, изагнај нечистог духа из свога створења”, и да га закрштвавам светим моштинама. То је трајало око двадесет минута. Онда је демон почео да га раздире, оборивши га на земљу. Почео је да се преврће по поду. Одећа му је била сва од прашине. Подигли смо га на ноге. Читаво тело му се тресло и грчевито трзало. Придржавао се за иконостас како би се одржао на ногама. Руке су му биле обливане хладним знојем, као роса кад прекрије траву. Ускоро је демон изашао, и он се смирио. Оздравио је, а и дан-данас је добро.

*Не њридавајџе значаја ономе шџо
џоворе демонизовани*

– Старче, на шта треба обратити пажњу када се разговара са демонизованим човеком?

– Треба творити молитву и обраћати му се са добротом.

– Старче, да ли се демонизовани сећају шта су говорили за време напада?

– Нечега се сећају, а нечега - не. Ми не знамо како Бог делује. Он често допушта да се сећају, не би ли се тако смирили и покајали.

Када демонизован човек затражи нешто, није лако распознати да ли то долази од ђавола или је у питању његова лична потреба. Једном сам срео неку демонизовану девојку. Она је читала Казандзакиса⁷ и поверовала у неке богохулне ствари, због чега се демонизовала. Демон ју је изненада напао, па је почела да испушта страшне крике: „Горим! Горим!” Њени сродници су је држали, како бих могао да је закрстим. Затим је повикала: „Воде! Воде!” „Донесите јој воду”, рекох им. „Не, не! Један човек нам је рекао да не треба да слушамо ђавола”, одговорише ми они. „Сирота девојка је сада жедна. Донесите воду”, рекох. Било ми је јасно када је то горење долазило од ђавола, а када од жеђи. Испила је две пуне чаше воде. „Као да угаљ гори у мени”, рече она, „толику жеђ осећам. И читаву кофу воде да попијем, нећу угасити ту ватру у себи.” Толико је горела изнутра!

– Старче, а када демонизован човек почне да виче, како да знамо када говори ђаво из њега, а када сам човек?

– Када говори ђаво, усне се не покрећу нормално, него као машина. А кад човек говори сам од себе, покрети усана су природни. Ако демонизовани виче у тренутку док над њим читају егзорцизме, или се други моле за њега, то се дешава или зато што се његова душа мучи, па говори ђаволу: „Бежи, шта чекаш!”, или то ђаво вређа човека или свештеника хулећи на Христа, Мајку Божију, Светитеље. Некада лаже, а

⁷ Никос Казандзакис (1883–1957) – највише превођени грчки писац и филозоф двадесетог века. У свом најпознатијем роману „Грк Зорба” (коме је 1964. године снимљен и истоимени филм), доследно Ничеовој филозофији говори у прилог овоземаљских вредности и човекових телесних нагона и задовољшава.

некада га сила имена Христовог принуђује да каже истину. Понекад, опет, демонизовани говори нешто из духовног штива које је прочитао, и томе слично. Шта да кажем? То су јако замршене ствари. Зато, када разговарате са таквим човеком, будите веома обазриве. Не придајте значаја ономе што он говори. Може да каже, на пример: „Печеш ме.” Све да га ти заиста и печеш, ако кажеш: „Печем га”, опекла си се сама. А ако га не печеш, а поверујеш у то да га печеш, дупло си се опекла. Или, на пример, демонизовани може да заурла на вас: „Смрдљивице!”, а једној сестри да каже: „А ти, ти си чиста.” И ако она поверује у то, пропала је. Зато немојте да експериментишете са ђаволом.

У један манастир довели су неког демонизованог човека, и игуман је рекао братији да иду у цркву да се моле за њега на бројанице. А тамо се налазила глава светог Партенија, епископа Лампсакијског⁸, што је демона добро притеснило. Док се братија молила на бројанице, игуман је наложио једном јеромонаху да чита егзорцизме. Тај јеромонах показивао је једну спољашњу побожност, а у себи је имао прикривену гордост. Био је подвижник и тачан у свему. Будући образован, давао је савете осталој братији. Њему самом, међутим, није имао ко да помогне, јер су се сви из поштовања које су гајили према њему устручавали да му нешто кажу када би у нечему погрешо. Тако је стекао лажно мишљење о себи како је у врлини изнад све друге братије у манастиру, и томе слично. И баш тог дана, лукави је нашао zgodну прилику да му нанесе зло. Употребивши своје лукавство, не би ли јеромонаху створио утисак како је он истерао демона из демонизованог

⁸ *Његов сиомен Црква израгнује 7. фебруара.*

човека. Дакле, чим је почео да чита егзорцизме, ђаво је почео да урла: „Горим! Куда ме изгониш, ти немилостиви човече?” - како би јеромонах помислио да ђаво гори од његових егзорцизама, а заправо је био притешњен јер су се и сва друга братија молила. Јеромонах одговори демону: „Уђи у мене.” Свети Партеније је то исто рекао једном демону, али он је био Светитељ. Наиме, када је један демон заурлао: „Горим, горим, где да идем?” Светитељ му је рекао: „Уђи у мене.” На то му демон одговори: „Партеније, и само твоје име ме сажижје”, и истог трена изађе из демонизованог човека кога је мучио. Тако се овај јеромонах демонизовао, у покушају да буде попут светог Партенија. Истог часа демон је добио власт над њим. Демон га је мучио годинама, тако да није могао нигде да се скраси. Непрестано је лутао, час по свету, час по Светој Гори. У шта се увалио, несрећник! Од оваквог стања дошао је до такве душевне изнемоглости и телесне исцрпљености, да се сав тресао. И тако, иако је некада био добар свештенослужитељ, више није могао да служи⁹. Видите шта ђаво ради?

– Старче, има ли утицаја употреба кафе на реакције демонизованог?

– Када је човеков нервни систем надражен, а он уз то пије још и много кафе, нерви још више попуштају, па ђаво то стање злоупотребљава. Сама кафа није нешто демонско, већ ђаво користи њен утицај на нерве, те стање демонизованог од тога постаје још горе.

⁹ Види *Сџараи Пајсије Светићораци*, „Светија Гора и Светићорци”, *манастир Светић Силефана, Врање, II изд, 2005, сџр. 100.*

Помоћ демонизованима

– Старче, негде пише да се ђаво скрива у самом срцу демонизованог човека, али не дозвољава да човек то схвати, да не би молитвом заратио против њега. Да ли је то тачно?

– Да, зато што демон има право да живи у демонизованом човеку одређено време. Он може да се притаји, међутим молитва га нагони да се узбуди и бежи. Молитва је за ђавола тешка артиљерија. Једном су ми у келију довели једно демонизовано момче, које је непрестано говорило молитву. Његов отац је био монах, али је погазио монашке завете и оженио се, те се овај несрећник родио демонизован. Бог је тако уредио да би дете обрело награду, да би се отац спасао, а и да бисмо ми монаси као кочницу имали овај пример - како се муче монаси који погазе монашке завете. У једном тренутку демон га шчепа, па повика јаким гласом, испуштајући звуке као кокошка: „*Кокококо-га, кокококо-га...*” „Шта ти је?”, уитах га, а у себи почех да творим молитву: „У име Господа Исуса Христа, изађи нечисти душе из Божијег створења.” На то демон заурла: „И ја бих волео да побегнем одавде, јер овај непрестано говори молитву. Хоћу да одем у Пакистан да мало одахнем!”

– Старче, а зашто демон није изашао из дечка, иако је он стално говорио молитву?

– Изгледа да је и он дао извесна права ђаволу, а и ђаво има свог старешину од ког добија наређења.

– Старче, шта треба говорити у молитви за демонизованог?

– Пре свега треба узнети славословље Богу:

„Благодарим Ти, Боже мој, што ми помажеш, па се налазим у овом стању, јер сам и ја могао да будем на његовом месту и да имам у себи не пет-шест демона, него - хиљаде. Молим Те, помози слуги Твојој која се тако страшно мучи.” Дакле, најпре се треба помолити од срца, а потом наставити са молитвом: „Господе Исусе Христе, помилуј слугу Твога.”

Често се догађа да смо управо ми који се молимо узрок због кога демон не излази из демонизованог човека, јер се молимо са гордошћу. Ако прихвати-мо и једну горду помисао типа: „Ево, сад ћу ја својом молитвом да помогнем да из њега изађе демон”, одмах одступа божанска помоћ, и тако помажемо ђаволу да и даље остане ту где јесте.

За демонизоване се увек треба молити са смирењем, болом и љубављу. Много ме је заболела душа због једне демонизоване жене. Она је, несрећница, у нечему попустила, рекла је једно „да” ђаволу, и демон ју је од тада годинама страховито мучио. Пекао јој је тело. Обишла је многе манастире заједно са мужем и шеснаестогодишњом ћерком. Проводили су читаве ноћи у цркви и бдили. Да је ова жена била мушкарац, стегнуо бих је у загрљај. Демон се много мучи када демонизованог човека загрлиш са божанском љубављу.

Када не раздражујеш демонизованог човека и не противиш му се, већ састрадаваш са њим у његовом болу, тада демон излази из човека после краћег или дужег времена. Смирење је највећи могући шок за ђавола. У једном манастиру, док су се поклоници клањали светим моштима, неки демонизован човек одједном скочи и бесно рече игуману: „Јел’ ми то силом треба да прилазимо?” Игуман му смирено и са пуно доброте рече: „Не силом, већ вашом

слободном вољом.” Тада онај повика: „А ја прилазим силом!”, па јурну ка светим моштима и поклони им се. Видите, смирење и доброта игумана стесниле су демона. Тога се демони и плаше.

– Старче, добијају ли демонизовани помоћ од Светитеља, када на дан њиховог спомена одлазе на поклоњење?

– Боље је да демонизовани не одлазе на славе, јер одвраћају људе од молитве. Ствара се неред. Могу да оду на поклоњење неки други дан. Чак и ако неко од њихове родбине зна да тамо постоји човек који му може помоћи, нека ипак не иду тамо, међу људе, на дан славе. Зар ћемо да правимо рекламе?

Није добро ни да се људи окупљају када демонизован човек почне да виче. Прекјуче ми се пожалио један јадни демонизовани дечко: „Обрукао сам се.” Сви су се окупили око њега, као неке врране. „Склоните се”, рекао сам им, „није ово циркус!” Они - ништа. Не схватају да човек постаје предмет подсмеха када његов недостатак изађе у јавност.

– Старче, да ли Свето Причешће помаже демонизованом човеку?

– За оне који су се родили демонизовани, с обзиром да нису сами криви за то, често причешћивање је најделотворнији лек. Такви људи стичу велику награду, само ако не рошћу, све док се благодаћу Божијом не ослободе. Они су мученици ако све то претрпе, те је зато и потребно да се често причешћују. Ако се човек демонизовао услед своје непажње, требало би да се покаје, исповеди и подвизава како би се исцелио, и да се причести када је то потребно, са одобрењем духовника. Ако се причести без претходног покајања и исповести, демонизоваће се још више. Када је један демонизован човек

пришао да се причести, пљунуо је на Свете Тајне. Христос је принео себе на жртву, удостојио човека самог Тела и Крви Своје, а он да пљуне на све то! Страшно! Видите, ђаво не допушта помоћ.

– Старче, можемо ли да дајемо њихова имена на Проскомидију?

– Да, наравно. Демонизованима је од велике помоћи када свештеник на Проскомидији са болом чита њихова имена.

– Старче, када се демонизован човек покаје, исповеди и причести, а демонски утицај не престаје, шта то значи?

– Значи да се његово духовно стање није стабилизовало. Када би му Бог одмах помогао да се ослободи овог демонског утицаја, убрзо би се поново вратио на исто. Зато Бог, из велике љубави, устројава да зло одступа постепено. Тако човек у исто време стиче и стабилније духовно стање. Како се његово духовно стање више стабилизује, тако и зло све више одступа. Од самог човека зависи колико брзо ће се ослободити демонског утицаја. Неком приликом ме је један отац чије је дете било демонизовано, упитао: „Када ће да се исцели моје дете?“ „Када се твоје духовно стање утврди, и њему ће бити боље“, одговорио сам му. Његов син се трудио да живи духовним животом, а он се томе противио и говорио му да ће сићи с ума не буде ли променио начин живота. Почео је он сам да га одводи у јавну кућу, и пошто је дечко био увучен у грех, демонизовао се. Једанпут је, навођен демоном, насрнуо на своју мајку, имајући нечасне намере. Несрећна мајка била је принуђена да оде на неко острво како би се избавила. Отац се покајао и покушао да живи духовним животом, међутим, његовом сину није

бивало боље. Тек када је са њим обишао сва покло-ничка места, упознао се са свим Житијима Светих и утврдио своје духовно стање, његов син је оздравио.

О егзорцизмима

– Старче, данас су довели једну демонизовану жену и замолили нас да кажемо свештенику да јој прочита егзорцизме. Како да поступимо у таквом случају?

– Најбоље ће бити да им кажете да то питање реши њен духовник. Ако је ђаво нашао места у њој, то значи да је учинила неки озбиљнији грех, или су њени родитељи нешто тако учинили, чиме су ђаволу дата права над њом, јер грех доводи ђавола. Ако се не покаје и не исповеди, грех неће одступити, а самим тим ни ђаво. А можда постоји и неки други разлог због кога је Бог допустио да се демонизује.

– Старче, да ли демонизованима помаже читање егзорцизама?

– Зависи. Егзорцизми помажу када се читају неком малишану који није ђаволу дао права над собом и не схвата шта је исповест, као и одраслом човеку који је изгубио разум и не може да се исповеди. Када је демонизовани здравог разума, потребно је да најпре схвати у чему је погрешио па се демонизовао, да се покаје, исповеди, и тек потом, ако је потребно, да му се прочитају егзорцизми. Јер и само помоћу разрешне молитве, ђаво може да одступи.

Неки свештеници скупе и демонизоване људе и оне који пате од неке болести, па им свима заједно читају егзорцизме. Једном човеку болесном од Паркинсонове болести, читали су егзорцизме. Ево, данас су довели једног старијег човека за ког су рекли да је

демонизован. Десна рука му се тресла, а имао је и нападе. „Од када траје овакво Ваше стање?“, упитао сам га. „Од малена“, рече ми. То ме је изненадило. Касније сам приметрио да му је лева страна главе мало заравњена. Изгледа да је на порођају дошло до неких компликација, због чега је и касније имао проблема. Замислите: Болесном човеку кажу да је демонизован, читају му егзорцизме - *Изађи нечисти душице...* а још му се и људи изругују! Не иде! Колико само деце коју сматрају демонизованом, нису демонизована. Довели су ми тако једног двадесетпетогодишњег младића и рекли ми да је демонизован. Дао сам му да пије свету воду, и није се нимало противио. „Шта је са њим?“, упитао сам његовог оца. „Од када има проблеме?“ „Од своје шесте године“, рече. „Догодило се да су у радњу једног дана донели тело његовог убијеног деде, и дете се, угледавши тај приказ, одмах растројило.“ Сироти малишан доживео је нервни слом. Да је одрастао човек доживео тако нешто, па би се можда растројио, а камоли мало дете! И 'ајд' одмах да га прогласимо демонизованим!

– Старче, да ли егзорцизми могу да се читају и у себи?

– Боље је када се читају у себи. Најважније је читати егзорцизме са болом и смирењем, а не са гордошћу. Када свештеник каже гласно и гордо: *Изађи, нечисти душице*, ђаво се разгнењује и подивља, па користећи се егоизмом поседнутог човека, може да му каже: „Ево видиш; сви ти се смеју; измлати тог попа“, на шта овај заиста почиње да га туче. И тако, уместо да побегне ђаво, бежи свештеник са својим Требником... Једанпут је један свештеник рекао демонизованом човеку: „Наређујем ти, душе нечисти,

да изађеш из овог човека!” „Е, баш зато ја и не излазим...”, рече му ђаво устима демонизованог. Зато и говорим свештеницима да када читају егзорцизме никада не вичу: *Изађи, нечисти душице...* јер то демони не чују!

Рођаци демонизованог не треба друге да обавештавају да ће свештеник читати баш егзорцизме. Боље нека им само кажу да ће се читати молебан. А свештеник нека чита егзорцизме тишим гласом.

Демонизовани људи преживљавају мучеништво

Демонизовани људи се увек много муче, па се и смиравају, али и страдају од ђавола! Једанпут сам у манастиру Ставреникити срео демонизованог, двадестогодишњег младића. Напољу је био мраз, у цркви је горела пећ, а он је седео позади, у припрати, имајући на себи само једну танку кошуљу кратких рукава. Нисам издржао, па сам отишао и дао му један вунени џемпер. „Обуци ово”, рекох му. „Смрзнућеш се.” „Како да се смрзнем, Оче”, на то ће он, „кад сав горим?” Ето, то је прави пакао.

Демонизованим људима који су осетљиве природе, ђаволак говори како се неће спасити, и наговара их да изврше самоубиство. Страшно! То није мала ствар! Упознао сам и једног демонизованог човека кога су и свештеници повредили - када је дошао да му прочитају егзорцизме, они су га истерали напоље. После му је ђаво и за мене рекао: „Ма, не иди код њега; ни он те неће прихватити”, и тако га бацио у очајање. А шта је тек ђаво урадио једном другом ђавоиманом човеку, који се исцелио

благадаћу светог Арсенија! Када је дошао овде да се поклони моштима светог Арсенија, манастир је био затворен¹⁰. Тада се ђаво у лику светог Арсенија појави испред капије, и рече му: „Немој више да си крочио овде; нити ја хоћу да те видим овде, нити Пајсије.” Тако га је отерао. Схваташ? Касније је овај човек почео да хули на Светитеља, да вређа и мене. Добро, ја и јесам за вређање, али Светитељ!... Онда се јадник опет демонизовао. Када се због дрскости удаљује благодат Божија, колико тек више када се хули на Свете? Долазио је и овде, у моју келију, и викао: „Шта сам ти урадио па нећеш ни да ме видиш? Зашто ни ти нећеш да ми помогнеш? Хоћеш да се мучим?” Рекао сам му: „Благословени мој, тебе је отерао ђаво, а не Светитељ! Светитељ не тера људе од себе”, али он није хтео да слуша. Веровао је својој помисли. Знате ли какво злопаћење, какво мучеништво преживљавају овакви јадници сваког дана?

Али, многи демонизовани се муче и због тога да би поједини људи „променили мисао.” Јер, гледајући њих како се злопате, замисле се над собом, уразумљују се и кају. Немојте мислити да демонизовани имају више грехова од других људи. Бог допушта да се демонизују, јер се тако понижавају, смиравају, оплакују своје грехе, стичу награду, а и другима помаже када их виде како се муче.

Свакако, неко ће рећи да има људи који учине неки тежак грех, а не постану демонизовани. Како то? Када човек достигне потпуну неосетљивост,

¹⁰ Манастѝири у Грчкој најчешће су оиѝворени за ѝосетѝиоие само одређеним данима и у ѝачно одређено време, како би се сачувао сѝољаињи ѝоредак и дух монашкоѝ живоѝиѝа, неоѝходан за унуѝраишње делање монаха.

демон га не опседа, јер Бог види да човек тиме не би стекао никакву корист. Требало би да знамо да је и напад демонске силе, на неки начин, Божији дар грешном човеку, да би се смирио, покајао и спасао.

ТРЕЌА ГЛАВА

Сѣрашна ѿрелесѣ

Подвижнишѣво и ѿрелесѣ

тарче, ја се бојим прелести.

– То ти је добро. Ко се боји прелести, не пада у прелест, јер пази /на себе/, говори све своје помисли, ништа не сакрива, и тако стиче помоћ.

– Старче, шта је то предиспозиција за прелест?

– Предиспозиција за прелест је када имаш идеју да си неко и нешто, а и другима указујеш на то како нешто важно чиниш. Када сматраш да си достигао духовну меру, јер упражњаваш, на пример, неки подвиг, а за друге да мислиш како још увек нису стекли појам о духовном животу, и понашаш се гордо. Када се неко са егоизмом присиљава на подвиг не би ли достигао меру неког Светитеља, па да му се други диве због тога - то је почетак прелести. Једно је принудити себе, а друго је вршити насиље над собом. Једном човеку сам рекао: „Пази да не паднеш у прелест; ниси на правом путу.” „Ја да паднем у прелест?”, на то ће он. „Па ја ни месо не једем!” Не исповеда се. Своје грехе исповеда пред иконом. Упитао сам га: „Јеси ли ти православач или

протестант? Где си само нашао да то пише?" „А што? Зар ме Христос овако не чује?", опет ће он. Чујеш ти то?

– Старче, помаже ли телесни подвиг у борби против страсти?

– Ако се упражњава са тим циљем - помаже. Тело се смирава, и плот се покорава духу. Међутим, сув подвиг¹ доводи до умишљености, рађају се душевне страсти, гордост се све више надувава и самоувереност увећава, а све то води у прелест. Гледајући на тај суви подвиг, човек изводи закључке о свом духовном напретку. „Ја чиним то-и-то, а онај тамо у томе храмље; достигао сам тог-и-тог Светитеља, а онога сам превазишао", и умножава своје постове и бдења. Али на крају он све то губи, јер није ни имао за циљ сузбијање страсти, већ егоистично задовољство /самим собом/. Познавао сам једног монаха који се подвизавао из гордости, и помисао му је говорила да је постао велики подвижник. Дошао је у веома лоше стање - престао је да једе, уопште се није купао и живео је у смраду... Одећа му је од прљавштине била скроз излизана. Узео сам је да бих је опрао. Али - шта да переш? Била је потпуно трула. Једанпут ми рече: „Превазишао сам преподобног Јована Кушчника²." „Бре", рекох му, „зар се преподобни Јован посветио прљавштином?" Након неколико дана, када сам поново дошао, рече ми: „Сада сам превазишао и преподобног Максима Кавсокаливита³." „А како си га ти то превазишао?", упитах

¹ *Старац је сувим подвигом називао подвиг који је самом себи циљ, а не врши се као средство за досиђизање чистијоће срца и савршенства у Христју.*

² *Његов сиомен Црква израђује 15. јануара.*

³ *Његов сиомен Црква израђује 13. јануара.*

га. „Па, обиграо сам целу Свету Гору као чигра”, на то ће он. „Ама, преподобни Максим је постао као бестелесан и летео је”, рекох, „није се вртео околу као ти.” Касније је почео да се труди да стекне сећање на смрт, и говорио је себи: „Сада си у паклу.” Не дуго потом, да би се, тобож, смирио, почео је да говори: „Сада сам ђаво, сатана, и треба да пођем да скупим своје следбенике”, и тако је завршио у прелести.

Оѿрезностѣ уобразиљу

– Старче, говорили сте нам да за време молитве треба да избегавамо да замишљамо различите слике из Христовог живота, и томе слично. Зашто?

– Да нас ђаво кроз уобразиљу не би одвео у прелест. Уобразиља је добра, она има велику моћ, само ако се добро искористи. Неки људи су у стању да, примера ради, виде неки пејзаж, и да се после годину дана тачно сете како он изгледа, и нацртају га. Ту способност је Бог даровао човеку, али ђаво је злоупотребљава. Људи који се налазе у прелести све оно што виде или прочитају замишљају по свом произвољењу, и касније у ове замишљене слике верују као да су реалне. Треба се много молити за њих да би им се помогло, јер их ђаво непрестано окреће.

Зато човек који по природи има /развијену/ уобразиљу, треба добро да се замисли када му се каже да не размишља правилно, и да на своје помисли стави знак питања. Познавао сам једну просту жену која се непрестано молила и преклињала Христа да Га види у овом животу, јер Га, како је говорила, у оном животу неће видети. И Христос јој се

заиста јавио за време Светог Причешћа, и то у Светом путиру, у виду новорођенчета са крвавим власима косе. Потом је нестао, те је тако могла да се причести. После овог догађаја, ђаво поче да јој намеће помисао како је она неко и нешто. Од тада јој је непрестано покретао уобразиљу и пуштао филмове. Када сам једанпут дошао са Свете Горе, затекао сам је у једној кући и чуо како препричава своје фантазије тамо окупљеним мушкарцима и женама. Добро сам се намучио да је уразумим. Једино решење било је да је добро испрашим наочиглед свих, не би ли постала свесна своје прелести и смирила се.

– То што је говорила било је фантазирање?

– Фантазирање и прелест.

– Старче, она о свему томе није ништа говорила свом духовнику?

– Знаш шта се дешава? Сатана обмањује човека оним што овај види, па човек не увиђа то као неки проблем и не помишља да би то требало да исприча свом духовнику. Какав је само мајстор тај ђаво! Страшно!

Ако човек није довољно обазрив према својој уобразиљи, лукави може да искористи и неки обичан, природни догађај, како би човека преластио. У манастиру Стоми, зими бих ложио пећ када сам читао вечерњу службу. Неке жене које су повремено долазиле у манастир, приметиле су како у време вечерње службе са иконе Мајке Божије долазе звуци „кри-кри” - ја то нисам запазио - и одмах су једне другима рекле: „Док је монах читао вечерњу службу, са иконе се чуло „кри-кри.” Када сам то чуо, рекох: „Баш да видим ту икону са које се чује „кри-кри.” Није да не верујем у чудесне догађаје; верујем да се Мајка Божија и јавља људима и разговара са

њима, и да они који су у добром духовном стању могу да је виде, али ипак треба бити обазрив. Попео сам се на столицу и погледао. Шта се уствари догодило? Ова икона је била стара и имала је кушаке. Када би горела пећ кушаца би се од топлоте загревали и ширили, па би тако настајао звук *кри-кри*. Закуцао сам један ексер и бука је престала. После сам питао оне жене: „Чујете ли сада нешто?” „Не”, рекоше. „Е па, немојте томе придавати значаја”, рекох им. Треба бити обазрив, јер када се склоност ка машти мало-помало све више учвршћује, читав човеков живот ће проћи узалуд.

– Старче, како можемо да знамо када нешто стварно долази од Бога, а када од ђавола?

– То је очигледно. Када нешто није од Бога, ђаво човеку доноси горде помисли. После тога ђаво ради и нешто теже; почиње да хули. Неком приликом у келију ми је дошао један демонизован човек, који је био и у прелести. Рекао сам му неке ствари, и њему је то помогло. И знате ли шта ми је рекао? „Први пут чујем нешто тако! Ни у Јеванђељу нисам тако нешто прочитао!” Као да ми је рекао: „Говориш боље од Христа.” Схватате ли шта ради ђаво како би изазвао у човеку горде помисли? У сваком случају, ако човек не увиђа да ништа не може да постигне својом силом, већ да све што ради, ради силом Христовом - ако и хиљаду демона истера из човека, ништа му то не вреди.

Ђаво се јојављује као анђео свейлостии

Човек који, немајући духовног искуства, није окусио узвишенију, рајску радост, ако не пази, лако

може да падне у прелест. Ђаво је подмукао. Мало надражи срце човека да би осетио неко задовољство, и прелашћује га тако што му ствара утисак да је то задовољство нешто духовно, божанско. Поткрада срце, а човек мисли да је на правом путу. „Не осећам неко узнемирење”, каже он. Да, али то што осећаш није истинска, духовна радост. Духовна радост је нешто небеско.

Ђаво може да се појави и у виду ангела или неког Светитеља. Тако камуфлиран у ангела или Светитеља, ђаво око себе шири узнемирење - оно што има - а прави ангео или Светитељ увек шири рајску радост и небеско весеље. Човек смирен и чисте душе, чак и ако је неискусан, може да разликује ангела Божијег од ђавола који се појављује у виду ангела светлости, зато што има духовну чистоту и сродан је ангелу. А горд и телесан човек лако бива прелашћен од лукавог ђавола. Ако човек призове само једну смирену помисао када се појави ђаво у виду ангела светлости, он ће одмах нестати. Једне вечери док сам био у манастиру Стоми, после по-вечерја седео сам у келији на једној столици, и творио молитву. Наједном зачујем звуке оргуља и кларинета који су долазили из зграде недалеко од манастира, а која је служила као конак за госте. Зачудио сам се. „Какви се то инструменти чују тако близу?”, питао сам се. Манастирска слава је већ била прошла. Устао сам са столице и отишао до прозора да видим шта се догађа напољу. Гледам: свуда тишина. Тада сам схватио да је то било од ђавола, да бих прекинуо молитву. Вратио сам се и наставио са молитвом. Изненада, нека јака светлост испуни келију. Плафон нестаде, кров се отвори и ја угледах један стуб од светлости који је досезао чак до неба.

На врху овог светлосног стуба указа се лице неког младића, дуге, смеђе косе и браде, који је личио на Христа. Пошто сам му видео само пола лица, устадох са столице да бих могао да га видим целог. Тада зачух у себи глас који ми говори: „Удостојио си се да видиш Христа.” „А ко сам ја, ништавни, да бих се удостојио да видим Христа?”, помислих и осених се крсним знамењем. Истог трена светлост и тобожњи Христос ишчезоше, и ја угледах како се плафон враћа на своје место.

Ако човек не држи своју главу добро закључану, ђаво ће му усадити горду помисао, и обманути га фантазијама и лажном светлошћу, која не води у Рај, већ сурвава у хаос. Због тога никада не тражимо светлост или божанску благодат, и томе слично, већ - покајање. Покајање ће донети смирење, а онда ће добри Бог даровати све што је потребно. Када сам био на Синају у испосници свете Епистиме, ђаво је једанпут хтео да ме... послужи! У испосници је било три-четири степеника. Ноћу, када би звезде на небу светлוצале, одлазио сам у пећине. Док сам силазио низ степенице, палио бих упаљач. Једанпут, када хтедох да га упалим, он није хтео. У једном тренутку угледах светлост која је долазила са једне стене, као из неког снажног рефлектора: „Фай!” О, читава околина је била осветљена! „Ма, боље ће бити да се ја склоним од ове светлости”, помислих и окренух се назад. Светлост одмах ишчезе. Бре, тај ђаво, није хтео да ми упали упаљач како бих сишао! „Није ли штета да се тако мучиш? Ево, ја ћу ти осветлити пут.” Каква доброта!

– Старче, а како сте знали да та светлост није била од Бога?

– Ма, то је јасно. Страшно!

Снови су варљиви

– Старче, муче ме неки ружни снови...

– Када сањаш неки ружан сан, никада немој да разматраш шта си видела, како си видела, или ако си крива - колика је твоја кривица. Пошто не може да те искушава дању, ђаво ти долази ноћу. Понекад и Бог допушта да нас ђаво искушава у сну, да бисмо схватили да стари човек у нама још увек није умро. Некад, опет, ђаво у сну прилази човеку и приказује му различите снове да би се растројио док спава. Зато немој да придајеш никакав значај сновима. Прекрсти се, закрсти и јастук, окачи крст и једну-две иконе изнад јастука и говори молитву све док не заспиш. Што им више будеш поклањала пажње, то ће чешће долазити непријатељ да те искушава. То није нешто што се дешава само одраслима, већ се дешава и деци. Чак и сасвим малој деци ђаво долази и застрашује их док спавају, не гледајући на то да су они анђелчићи, те се она узнемирено трзају и дрхте од страха, плачући у мајчином загрљају. Некада им опет долазе анђели, па се смеју у сну од радости, или се од велике раздраганости буде. Они снови које доноси ђаво су један спољашњи утицај непријатеља на човека док спава.

– Старче, а када у сну осетимо неку тежину?

– Често је то последица непокојства које је човек доживео преко дана, или разних страхова, подозрења и томе слично. Разуме се, ђаво све то може да искористи, да све то некако повеже, и тако да смете човека. Много пута је сан толико лак, да човек мисли да је будан и моли се да престане та тежина која му задржава чак и дах.

Понекад ђаво може да узме на себе лик неког човека или Светитеља, и да се тако јави човеку у сну. Једанпут се тако у лику светог Арсенија јавио једном болеснику и рекао му: „Ја сам свети Арсеније, и дошао сам да ти кажем да ћеш умрети. Јеси ли чуо? Умрећеш!” Човек се преплашио. Један Светитељ се никада тако не обраћа болеснику. И ако болесник заиста треба да умре, па му се јави неки Светитељ да би га обавестио о скорој кончини, он ће му то рећи на леп начин: „Пошто је Бог видео колико се мучиш, узео те са овог света. Потруди се да се спремиш.” Неће му рећи: „Јеси ли чуо? Умрећеш!”

– Старче, а кад неко виче у сну?

– Боље да се пробуди... Многи снови су мучни. Када је човек напет или уморан, он се са тим бори у себи, и то касније види у сну. Мени се често дешава да, када се преко дана суочавам са различитим проблемима људи, са неправдама које се догађају и томе слично, касније у сну неког грдим: „Бре, ти безбожнице!”- вичем - „Како си неосетљив!”, и од те своје вике се пробудим.

– Старче, може ли неко на основу снова да предвиди шта ће му се догодити?

– Не, немојте сновима придавати никакав значај. Било да су снови пријатни, било да су непријатни, човек не треба да им верује, јер постоји опасност да падне у прелест. Деведесет пет посто снова је варљиво. Зато свети Оци и кажу да не треба да им придајемо значај. Веома мали број снова долази од Бога, али да би неко могао да их растумачи, мора да поседује чистоту и неке друге предиспозиције, као праведни Јосиф⁴ и пророк Данило, који су имали дар Божији. „Рећи ћу ти”, казао је пророк Данило цару Навуходносору, „и какав си сан имао и шта

⁴ Види Посѣ. 37, 5–11.

он значи⁵.” Али какво је он стање достигао! Био је у јами са лавовима, и они му ништа нису наудили, иако су били гладни⁶. Пророк Авакум му је донео јело, а он рече: *Сетии ме се Госѿог*⁷. Када се Бог не би сетио пророка Данила, кога би се сетио?

– Старче, неки људи не сањају.

– И боље да не сањају! Не троше новац ни за улазницу, ни за бензин. У сну у једном тренутку можеш да видиш нешто што би у стварности трајало сатима или данима, јер се време у сну укида. Одатле човек и може да схвати речи псалма: *Јер је ѿисућа година ѿред очима Твојима као дан јучерашњи кад мине...*⁸

Оѿрезностѿ ѿрема виђењима

– Старче, шта да кажемо људима када нам причају о својим виђењима, или како су угледали неког Светитеља и томе слично?

– Најбоље да им кажете да буду обазриви. То је сигурније, јер не могу сви да расуде да ли је неко виђење од Бога или од ђавола. Али чак и када је неко виђење од Бога, човек не треба одмах да га прихвати. Бог, на неки начин, бива ганут када види да Његово створење не прихвата виђења, јер то указује да човек има смирење. Ако је онај ко се појавио заиста био Светитељ, Бог касније може и на неки други начин да извести душу и да је одведе тамо где Он то жели. Треба бити обазрив, јер може да дође ђаволак, да притисне дугме и онда почиње ТВ-програм...

⁵ Види Дан. 2, 25–46.

⁶ Види Дан. 6, 16 и даље.

⁷ Види Аѿокр. Дан, 34–38.

⁸ Пс. 89, 4.

Била је једна жена којој није имао ко од људи да помогне, па је имала права на божанску помоћ. Бог јој је нешто показао /у виђењу/ како би јој помогао. Међутим, после јој је ђаво убацио помисао: „Ко зна? Можда те је Бог удостојио овог виђења, јер те је предодредио за нешто узвишено?” Од тренутка када је поверовала у то, ђаво је отпочео да дела и да јој командује. Али, на крају се Бог опет сажалио над њом. Имала је једно виђење и чула глас како јој говори: „Напиши оцу Пајсију сва виђења која си имала.” Тако ми је написала писмо са свим виђењима која је имала. Ђаво ју је потпуно растурио. Била су то права виђења, али су долазила од злога. Од свих виђења која ми је навела, само су прво и последње била од Бога. Последње виђење јој је послао Бог не би ли је уразио и помогао да се ослободи прелести. На крају је несрећна жена послушала шта сам јој рекао, и извукла се из невоље.

Особине прелашћеног човека

– Старче, како да знамо да је неко у прелести?

– То је могуће схватити и само на основу његовог изгледа. Прелашћен човек пројављује спољашње лажно бестрашће. Изгледа смирено и кротко, али у себи крије велику идеју о самом себи. Ако обратите пажњу на његов поглед, видећете да он гледа на друге људе као на беднике, као на мраве. Али то можете да схватите и из онога што говори. Био је један прелашћен човек кога су многи сматрали за светог. Говорио је да му се јавио Христос, јашући на коњу и држећи у рукама флашу са вином. Пошто га је Христос почастио тим вином, стекао је дар

прозорљивости! Једном приликом док је тако причао са људима, неки човек га упита: „Зашто и ја не могу да чиним чуда?“ „Зато што си ти учинио тај-и-тај грех...“ одговори овај. Несрећни човек се успаничи, па дође код мене да ми то исприча. „Добро“, рекох му, „зар се Светитељи икада подсмевају људима? Само им се ђаво подсмева. Зар не схваташ да то говори ђаво? Чак и да је истина то што прелашћени човек говори, то опет долази од ђавола.“ Једна жена ми је причала како је одвела неку демонизовану жену човеку за кога је чула да изгони демоне, а он их је примио и одвео у једну разрушену капелу. Чим су ушли у црквицу, он је узео епитрахил и ставио га на себе. Жена се запрепастила! Мирјанин, па да носи епитрахил! „Ви сте свештеник?“ „Ма, ко су ти свештеници!“, одврати он, и стаде да осуђује свештенике. Тако је сирота жена и схватила да је тај човек у прелести, па је скочила и побегла.

Прелест̄ и душевна болест̄

– Старче, да ли је човек који је у прелести и душевни болесник?

– Не увек. Једно је - прелест, а друго - душевна болест. Неки људи падају само у прелест, а неки падају у прелест али им и мозак побољева. Познавао сам једног монаха на Светој Гори који никога није слушао. Побегео је из свог манастира, и луњао по Светој Гори. Четири-пет пута је долазио код мене са жељом да се тобож подвизава, и сваки пут сам га саветовао да се врати у манастир у коме је и примио

монашки постриг. На крају је купио једну келију⁹ и почео сам да живи у њој. Након седам месеци дошао је опет код мене. „Врати се у свој манастир”, рекох му. „Сада сам добио отпусно писмо из мог манастира; тамо ме више не примају”, одговори он. „Пази, добро пази”, рекох му. „Гледај бар да нађеш неког Старца, да живиш у послушању, а не по својој вољи.” „Бићу послушан вољи Божијој”, на то ће он. „Хајде онда у манастир”, рекох. „Сада када сам постао пустињак, да се враћам назад? Иди ти”, рече ми. „Ја да идем сам? Ако хоћеш да пођем са тобом, то ћу учинити од свег срца”, рекох. „Знаш шта”, опет ће он, „ако је теби досадило безмолвије и хоћеш да идеш у манастир, ти иди.” Када сам видео да се тако дрско опходи према мени, пустио сам га. Недуго потом, сазнао сам да се демонизовао, а и сишао са ума. Ђаво му се јавио у лицу Мајке Божије, и рекао му: „Чедо моје, ако паднеш и поклониш ми се, даћу ти седам дарова Светога Духа.” Тада он помисли: „Примићу седам дарова, и сви ће бити испод мене”, те паде на колена да се поклони. Чим се поклатио, ђаво га продрма; демонизовао се. Али, са тим ђаволским дрмусањем и памет му се помутила. После је дошао у Свештену Општину¹⁰ да постане Протос! Закључао је Оце који су се тамо налазили, узео жезал Протоса, и шепурећи се, почео да силази низ степенице. Остали угледаше новог „Протоса” како силази!... Стадоше да га прате једним џипом,

⁹ Монашка насеобина која се сасѣоји из две-ѣри ѿростѣорѣ и малоѣ храма, а која ѿриѣада једном од двадесетѣ манастира Свѣше Горе.

¹⁰ Здање у Кареји, ѿресѣоници Аѣѣоса, ѣде заседа Свешѣиена Оѣиѣиѣина, уѣравно ѣело Свѣше Горе, а које се сасѣоји од двадесетѣ чланова, ѿредѣавника двадесетѣ манастира, који се бирају сваке ѣодине.

и мало даље одатле га покупише и одведоше у душевну болницу. Сада више није опседнут демоном, али је душевна болест остала.

– Старче, а није ли човек који је у прелести, на неки начин демонизован?

– Нега шта је? Човек у прелести заиста може да има у себи и више демона од једног демонизованог. Али ипак, једно је прелест, а друго - ђавоиманост.

Према прелашћенима треба бићи ојрезан

Постоје два-три духовника код којих је мало побожности помешано са неким недостатком у глави, и они обмањују људе. Они све људе сматрају демонизованим. Никога не слушају. „Ја сам свештеник”, кажу, „имам власт!” Ако вам неко каже за такав случај, упозорите људе, јер они наносе зло Цркви. Кажите им: „Нађите неког ваљаног духовника, код кога ћете отићи да вам помогне.” Ти „духовници” долазе дотле да користе моје име, чак и моју фотографију, како би људи стекли утисак као да имају неке везе са мном. Такви људи свакако имају неко оправдање, јер су и сами лакомислени. Али има и неких непоштених, који сирће показују као вино. Један такав раније је био књиговођа и радио је негде, а сад тумара по читавој северној Грчкој и представља се као мој послушник. Прича како сам му ја дао дар прозорљивости и још четири-пет дарова, и тако обмањује људе и згрће новац.

– Он је свештеник?

– Не, лаик. Видео ме је једанпут у Дафнију али се сакрио да ја њега не бих видео, јер је он... „моје

истинско чедо”! Сва срећа да воли да пије, сав се осећа на узо¹¹, те су се тако неки људи који су га видели пијаног, мало замислили.

Колико је само таквих варалица који искоришћавају бол људи и праве трговину! Један такав рекао је некој удовици: „Једна рука твог мужа није иструнула, јер су његовој души потребне молитве.” „Шта да радим сада?”, питала се несрећна жена. „Даћу му новац да се моли за душу мог мужа.” Пошто јој је узео довољно новца, после неког времена рече јој: „Е, избегли смо прву опасност, сада је мало боље...” Жена му је давала новац опет, и опет, док јој тако није узео пола имања, да би њен муж обрео покој!

Има и таквих прелашћених који закрштавају болеснике, промрмљају нешто и тобож их исцељују. Људи наседају на то, и не одлазе на исповест, нити зову свештеника да изврши јелеосвећење или да им прочита неку молитву, него одлазе код оних. А успут им дају и читаву гомилу новца. Причали су ми како су у једном селу живела два прелашћена човека која су добро сарађивала! Наведе ђаво на неког из њиховог села, на пример, јаку главобољу, или изазове да се укочи. Онда оде код једног од оне двојице и каже му: „Тај-и-тај човек има јаку главобољу из тог-и-тог разлога.” После тога, неком приликом, прелашћени каже оном човеку: „Знам зашто те боли глава”, и одмах му објашњава узрок. „Заиста, какво откровење!” говори човек. „И шта сад да радим да ми прође главобоља?” „Иди код тог-и-тог,” каже му овај и пошаље га код другог прелашћеног. Видите ли шта је смислио ђаво да би људе држао у прелести? Удесио је да два прелашћена човека сарађују - један да даје дијагнозе а други да тобож лечи, како би држао људе подаље од Цркве.

¹¹ Врсїа ѓрчке аромайїчне ракије.

Јефѿини дарови ѿрелашћених

– Старче, зашто људи када имају неки проблем често прибегавају прелашћенима?

– Зато што ђаво има јефтине дарове, и лако их је примити. Оно што прелашћени говоре људима да раде није тешко испунити, и тако их успокојавају у њиховим страстима. Уместо да се покају за грехе које су као људи учинили, и оду неком духовнику да се исповеде, налазе неког прелашћеног човека, то јест - ђавола, и траже од њега да им реши проблеме. А после се муче, и не схватају да их је ђаво свезао и да им командује.

– Старче, а зашто им они верују?

– Људи су ошамућени. Колико је само оних који говоре да воде људе правим путем, а на леђима носе цак у коме се скрива ђаво! Ипак, добри Бог не пушта да он остане потпуно сакривен. Понекад ђаво /кроз цак/ протури какав рог или реп, па људи, угледавши тако нешто, ужаснути повичу: „Шта је то? Рог?! Реп?!” „Не, шта то причате? То је патлиџан”, говоре ови на би ли тако заварали људе и ђаволске ствари представили као добре и корисне.

И овде је једног дана дошао неки прелашћен човек заједно са једном групом људи. Око њега се скупило десет људи, а он им је био „Старац”. Питао сам их: „Припадате ли некој организацији?” Не одговарају. „Неком удружењу?” Не одговарају. „Имате ли неког духовника?” Ништа. Онда почеше да праве метаније. Онај их је довео како би их преластио. А после ће рећи: „Ишли смо и код старца Пајсија, и он се слаже са нама.” Схваташ? Није требало да се сретнем са њим, јер ће он то касније злоупотребити. Деловао је сумњиво, а његове присталице - заведено. Сироти људи, клечали су на коленима.

– Старче, Ви им нисте ништа рекли?

– Рекао сам им, али када оду одавде ђаво ће им рећи нешто друго; обрни-окрени - и опет их враћа на свој пут.

– Старче, како да се човек заштити од прелашћених?

– Тако што ће остати унутар оgrade наше Цкве. Наравно, ако човек пође за прелашћеним из незнања, Бог га неће оставити. Помоћи ће му да увиди своју грешку и врати се истини.

Исправљање прелашћених

– Старче, како да дође себи човек који има прелашћене идеје?

– Треба да постане свестан свог лошег стања, да уопште не верује својим помислима, да исповеда духовнику све своје помисли, и послуша све што му каже духовник. Да непрестано иште милост Божију, како би се божанска благодат поново вратила. Односно, треба да се смири како би дошао себи и спасао се.

И видиш, судови и намере Божије су бездан. Ах, љубав Божија нема граница! Један човек долазио је често овде у моју келију, и увек је имао само прелашћене идеје. Није хтео да слуша ништа што сам му говорио. Све је примао наопако. Када је отишао са Свете Горе, почео је да проповеда и наноси велико зло. Говорио је како је од мене добио заповести, и тако упетљавао људе. Чак је показивао и неку књигу коју сам му поклатио на благослов, како би људи поверовали да сарађујемо. Једанпут, док је тако причао о разним стварима, у неком тренутку

божанска благодат га је сасвим напустила, и почео је страшно ружним речима да вређа Христа и Мајку Божију. Тада се људи замислише, па се и разиђоше. Касније су га покупили неким безбедносним возилом и затворили у душевну болницу. Видите ли докле досеже љубав Божија! Он допушта и да се хули име Његово, не би ли само помогао својим створењима и спасао их!

– Старче, ако прелашћен човек увиди своју прелест и покаје се, да ли ће се покајати и његови следбеници?

– Ако се заиста покајао, требало би да се смири, да им каже да је грешио, и да покуша да их поврати на прави пут. А ако се његове прелашћене идеје разоткрију, а он сам остаје у прелести, тада је потребно на неки примерен начин просветити његове следбенике. Јер неки прелашћени долазе до тога да шире своје идеје унутар Цркве. Тада постоји бојазан да ће се његове присталице, уколико изненада сазнају да је оно што су од њега слушали - прелест, саблазнити и одвратити од Цркве.

ГЛАВА ЧЕТВРТА

„Варајући и варајући се¹”

О ѿрелесѿи ѿенѿикосѿиалаца

тарче, да ли је оно што говоре присталице пентикосталаца - како имају виђења, говоре разне језике, и томе слично - фантазирање, или долази од демонског дејства?

– Од демонског је дејства. Зато што, када приђу пентикосталцима и приме од њих „крштење”, људи презиру и одбацују Свето крштење. *Исѿоведам једно кршѿење за оѿрошѿење ѓрехова*, каже се у Символу вере, па тако када се људи поново крсте, примају демонски утицај и испуштају звуке „вррр...” - тобожње језике. „То говори”, кажу, „Свети Дух Педесетнице.” Није то Свети Дух, него једна гомила нечистих духова. Какво говорење језика? То што говоре су бесмислице; ни они сами их не разумеју. Штавише, снимају их магнетофоном, и касније износе статистичке податке и доносе закључке: „У овом језику има оволико „алилуја”, у оном онолико... Ама, шта можеш да нађеш у том „вррр...” што личи на „алилуја” на било ком језику света? И видиш, иако је то нешто демонско, они га сматрају дејством Светог Духа, и говоре како

1 2.Тим 3,13.

преживљавају све оно што су и апостоли доживели на дан Педесетнице. То у шта верују су хуле, и зато се и демонизују.

– Старче, зашто се они поново крштавају?

– Зато што кажу: „Када сам се крстио, био сам мали и нисам то разумео - а сада се крштавам свесно.“ Поново се крштавају и оправдавају своје грехе. Када Црква не би крштавала бебе, шта би било са онима који умру пре крштења? Зато кум и сведочи, говори Символ вере и сноси одговорност за дете, све док оно не одрасте. Да ли се, можда, наноси неправда ономе ко се крсти као дете? Не, он мало-помало добија помоћ, јер се причешћује. А када одрасте, ако некаквим грехом упрља Свето крштење, постоје покајње и исповест који ће изгладити тај грех, а не да иде да се поново крсти!

Ходање по ужареном угљу²

– Старче, кажу да неки људи на празник светог цара Константина газе по зажареном угљу и не опеку се. Шта је то?

– То је нешто демонско, а и обмана. То што плешу

² *Αυαστεινάρια* - ритуални обичај засиуиљен у североисточној Тракији, који се везује за празник светиих цара Костјантјина и царице Јелене. Кроз двадесетјак дана празновања организују се посебне ритуалне радње са неизосјавним ритуалним ѿлесом, који на сам дан празника досјиже до екстјазе. Изабрани учесници ѿлеса ѿада узимају у руке иконе светиоѿ цара Костјантјина, и са њима иѿрајући по ужареном угљу наводно добијају ојкровења од Светишшеља. Смајтра се да овај обичај води ѿорекло од орѿијасјичкоѿ празновања боѿа Дионисија, а Црква ѿа је и званичним указом из 1974. ѿдине забранила као нехришћански.

држећи у рукама неку икону или крст јесте дрскост, одрицање од вере. Благодат Божија се удаљава, јер им помаже ђаво. Зар је могуће да им ђаво касније не помаже? Они имају права на његову „помоћ”.

Али, ту је и њихово лукавство које им помаже. Они претходно одлазе и припремају место. Наиме, пале дрва од платана, које оствља много пепела, и док плешу пазе где ће згазити. Зашто не пале храстовину или планинку³ који држе угаљ? Нека им неко други припреми ватру, па нека онда иду тамо да плешу! Неки човек ми је рекао: „Чудо! Газе по пламену а не опеку се.” „Томе се чудиш?”, рекох му. „Демони бораве у пламену пакла годинама, сада већ вековима. Томе треба да се чудиш, а не овима што мало ходају по угљу и пепелу, а не опеку се.”

О реинкарнацији⁴

- Старче, како то да неки људи, чак и образовани, верују у реинкарнацију?

- Реинкарнација „помаже” људима, нарочито оним безбожним, неверујућим. То је највеће ђавоље лукавство. Ђаво их држи у грешном животу, са помишљу да ће душа изаћи из овог света и вратити се у њега. „Е, ако овај пут не успеш”, говори му ђаво, „повратићеш се у живот и успећеш следећи пут - а ако опет не успеш, опет ћеш да се вратиш, еволуираћеш...” Онда они кажу: „Није важно ако учиним и

³ Планинка (*Arbutus unedo*) – дрвенасто-жбунастa биљка са жуто-наранџастим лоповима, висине до 1,30м.

⁴ Лажна теорија према којој се душа после смрти шела усељава у тело другог човека или животиње, чиме се остварује један бескрајан круг рађања и умирања.

тај грех”, и забављају се, живе непажљиво, не кају се. Видиш како их ђаво заслепи и закопча у пакао. Нисам видео веће лукавство и вештину ђавола како да скупи људе у пакао. А ако те ђаво једанпут докачи, зар ће те пустити да се вратиш назад? То је најгора теорија од свих хиндуистичких теорија.

Једном, касно после подне, дошао ми је у келију неки младић. „Синко, у ово време хоћу да читам вечерњу”, рекох му. „Није ваљда да се тиме бавиш?”, одговори он и оде. Сутрадан је поново дошао и испричао ми о неким виђењима. „Да ли си некада раније користио хашиш?”, питао сам га. „Јесам, давно. Али када сам имао ова виђења нисам га узимао.” „Да ниси можда читао о реинкарнацији?” „Да”, рече ми. Ту је и настрадао. Читао је о реинкарнацији, ту се умешао и егоизам, па је почео да се прелашћује сновима како је пре неколико хиљада година био неки знаменит, богат човек! Потом је у виђењу видео како се уздиже на небо, али су му рекли да сиђе пошто тамо није био уписан. У ово стање га је довео ђаво. „Све су то бајке”, рекох му, „а ти у њих верујеш?”

Нажалост, има и образованих људи који верују у такве глупости. Тамо близу моје келије био је један магарац кога сам назвао Насер⁵, јер је био живахан. Једног дана дошао је неки Грк који је живео у Швајцарској, и чуо је када сам позвао Насера. Када је после неког времена поново дошао, донео је једну кутију са обичним слаткишима, и једну са бољим.

⁵ Гамал Абдел Насер (1918–1970), официр еџипатске војске, изабран за председника Еџипта 1956. године. Сипекао је уљед најушшиајнијеџ лидера арајскоџ свеџта. Са полиџичке сиене се повоукао после катасџрофалноџ поораза еџипатске војске у Шесџодневном раџу порошџив Израела.

„Ово је за тебе”, рече, и пружи ми кутију са обичним слаткишима. „А ови добри слаткиши су”, рече, „за Насера. Прошли пут сам схватио да је он био Насер. Када сам га срео, погледао ме је једним тако тужним погледом, да ми се срце цепало!” Мислио је да се Насер реинкарнирао и постао магарац! И веровао је у то! „Бре, јеси ли ти читав? Назвао сам га Насер, јер је живахан магарац.” Никако ме није схватао.

А то још није ништа! Да вам испричам један други случај: Пре неколико година на Крит су дошли Немци да би одржали помен Немцима пострадалим у време окупације. За време док су држали помен, пролажаше туда један Крићанин са магарцем натовареним неком робом. Угледавши окупљене људе, магарац стаде да њаче. Један од Немаца помисли да је магарац био његов друг који је убијен у рату, а сада се реинкарнирао! Препознао га је и поздравио њакањем! И Немац је пажљиво стао и - „*ѿруй!*” - поздравио га војнички... Да се расплачеш!... Сместа је пришао Крићанину и рекао му: „Колико тражиш за њега? Хоћу да га купим.” „Бре, бриши одавде!”, на то ће Крићанин. Немац је одбројавао марке: „Толико, толико...” „Бежи, остави ме!”, говорио је овај. На крају му неко рече: „Ама, човече, он ти плаћа за магарца као за мерцедес; дај му га!” Крићанин растовари магарца, расамари га, одвеже, а Немац га са сузама у очима узе и одведе у Немачку!

– Озбиљно, Старче?

– Озбиљно! Да то нисам чуо од поузданог човека, ни ја не бих веровао!

О аскези хиндуистѿа⁶

– Старче, хиндуисти достижу некакву самоконтролу, јер им помаже велико аскетско упражњавање којим се кроз јогу баве?

– Баве се и баве, а шта постижу свим тим? Православно уздржање и духовни подвиг уопште, усмерени су увек ка вишем духовном циљу - освећењу душе. А њихова сатанска светска аскеза упражњава се да би тело постало еластично, да би се руке и ноге окретале као код папирнатог Карађоза, да би им се дивили неразумни људи и подсмевали смешни демони. Још као мала деца они истезу ноге, стављајући једну ногу на једно раме а другу на друго, и тако се моле. Вежбају дуго ударајући руком у џак са шљунком, док толико не очврсне, да касније могу да разбијају камење, дрва и томе слично.

Али, и све што кажу да осећају има неко објашњење. Изабацују, на пример, језик до носа, или га увлаче до гркљана, изазивајући надражај. Осећају некакву сладост, голицавост, и говоре: „Ово је нектар.” Потом притискају неке нерве близу ушију и слушају „музику”: „Вууу! ” Или притискају себи очи и виде звездице! Седе на сунцу широм отворених очију, и када их затворе виде светлост! „Ево, постигли смо то!”, говоре. „Видели смо нестворену светлост!” А онда им ђаво говори: „А, хоћете светлост? Даћу вам ја светлост!” Распаљује им машту, па после и када не притискају очи и када их не држе отворене на сунцу - виде светлост. Када ђаво и овако често покушава да нас обмане иако га не изазивамо, приказујући нам светлост и томе слично - а ми

⁶ Све шћо је овде Сћарац изнео ућлавном се односи на орћанизације „Новоћ доба” које се користиће шћехником јоће и мегидћашћје.

му окрећемо леђа - колико више када га изазивамо!
Он тражи повод!

– Значи, Старче, ђаво им приказује разне пред-
ставе?

– Да, развија им машту до високог степена, а по-
том их прелашћује.

А неки од наших одлазе код хиндуиста. Индиј-
ци их уче да на њиховом језику говоре разне хуле о
Христу, Богородици, Светима - неки знају да су то
хуле, а неки не знају - и тако се демонизују. Касни-
је почињу да говоре некакве мантре. Достижу неко
еуфорично стање, а они који их гледају мисле да се
налазе у духовном стању. То стање је демонско.

Хиндуизам је ѿрчинио велику шћету

Индијци, премда су уман народ и не задовоља-
вају се оним земаљским, видљивим, и премда има-
ју велико срце, баве се тобожњом филозофијом,
прелестима и магијом. Својим теоријама залуђују
Европејце. И погледајте - док су им вође као бико-
ви, неки људи у Индији умиру од глади! Долазили
су и овде, у Грчку, и обмањивали људе нирваном,
дембелством, реинкарнацијом... Између осталог,
у својим књигама користе и делове из Светог Пи-
сма, Добротољубља, светих Отаца, и тако привлаче
људе. Када би некадашњи православци поверовали
у хиндуистичке теорије? А сада, шта да каже неко
када и поједини исправни људи подржавају такве
глупости и дају тим људима новац. Хиндуизам је
причинио велику штету.

– Старче, да ли постоје Индијци који су право-
славни хришћани?

– Веома мало. Остала их је неколицина из Цркве коју је основао свети апостол Тома, али су је и они напустили. Неки су постали католици, неки протестанти. Данас тамо православне можеш на прсте да избројиш!

Оно што друге религије или лажне религије представљају као чуда, нема никакве везе са чудима наше вере. Христос од нас тражи прилежност. Он тражи да Га волимо, јер је свесилан. Да је хтео, могао је да учини неко чудо и да одједном читав свет поверује у Њега. Међутим, на тај начин би спутао човекову слободу. Због тога каже: *Блажени који не видеше, а вероваше*⁷.

Православље има чуда и божанску благодат. Хиндуизам има магију и философију. Чудо је замењено магијом, а божанска благодат - философијом. Баво гуруима, маговима и њима сличним даје моћ, јер му они дају права /над собом/. Тако могу да чине нека лажна чуда, а они који их гледају им се диве.

Од тренутка када човек види да онај ко твори таква чуда уопште није близак Христу, треба да увиди да је све што он чини - обмана ђавола, који никада не зна да каже истину, већ увек лаж, и залуђује створења Божија. Људи који имају добро настројење, пошто су претходно мало упознали православље, замисле се јер виде да живот магова није чист. Збуњени су, јер у православљу налазе чист живот и узвишеност. Налазе свете људе који творе истинска чуда.

Доброта у православљу јесте преизливање човекове љубави према Богу и према ближњима. Свака друга доброта, присутна код инославних, прелашћених и њима сличних, нема духовну основу у

⁷ Јн. 20, 29.

Христу, већ мора да има неку добру људску основу. Човек који живи ваљано, православним животом, има смирење, љубав, сав се даје ближњима и жртвује се. И подвиг, и пост, и бдење које врши, опет врши из љубави према Богу, а не да би осетио некакво задовољство.

Христос је дошао у свет да би се распео из љубави према своме створењу. Најпре се распео, а потом је васкрсао. Јефтино је да човек тражи духовне дарове; друго је ако му Христос даје да окуси небеску сладост. Док они који се баве, примера ради, хиндуистичком философијом, јогом и томе сличним, гледају да доспеју у једно лажно духовно стање, у екстазу, да осете неко задовољство или да буду виши од осталих, а не интересују се за своје ближње.

Рецимо да се неки хиндуиста налази на морској обали и бави се медитацијом. Ако се у то време неко нађе у опасности у мору, и тражи помоћ, хиндуиста ће остати крајње равнодушан, не мичући се са свог места, да се не би лишио задовољства које осећа. А ако би се на том месту нашао један православни монах који се бави Исусовом молитвом, оставио би бројаницу и скочио би у море да спасе човека.

Обмањивање људи

– Старче, када дођу пророк Илија и Енох да проповедају покајање, хоће ли их људи схватити, хоће ли се уразумити?

– Они који буду имали добро настројење - схватиће. Они који не буду имали добро настројење - неће схватити и биће обманути. Христос нас је упозорио да треба много да пазимо, *јер ће се ѿјавиѿи*

*лажни христјоси и лажни пророци, и показаће знаке и чудеса да би, ако је могуће, преварили и изабране*⁸.

Постоје и такви људи које они у прелести прихватају за пророке. Пре неколико година један протестант је непрестано кружио околу са једном кожном торбом, која је на себи имала натпис на енглеском језику: „Ја сам пророк Илија!” Носио је кошуљу кратких рукава, имао је и једно Свето Писмо на енглеском језику, и говорио је како је сишао са неба. Када су га питали како верује и којој религији припада, рекао је: „Е, сада ње више нема. Тада нису постојале религије!” Схваташ ли? Јер сви - католици, протестанти, пентикосталци, све јереси и њихови огранци - за њега су једно исто. Одавде не може да се разуме шта се догађа. Колико ми је писама послао! Наводио је различите цитате из Светог Писма и заступао протестантске ставове. Слао је и другим људима гомилу писама, неким из Енглеске, а неким из других места. Неки су поверовали у то што је писао, и хтели су да објаве у једном часопису да је дошао пророк Илија. „Ма, јесте ли ви читави? Шта то радите?!” рекох им. Несрећни људи, скроз су ошамућени.

Човек греша када и само слуша шта говоре људи у прелести. Има неких који говоре: „Када верујеш да ће нешто бити тако - биће.” То је њихова вера у себе саме, али иза њих стоји ђаволак. Од себе праве богове⁹ и обнажују се од божанске благодати. Неким таквим теоријама гледају да обману људе. Један четрдесетпетогодишњак представљао се као дипломац богословије са Халке, и износио је

⁸ Мк. 13, 22.

⁹ Види Сѿараи Пајсије Свeјѿоѿораи, „Духовно буђење”, манастир Свeјѿоѿ Сѿефана, Врање, 1 изд, 2005, сѿр. 281.

разне хиндуистичке философије. „Ти наносиш зло и себи и другима, говорећи те оплеменење индијске глупости, а у исто време се представљаш као свршени богослов Халке. Пази, демонизоваћеш се“, рекао сам му.

– Старче, зашто разне лажне религије у Грчкој настоје да се прикажу као удружења, и томе слично, а не кажу да су религије?

– То чине да би обманули народ. И види, иако је свети цар Константин уништио идолопоклонство и установио хришћанство као званичну религију у читавој царевини, данас желе да поново врате идолопоклонство. Дозвољавају подизање џамија, да и гуруи имају своје манастире, да слободно држе предавања, да отварају разне прозелитске центре, да масони слободно делују, јеховини сведоци - исто тако... православље стављају уз једну /обичну/ гомилу теорија. Али неће тако остати; срушиће се.

Несрећни људи су увучени, јер су се удаљили од Бога и доспели у таму! Два младића су ми причала како су ишли у Хеврон на поклоњење, и тамо су им ставили јеврејске капице да би се поклонили Авраамовом гробу. Чему онда поклоњење, када стављају оно што Јевреји користе у својој вери?

Шта да кажеш? Велика збрка! У Паризу су на једној римокатоличкој цркви написали: „Научите се упражњавању молитве методом јоге.“ Докле су дошли! А онда почињу психолошки проблеми, и људи силазе са ума. После не знају шта траже. Неки римокатолици, протестанти и њима слични, уче да се човек, крстећи се у православној Цркви, мења, препорађа, и мисле да ће ако се крсте, сви њихови психолошки проблеми нестати. За једног протестанта који је желео да прими православље,

рекао сам: „Пазите, немојте да га крстите. Он није за крштење.” „Не”, рекоше ми. „Када се крсти, то ће му помоћи.” „Ама, није за крштење! Како не разумете?” Нису послушали, узели су га, одвели до мора и крстили га! После два-три дана долази он и каже ми: „Крстио сам се, али крштење није разрешило моје психолошке проблеме.” „Добро, ти си се, дакле, крстио да би нестали твоји психолошки проблеми”, упитах га. „Пази: Да осећаш потребу за Светим крштењем, да схваташ његову вредност и због његове величине му приступаш, тада би те и ти проблеми напустили. Али ако идеш да се крстиш да би се решио психолошких проблема, како да те напусте? Да нестану на неки магијски начин?”

Бркају магију са чудом. Не умеју да разликују злато од бронзе. И погледај: један протестант, на пример, може да прими православно крштење, потом да постане римокатолик, а онда да каже: „Нисам се успокојио”, и да се поново врати у протестантизам или опет у правосавље. Један католик је примио православно крштење, постао монах и девет година живео у манастиру. Дошао је једног дана у моју келију и рекао ми: „Нисам живео светским животом као православан. Хоћу да одем у свет и да се оженим!” Чујете ли ово? А да му кажеш колику тежину, између осталог, носи то што мисли, рекао би: „Какву тежину? Не разумем.”

Повраћак у православље

Данашњи чудни свет успокојава се оним што је чудно, а не оним чиме треба да се успокојава. Индију, која је на другом крају земље, познају по њеној магији

и одлазе тамо. А Свету Гору, која је у њиховој отаџбини, тако близу, са истинским светотајинским животом у Христу - не познају! Један студент ми је причао да је ишао у Индију и остао тамо три и по године. У религијама је трагао за истином. На крају му је неки Индијац рекао: „Зашто си дошао овде? То што тражиш постоји у православљу. Тамо је светлост. Иди на Свету Гору и наћи ћеш оно што тражиш.”¹⁰ Тако се вратио у Грчку и дошао на Свету Гору.

– Старче, када један православац зађе у хиндуизам или нешто слично, и ако се после покаје, да ли поново бива примљен у православну Цркву?

– Таквом човеку је потребно велико покајање и миропомазање. Ако жели да се врати у православље и да поново постане члан Цркве, према каноцима треба најпре да се закуне над писменим исповедањем вере да се одриче свог зловерја и исповеда православну веру, а потом да му свештеник прочита молитве за повратак у истиниту веру¹¹ и да га помаже светим миром.

Гледам неку младу децу. Грчка омладина, не прочитавши ни једно слово из Јеванђеља, иде и чита о браманизму, будизму, Куран и томе слично, одлази и код хиндуиста. После се не успокојавају и враћају се у православље, али су већ скупили читаву гомилиу микроба. Претрпе штету, и после им је тешко да нађу истину. Човек треба прво да упозна православље, а после, ако му се не свиђа, да га напусти. Ако га ваљано упозна, касније ће моћи да прави

¹⁰ *Познајто је да Бог добронамерном човеку може да пројави Своју вољу на разне начине. Пример за то је Валаамова маџарица која је проговорила, како би одвратила Валаама од проишвиљења вољи Божијој.*

¹¹ *Види „Велики Требник”, Призрен, 1 изд, 1993, сѝр. 402.*

поређења са разним теоријама о којима буде слушао. Јер, када упозна православље, моћи ће да разликује бакар од злата, или ће схватати од колико карата је злато. Не вара се лако, и не мисли да је злато све што сија.

Увек сам упозоравао да само егоистичан човек који познаје православље може да га напусти. Смирен човек никада га неће напустити.

ПЕТИ ДЕО
СИЛА ИСПОВЕСТИ

*„Да би човек осетио сиокојсїво у души,
їреба да избаци смеће из себе. То се їо-
сїиже исповешћу. Оїварајући своје срце
їред духовником и исповедајући му своје
їреге, човек се смирава. Тако му се оїва-
рају Небеске двери, благодатї Божија за
иїнедро осењује, и он се ослобађа.”*

ПРВА ГЛАВА

Неоїходносї̄ духовно̄ руководишеља

Човек се ѿуїем исїовесї̄и ослобађа

тарче, првих година хришћанства хришћани су имали јавну исповест. Да ли таква исповест користи?

– Друго су прве године хришћанства; сада је другачије. Данас тако нешто не би било од користи.

– Зашто, Старче? Да ли су тада хришћани били ревноснији?

– Ем су били ревноснији, ем нису ишли дотле докле данашњи људи долазе. Видиш, данас се бракови разводе из чиста мира, није као што је некада било.

Људи су се удаљили од Свете Тајне исповести, па се зато гуше помислима и страстима. Колико ми људи долази и тражи да им помогнем због неког њиховог проблема, а нити се исповедају, нити одлазе у цркву! „Идеш ли ти уопште у цркву?“, питам. „Не“, одговара ми. „Исповедаш ли се понекад?“ „Не. Дошао сам да би ми ти помогао.“ „Ама, како? Треба да се покајеш за своје грехе, да се исповедиш, да почнеш да идеш у цркву, да се причестиш - ако за то

добијеш благослов од духовника, а ја ћу се молити за тебе да будеш добро. Заборавио си да постоји и други живот, и да треба да се припремамо за њега?” „Слушај, Оче, све то о чему ми причаш - цркве, други живот, и томе слично - мене не занима. То су све бајке. Ишао сам код магова, код врачара, и нису могли да ми помогну. Чуо сам да ти можеш то да учиниш.” Ајд’ сад! Причаш му о исповести, о будућем животу, а он ти каже: „То су бајке”, а с друге стране: „Помози ми, узимам таблете.” Како? Да им помогнем на неки магијски начин?

И видиш, многи људи, мада имају проблеме које су сами изазвали својим гресима, не обраћају се духовнику који заиста може да им помогне, већ завршавају тако што се „исповедају” психолозима. Причају им историју своје болести, саветују се са њима о својим проблемима, па ако треба да пређу неку реку, психолози ће их /својим саветима/ гурнути насред реке, и они ће се или удавити, или некако испливати... али где ће испливати? А када би се исповедали код духовника, лако би прешли преко моста на другу обалу. Јер у Тајни исповести делује благодат Божија и човек се ослобађа /од греха/.

– Старче, неки људи говоре: „Не можемо да нађемо доброг духовника, па се зато и не исповедамо.”

– То је самооправдање. Сваки духовник има божанску власт зато што носи епитрахил. Он савршава Свету Тајну, има божанску благодат, и када прочита разрешну молитву, Бог брише све грехе који су исповеђени са искреним покајањем. Од нас самих зависи колико ће нам Света Тајна исповести бити од користи. Једанпут ми дође у келију човек који је имао неких психолошких проблема. Мислио

је да имам дар прозорљивости и да могу да му помогнем. „Шта провиђаш о мени?“ упита ме. „Да нађеш једног духовника, и да се исповедиш. Онда ћеш спавати као јагње и нећеш користити таблете.“ „Добри духовници данас не постоје. Некад их је било“, на то ће он. Ти људи долазе код мене са добром помишљу да ће стећи неку корист, али не слушају шта им се говори и само бадава плаћају превоз.

А приметио сам и једну нову ђаволову вештину. Убацује људима помисао да са њиховим духовним стањем бива све у реду ако дају неки завет, на пример - да оду на неко поклоничко путовање, па га испуне. И можеш да видиш како многи људи иду са свећама и заветима¹ у манастире, на поклоничка места, да их тамо окаче, осене се широким крсним знамењем, да се мало исплачу и тиме се задовоље. Не кају се, не исповедају се, не исправљају се, и радују ђавола.

– Старче, да ли човек који се не исповеда може да буде спокојан?

– Како да буде спокојан? Да би човек осетио спокојство у души, треба да избаци смеће из себе. То се постиже исповешћу. Отварајући своје срце пред духовником и исповедајући му своје грехе, човек се смирава. Тако му се отварају Небеске двери, благодат Божија га штедро осењује, и он се ослобађа.

Пре исповести, /духовни/ врх човека је у магли. Зато он не види јасно и оправдава своје грехе. Пошто

¹ У овом конѣексїу ѣрчка реч то тѣца (заветї, обећање) означава разне ѣредметїе којима верници, у знак благодарносїи за очїзледно чудесно добијену ѣомоћ свїше, украшавају храмове и иконе Свѣїїїшеља који им је ѣомогао. Ти ѣредметїи најчешїе сами собом указују на ѣроблем који је божанским ѣосредовањем решен (на ѣример: брод – указује на чудесно избављење од бродолома, очи – на исцељење од слѣїїла).

је ум помрачен гресима, човек не види чисто. Дејством исповести настаје силан ветар који разгони маглу и чисти видик. Због тога, када ми дођу људи да разговарамо о неком проблему или да затраже од мене неки савет, ако се уопште нису исповедали, шаљем их да се прво исповеде, а после могу да дођу да разговарамо. Неки ми на то кажу: „Старче, пошто знаш како треба да поступим у овом свом проблему, реци ми.” „И да знам, и да ти то кажем - ти не би разумео шта ти говорим. Зато иди прво да се исповедиш, а после дођи да разговарамо.” Јер, како да успоставиш везу и да се споразумеш са човеком који се налази на другој /духовној/ фреквенци?

Кроз исповест човек избацује из себе све што је непотребно, и потом почиње да доноси духовни плод. Једног дана копао сам у својој башти, како бих посадио мало парадајза. У тај час, појави се неки човек и упита ме: „Шта радиш, Старче?” „Шта бих радио? Исповедам своју башту”, одговорих му. „Па добро, Старче, зар је и башти потребна исповест?” „Свакако. Уверио сам се да када је исповедим - избацитим из ње камење, пиревину, трње и томе слично, она рађа нарочите плодове; у супротном, парадајз бива жут, болешљив...”

*Бо̄ жели да се човек ис̄рави
йомоћу човека*

– Старче, када се суочим са неким проблемом и молим се за то, како да знам шта је воља Божија?

– Тако се не долази до воље Божије. Боље би било да некога питаш о свом проблему. Не тражи да те Бог о нечему извести, кад већ можеш да се

посаветујеш са неким човеком, јер можеш пасти у прелест. Један човек је отишао у цркву, стао пред икону и рекао: „Пресвета Богородице, да ли да узмем новац из кутије за прилоге?” Помисао му је рекла: „Узми.” „Добро, узећу”, рекао је човек и узео новац. Исто се поновило још једанпут, двапут, трипут, па се један од чланова црквеног одбора запитао. „Шта се то дешава? Изгледа да неко краде новац.” Почео је да пази. И шта је имао да види? Након не много времена дошао је онај човек и поновио исто: „Пресвета Богородице, да ли да узмем новац из кутије за прилоге?... Добро, узећу”, рекао је. Тада га је члан црквеног одбора ухватио.

Кад год постоји неки човек духовног живота кога можеш да питаш за савет, треба да га питаш. Када не постоји човек кога би питала - на пример, ако се налазиш у пустињи - а у теби постоји жеђ за послушањем, тада ће сам Добри Бог постати твој Старац, па ће те Он просветити и известити. Рецимо, не можеш да нађеш некога ко би ти протумачио један део из Светог Писма? Онда ће те Бог просветити да га схватиш.

– Старче, како човек да зна да ли је нешто што му се десило у духовној борби било од ђавола, или се догодило због његове непажње?

– Треба да оде и да пита.

– Дакле, он сам то не може да схвати?

– Чак и да нешто схвати, не може да буде сигуран. Овде и онај ко има искуства, оде и пита неког другог за савет. Ако се проблем тиче мене лично, увек ћу питати некога за савет. Моје решење проблема, макар било и најмудрије, сматрам највећом глупошћу, када се оно односи на неки мој лични проблем. Не идем код некога ко зна шта би ме

успокојило, већ код онога ко то не зна. Видиш, кад се један лекар саветује са другим лекаром како би био сигуран да је поставио праву дијагнозу у неком тешком случају, колико више то треба да чини један студент! Ма колико човек био духован и ма колико добро да решава своје проблеме, он не може бити спокојан, јер Бог жели да човек човеку помаже, и да се човек исправља помоћу човека. Бог је тако устројио ствари, да би се човек смиравао. Он треба да износи духовнику своје помисли и стања која су га савладала, да се саветује са њим. Не треба да решава самостално тешке проблеме, нити да се сам суочава са потешкоћама на које наилази у својој борби, вршећи експерименте на самом себи, јер ће га ђаво упетљати и створити му проблеме. Неки људи долазе дотле да сами себи одређују епитимије. То је веома опасна ствар.

Човек који нема духовника са којим би се саветовао на свом духовном путу, саплиће се, умара, касни, и тешко стиже до свог циља. Ако човек сам решава своје проблеме, ма колико био mudar, остаје помрачен, јер се држи самоуверено и гордо. А онај ко се смирава, и са поверењем и себенегирањем одлази код духовника тражећи његово мишљење, добија помоћ. Јер Бог тада обавезно просвећује духовника и даје му прави одговор. Ето, када ми дође неко са побожношћу, са помишљу да сам свет човек - мада сам ја једна обична конзерва - приметио сам да у себи осећам неку промену и да оно што тада кажем није од мене. По томе ми је потпуно јасно да је човек дошао са побожношћу, и да ми је Бог подарио ово добро стање душе како не би био неправедан према њему. У таквим ситуацијама, када се ради о неким озбиљним питањима, Бог те извештава, па

тако можеш да кажеш човеку шта ће се десити, када ће се десити и како да се он према том проблему постави.

*У духовном живо̄т̄у
ӣо̄шребан је духовни во̄ђа*

Данас је неопходно да људи нађу духовника, да му се исповедају, да имају поверења у њега и да се саветују са њим. Ако човек има духовника и свој живот устроји тако да се моли и мало чита, одлази у цркву, причешћује се, тада он нема чега да се боји у овом животу.

Духовник треба да стражи над душом, како она не би скренула са пута. У духовној борби може да помогне, примера ради, и читање књига духовног садржаја, али ако нема духовног вође, неко може да протумачи оно што је прочитао на неки свој начин и да падне у прелест. Видиш, када човек иде негде колима, а не зна добро пут, он може да погледа у карту, али ће се и поред тога зауставити да некога пита, како не би пошао погрешним путем. Крене, рецимо, из Атине у Флорину. Има ауто-карту и прати је, али и пита на неком киоску да ли иде правим путем, да ли је друм добар... Јер на раскрсници постоји опасност да крене погрешним путем, и да се обрете у Кавали или у некој провалији, ризикујући живот. Разуме се, неко може и да пита, али да не пође путем којим му је речено да пође, па да на крају стигне на неко друго место; или да не обраћа пажњу на знаке упозорења, и да зато настрада. Али онај ко му показује пут и стално говори: „Пази, на том месту је једна опасна кривина, а тамо

је једна провалија...”, добиће своју плату. Хоћу да кажем да исто треба да буде и у духовном животу. Неопходно је да верник има духовника који ће га руководити својим саветима и помагати му Светом Тајном исповести. Само тако човек може да живи православним духовним животом, и да притом буде сигуран да се налази на правом путу.

Наравно, духовног руководиоца човек сам бира. Своју душу он не поверава било коме. Као што се стара да за телесно здравље нађе доброг лекара, тако ће се и за здравље своје душе потрудити да нађе неког доброг духовника, па ће код њега - лекара своје душе - одлазити редовно.

Шаљивије људе духовнику

– Старче, када људи виде нас у расама, често нам поверавају свој бол, своје проблеме, чак нам се и исповедају. Како треба да се односимо према њима?

– Као прво, када вам се неко обрати због неког свог проблема, питајте га: „Имате ли духовника?” Људима који ми долазе у келију да ме питају за неке своје проблеме, говорим: „Ја нисам духовник; идите код свог духовника и поступите онако како вам он каже.” Људи треба да се покају, да имају духовника и да му се исповедају, како би ђаво био лишен права над њима. Разумем да монахиња једанпут саслуша жену која се мучи због неког свог проблема, па је после пошаље духовнику. Али то не значи да треба стално да разговара са њом. Или ако нека жена није разумела свог духовника, или се никад није исповедала, или је пала у очајање, монахиња треба да је једанпут саслуша па опет да је пошаље духовнику, рекавши јој да ће се она молити за њу.

Поред тога што монахиња није дужна да помаже људима на тај начин - слушајући непрестано њихове проблеме - ни сами људи тиме не стичу корист. Јер у човеку може да дође до три вида промена: од њега самог, од других људи, и од ђавола. Они долазе овде, налазе људску утеху, али чим оду из манастира и стигну кући опет се окрећу око свог проблема, и све иде по старом. И жене и мушкарци треба да иду својим духовницима. Није добро да своје проблеме износе монахињама. Јер, после ће казати: „Рекла ми је да је са мном све у реду”, и тако лажно успокојити своју помисао и неће отићи код духовника. То је ђавоља превара, како се људи не би исповедали.

Треба да знате какво је послање вас као монахиња, и да се не бавите тобожњим мисионарењем, јер тиме показујете да нисте свесне свог монашког послања. Као монаси дужни смо да се молимо за проблеме својих ближњих, али нисмо дужни да се њиховим проблемима бавимо. Духовник је дужан да то чини, а сноси и одговорност. Ако неко разговара са тобом, он товари на тебе и одговорност. Духовник може да стражи над њима изблиза и да нађе решење њихових проблема. Дакле, с људима треба радити, али то није посао монаха. Од нас треба да траже само молитву. Ако нам пошаљу писмо са именима људи за које треба да се молимо, окренемо неку бројаницу за њих.

Духовник из неоїсредне околине

Као што се човек труди да нађе породичног лекара, уколико је то могуће, у близини, исто тако треба да се побрине да му и духовник буде близу.

Лекар који се налази близу болесника може да помогне више од професора медицине - иако нема толико искуства - јер може редовно да прати његово стање и, ако се укаже потреба за тим, да га пошаље лекару специјалисти. Када сам лежао у санаторијуму² на мене је оставила утисак следећа ствар: Многи богаташи оболели од туберкулозе остали су у својим кућама, где су им долазили професори медицинског факултета да их лече. Међутим, показало се да терапија није давала никакве резултате, јер професори нису могли редовно да прегледају болеснике. Због тога је било неопходно да се у болници отвори посебно одељење за лечење богаташа, како би лекари редовно пратили њихово стање.

Хоћу да кажем да лекар из близине прати болесника, па када му препише неку терапију посматра да ли лекови које му је дао делују, имају ли нека нежељена дејства, или томе слично. Сходно томе, лекар повећава или смањује дозу, и ако је то потребно, може чак и да промени терапију. Исто тако и духовник треба изблиза да прати стање душе, јер се с времена на време у човеку дешавају различите промене и утицаји, које са веће раздаљине он не може да испрати. На тај начин духовник може делотворно да помогне човеку. Једном приликом сам рекао жени која се налазила у искушењу: „Учини то-и-то и видећеш да ће све бити у реду.” И заиста, она ме је послушала, и искушење је прошло. После не много времена пала је у искушење које је било потпуно супротно оном првом, али му се она супротставила на исти начин као претходни пут, па се намучила! А могла је, благословена, да пошаље

² Године 1966. Сџарац је био у Санаторијуму где му је због проширених бронхија извршена операција плућа.

неког човека или да ми напише једно писмо и пита шта треба да ради, пошто се суочила са другом потешкоћом. Преписао бих јој други лек, односно - дао бих јој другачији савет. Било јој је тешко да ме пита, јер сам био далеко. Због тога, уколико не познајем добро човека и нисам са њим близак, ја му савете издалека не дајем.

Духовник у породици

– Старче, која књига може да помогне супружницима?

– Оно што помаже супружницима је то да се ниједан од њих не самооправдава. Ако се самооправдавају, неће им користити никаква књига духовног садржаја. Ако имају добро настројење, ако имају духовника и ако га слушају, неће имати проблема. Без духовног судије - не иде.

Боље је да супружници имају истог духовника, а не да муж има једног духовника, а жена - другог. Ако два столара тешу две даске, сваки на свој начин, оне никада неће моћи да се уклопе. А када имају истог духовника, духовник теше кврге - недостатке - једног, а теше и кврге другог, па се тако превазилазе потешкоће. Али данас, чак и супружници који се труде да живе духовним животом, немају истог духовника. Реткост је да муж и жена имају истог духовника, па зато и не стичу корист. Овде имам у виду супружнике који су се слагали, али су се развели пошто нису имали истог духовника који би им помогао. А знао сам и неке друге који се /као људи/ нису слагали, али су ипак живели складно јер су имали истог духовника.

Несумњиво, најбоље је када цела породица има једног духовника. Духовник тада све њих саслуша и сходно томе решава неки /заједнички/ проблем. Једанпут ће притиснути оца или мајку, други пут ће позвати децу, ако не буде могао да схвати ситуацију на основу онога што су му рекли родитељи. Или, ако у браку постоји проблем за који је крива, на пример, жена, он може да позове мужа и да га посаветује како да се понаша, а може и да замоли њихове сроднике или познанике да им на дискретан начин помогну.

Промена духовника

– Старче, када је човек из неког разлога принуђен да промени духовника, да ли треба поново да исповеди грехе које је већ исповедио?

– Добро би било да упути новог духовника /у то од којих је духовних болести боловао/, као што и болесник када промени лекара износи поново историју своје болести, како би лекар могао боље да му помогне.

– Старче, када неко жели да промени духовника па нас пита да ли је то у реду, шта да му одговоримо?

– Да за то треба да узме благослов од свог духовника. Није добро да човек тек тако мења духовника. Једно здање никада неће бити ваљано урађено, ако се инжењери и мајстори непрестано мењају.

Некада су људи одлазили Старцима како би се са њима посаветовали у вези са неким проблемом који их је мучио, и добијали су помоћ. Данас већина људи не иде код духовника да би се посаветовали са њим,

већ да би се самооправдавали, или да би могли да кажу како су се саветовали са тим-и-тим Старцем. Говоре: „Био сам код тог-и-тог Старца, па код тог-и-тог, а питао сам и старца Пајсија за тај проблем” - а можда сам их ја изгрдио, или су само дошли до врата моје келије и нису ни покуцали! Такви људи завршавају тако што стално иду од једног духовног оца до другог, немајући притом једног постојаног духовника. Последица свега тога је смућеност.

Има, опет, и таквих људи који када учине неки грех не износе то свом духовнику, већ иду код другог и њему говоре о свом паду, како не би изгубили углед. После неког времена учине исти грех и исповедају то неком трећем духовнику, а после неком четвртом, и пред сваким духовником представљају ствари тако као да су тај грех учинили само једанпут, па тако непрестано греше и не исправљају се.

Приметио сам да постоје и такви људи који избегавају да духовнику кажу неку ствар, иако знају да ће им он помоћи и да неће о томе никоме говорити, и поверавају се неком свом познанику који ће засигурно то испричати другима. Сећам се, када сам био монах почетник у манастиру³, дошао је неки човек који је желео да се замонаши. Пошто је провео у манастиру неко време, имао је помисли да оде одатле. Није отишао да изнесе своје помисли ни игуману, нити било ком другом духовном оцу те обитељи, него их је рекао једном раднику из Јерисоса који је радио у манастиру. Био сам у близини када се водио тај разговор, јер сам испред кухиње чистио лук. Били су два метра од мене, када је монах почео громко да се „исповеда.” „Покајао сам се што сам се

³ То је било у манастиру Есфижмену у периоду од 1953. до 1956. године.

замонашио.” „Зар ниси по доласку у манастир неко време био испушеник?” упитао га је радник. „Био сам испушеник две године.” „Па добро, што раније ниси отишао?” „Ето, нисам отишао.” „Јесу ли те на силу замонашили?” „Не, сам сам то хтео.” „Добро, јеси ли разговарао о томе са игуманом?” рече радник. „Нисам”, опет ће монах. „А што ти све то мени причаш? Какве вајде од тога?” рече радник. Испричао му је читаву своју историју. Видите? Није о томе ништа рекао игуману коме је требало да каже, како би му овај помогао, већ је отишао и „исповедио се” једном раднику. А овај ће за викенд у некој кафани у Јерисосу тиме засмејавати своје другаре, и причу проширити још даље. Можда ћете мислити да је тај монах био приглуп? А знате ли какав је речник имао? Старогрчки је знао беспрекорно.

– Старче, може ли мирјанин у одсуству духовника да за неки свој проблем или неко испушење пита за савет свог духовног брата?

– А не може духовника да позове телефоном? Брат некад може да помогне, а некад и не може, а некад, и поред жеље да помогне, може чак и да нанесе штету. Када је то неопходно, и један телефонски разговор са духовником доводи ствари на своје место. Ако човек не може да ступи у контакт са својим духовником, а у питању је нешто озбиљно и хитно, нека пита другог духовника. Добро би било да раније пита свог духовника коме може да се обрати за савет у таквим ситуацијама, како би ишао код неког ко је у духу близак његовом духовнику. Јер сваки инжењер има неки свој нацрт. Можда су оба нацрта добра, али су ипак различита.

ДРУГА ГЛАВА

О љавилној исповестѝ

Превѝјајмо своју рану

тарче, када ми се деси да паднем у духовној борби, ја се успаничим.

– Не бој се. То је борба, а у борби се задобијају и ране. Оне се лече исповешћу. Видиш, и у рату војници који су рањени у борби одмах одлазе лекару, тамо им превѝјају ране, па здушно настављају да се боре. Осим тога, војници на тај начин стичу искуство и боље се чувају, како поново не би били рањени. Исто тако и ми, када задобијемо ране у својој борби, не треба да се бојимо, већ да потрчимо духовнику, да му покажемо своју рану, да добијемо духовне лекове и опет наставимо *добар љодвиѝ*¹. Зло је када се не трудимо да нађемо страсти, те страшне непријатеље душе, и не боримо се како бисмо их уништили.

– Старче, неки људи не иду на исповест из усрђа. Кажу: „Можда поново учиним исти грех. Зашто онда то да исповедам? Да би ми се свештеник ругао?“

– То није у реду! То је као да рањени војник каже: „Пошто рат још није завршен, зашто бих

¹ 1.Тим. 6,12.

превијао рану?” Али ако је не превије, искрвариће, па ће и умрети. Ти људи можда стварно не иду на исповест из усрђа, али на крају тиме сами себе упропаштавају. Видиш, ђаво се користи и даровима /којима је Бог обдарио човека/. Ако исповешћу не очистимо своју душу када паднемо и испрљамо се, јер мислимо како ћемо опет пасти и испрљати се, само додајемо блато на старо блато и после је тешко очистити га.

Нео̄ходно̄с̄т̄ исп̄овес̄т̄и

– Старче, преподобни Марко Подвижник каже: *Онај ко има знање и познаје истину, исповеда се Богу, не кроз сећање на оно што је раније учинио, него штрљењем невоља које га поситижу*². Шта он тиме хоће да каже?

– Да човек треба да чини и једно и друго. Да се верник исповеда духовнику, а пре тога да се са смирењем исповеди Богу у молитви, разобличујући самог себе: „Боже мој, погрешио сам, ја сам такав-и-такав.” Али у исто време он осећа и тугу, која се налаже на њега као лек. Светитељ не каже да се не треба исповедати Богу и духовнику, и да је довољно само трпети невоље. Шта значи - исповедати се? Зар то не значи - отворено објављујем оно што је у мени? Ако је у теби нешто добро, *хвали Госџода*³, односно - прослави Бога. А ако је у теби нешто лоше, исповедај своје грехе.

² „Доброшљубље” I. том, *Свети Марко Подвижник, „О онима који мисле да се ошравају делима”, Манасиир Хиландар, 1996, сџр 399.*

³ *Види Пс. 106, 1.*

– Старче, да ли човек који се први пут исповеда, треба духовнику да каже све о свом ранијем животу?

– Први пут треба да пред духовником изнесе једну општу исповест. Баш као што болесник који оде у болницу износи лекарима историју своје болести. Он, примера ради, каже: „Имао сам неку болест на плућима, али је то сада прошло; извршена ми је операција са општом” - или - „локалном анестезијом...” Исто тако, на првој исповести човек треба да покуша да духовнику изнесе и детаље из свог живота, па ће духовник тако наћи /духовну/ рану како би је исцелио. Често се дешава да један ударац на који није обраћена пажња, касније има /озбиљне/ последице. Када човек први пут оде на исповест, имаће да изнесе духовнику, рецимо, сто грехова. Други пут ће имати сто десет грехова, јер ђаво подиже већу борбу против њега, будући да се исповедио и покварио му посао. Трећи пут ће можда бити сто педесет грехова, али ће се временом тај број непрестано смањивати, све док човек не пође на исповест са незнатним бројем грехова.

Правилна исповест

– Зашто понекад ми не улазимо у неопходну борбу за наше исправљење, иако нас савест изобличава?

– То може да се деси због неког прелома у души. Ако се човек успаничи због некаквог искушења, он жели да се бори, али није расположен, нема душевне снаге. Тада треба да се исповешћу изнутра доведе у ред. Исповешћу човек стиче утеху, укрењује

се, и благодаћу Божијом поново у себи налази одважност да се бори. Ако се не доведе у ред, њега могу да сколе и друга искушења, и када се тако жалостан сломи још више, он почиње да се гуши помислима, да очајава, а после више уопште не може да се бори.

– А ако се то често дешава?

– Ако се то дешава често, човек треба да се и често доводи у ред, да отвара своје срце духовнику и тако поново стиче одважност за борбу. А пошто се доведе у ред, треба да упали духовни мотор и да крене у прилежну и постојану борбу како би најурио онога коме овде није место.

– Старче, шта је разлог томе када не осећамо потребу за исповешћу?

– Можда не пратиш себе? Исповест је Света Тајна. Треба да одеш и да просто изнесеш своје грехе. Шта мислиш - које грехе? Ти ниси тврдоглава? Немаш у себи егоизма? Ниси нечим повредила сестру? Не осуђујеш? Па кад ја одем на исповест, о чему говорим? „Разгневио сам се, осуђивао сам...”, и духовник ми прочита разрешну молитву. Али, и ситни греси имају своју тежину. Када сам отишао да се исповедим код старца Тихона⁴, нисам имао да му изнесем неке озбиљне грехе, па ми је он рекао: „Песак је то, синко, песак.” Ситни греси се скупљају и стварају гомилу песка, али та гомила тежа је од једног великог камена. Човек који је учинио неки велики грех, непрестано мисли о њему, каје се и смирава. Ти имаш много ситних грехова. А ако упоредиш услове под којима си ти одрасла, и услове под којима је одрастао човек који је учинио тај велики грех, увидећеш да си ти гора од њега. Осим

⁴ Види *Сѣарац Пајсије Свѣтоѡгорац*, „Свѣта Гора и Свѣтоѡгори”, *сѣпр.* 21–46.

тога, труди се да на исповести будеш јасна. Није довољно да човек каже: „Завидим, гневим се...”, већ треба да изнесе свој конкретан пад, како би стекао корист /од исповести/. Када је у питању неки тежи грех, као што је лукавство, треба да кажеш и шта си мислила и како си поступила. У супротном - ругаш се Христу. Човек који не исповеди истину духовнику и не открије свој грех, како би духовник могао да му помогне, самоме себи наноси велику штету, као што болесник наноси велико зло своје здрављу када сакрије болест од лекара. А када човек изнесе себе пред духовником онаквог какав јесте, тада духовник може боље да га упозна и да му боље помогне.

Осим тога, човек који је некоме учинио неправду или је некога повредио својим држањем, треба прво код њега да оде, да смирено затражи опроштај и помири се са њим, а после да исповеди свој пад духовнику, како би добио разрешење тог греха. Тако долази благодат Божија. Ако човек каже свој грех духовнику, а пре тога није тражио опроштај од онога кога је повредио, он неће моћи у души да осети мир, јер се није смирио. Једино у случају када је човек кога је повредио умро, или не може да га нађе јер је променио место боравка, а он нема његову адресу како би га замолио макар и преко писма за опроштај, али жели да то учини - тада му Бог опрашта грех, јер види његово настројење.

– Старче, а шта ако ми замолимо некога за опроштај а он нам не опрости?

– Тада треба да се молимо да му Бог смекша срце. Али понекад Бог неће да помогне да том човеку смекша срце, јер ако би нам он опростио, могли бисмо поново да паднемо у тај исти грех.

– Старче, када човек учини неки тежак грех, постоји ли случај у коме он не може тај грех да исповеди одмах?

– Зашто би га остављао за касније? Да се укисели? Колико више задржаваш неку трулу ствар, она све више трули. Зашто би чекао да прође месец-два, да оде код духовника на исповест? Треба да иде што пре. Зар би чекао да прође месец дана да би почео да лечи отворену рану? Не треба чекати тренутак када ће духовник имати више времена, како би нам посветио више пажње. Тај грех треба на брзину одмах рећи, а после, када духовник буде имао времена, треба отићи за нешто више, на разговор, и томе слично.

Није потребно много времена да духовнику даш слику о себи. Када савест дела како треба, човек у две речи може да изнесе духовнику слику свог стања. Али када је у човеку збрка, он може да прича много а да тиме ништа не каже о себи. Ето, приметио сам да ми неки људи пишу читаве свеске, двадесет-тридесет страница извештаја, ситним словима писаних, и још неколико страница постскриптума... А све то што пишу могли су да сместе на једну једину страницу.

*Оправдавајући себе на исповести,
оштежавамо своју савест*

– Старче, када човек исповедајући неки грех не осећа онакав бол какав је осећао након што је учинио тај грех, да ли то значи да он нема право покајање?

– Ако је прошло неко време од када је учинио тај грех, рана је залечена, па зато и не осећа исти бол. Оно на шта треба да пазимо јесте да се на исповести не самооправдавамо. Када одем на исповест и кажем, на пример: „Разгневио сам се” - мада је човека на кога сам се разгневио требало и добро ошамарити, не износим ту чињеницу, како духовник не би почео да ме оправдава. Човек који се на исповести самооправдава нема мира, ма колико био несавестан. Самооправдање којим се користи на исповести постаје бреме за његову савест. А онај ко има истанчану савест, па преувеличава своје грехе и добија од духовника велику епитимију - осећа неизрециву радост. Постоје људи који се, ако украду, примера ради, једно зрно грожђа, осећају као да су узели неколико корпи грожђа и непрестано мисле о свом греху. По читаву ноћ не спавају, све док се не исповеде. Има и таквих који се самооправдавају, и иако су украли и гомиле корпи, кажу да су узели само један грозд. Знате ли какву божанску утеху осећају они људи који не само што се не самооправдавају, већ и преувеличавају своје сићушне грехе, узнемиравају се и много пате због неког незнатног преступа? Ту се и види божанска правда и како добри Бог узвраћа човеку.

Приметио сам да људи који смирено разоткривају своје грехе пред духовником и унижавају се, блистају, јер примају благодат Божију. Један демобилисани официр ми је веома скрушено испричао шта је учинио као осмогодишње дечак: Узео је од једног малишана лопту, задржао је код себе те ноћи, и сутрадан је вратио. Говорећи о томе, плакао је јер је ожалостио ближњег. Када су га демобилисали, потражио је све оне које је ожалостио за

време службе, чак и оне које је ожалостио обављајући своју службену дужност, и затражио од њих опроштај! То је на мене оставило јак утисак! Сву кривицу преузео је на себе. Он сада живи на селу, делећи милостињу. Служи и своју остарелу, деведесетпетогодишњу мајку, која је готово непокретна и прикована за постељу. Пошто је бринући о њој принуђен да види њено тело, мучи га помисао: „Када је Хам, видевши наготу свог оца, био кажњен⁵, шта ја да очекујем...?” Непрестано је плакао. Лице му је било просветљено. Колико ме је само поучила његова скрушеност!

– Старче, може ли човек да преувеличава своје грехе са намером да духовнику покаже како истанчано дела на себи?

– То је друга ствар. Ту се човек горди својим „смирењем.”

После исповести

– Старче, да ли је оправдано када неко после исповести осећа тежину?

– Зашто би осећао тежину? Једном правилном исповешћу све се старо брише. Отвара се нова бележница. Долази благодат Божија која потпуно мења човека. Смућење, озлојеђеност и напетост нестају, а долазе тишина и мир. Та промена је толико приметна чак и од споља, да сам рекао неким да се фотографишу пре и после исповести, како би се и сами уверили у ту промену набоље, јер се на лицу изображава унутрашње духовно стање. Свете Тајне Цркве чуда чине. Приближавајући се Богочовеку Исусу Христу, човек се обожује и потом зрачи, а благодат Божија га открива људима.

⁵ *Виги Посї.* 9, 20–27.

– Дакле, Старче, човек после истрене истревести одмах осећа радост?

– Не увек. Можда не осетиш одмах радост, али мало-помало она ће се родити у теби. После истревести потребно је од све душе спознати себе. Да се осећаш попут човека коме је опроштен дуг, па из усрђа осећа благодарност према свом добротвору, и да му је дужник. Благодарити Богу, али истревремено живи као што каже псалам: *Јер ја знам љресћује своје, и ѓрех је мој једнако љрега мномо*⁶, како се не би одважила да поновиш истрешку.

– Старче, негде сам прочитала да ће нас демони мучити у другом животу и за једну једину истревеђену помисао.

– Пази, када се човек каје и духовнику изнесе оно чега се сећа, без настројења да нешто сакрије од њега, ту је тачка - демони немају власт над њим. Али ако свесно не истреведи неке грехе, мучиће се у другом животу због њих.

– Старче, да ли је то истраврно постављање када човек поново мисли о гресима своје младости и мучи се због њих, иако их је већ истреведио?

– Ако осећа скрушеност због младалачких грехова и истреведио их је, нема разлога да се мучи, пошто му их је Бог опростио у тренутку када их је истреведио. После тога не треба да чепрка по старим гресима, нарочито онима који су телесне природе, јер може задобити тешке озледе. На пример, за време борбе падне једна бомба близу неког војника, али Бог га сачува, те бомба не експлодира. Када се борба заврши, војник пронађе ту бомбу која није експлодирала и почне знатижељно да је загледа, и на крају одлети у ваздух; али не у борби, већ након ње.

⁶ Пс. 51,3.

Поверење у духовника

– Старче, да ли је у питању егоизам када се неко много трза и пада у жалост зато што га је духовник изгрдио због неког пропуста?

– У суштини, има ту и егоизма. Ако се трза по Богу, имаће и утеху, а и напредоваће јер ће се потрудити да то више не чини. Треба духовнику да изнесе своје потешкоће, помисли, падове, и са радошћу да прихвати и благо и строго држање, јер он све чини из љубави и бриге за напредак његове душе.

– Старче, а шта ако не прихватам његову грдњу или примедбу?

– Ако не прихваташ, нећеш се ни исправити. Они који не прихватају примедбе чак ни од људи који их воле, остају неотесани, и сами себе чине духовно неупотребљивим. Страдају као даске које не прихватају столарску ренду, како би једног дана од њих постао намештај - завршавају у бетону или на грађевинској скели, па их газе и прљају блатом, док их не баце у ватру, па тако на крају пропадају.

– Старче, како треба да поступи човек који се не слаже са духовником у вези са неким проблемом?

– Да једноставно и смирено каже своју помисао. Заиста је потребно да човек буде веома обазрив у избору духовника, како би могао да има поверења у њега и да би био сигуран у његово руковођење.

– Старче, да ли користи да човек инсистира на свом мишљењу када он проблем види другачије од духовника?

– Не, јер он не зна шта се крије иза овог или оног /мишљења/ за које он сматра да није у реду. Јер да би схватио шта се крије иза једног поступка његовог духовника, духовник можда треба, примера ради, да

му изнесе исповест неког другог човека. А зар је дозвољено говорити о туђим исповестима? Свакако - не. Рецимо, неко се договорио са духовником да се виде у то-и-то време, али баш тада је дошао и човек који је имао помисли да изврши самоубиство, и духовник је позвао прво њега на разговор. Онда овај почиње да мисли: „Позвао је прво њега, значи - мене он презире.” Али како духовник да му каже да је тај човек стигао дотле да иза себе има неуспео покушај самоубиства? Ако му то објасни, уништиће, упропастиће оног другог. А ако се овај први и саблазни или дигне нос, ипак неће доћи до неког већег зла. Једном приликом су се тако саблазнили и неки људи који су дошли овде, у моју келију. Баш тада се ту нашао и човек кога су сродници са великом муком успели да наговоре да дође и да поразговара са мном. Примио сам га са великом радошћу. Загрлио сам га, дао му бројаницу, иконице... Ови други су се увредили. Рекли су: „Нама, Старче, ниси поклонили толику пажњу.” А тај јадник је био неки развратник. Знао сам детаље из његовог живота. Од мене је отишао као потпуно други човек. Па нека су се они људи саблазнили и хиљаду пута! Нећеш ваљда да уништиш човека само зато да би некоме дао објашњење /неког свог поступка/?

Правилан однос према духовнику

Један духован човек, желећи некоме да помогне, трудиће се да га веже за Христа, а не за себе. Ако му пође за руком да то учини, радоваће се, а овај други ће се подвизавати Христа ради. Тада и један и други имају плату, и све иде својим током. Али

када човек који се подвизава гледа како да удовољи ономе ко се потрудио да га веже за Христа, односно занима се тиме да ли ће неки његов поступак да узнемири или обрадује Старца, а не тиме како ће на тај његов поступак гледати Христос, тада он не радује ни човека који му је помогао, ни Христа, а ни он сам нема никакве користи од свега тога, јер не прима божанску помоћ. Односно, његови поступци не само што не радују ни Христа, ни духовника, већ они ни њему самом не помажу да превазиђе неку тешкоћу. Рецимо, једна сестра поје и размишља: „Можда добро појем? Да ли ће Мати бити задовољна?” Е, од тога нема никакве вајде. Али ако поје ради Христа, све тече како треба: и певаће добро, и Мати ће бити задовољна.

– Старче, да ли је човек крив ако није добро разумео оно што му је духовник рекао?

– Пази, ако није разумео зато што је желео да од духовника чује оно што ће њега успокојити, па му је ум сав био погружен у ту жељу - крив је. Има људи који своју вољу хоће да учине „вољом Божијом.” На пример, човек пита духовника нешто у вези са неким својим проблемом, а притом има на уму решење које би га успокојило. Духовник му каже шта му ваља чинити, а овај схвати тако као да му је духовник рекао да поступи баш онако како је хтео и он сам, па са радошћу поступа /по својој вољи/, и још мисли да тиме извршава послушање. А када га духовник после пита: „Зашто си тако поступио?” овај му одговара: „Зар ми ниси ти сам рекао да тако поступим?”

Али у неким случајевима не треба ни буквално схватити оно што је духовник рекао. Нешто може да буде и ствар начина изражавања. Испричаћу

вам један догађај како би вам то било јасније. Нека четрдесетпетогодишња професорка, која је иначе имала и децу, упетљала се са својим шеснаестогодишњим учеником. Младић је отишао од куће и почео да живи са њом. Када је његов отац дошао у моју келију и изнео ми свој бол, рекао сам му да у погледу тог проблема поступи онако како му каже његов духовник. Сироти човек отишао је код духовника, а после је поново дошао код мене. Тога дана имао сам неку делегацију из Васељенске Патријаршије, па због тога њега нисам могао да примим. Рекох му: „Поступи онако како ти је духовник рекао.” Хвала Богу што ипак није отишао, него је остао да ме чека. Искористио сам неколико тренутака да поразговарам са њим, и тада ми он рече: „Старче, одлучио сам да убијем ту жену, јер ми је то рекао мој духовник.” „Стани мало, добри мој човече, шта ти је тачно рекао духовник?” на то ћу ја. „Рекао ми је: 'Ту жену би требало убити'! Схватате? Духовник је рекао: „Ту жену би требало убити!”, да би изразио своје негодовање, а не зато што је заиста мислио да је треба убити! Од тада никоме не говорим: „Поступи онако како ти је рекао духовник”, већ га питам шта му је духовник рекао...

– Старче, може ли човек затраживши од духовника помоћ, истовремено да предложи и решење тог проблема?

– Па какву онда помоћ тражи? Друго је то да своје мишљење смирено изнесе духовнику као помисао - уосталом, то је и дужан да учини - а друго је када инсистира на томе да је његово мишљење исправно. У том случају човек не напредује. То је као када би неко отишао код лекара и рекао: „Дај ми тај-и-тај лек.” Болеснику користи послушност

лекару, а не указивање на то коју врсту лека он њему треба да препише. То није ствар укуса, као код хране и слаткиша, када човек може да каже: „Хоћу баклаву, или кадаиф⁷” Лекар зависно од болести преписује болеснику и одговарајуће лекове.

⁷ Колач од сийних резанаца који обавијају фил од лешинака и ораха.

ТРЕЋА ГЛАВА

Духовник - лекар души

Неојходносї добрих духовника

данас су људи преморени, смућени и помрачени грехом и егоизмом. Зато су сада више него икада раније потребни добри и искусни духовници, који би се једноставно и са непритворном љубављу приближили људима, и руководили их са расуђивањем како би се умирили. Без добрих духовника цркве се празне, а пуне се психијатријске клинике, затвори и болнице. Људи треба да схвате да се муче јер су се удаљили од Бога; треба да се покају и исповеде своје грехе.

Посао духовника је унутрашње исцељење човека. Нема бољег лекара од искусног духовника, који чистотом свог живота улива поверење, избацује из осетљивих створења Божијих помисли које им доноси ђаво, и без лекова, благодаћу Божијом, исцељује душе и тела.

Када духовник у себи носи божанско просвећење, дух Божији, он разуме и разликује стања у којима се налазе људи, па може добро да усмери душе. Добро је када духовник нема много обавеза, како би могао свакој души да посвети потребно време и

како би свој посао ваљано обављао. У супротном, проћи ће као добар хирург који свакога дана има да обави неколико хируршких захвата, па се умара, и разуме се, није у стању да сваком болеснику пружи шта би требало. Због тога нема потребе да се духовник уплиће у све породичне проблеме, већ да се ограничи на то да успостави однос са сваком душом, како би имао времена да јој делотворно помогне. Али ни онај ко се исповеда не треба да оптерећује духовника проблемима за које може да пита неког упућенијег у таква питања, на пример - какву кућу да изнајми, или на који факултет да упише дете...

За време исповести одговорност носе и онај ко се исповеда и духовник. У духовном руковођењу душа, веома помаже духовна слобода. Духовник не треба да се поводи за оним како други поступају, већ да гледа шта кажу свети Оци и да се поставља са расуђивањем, зависно од човека, пада, и покајања. Али приметио сам да често нема искрености /међу духовним лицима/. Неки од оних који носе одговорност за људске душе неће да поразговарају са човеком који се упетљао са маговима, који је пао у прелест и томе слично, не желе да се мало позабаве његовим проблемом, да заузму један став, само да не би дошли у сукоб са неким. Односно, да не бисмо ни са ким покварили односе, и да би о нама добро говорили - пустићемо човека да пропадне, на радост ђавола.

Расуђивање и искуство духовника

– Старче, није ли положај духовника у наше време, када је у свет продрло толико греха, често тежак?

– Да, тежак је. Због тога би било добро да се духовник труди да исправи најтеже грехе, како би се створења Божија ослободила мноштва грехова и постала пријемчивија /за духовно руковођење/. Нека буде снисходљив према људима, али истовремено нека их руководи тако да они схвате своје грехе и затраже од Бога опроштај за њих. Врло је важно да покајнику наглашава неопходност покајања, промене живота, како би задобио милост Божију. Исто тако веома помаже да људима са љубављу говори о великој љубави Божијој, како би се у њима самима пробудили усрђе и свест о њиховим гресима, и како би променили /рђаве/ навике.

Боље би било да млад духовник, док не стекене искуство, помаже у неким лакшим случајевима. Јер један „тежак” човек, примера ради, може да омета његов духовни напредак и да му одузима време /духовним/ саботажама. Не буде ли опрезан, млад духовник ће из жеље да помогне, узалуд трошити снагу и мучити се, придавајући значај сценама које ће приређивати један такав човек. Када стекне искуство, знаће када треба нечему да прида значај, а када да буде равнодушан. Ето, и ја бацим поглед на писма која ми пошаљу како бих видео има ли нешто озбиљно у неком од њих, да бих му посветио пажњу. Ту се често и ђаво умеша. Неко ти каже: „Само два минута, нешто бих Вам рекао овде, пред вратима”, и задржи те читав сат. Ако си још и знојав па те продува ветар, почећеш да дрхтиш, а он ће да ти прича своју историју као да се ништа не дешава. Па јел’ то од Бога? После ћеш се разболети. Нећеш моћи да се молиш ни за друге, ни за себе, и бићеш потпуно неспособан неколико дана. Касније ти дође неки јадник коме је помоћ заиста неопходна, а ти не можеш да му помогнеш.

Осим тога, људе који имају неке озбиљне проблеме није довољно само саслушати и сагледати њихов бол, па им рећи: „Узми један аспирина.“ „Задржаћу те само минут, јер ће да ми оде ауто“, кажу ми неки, па ми онда изнесу неки озбиљан проблем. Као кад би неко имао рак и рекао лекару: „Опериши ме, јер ми ускоро полеће авион!“ Свака болест захтева одређено време. Треба да установиш одакле она потиче, који су јој симптоми... Тежак проблем се не решава „на брзину.“ Једанпут за време литије коју смо организовали на Светој Гори у току Светле седмице, пришао ми је неки послушник баш кад смо били на једном успону, да би ме питао о умној молитви. Толико пута је долазио код мене у келију и никада ме о томе ништа није питао, и баш је овде на успону добио надахнуће да ме пита о нечему тако тананом! О тако тананим и озбиљним стварима не разговара се нити с ногу, нити на успону...

*Духовник одређује колико често
ће се верник причешћивати*

– Старче, апостол Павле пише: *Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући њи њијела Господњега*¹. Када се човек причешћује „недостојно“?

– Ствар је у томе да Светом Причешћу приступамо са осећањем своје недостојности. Христос од нас тражи скрушеност и смирење. Када постоји нешто што мучи нашу савест, треба да се доведемо у ред. Ако смо се, примера ради, посвађали са неким, треба да се помиримо са њим, па онда да се причестимо.

¹ 1. Кор. 11, 29.

– Старче, неки људи оклевају да се причесте, премда имају благослов духовника за то.

– Не одређује сам човек када ће се причестити, а када не. Ако буде сам одлучивао да ли ће да се причести или неће, ту ће се умешати ђаво и „отворити посао”. Ми често мислимо да смо достојни, а нисмо, док некада, по слову закона, ми смо заиста недостојни, али нам је - по духу светих Отаца - ради лечења потребна божанска трансфузија и божанска утеха, јер од многог покајничког скрушења ђаво може да нам приђе здесна и да нас баци у очајање.

– Старче, колико се често треба причешћивати?

– Колико често се треба причешћивати и колико пре Светог Причешћа треба постити, не може се ставити у калуп. Духовник ће са расуђивањем одредити колико често ће се човек причешћивати и колико ће постити, имајући у виду његову снагу. Уједно ће га уводити и у духовни пост, уздржавање од страсти. Интензивност таквог духовног поста зависи од човекове духовне осетљивости, односно од тога колико дубоко он осећа свој грех. Духовник притом треба да има у виду и зло које непријатељ може да нанесе осетљивој души борећи се против ње, са циљем да је баци у очајање. Примера ради, за грехе телесне природе канонима је одређено одлучење од причешћа четрдесет дана. Али ако ђаво тридесетпетог дана епитимије грешника поново баци у исти грех, и ако на њега буде наложена нова четрдесетодневна епитимија, ђаво ће освојити душу, бацивши је у смућеност и очајање. У оваквим случајевима, после прве епитимије духовник може да каже: „Пази не себе недељу дана, па се причести”, а после да се редовно причешћује на свакој

Литургији, како би се душа укрепила а ђаво удаљио од ње. Човек који се труди да живи духовим животом и који пази на себе приступаће Светој Тајни кад год осети потребу за Светим Причешћем, а не просто по навици. Али и он све то може да чини само са благословом свог духовника.

Примена епитимија

– Старче, да ли беспрекорно држање заповести помаже да истинитије осећамо Бога?

– Којих заповести? Мојсијевог закона?

– Не, јеванђелских.

– Држање заповести помаже, али само када се то чини на прави начин, јер човек може и да се прелестно придржава заповести. У духовном животу потребна је божанска правда, а не сува примена закона. Знамо да су и свети Оци учили да се свети канони примењују са великим расуђивањем! Свети Василије Велики, најстрожи Отац Цркве, који је написао најстроже каноне, после једног од њих у коме је реч о канонској казни за неки грех, додаје: *Не исцрпљуј време, већ начин покајања*². Односно, ако два човека учине један исти грех, у зависности од покајања које ће принети, духовник може једном од њих да наложи епитимију од две године, а другога од два месеца. Толико је велика разлика!

– Старче, помажу ли епитимије у сасецању страсти?

– Човек треба да схвати да ће му епитимија помоћи. У супротном, шта рећи? Ако покушаваш да

² *Βίβλι 'Αγίου Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἐπιστολὴ 217, παρ. 84, PG 32, 808B.*

бастином исправиш човека, ништа нећеш постићи. У дан Страшног Суда Христос ће питати човека који је хтео свог ближњег да исправи на силу: „Ко си ти? Диоклецијан?” А овом другом ће рећи: „Све што си радио, радио си на силу.” Не треба да гушимо неког желећи да га пошаљемо у Рај, већ да му помогнемо да он сам пожели да узме на себе неки подвиг. Да достигне стање да се радује што живи, и да се радује што ће умрети.

Епитимија је ствар расуђивања духовника. Према човеку који свесно греша духовник треба да буде непоколебиво строг. А човеку кога грех побеђује, али се зато каје, смирава и са скрушеношћу тражи опроштај, треба са расуђивањем да помогне да се поново приближи Богу. Тако су поступали и многи светитељи. Примера ради, свети Арсеније Кападокијски обично није налагао епитимије. Трудио се да човек почне да осећа своје грехе, па да касније сам из прилежности затражи благослов за неки подвиг, за милостињу или неки други вид доброг дела. Када би видео неко демонизовано или одузето дете, схвативши да су родитељи узрок патњама тог јадничка, прво би исцелио дете, а онда би родитељима дао епитимију како би касније били пажљивији.

Неки људи кажу: „А, тај духовник се много придржава учења светих Отаца! Веома је строг! Бистар је, има добро памћење, напамет зна читав „Пидалион”³.” Међутим, духовник који се дословце придржава правила изнетих у „Пидалиону”, може да нанесе велико зло Цркви. Ништа неће

³ Зборник канона православног Цркве који садржи свештене каноне Васељенских сабора, Ајосџоулске каноне, као и каноне светих Отаца са крајњим тумачењима. Саставили су га 1793. године свети Никодим Светићорац и монах Агаџије.

помоћи ако духовник узме „Пидалион” и почне: „Који си грех учинио? Да видимо шта овде пише за тај случај... Толико-и-толико година одлучења од Светог Причешћа! А ти? Шта си ти урадио? То... Шта овде пише? Та-и-та епитимија!”

– Старче, духовник треба да има у виду толико тога.

– Да, нарочито у наше време духовници не могу да примењују сва црквена правила са једном нерасудљивом строгошћу, већ треба да узнегују усрђе у људима. Духовник треба прво да дела на себи како би био у стању да помаже људима. У супротном случају, духовник ће људима разбијати главе.

Пидалион се и зове пидалион⁴, зато што људе приводи спасењу, једне на један начин, а друге на други, као што капетан окреће кормило некада лево, а некада десно како би брод усмерио ка обали. Када би капетан држао кормило стално у истом положају, не окрећући га где је то потребно, насукао би брод на гробен. Тако би брод потонуо, а путници би се удавили. Ако духовник користи каноне као... шаблоне, а не са расуђивањем, и не узимајући у обзир конкретног човека и покајање које он приноси, уместо да лечи душе он ће их убијати.

Разрешна молитва

Неки духовници имају овакво правило: Ако им се исповеди човек који не би требало да се причести, они му не читају разрешну молитву. Постоје и духовници који говоре: „Наш је принцип да не читамо разрешну молитву увек.” То некако подсећа на

⁴ Πηδάλιο – ујрављач, кормило, волан.

протестантизам... Дође ми тако у келију један младић који је имао неке грехе. Отишао је код духовника и исповедио се, али му духовник није прочитао разрешну молитву. Сироти дечко пао је у очајање. „Пошто ми духовник није прочитао разрешну молитву, значи да ми ни Бог није опростио”, мислио је и дошао до помисли о самоубиству. Рекох му: „Иди код духовника да ти прочита разрешну молитву, а ако ти он не прочита, иди код другог духовника.”

Без разрешне молитве човек ће стално падати, јер ђаволу нису одузета права над њим. Па како да се човек бори када ђаво влада над њим? Није слободан; прима демонске утицаје. А разрешном молитвом сасецају се демонски утицаји, преорава се башта, па тако јадни човек стиче помоћ и могућност да се бори и подвизава, не би ли се ослободио страсти.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

Рад духовника на душама

Управљање душама је истинчано дело

тарче, како помоћи људима који имају тежак, неотесан карактер?

– Ја сам као столар радио и са неотесаним дрвима. Али за рад на упреденим дрвима потребно је стрпљење, јер ако их стружеш одавде - подиже се иверје, ако их стружеш оданде - опет се подиже иверје. Глачао сам их дуплим ножем, мало с једне стране, мало с друге, док их нисам довео у ред. Тако настају веома лепе даске, јер имају и лепе шаре, а и не ломе се лако. Веома су издржљиве. Међутим, не знајући то, мајстор би када угледа једну такву даску, могао да је баци. Хоћу да кажем да и људи тешког карактера у себи имају снагу, и ако само допусте духовнику да на њима дела, могу да напредују у духовном животу. Међутим, за рад на таквим људима потребно је уложити доста времена.

Осим тога, никада нисам користио велике ексере како бих спојио две искривљене даске, већ сам их прво стругао, док их не доведем у ред, па сам их онда спајао једним ексерчићем. Нисам их притискао

да би се спојиле, јер када криве даске покушамо да спојимо великим ексерима, отцепиће се једна од друге и опет ће се раздвојити, и шта смо постигли?

Када неко ради са људским душама, потребно је расуђивање, и опет - расуђивање. У духовном животу не постоји један рецепт, једно правило. Свака душа има свој квалитет и капацитет. Постоје судови са великом запремином, и судови са малом запремином. Неки су пластични и не могу много да понесу, а неки су метални и могу много да понесу. Када духовник упозна квалитет и капацитет душе, деловаће сходно њеним снагама, наслеђу и напретку који постиже. Његово држање ће зависити од стања у коме се налази човек, од греха који је учинио, и од још много чега. Пазиће да дрским не да повода за дрскост. Осетљивим душама гледаће да помогне да се одважно суоче са својим проблемима.

Осим тога, духовник треба да пази да своје мишљење не заснива на ономе што код једног човека види од споља. Не треба лако да верује ономе што чује, нити да на основу тога изводи закључке, нарочито ако нема дара да види човека дубље. Неке даске, мада од споља делују здраво, изнутра су потпуно труле. Када се састружу од споља, тада се види какве су. А неке друге, опет, од споља изгледају неупотребљиво, а изнутра су здраве.

Управљање душама је истанчано дело. Не би смела да постоји грешка у рецепту. Видите, сваком организму су потребни витамини који му недостају, а свакој болести - одређени лекови.

*Не усїокојавајмо ближње
у њиховим сїрасїима*

– Старче, када нам нека жена каже: „Духовник ме не разуме”, како да јој одговоримо?

– Реците јој: „Можда ти сама ниси допустила духовнику да те разуме? Можда је грешка у теби?” У оваквим ситуацијама поступите тако да се човек мало замисли над собом, не оправдавајте га тек тако. Ствар је веома истанчана. Видиш, овде чак и духовника уплићу.

– А ако нам каже да јој њен духовник не одговара?

– За то што јој духовник не одговара можда је крива она сама, можда она тражи да духовник одговара њеној самовољи. Неко, рецимо, не мари за своју породицу и стално се свађа са женом. Он хоће да се разведе, па дође и жали ми се, тражећи да будем на његовој страни, да растури њихову породицу! Ако му кажем: „Сам си крив за читаву причу”, не буде ли схватио своју кривицу, рећи ће да му ја не одговарам. Неки људи говоре: „Не одговара ми духовник”, јер им не благосиља да чине оно што би они хтели.

Ако духовник оправдава страсти сваког човека, он ће можда свима да одговара, али тиме неће помоћи људима. Ако успокојавамо неког у његовој страсти, тада успокојавамо и ђавола. На пример, ти дођеш и кажеш ми: „Та-и-та сестра ми се ружно обратила.” Ја ти кажем: „Е, ма не обраћај пажњу на њу”, и успокојим те. А после неког времена дође код мене и она друга сестра, па каже за тебе: „Та-и-та сестра урадила је то-и-то.” На то јој ја кажем: „Е, па зар ти њу не знаш? Не узимај све за озбиљно.”

И успокојим и њу. Тако их све успокојавам, али их и све упетљавам! Требало би да ти кажем: „Дођи овамо. Сигурно си нешто учинила, чим је сестра тако разговарала са тобом”, како би ти схватила своју кривицу и исправила се. Јер од тренутка када човек схвати своју кривицу, све иде добро. Право успокојење наступа када се човек постави како треба.

Циљ је да се успокојимо у Рају, а не да се успокојимо на земљи. Постоје духовници који успокојавају помисли својих ближњих, па ови после говоре: „Духовник ми веома одговара”, али се притом не исправљају. Међутим, духовник треба да помогне човеку да нађе своје недостатке како би се исправио, а затим да га /духовно/ усмерава. Само тада наступа право успокојење. Успокојавање ближњих у њиховим страстима није помоћ. За мене је то злочин.

Да би духовник могао да помогне двојици који су у некој вези, треба да познаје оба човека. Када, на пример, саслуша два човека чије се помисли везане за неку ствар разликују, треба да познаје обе душе, јер свако од њих може да представи проблем онако како га он сам схвата. Духовник је дужан да на себе преузме разрешење њихове несугласице само у случају када се обојица сложе да прихвате решење сагласно Јеванђељу, јер су сва друга решења једна непрестана главобоља, па човек треба стално да пије аспирина. Осим тога, он треба сваког од њих да постави на место које му припада, и никога да не оправдава. Треба свакоме да каже његове недостатке. Тако се тешу „чворови” обојице, па људи могу да се сложе и споразумеју.

Једино добро које имам је ово: никада никога не оправдавам, осим ако није крив. Када ми, на пример, дођу жене па стану да ми причају како имају

проблеме у породици и како је за све то крив супруг, ја изгрдим жене. Када дођу мужеве па почну да се жале на жене, ја изгрдим мужеве. Не успокојавам њихове помисли, већ им кажем шта код сваког од њих није у реду. Свакоме кажем оно што му је потребно, како би се тиме помогли. У супротном, жена ће отићи успокојена, а и муж ће отићи успокојен, и онда код куће почињу свађу: „Старац је био у праву кад ми је за тебе рекао то-и-то!” „А знаш ли шта је мени рекао за тебе?” Хоћу да кажем да ја никога не успокојавам у његовим страстима. Неке људе стварно много грдим - разуме се, за њихово добро - али они од мене одлазе заиста успокојени. Они могу да оду и пуни горчине од свега тога, али дубоко у себи схватају да је моја горчина много већа од њихове.

– Неки људи осећају сигурност када их грдите.

– Да, јер ја их не грдим суво. Кажем им како имају те-и-те врлине које треба да искористе, и како имају те-и-те недостатке које треба да исправе. Ако човеку не говориш истину, у једном тренутку када му не будеш ласкао, он ће да излуди.

Однос према људима који су љали у очајање

Једанпут ми је дошао неки усплахирени младић и рекао ми: „Старче, нисам у стању да се исправим. Духовник ми је рекао: 'Све то код тебе је наслеђено...'” Пао је у очајање. Када ми неко каже да има проблеме, и томе слично, ја му кажем: „То долази из тог-и-тог разлога. Да би то променио треба да радиш то-и-то.” Човек, примера ради, има неку

помисао која га мучи и не да му да спава. Пије таблете за главу и за стомак, па ме пита: „Да престанем да пијем таблете?” На то ђу ја: „Не, немој да престанеш да пијеш таблете. Одбаци помисао која те мучи, а после ћеш престати да пијеш таблете. Ако не одбациш помисао, твоје стање се неће променити; мучићеш се.” Јер, шта ти вреди да оставиш таблете, када у себи задржаваш помисао која те мучи?

Добро је да духовник не доводи ситуацију дотле да треба да се упали црвено светло, већ да се према неким стварима односи са трпљењем. Разуме се, и онај ко се исповеда треба да ради на себи како ваља, да би духовник могао да му помогне. Један младић је неком приликом у љутњи плануо на своју вереницу - ко зна шта јој је све рекао? - и она је у бесу села у ауто, пошла и на путу погинула. Младић је после хтео да се убије, јер је осећао да је он сам узрок девојчине погибије. Када је дошао и то ми рекао, иако је у суштини учинио злочин, утешио сам га и довео у нормално стање. Али после неког времена он је престао да мисли о томе, постао је потпуно равнодушан и нашао другу девојку. Када је после две-три године поново дошао код мене, добро сам га продрмао јер више није постојала опасност да изврши самоубиство. То му је било потребно, јер није осећао своју кривицу. Рекао сам му: „Зар ниси свестан да си починио убиство, и да си ти био узрок погибије оне девојке?” Да је тај младић радио на себи како ваља, наставио би да страда, али би за то страдање добио као уздарје божанску утеху. Не би остао у том стању мангупске равнодушности.

Дакле, треба да будемо веома обазриви. Човек учини неки грех и падне у очајање. У том тренутку ти можеш да га утешиш, али да од свега тога он не

би имао штете, потребно је да и сам покаже приљезност. Једанпут је у моју келију дошао неки младић који је очајавао јер је падао у телесни грех и није могао да се ослободи те страсти. Ишао је код два духовника која су на строг начин покушала да му помогну да схвати тежину тога што чини. Дечко је пао у очајање. Рекао је: „Пошто знам да је то што чиним грех, а не могу да престанем са тим и да се поправам, пресећи ћу сваку везу са Богом.” Саслушавши његов проблем, душа ме је заболела за тим сиротим дечком и рекао сам му: „Слушај, благословени мој, никада не почињи борбу од онога што не можеш да учиниш, већ од онога што можеш. Да видимо шта можеш да радиш, па да почнемо од тога. Можеш ли да идеш у цркву сваке недеље?” „Могу”, на то ће он. „Можеш ли да постиш сваке среде и петка?” „Могу.” „Можеш ли да десетину од своје плате дајеш као милостињу, и да посећујеш болеснике и да им помажеш?” „Могу.” „А можеш ли сваке вечери, чак и ако паднеш у грех, да говориш: 'Боже мој, спаси моју душу'?” „Поступаћу тако, Старче”, рече младић. „Почни онда од данас да чиниш све то што можеш, а свемогући Бог ће учинити и оно што ти не можеш”, рекох му. Сироти дечко се смирио и рекао: „Благодарим, Оче.” Видиш, био је приљезан и Бог му је помогао.

*Сирођо љрема дрскимa,
снисходљиво љрема љриљезнимa*

Ако човек има добро настројење, али у детињству није имао никога да му помогне /у духовном животу/, неће бити ласкање ако му кажеш за нешто

добро што видиш у њему. На тај начин човек ће стећи помоћ и промениће се, јер он има права и на божанску помоћ. Рекао сам некоме: „Ти си добар. Не приличи ти то што чиниш.” Рекао сам му то јер сам видео у њему добру њиву и на њу бачено зло семе. Видео сам да је у души био добар, а да је зло које је чинио било нешто спољашње. Нисам му рекао: „Ти си добар”, да бих му ласкао, већ да бих му помогао да у њему заживи прилежност.

Неки имају следеће правило: Без обзира на то има ли неки човек дара за нешто или нема, они му говоре: „Ниси талентован”, како се не би погордио и тако претрпео штету. Односно, све се изједначава. Али када човек очајава како због нечег лошег што је учинио, тако и због оног што је добро у њему, како да поново стекне смелост да са ревношћу ступи у духовну борбу? А ако пред човека изнесеш и оно што је добро у њему, и узнегујеш у њему прилежност и благородство, он ће тиме бити потпомогнут, па ће се развијати и /духовно/ напредовати.

Када видим да човек има неки дар или да је успешан у духовној борби, моје је правило да му то и кажем. Али кад приметим да код њега нешто није у реду, онда узмем мокру летву... Не мислим да ћу човековој души нанети штету ни овако, ни онако, јер је и у првом и у другом случају присутна љубав. Ако се она озледи због таквог мог држања, значи да је већ била озлеђена. Ако је, примера ради, икона коју је нека сестра урадила - добра, ја ћу јој рећи да је икона добра. А ако приметим да се та сестра погордила и да је постала дрска, даћу јој то до знања и ставити је на дистанцу. Разуме се, ако се погорди, почеће да слика карикатуре уместо икона, па ће још и грдњу да добије. Ако се поново смири, опет

ће ваљано обављати послушање. Болесне појаве не успокојавају моју душу. Не трпим ишчашене ствари. Учинићу ово овако, оно - онако, како бих све довео у ред. Како другачије? Зар да негујем разне болесне појаве?

– Старче, када дрзак човек постане још више дрзак услед наше бриге за њега, како да му помогнемо?

– Да ти кажем: Када видим да човек нема користи од моје бриге, доброте и љубави, решим да немам са њим више никакве везе, и принуђен сам да се према њему не односим са добротом. По /духовном/ правилу, колико доброте ти се пружи, толико треба да се мењаш, да се растачеш, топиш.

Ево шта се десило неком приликом са једним човеком. У почетку сам се принуђавао да му износим неке чудесне догађаје које сам доживео, а све то само зато да бих му помогао. Али уместо да каже: „Боже мој, како да ти заблагодарим за ову утеху?“, и да се истопа /од благодарности/, осмелио се и почео да се понаша дрско. Тада сам заузео строг став према њему. Мислио сам: „Помоћи ћу му издалека, молитвом.“ Тако сам поступио не зато што га нисам волео, већ зато што је то био начин да му се помогне.

– А шта ако човек схвати своју грешку и замоли за опроштај?

– Ако схвати, у реду; моћи ћемо да се споразумемо. У супротном, ако му моја усрдност није на корист, ја у њему не наилазим на одговор и немам осећај да сам с њим у сродству. А када је човек благочестив, смирен, и није дрзак, и ти се према њему држиш једноставно. Ја сам се у почетку према свима држао срдачно и једноставно. Не понашам

се суздржано, и не мислим да ће тиме, тобож, неко да се осмели и тако претрпи штету. Свецело се дајем човеку како бих му помогао, и како би се међу нама развила атмосфера љубави. Касније, мало-помало указујем му на његове недостатке. Гледам на саговорника као на свог брата, оца или деду, у зависности од његових година. Стварам топлу атмосферу како би изашле све змије, шкорпије, инсекти - страсти - а после помажем човеку да их убије. Али ако приметим да он то не цени и да од оваквог мог држања према њему не стиче корист, већ злоупотребава моју простоту и праву љубав, па почиње да буде дрзак, ја се полако повлачим како он не би постао још дрскији. Али у почетку човеку дајем целог себе, и зато ми је после мирна савест. Једанпут сам у манастир Стоми довео неког младића да бих му помогао и да бих га научио столарском занату. Односио сам се према њему са пуно доброте, и гледао на њега као на брата. Али приметио сам код њега неке ствари које ми нису биле по вољи. Једанпут сам га питао: „Колико је сати?” „Сат откуцава према твојој памети”, на то ће он. Е, онда рекох: „Не вреди више овако. Средићу полако ту своју „памет”, јер овако дечку није на корист.” Да је младић био прижељан - а према њему сам се држао као да је баш такав - требало би, по духовном закону, да се истопи од благодарности. Али видео сам да ме он не прихвата, да ме не разуме. После је сам отишао. Нисам га отерао. Видиш, стрпљење и љубав дрског човека чине још дрскијим, а приљежног - још приљежнијим.

Доброћа и шћерност човеку који се не каје

– Старче, сећам се да сте ме једном добро изгрдили.

– Ако затреба, и опет ћу да те изгрдим, како бисмо сви заједно стигли у Рај. Сад ћу да предузнем драконске мере!... Пази, код мене је правило да прво човеку омогућим да схвати да му грдња користи, а тек после га грдим. Није ли то добар метод? Када видим да је човек учинио неки тежи преступ, ја га грдим и тако постајем лош. Али шта да радим? Да успокојим човека у његовој страсти како бих тобож био добар са њим, а после да сви заједно одемо у пакао? Никада ме не гризе савест када се човек кога сам изгрдио или коме сам ставио неку примедбу трза због тога, јер ја то чиним из љубави, за његово добро. Видим да човек не схвата колико је повредио Христа тиме што је учинио, и зато га грдим. Душа ме боли, у том тренутку се растачем, али ме савест не гризе зато што сам га изгрдио. Мирно могу да се причестим, без исповести. У себи осећам утеху, радост. Јер за мене је спасење нечије душе - утеха и радост.

– Старче, имам помисао да са мном говорите утешно или зато што строгост не могу да изнесем, или зато што сте ми већ много пута рекли шта треба да чиним, а ја то нисам испунила, па сте дигли руке од мене.

– Благословена душо, зар ћу да се играм са спасењем твоје душе? Млад човек може да експериментирати. А зрео има способност расуђивања и чврсто корача. Осећај се сигурном. Будем ли код тебе приметио да нешто није како треба, то ћу ти рећи, било да сам близу или далеко. Имај поверења и

буди спокојна. Ах, ви мене не схватате! Зар ћу ја тек тако лако да успокојавам ваше помисли? Шта да кажем када видим да је неко осетљив или потпуно потресен спознајом свог греха? Гледам да утешим човека, да не би пао у очајање. Али када код некога приметим скамењено срце, обраћам му се строго да бих га продрмао. Зар не би било равно злочину да човеку кога видим да иде према провалији, кажем: „Иди, иди, на правом си путу”? Али зло је што ти неки људи не верују када им кажеш да се не узнемиравају, па се муче. Ако видим нешто лоше, како да то не кажем? Зар да пустиш човека да иде у пакао? Када за некога сносиш одговорност, почећеш и да вичеш, ако је то потребно. За мене је боље када ћутим, али не могу да ћутим када за некога сносим одговорност.

Осим тога, треба пазити на следеће: Нанесеш ми, на пример, неко зло и ја ти опростим. Поново ми нанесеш неко друго зло, и ја ти поново опростим. Са мношћом је све у реду, али ако се ти не исправљаш зато што ти ја опраштам, то твоје стање је веома тешко. Друго је то када не можеш да се потпуно исправиш. Али труди се да се, колико можеш, исправиш. Не успокојавај помисао и не говори: „Пошто ми је опростио, све је у реду, не треба да се оптерећујем, да се секирам.” Може човек да греша, али ако се каје, плаче, са скрушеношћу тражи опроштај, бори се за своје исправљење, тада у њему постоји спознаја греха и духовник треба да му опрости. Али ако се не каје и наставља по своме, онај ко сноси одговорност за њега не може да му се смешка. Доброта штети човеку који се не каје.

Поштовање слободе ближњег

– Да ли је могуће да човек свесно сакрије свој пад од духовника?

– Да, али чак и да духовник зна или наслућује нешто, не вреди нити има икакве користи да му нешто о томе каже. Често, видевши шта је проишло из човекове духовне борбе, могу да наслутим или схватим шта је он учинио, али му из поштовања /његове слободе/ уопште то не помињем, уколико ми он сам ништа не каже. Сматрам насиљем, непоштовањем, да човеку говорим о томе у тренутку када он сам не жели то да обзнани. То је врло осетљиво питање, јер ако човеку споменеш неки његов проблем о коме он није желео да ти знаш, понизићеш га. Зар ћеш да га принуђаваш на тако нешто? Постоји слобода. Гледаћу да човеку дискретно кажем да знам нешто о њему само у случају када видим да је у опасности а нема другог начина да му се помогне, или ако приметим да неке ствари не зна а да ће због тога разбити нос, настрадати.

Боље је да омогућиш човеку да схвати своју кривицу - ако он то од тебе тражи - како би после почео сам да туче свог старог човека, јер тако мање боли. Видиш, и један малишан мање плаче ако сам падне и удари се, него ако падне када га гурне неко друго дете. Да би један човек рекао другоме да треба нешто да уради, онај ко слуша треба да буде смирен, а онај ко говори треба да буде десет пута смиренији и да гледа да сам примењује оно чему учи ближњег. Ако намеравам да кажем некоме да би требало да учини нешто, то подразумева да сам ја већ учинио и више од тога; па и тада ћу добро размислити да ли да му то кажем.

Било како било, можеш да изобличаваш само блиске људе и познанике. Духовник треба да испита каква права му је над собом дао неки човек и какву одговорност он за њега сноси, па да се сходно томе и понаша. Ако је духовник преузео на себе одговорност за нечију душу, онда је он дужан да је изобличава, разуме се - уз расуђивање. Али ништа не користи ако постанеш учитељ и почнеш да изобличаваш рђаве навике човека који ти није дао права на то. То је исто као када би неко ушао у моју келију и почео да мења распоред ствари у њој, па кандило стави овде, кревет - тамо, бројаницу ми окачи онамо, а да ме за то ништа не пита.

Љубав духовника према духовној деци

Облагодаћени духовник воли душу и састрадава са њом, јер му је познато њено велико достојанство. Помаже јој да се покаје, растерећује је исповешћу, ослобађа је напетости и води у Рај. Духовник се назива „оцем” јер он треба да се труди да буде прави отац; да опомиње своју духовну децу са божанском љубављу и нежношћу. Он треба себе да стави на место свакога човека који му се исповеда и да преживљава његов бол, тако да човек свој бол може да види изображен на лицу духовника. То је нарочито важно у наше време када је људима потребна свежа вода, а не јако сирће. Већина људи, будући под демонским утицајем, тешко прихвата духовни савет или примедбу. Због тога и грдња треба да буде са љубављу, а указивање на грешку - неприметно, уз осмех или шалу.

Љубав о своме присуству „обавештава” људе, а душевне страсти издају човека. Када немамо у себи љубави, можемо некеме да ставимо примедбу на врло леп начин, али он ће се трзати, јер осећа онај људски елемент у нашем држању. Али када неког изгрдимо са болом и љубављу, он ће се можда и трзати због тога, али у дубини душе неће бити повређен јер осећа љубав. Познајем једног духовника који је прилично гојазан. Разуме се, то је ствар његове грађе, а можда има и тога да мало не пази на храну. Али знате ли колико њега боли човеков бол, колико се он стара о људима који страдају? Тај духовник је смирен, јер за себе говори да се не подвизава, а притом је пун доброте. Зато многи људи успокојавају своје душе код њега, више него код неког духовника подвижничког настројења.

Духовник који није спреман да из љубави према својој духовној деци пође чак и у пакао, није духовник.